

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း
လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်

**တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏
ဒီဇိုင်းပုံစံ**

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း

လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်

တကူးစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ ဒီဇိုင်းပုံစံ

Nora Hedling

ယခုစာအုပ်သည် International IDEA က ထုတ်ဝေထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် အခန်း ၆ အနေဖြင့် ပါဝင်သည်။ လမ်းညွှန်စာအုပ်တစ်အုပ်လုံးကို အီလက်ထရွန်းနစ်စာအုပ် အသွင် PDF ဖိုင်အနေဖြင့် <http://www.idea.int/publications/catalogue/practical-guide-constitution-building?lang=my> တွင် ရရှိနိုင်ပြီး ယင်းတွင် မိတ်ဆက်နိဒါန်း (အခန်း ၁)၊ အခြေခံမူများနှင့် အပြန်အလှန်ချိတ်ဆက်နေသော အကြောင်းအရာများ (အခန်း ၂)၊ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဓလေ့ထုံးတမ်းကို တည်ဆောက်ခြင်း (အခန်း ၃)၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းတွင် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တို့၏ ဒီဇိုင်းပုံစံ (အခန်း ၄ နှင့် ၅) နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချထားသော အစိုးရပုံစံများ (အခန်း ၇) တို့ပါဝင်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်

© ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာအကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်း (International IDEA) ၊ ၂၀၂၁ ခုနှစ်မူပိုင် ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးသားထားသော စာတမ်းကို ၂၀၁၁ ခုနှစ် မူပိုင်ခွင့်ဖြင့် ထုတ်ဝေသည်။

ယခုပုံနှိပ်မှုသည် ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်း (International IDEA) မှ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ထုတ်ဝေသော A Practical Guide To Constitution Building လက်စွဲစာအုပ်အား မြန်မာ ဘာသာသို့ တိုက်ရိုက်ပြန်ဆိုထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ International IDEA (Myanmar) မှ ဘာသာပြန်စာလုံးများ၏ တိကျမှု အတွက် အတတ်နိုင်ဆုံးကြိုးစားထားသော်ငြား ဤဘာသာပြန်ဆိုမှုအပေါ် အချက်အလက်လွဲချော်မှုရှိသည်ဟု သံသယတစ်စုံ တစ်ရာရှိခဲ့ပါက နိုင်ငံတစ်ကာ စံထားစာအုပ်အမှတ် ISBN: 978-91-86565-33-6 အား မူရင်းစာအုပ်အဖြစ် ရည်ညွှန်းကိုးကား သင့်ပါသည်။

ယခု ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်းသည် နိုင်ငံတစ်ခုခု၏ အကျိုးစီးပွား သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေး အကျိုးစီးပွားများမှ သီးခြားကင်းလွတ်ပါသည်။ ဤစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားသောအယူအဆများသည် International IDEA ၊ International IDEA ဘုတ်အဖွဲ့သို့မဟုတ် အဖွဲ့ ဝင်နိုင်ငံများကောင်စီ သို့မဟုတ် ဘဏ္ဍာငွေထောက်ပံ့သူများ၏အမြင်များ၊ သုံးသပ်ချက်များကို ကျိန်းသေပေါက် ကိုယ်စားပြု ဖော်ပြပေးခြင်း မရှိပါ။

ဤစာအုပ်အား အစအဆုံးဖြစ်စေ၊ မည်သည့် အစိတ်အပိုင်းကိုမဆိုဖြစ်စေ ကူးယူလိုပါက ခွင့်ပြုချက် ရရှိရန် အောက်ပါအဖွဲ့ အစည်းသို့ လျှောက်ထားသင့်ပါသည်။

ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာအကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA)

Strömsborg

SE - 103 34 Stockholm

Sweden

ဖုန်း - + ၄၆-၈-၆၉၈ ၃၇ ၀၀

ဖက်စ် - + ၄၆-၈-၂၀ ၂၄ ၂၂

အီးမေးလ် - info@idea.int

ဝက်ဆိုဒ် - www.idea.int

မြန်မာဒီဇိုင်း - မြင့်စိုးဦး

မျက်နှာဖုံး ဒီဇိုင်း - တာဘို ဒီဇိုင်း၊ ရာမာလာ

မျက်နှာဖုံး ရုပ်ပုံ - ရှုရစ်ဖ် ဆာဟာန်

ISBN: 978-91-7671-406-5 (Print)

ISBN: 978-91-7671-407-2 (PDF)

ဤစာအုပ် ရေးသားထုတ်ဝေခြင်းကို လူ့ဇင်ဘာ့ခွင့်နှင့်အစိုးရ၊ ဆွီဒင်နိုင်ငံအစိုးရ၊ နော်ဝေးနိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာနနှင့် ဖင်လန်နိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာနတို့မှ ထောက်ပံ့သည်။

ကမ္ဘာပေါ်တွင် ရှေးအကျဆုံး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ၁၇ ရာစုတွင်ပုံစံချမှတ်ခဲ့ပြီး ယင်းသည် နိုင်ငံရေးစနစ်သစ်များအတွက် ကဏ္ဍသစ်တစ်ခုကို အပြည့်အဝ ဖွင့်လှစ်ပေးသောကြောင့် တော်လှန်ပြောင်းလဲရေး သဘောတူညီချက်အဖြစ် ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ ထိုစဉ်အခါနှင့် ယခုအချိန်ကြားတွင် ကမ္ဘာကြီး၌ အမျိုးမျိုးသောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ပြောင်းလဲတွေ့ကြုံလာခဲ့ရပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုအခြေခံသော အဖွဲ့အစည်းများ၏ဆောင်ရွက်ချက်များကိုမြှင့်တင်ပေးရန် ရည်ရွယ်သောကြောင့် ၁၉၈၉ စစ်အေးတိုက်ပွဲအပြီးတွင် အချို့ကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်အဖြစ် ဖော်ပြလာခဲ့ကြသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတိုင်း၏ အဓိကလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုမှာ အစိုးရ၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ပုံစံချမှတ်ရန်နှင့် နိုင်ငံတော်၏အာဏာနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို မည်သူကလုပ်ဆောင်သည်၊ ယင်းတို့ကို မည်သို့လုပ်ဆောင်ကြမည်၊ မည်သည့်ရည်ရွယ်ချက်အတွက် ဆောင်ရွက်ကြမည်စသည်ကို ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ပေးရန် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် မိုးပေါ်ကကျလာမည် မဟုတ်သကဲ့သို့ အပင်မှ အလိုအလျောက် သီးပွင့်လာမည့်အရာလည်း မဟုတ်ပေ။ တကယ်တမ်းတွင် ယင်းတို့သည် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ သမိုင်းဆိုင်ရာနောက်ခံအနေအထားများ၊ ရွေးချယ်မှုများနှင့် နိုင်ငံရေးကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများ၏ ပုံဖော်မှုများကြောင့်ရရှိလာသော လူသားများ၏ဖန်တီးမှုနှင့် ရလဒ်များသာ ဖြစ်ကြပါသည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံသားများသည် မူလအာဏာရှိသူအဖြစ် အခွင့်အရေးရှိရမည် ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံသားတစ်ဦးတစ်ယောက်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုသည်မှာ နိုင်ငံသားများက ပေးဆပ်ထားရသော အမျိုးသားရေးသစ္စာစောင့်သိမှုနှင့် ညီမျှသည့် အကျိုးအမြတ်များ၊ ပံ့ပိုးမှုများကို ယင်းတို့အား ပြန်လည်တုံ့ပြန်ပေးသည့်အနေဖြင့် အစိုးရက ယင်း၏အာဏာအသုံးချမှုကို ကန့်သတ်ထားသော လူမှုရေးဆိုင်ရာ ကတိကဝတ်တစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီခြင်းဟူသည့် ဝေါဟာရသည် အာဏာကျင့်သုံးမှုအားကန့်သတ်ထားခြင်းဟူ၍ အဓိပ္ပါယ်ဆောင်ပါသည်။

တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ယနေ့ခေတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ အဓိကအရေးပါမှုများသည်လည်း ယင်းအခြေခံလုပ်ငန်းတာဝန်များအပေါ်တွင် များစွာသက်ရောက်လျက် ရှိနေပါသည်။ ပိုမိုကောင်းမွန်သော နိုင်ငံရေးစနစ်တစ်ခုအဖြစ်ပြောင်းလဲရန် အချိန်ကျရောက်လာသောအခါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ပြည်သူ့လုပ်ငန်းစဉ်များအား အလေးထားဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ရပ်တည်လာကြသည်။ ပြည်သူများသည် နိုင်ငံတော်နှင့် အုပ်ချုပ်ရေး၏ ခေတ်သစ်ပြဿနာရပ်များအား ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ပေးနိုင်ခြင်းကို အထောက်အကူပြုမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုသာ လိုလားမျှော်လင့်ကြပါသည်။ ယနေ့ခေတ်တွင် ဤပြဿနာရပ်များကို အကျင့်ပျက်ချစားခြင်းမှအစ ပြင်းထန်သော ဘဏ္ဍာရေးအကြပ်အတည်းများ အဆုံး၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ပျက်စီးယိုယွင်းလာခြင်းမှအစ အစုလိုက်အပြုံလိုက်ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်ခြင်းများအဆုံး ရှုထောင့်မျိုးစုံမှသုံးသပ်ပြီး ကမ္ဘာအနှံ့

အပြားတွင်လည်း ယင်းပြဿနာများ ပိုမိုတွေ့ရှိရလျက်ရှိပါသည်။ ပြည်သူများက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပါ စည်းမျဉ်းများအား ချမှတ်ဆုံးဖြတ်ရာတွင် ပါဝင်ခွင့်ရှိရန်လိုလားကြသည့်အပြင် ပြီးပြည့်စုံ ပြီး ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုအခြေခံသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို တရားဝင်ဖြစ်စေရေး လုပ်ငန်းစဉ် တွင် ပါဝင်ခွင့်ရှိရန်လည်း အခိုင်အမာတောင်းခံလာကြသည်ကိုလည်း နားလည်နိုင်စရာဖြစ်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ အရေးပါလာမှုကိုညွှန်ပြသည့် သက်သေအထောက်အထားတစ်ခု အဖြစ် “ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား လိုက်နာကျင့်သုံးခြင်း” ဟူသောဝေါဟာရကို နိုင်ငံရေးအဘိဓာန် တွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသည်ကိုလည်းတွေ့ရသည်။ ယင်း၏ စိန်ခေါ်မှုမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ချမှတ်ရေးဆွဲရာတွင် အမျိုးသမီးများ၊ လူငယ်များ၊ အားနည်းချို့ယွင်းချက်များရှိနေသော လူ့အဖွဲ့ အစည်းများနှင့် ယခုအချိန်ထိတိုင်အောင်အရေးမပါဟု သတ်မှတ်၍ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းခံရသော လူမှု အဖွဲ့အစည်းများအပါအဝင် လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုလုံး၏ အကြီးမားဆုံးသော အစိတ်အပိုင်းမှ ထုတ် ဖော်ပြောဆိုတင်ပြချက်များကို သင့်လျော်စွာစိစစ်တုံ့ပြန်ပေးရန် ဖြစ်သည်။

ပဋိပက္ခများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား စိန်ခေါ်နေဆဲဖြစ်ပါသည်။ ပိုမိုရှေးကျသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ကိုလိုနီစနစ်မှ ပဋိပက္ခများ၏ အမွေအနှစ်ပင်ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်း နှစ်များတွင် ရေးဆွဲသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်များသည် နိုင်ငံတော်၊ နိုင်ငံသားတို့နှင့် ပတ်သက်၍ ခံယူချက်ချင်း၊ သဘောထားချင်း အားပြိုင်လျက်ရှိသည့် အဖွဲ့အစည်းများ အချင်းချင်း အကြား နှစ်ဦးနှစ်ဖက်ပျက်စီးစေသည့် ပြင်းထန်လွန်းသောသဘောထားများကို အဆုံးသတ်ရန် ဦး တည်ထားပါသည်။ သေချာမှုတစ်ခုမှာ အဆိုပါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်များကို အာဏာရှင်စနစ်၊ သက်ဦးဆံပိုင်စနစ် သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ကသောင်းကနင်းဖြစ်ခြင်းများကိုကျောခိုင်း၍ ငြိမ်း ချမ်းရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီခေတ်သစ်ကို ဖော်ဆောင်မည်ဟူသော မျှော်မှန်းချက်ဖြင့် ချမှတ်ဆောင်ရွက် ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ယခုအခါ ကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်မှုစနစ်၏စံများနှင့်အခြေခံသဘောတရားများကို ကမ္ဘာ့ ပေါ်ရှိ နိုင်ငံအနှံအပြားသို့ အတော်အတန်ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပျံ့နှံ့ရောက်ရှိစေမည့် ခေတ်ကာလ တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ပုံစံချမှတ်လျက်ရှိပါသည်။ ဤလုပ်ဆောင်ချက်သည် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများ၊ အထူးသဖြင့် ကုလသမဂ္ဂနှင့် International IDEA ကဲ့သို့ အခြားအဖွဲ့အစည်းများ ၏လုပ်ဆောင်မှုကဏ္ဍ မပါဝင်လျှင်ပိုမိုကြာမြင့်နိုင်ပါသည်။ ပြည်နယ်များအကြား ပြင်းထန်သော ပဋိ ပက္ခများကျဆင်းလာမှု အတိုင်းအတာသည်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာစနစ်၏ အရေးပါ သော အစိတ်အပိုင်းများဖြစ်ကြသည့် လူ့အခွင့်အရေး၊ ဥပဒေ၊ လွတ်လပ်ခွင့်၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကျင့်သုံးမှု၊ တရားမျှတခြင်း၊ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိခြင်းနှင့် တာဝန်ခံခြင်းစသော သတ်မှတ်ထားသည့် စံနှုန်းများအပေါ်ပြုလုပ်သော နိုင်ငံတကာဆွေးနွေးပွဲကို အထောက်အကူပြုပါသည်။ အာဖရိက သမဂ္ဂနှင့် အမေရိကန်ပြည်နယ်များ အဖွဲ့အစည်းများစသော အဖွဲ့အစည်းများက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေများကို လေးစားလိုက်နာခြင်းမရှိပါက သတ်မှတ်ထားသော စံနှုန်းများသည် (ဥပမာ - လွတ် လပ်သော ရွေးကောက်ပွဲများအပြီး အာဏာကိုထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် လွှဲပြောင်းပေးခြင်း) တရားဝင် အားဖြင့် ကြားဝင်ပေးသော ယင်းအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အုပ်ချုပ်မှု

စနစ်တွင် ပါဝင်သူများ၊ သက်ဆိုင်သူများအဖြစ် ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ခွင့်ပြုပေးပါသည်။ အာဖရိက သမဂ္ဂနှင့် အမေရိကန်ပြည်နယ်များအဖွဲ့အစည်း စသည့်အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် ယင်းတို့၏ အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံများတွင် ချမှတ်ထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအား လေးစားလိုက်နာခြင်းမရှိကြ ကြောင်းတွေ့ရှိရပါက ဥပဒေနှင့်အညီ ကြားဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ ယင်းတို့အား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ စီမံအုပ်ချုပ်မှုအတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသူများအဖြစ် လက်ခံကျင့်သုံးလျက်ရှိသော စံနှုန်း များက ခွင့်ပြုပေးထားသည် (ဥပမာ - လွတ်လပ်သောရွေးကောက်ပွဲများအပြီး အာဏာကိုထိန်းသိမ်း ခြင်းနှင့် လွှဲပြောင်းပေးခြင်း)။

ကျွန်ုပ်တို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများအား အခြားသောနိုင်ငံများနှင့် နိုင်ငံတကာ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများကပေးနိုင်သည့် သင်ခန်းစာများ၊ ရွေးချယ်မှုနည်းလမ်းများ၏ အကျိုးအမြတ်များကို ရယူကြရန် တိုက်တွန်းလိုပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် လူ့အခွင့် အရေးအတွက် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်း၊ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုအတွက် အာမခံပေး ခြင်း၊ လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များကို မြို့ပြဒီမိုကရေစီစနစ်အရ ထိန်းချုပ်ရေးအောက်တွင် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းခြင်း နှင့် နိုင်ငံသားတိုင်းအနေဖြင့် လွတ်လပ်သော၊ မျှတသော၊ ယုံကြည်အားထား ရနိုင်လောက်သော ဆန္ဒမဲပေးနိုင်ခွင့်ရှိခြင်းစသော ကိစ္စရပ်များကိုရင်ဆိုင်ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ရာ၌ ဆန်းသစ်တီထွင်ရန် သိပ်မလိုအပ်လှပေ။

လက်ခံကျင့်သုံးလျက်ရှိသည့် စံချိန်စံညွှန်းများနှင့် မူဝါဒများ၏ ရည်ရွယ်ချက်သည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများက အမှန်တကယ် လက်တွေ့လုပ်ဆောင်ချက်များမှတစ်ဆင့် လေ့လာလျက်ရှိသည့် ဟူသည့်အချက်ကို နိမ့်ကျသွားစေခြင်းမျိုး မဖြစ်သင့်ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း၏အဆင့်တိုင်းတွင် ဖြေရှင်းရန်လိုအပ်သည့် ခက်ခဲပြင်းထန်သော အရေး ကိစ္စများကို တွေ့ရှိရမည် ဖြစ်သည် (ဥပမာ - တာဝန်ထမ်းဆောင်ဆဲပုဂ္ဂိုလ်များသည် လက်ရှိအာဏာ ကိုစွန့်လွှတ်၍ လွှဲပြောင်းပေးရန်ငြင်းဆန်နေခြင်းနှင့် အုပ်ချုပ်ခွင့်အာဏာရရှိရန် နည်းလမ်းစုံကို အသုံးပြုနေခြင်း)။ ၁၉၉၀ ပြည့်လွန်နှစ်များ၏ အကျိုးဆက်များအပြီး မိုက်ကယ် ဂေါ်ဘာချက်ဗ်၏ ယနေ့ကမ္ဘာကြီးအပေါ် လတ်တလော ဆန်းစစ်လေ့လာချက်အရ အာဏာကိုထိပ်ပိုင်းအဆင့်၌သာ တစ်စုတစ်စည်းတည်း ထိန်းသိမ်းချုပ်ကိုင်ထားခြင်းသည် နေရာတိုင်းရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အမှန်တကယ်ခြိမ်းခြောက်မှု ဖြစ်စေပါသည်။

ကမ္ဘာကြီးသည် လျှင်မြန်သောခြေလှမ်းများဖြင့် ပြောင်းလဲလျှက် ရှိပါသည်။ ယနေ့ခေတ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲတည်ဆောက်သူသည် မိမိရှေ့မှယခင် ရေးဆွဲသွားကြသူများ မရရှိခဲ့ သည့် အခွင့်အရေးများကို ရရှိပါသည်။ နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် တစ်ကမ္ဘာလုံး ဆိုင်ရာသတ်မှတ်စံနှုန်းများအားနားလည်ရေးအတွက် ကမ္ဘာ့အနှံ့အပြားကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် တည်ရှိ နေသော ရင်းမြစ်တစ်ခုဖြစ်ပြီး ခလုတ်တစ်ချက်နှိပ်ရုံမျှဖြင့် သတင်းနှင့် နည်းပညာရပ်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွက် ရွေးချယ်စရာပုံစံများကို အမြန်ဆုံးရယူသုံးစွဲနိုင်ရန် ဝံ့ပိုးနိုင်စွမ်းရှိပါ သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်လျက်ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်များ အား International IDEA ၏ ယခု လမ်းညွှန်ချက်အသစ်မှ ပံ့ပိုးပေးထားသည့် အကြောင်းအရာများ မှာ - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအား ခြုံငုံသုံးသပ်ရန် ပိုမို၍စနစ်ကျသော နည်းလမ်းများဖြစ်သည်။ ပင်ကိုယ်အားဖြင့် မပြောင်းမလဲဘဲခိုင်မာသော၊ သို့မဟုတ် သာလွန်ကောင်းမွန်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာစနစ်များဟူ၍ မရှိသကဲ့သို့ တစ်မျိုးတည်းကျင့်သုံး၍ နည်းလမ်းအားလုံး သို့မဟုတ် ပုံစံ အားလုံးအတွက် အံဝင်ခွင်ကျဖြစ်အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်သောစနစ်ဟူ၍လည်း မရှိကြောင်းကို ယင်း က အလေးပေးဖော်ပြထားပါသည်။ ဤလမ်းညွှန်ချက်တွင် နိုင်ငံတိုင်းအနေဖြင့် မိမိတို့၏ ကိုယ်ပိုင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲရန်ကိုယ်ပိုင်နည်းလမ်းများကိုရှာဖွေရမည်ဟူသောအချက်ကို အလေး ပေးဖော်ပြထားပါသည်။ ထို့အပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုအား ပုံစံချမှတ်ခြင်းသည် ဆောင်ရွက် သူများက တိုင်းပြည်အတွက် အကောင်းဆုံးနည်းပညာဆိုင်ရာ ဖြေရှင်းမှုကိုရှာဖွေရမည့် ပညာရပ် ဆန်သောလုပ်ငန်းစဉ် တစ်ခုသက်သက်သာ မဟုတ်ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား မူကြမ်းရေးဆွဲ ကြသူများနှင့် စေ့စပ်ဆွေးနွေးသူများသည် ယင်းတို့၏ နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ခုအဖြစ်သို့ အကွာရာတင်၍ အသွင်ပြောင်းရန်ရည်ရွယ်လျက်ရှိသော နိုင်ငံရေး သမားများဖြစ်ကြပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ထွက်ရှိလာသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စာရွက်စာတမ်း များသည် အကောင်းဆုံးသောနည်းပညာရပ်များ ရရှိနိုင်မှု နည်းပါးလှသော်လည်း အကောင်းဆုံး သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များကိုမူ ရရှိနိုင်ပါသည်။

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်သည် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာသဘောတူညီမှုတစ်ရပ်၏ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် နိုင်ငံတစ်ခုမှ လိုအပ်ချက်များကို ထင်ဟပ်ဖော်ပြပေးသည့် နမူနာပုံစံတစ်ခုကို ရှာဖွေရန်အတွက် ဆွေးနွေးမှုများကို တိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်ရန် ရည်ရွယ်ထားပါသည်။ ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်းရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ တည်ဆောက်ကြသူများကို လေ့လာကြည့်ရလျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲနေစဉ် အတွင်း ကနဦးအဆင့်မှာပင် ဤအချက်ကို သင့်လျော်ကောင်းမွန်စွာ အသုံးပြုပါသည်။ ယင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပုံစံရွေးချယ်မှုအတွက် ကနဦးဆွေးနွေးမှုများကိုဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ် သည့် အချက်အလက်များကိုပံ့ပိုးပေးပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး၏ ရှုပ်ထွေး ခက်ခဲသော အပိုင်းများအား နားလည်ရန်အတွက် နိဒါန်းပျိုးခြင်းတစ်ခုအဖြစ် အလွန်အသုံးဝင်လှ ကြောင်း သက်သေပြပါလိမ့်မည်။

ကမ္ဘာကြီးသည် အာရပ်ကမ္ဘာတွင် လက်ရှိလှုပ်ရှားမှုအင်အား၏ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် ဒီမို ကရေစီစနစ်ကိုအခြေခံသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး၏ ဒေသအလိုက် လှုပ်ရှားမှု လှိုင်းကို မကြာမီပင်တွေ့မြင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ဤလမ်းညွှန်ချက်စာအုပ်ကို အချိန်ကိုက်၍ ထုတ်ဝေလိုက်ရပါသည်။

Cassam Uteem

မော်ရိုက်တီးယပ်စ်၏ သမ္မတဟောင်း

ပြီးခဲ့သော ဆယ်စုနှစ်များအတွင်း တိုက်ကြီးများအားလုံးမှ နိုင်ငံအားလုံးသည် ယင်းတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စီမံဆောင်ရွက်မှုကို ပြန်လည်ပုံစံချမှတ်လာပြီဖြစ်ရာ လွန်ခဲ့သော ၅ နှစ်အတွင်းကပင် ဘော်လီဗီးယား၊ အက်ဂျေဒေါ၊ အီဂျစ်၊ အိုက်စလန်၊ ကင်ညာ၊ မြန်မာ၊ နီပေါ၊ သီရိလင်္ကာ၊ ဆူဒန်၊ ထိုင်းနှင့် တူနီးရှားတို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ အဆင့်တစ်ခုသို့မဟုတ် အခြားတစ်ခုတွင် ရောက်ရှိပါဝင်လာခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၁ အာရပ် ကမ္ဘာတွင် လူထုဦးဆောင်သည့် တော်လှန်ရေး၏နောက်ဆက်တွဲအဖြစ် နယ်ပယ်ဒေသတစ်ခုအတွင်းသင့်လျော်မျှတသော ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုဖန်တီးရာ၌ အဓိကအရေးပါသည့်ကဏ္ဍကို ဦးဆောင်နိုင်ရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးကို ချမှတ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးသည် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံရေးအရ အသွင်ကူးပြောင်းမှုများတွင် ဖြစ်ပေါ် လေ့ရှိပါသည်။ ယင်းသည် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ရေး၊ နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေးတို့အပြင် အကြပ်အတည်းလွန်ကာလများအတွင်း အမျိုးသားပြန်လည်ရင်ကြားစေရေး၊ ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်ရေး၊ ပဋိပက္ခကာလအပြီးတွင် သာတူညီမျှသော ငွေအရင်းအနှီးများ ခွဲဝေချထားပေးခြင်းအတွက် လိုအပ်ချက်တို့နှင့်လည်း ဆက်စပ်နေပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများစွာတို့သည် အစိုးရ၏နည်းလမ်းများကို အကြမ်းရေးဆွဲရုံမျှသာ မဟုတ်တော့ပဲ တရားဥပဒေအရရှိခြင်းပြီး ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်လက်ခံမည့်ပုံစံမျိုးဖြင့် ပိုမိုများပြားကျယ်ပြန့်လှသည့် စိန်ခေါ်မှုများကိုပါ တုံ့ပြန်လျက်ရှိပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရန် လိုအပ်ချက်များ မြင့်မားလာသဖြင့် ယင်းတို့သည် မကြာခဏရှုပ်ထွေးပြီး ရှည်ကြာတတ်ပေရာ ပုံစံချမှတ်ရန်နှင့် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရန် စိန်ခေါ်မှုများစွာ ရှိနေပါသည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပုံဖော်ရာတွင် ပါဝင်မည့်သူများအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် နည်းလမ်းများနှင့်ပတ်သက်၍ ကျယ်ပြန့်သောစည်းမျဉ်းပေါင်းစုံဖြင့် ကြီးကြပ်ထိန်းသိမ်းထားသော၊ လက်တွေ့ကျသော အသိအမြင်များကိုရရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးနှင့် စပ်လျဉ်း၍ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာသော အသိအမြင်များကို ဝေမျှခြင်းသည် International IDEA ၏ အဓိကလုပ်ငန်းစဉ် ကဏ္ဍများအနက်မှ တစ်ခုဖြစ်သည်။ ဝါရင့် စာရေးဆရာများက အလေးထား၍ တစ်ညီတစ်ညွတ်တည်း လိုက်နာကြသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် ပထမဆုံးအကြိမ်ဖော်ပြသော ပညာရပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ နားလည်တတ်သိမှုနှင့် အထက်ဖော်ပြပါ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာသည့် အသိအမြင်နှင့်တို့ကို ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်ကဖော်ပြ၍ ပုံစံချမှတ်ထားပါသည်။

ဤစာအုပ်သည် နိုင်ငံရေးသမားများ၊ မူဝါဒချမှတ်သူများနှင့် ခေတ်မီဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ

ဥပဒေရေးဆွဲခြင်းတွင် လက်တွေ့ ပါဝင်ကျင့်သုံးသူများက ရင်ဆိုင်လျက်ရှိနေသော အသိအမြင်လစ်ဟာမှုများကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန် ရည်ရွယ်ထားပါသည်။ ယင်း၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးတွင် လတ်တလောဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် အလားအလာများမှ သင်ခန်းစာများကိုရယူနိုင်သော ပထမတန်းစားနည်းလမ်းတစ်ရပ် ဖန်တီးပေးရန် ဖြစ်သည်။ သီးခြားကဏ္ဍများအဖြစ်ဖတ်ရှုနိုင်ရန် အခန်းများကိုခွဲထားပြီး ဆန်းစစ်ရေးအခြေခံမူဘောင်ကို အခန်းတိုင်းတွင် တသမတ်တည်းအသုံးပြုခြင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေချမှတ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များကို လည်ပတ်ဆောင်ရွက်နေသော အကြောင်းအရာများနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ၏အတိုင်းအတာကို ပိုမိုနက်ရှိုင်းစွာ နားလည်သဘောပေါက် လာစေပါမည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ချမှတ်ရေးဆွဲခြင်းဖြင့် အခွန်ရှည်စွာခိုင်မာတည်တံ့သည့် ဒီမိုကရေစီစနစ်ရရှိအောင်မြင်ရန် မည်ကဲ့သို့ဖန်တီးနိုင်မည်ကို ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလက်တွေ့ လမ်းညွှန်စာအုပ်က ဖော်ပြထားပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းသည် ကာလရှည်အချိန်ယူသော၊ သမိုင်းနှင့်ဆိုင်သော လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုအား အမှန်တကယ်ရေးဆွဲသောအခါတွင်လည်လည်း ကာလတစ်ခုသတ်မှတ်ထားခြင်း မရှိပါ။ ဤစာအုပ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စနစ်များအားခြုံငုံ၍ နားလည်ခြင်းကို အထူးအလေးပေးပြီး မိတ်ဆက်နိဒါန်း (အခန်း ၁)၊ အခြေခံမူများနှင့် အပြန်အလှန်ချိတ်ဆက်နေသော အကြောင်းအရာများ (အခန်း ၂) နှင့် လူ့အခွင့်ရေးဆိုင်ရာ ဓလေ့ထုံးတမ်းများတည်ဆောက်ရန် လိုအပ်ချက် (အခန်း ၃) တို့အပြင် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံချမှတ်မှုအတွက် ပြဋ္ဌာန်းချက်များ (အခန်း ၄ မှ ၆) နှင့် အစိုးရ၏ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းပုံစံများ (အခန်း ၇) အပါအဝင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်ကို အပြည့်အစုံနားလည်ရန် အသားပေးဖော်ပြထားပါသည်။ ယင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအတွက် အသေးစိတ်အစီအစဉ် သို့မဟုတ် နမူနာပုံစံကိုဖော်ပြထားမည်မဟုတ်သော်လည်း လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် အသိအမြင်များမှ သင်ခန်းစာများကိုမူ ဖော်ပြထားပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို စာရွက်ပေါ်တွင် ရေးသားဖော်ပြရန်မှာ ရိုးရှင်းလွယ်ကူမည်ဖြစ်သော်လည်း လက်တွေ့လုပ်ဆောင်ချက်တွင်မူကွဲပြားခြားနားပါကြောင်း သင်ခန်းစာရရှိပါသည်။

စာရေးသူများ၊ မိမိတို့၏ အတွေ့အကြုံများမှ ရရှိလာသော အသိဉာဏ်စွမ်းများဖြင့် ပံ့ပိုးပေးခဲ့သော ပူးပေါင်းပါဝင်သူများနှင့် နော်ဝေးအစိုးရကိုလည်း ပံ့ပိုးမှုအတွက် စိတ်ရင်းဖြင့် ကျေးဇူးတင်ပါကြောင်း ဖော်ပြလိုပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်သည် ယင်းတို့၏အကူအညီမပါပဲ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်မည် မဟုတ်ပါ။

Vidar Helgesen

အတွင်းရေးမှူးချုပ်၊ International IDEA

ဤစာအုပ်သည်များစွာသော ပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ၏ ပံ့ပိုးမှု၊ ပူးပေါင်းပါဝင် ကူညီမှုများမပါပဲ ဖြစ်လာနိုင်မည် မဟုတ်ပါ။

ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် စာရေးသူများနှင့် မားကပ်စ် ဘော့ကင်ဖော့ဒ်၊ ဟာဆင် အီဗရာဟင်၊ နို ရာ ဟက်ဒလင်း၊ ဆာကွန် တာလာ ကာဒီဂါမာ ရာဂျစ်ဆင်ဟမ်၊ ပေါလိုစ် တက်စ်ဖာဂျီယော့ဂျစ်နှင့် ဝင်းလပ် ဝါဟီယူ စသော အခြားသောပံ့ပိုးသူများ၏ ကူညီထောက်ပံ့မှုအား ကျေးဇူးတင်ကြောင်း ပြောကြားလိုပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် ဘီပင် အက်ဒီဟီ ကာရီ၊ စတီဖင် ဂိုမက်စ် ကမ်ပိုစ်၊ ဆိုလန်ဒါ ဂျိုင်းစ်၊ ရှီရင် ဟာဆင်၊ တော်ကွာတို ဂျာဒင်နှင့် ဝီလ်ဖရီဒို ဗီလာကော်တာတို့ကိုလည်း ယင်းတို့၏ အဓိကကျသော ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုအတွက် ကျေးဇူးတင်ကြောင်း ဖော်ပြလိုပါသည်။

ကိုယ်စွမ်း၊ ဉာဏ်စွမ်းရှိသရွေ့ အပင်ပန်းခံကာ သုံးသပ်စစ်ဆေးပေးကြသော တက်ဒီပရာ ဆပ် ဒွန်ဂါနာ၊ ကားလို့စ် အယ်လ်ဘတ်တို ဂိုတီ ယာ၊ နိုရီယာ မာရှမ်ဘာ၊ ခရစ်စတီးနား မူရေး၊ ဂျင်နီ တူဟိုက်ကနှင့် ဂျာယမ်ပသီ ဝစ်ခ်ရမ် ရက်နေတို့အား ယင်းတို့၏ ပြီးပြည့်စုံသော ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် ကျွမ်းကျင်သော လမ်းညွှန်မှုများအတွက် ကျေးဇူးတင်အပ်ပါသည်။ ကာတီယာ ပါပါဂီယာနီ အားလည်း မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းတွင် ထိထိရောက်ရောက် ပါဝင်ကူညီမှုအတွက် အထူးကျေးဇူးတင်လိုပါသည်။ အခြေခံဥပဒေများအား ချမှတ်ရေးဆွဲရာတွင် အတွေး အခေါ် အယူအဆသစ်များနှင့် အမြင်များကို ပံ့ပိုးပေးခဲ့သည့် ရောလ် အာဗီလာ အော်တစ်စ်၊ အင်ဒရူး ဘရက်ဒလေ၊ အင်ဒရူး အဲလစ်စ်၊ ချယ်ရီ ဆောင်းဒါစ်၊ လီနာ ရစ်ဒီလာတာမန်နှင့် အခြားပုဂ္ဂိုလ်များ၊ များစွာသော အကြောင်းအရာများကို ဖော်ပြပေးကြသည့် IDEA ၏ ဝန်ထမ်းများအားလုံး အပါအဝင်များစွာသော ပုဂ္ဂိုလ်များကိုလည်း အထူးကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်း ဖော်ပြလိုပါသည်။

ကျွန်ုပ်တို့၏ တွဲဘက် လုပ်ဆောင်သူဖြစ်သည့် Interpeace ကိုလည်း ဤစီမံကိန်းအတွက် အတွေးအမြင်များ၊ စိတ်ကူးစိတ်သန်းများနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကို ဆောင်ရွက်ပေးမှုသော ယင်း၏ ကဏ္ဍအတွက် အထူးကျေးဇူးတင်လိုပြီး Interpeace ၏ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သူများဖြစ်သော မိုက်ကယ် ဘရန့်ထီ၊ ဂျေလ် ကော့ထရဲလ် ရာရှီဂိုင်းနှင့် အန်တိုနီ ရက်ဂန် တို့ကိုလည်း ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

သုတေသန ပြုလုပ်ရာတွင် ပံ့ပိုးပေးသော အမ်မလီ ဘင်္ဂစ်၊ မူဂျီ ဖာ့စ် လီယော့လူ၊ အိမ် ဂရီနာ၊ စနိုးလီ၊ ဂျန် အော့ဂျီစ်၊ အာဘရတ်ခ် ဆာတီ၊ အန် ကက်ထရင် ဆီကီမေရီယာ၊ ကတ်ဂျာ စတော့ဘာဂျာ၊ အန်နာ မာရီယာ ဗားဂတ်စ် နှင့် ဖီးလစ် ဝင်းစ် ဘတ်ဂ် တို့အား ထပ်လောင်း ကျေးဇူးတင်အပ်ပါသည်။

ထုတ်ဝေမှုဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်သူ ဂျေ မက်သရူး စထရန်ဒါ နှင့် အိမ် ဂျီဟန်ဆင်တို့အပြင် International IDEA အဖွဲ့၏ စွမ်း ဆောင်ရည်မြင့်မားသော ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရေး အဖွဲ့အစည်း အထူး သဖြင့် နာဒီယာ ဟန်ဒယ်ဇန်ဒါ၏ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများအတွက် ကျေးဇူးတင်ကြောင်းဖော်ပြလို ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်အဖွဲ့၏ ပံ့ပိုးဆောင်ရွက်မှုများမှာ အဖိုးမဖြတ်နိုင်ပါ။ မယ်လန်နီ အယ်လင်၊ ဂျင်နီ ဖန်ဒီယာလန် အိုင်စ်ဘာ့ဂ်၊ ရိုစီနာ အစ်စမေးလ် - က လွန်နှင့် တာယူ ငဲငဲ တို့ကိုလည်း ဤစီမံကိန်းအတွက်ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများနှင့် စိတ်အားထက် သန်စွာ ပံ့ပိုးမှုများအတွက် ကျေးဇူးတင်လိုပါသည်။

နောက်ဆုံးတွင်ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် ဤမြန်မာဘာသာပြန်စာအုပ်ထုတ်ဝေနိုင်ရန် ကူညီပံ့ပိုး ပေးသော လူဇင်ဘာခွံနိုင်ငံအစိုးရ၊ ဆွီဒင်နိုင်ငံအစိုးရ၊ နော်ဝေနိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာန နှင့် ဖင် လန်နိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာနတို့အား ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

စကားချီး	III
အမှာစာ	VII
ကျေးဇူးတင်လွှာ	IX
၁။ ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်	၁
၂။ တရားရေး အာဏာများ	၇
၂.၁။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်း	၈
၂.၁.၁။ မည်သည်တို့ကို တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးနိုင်သနည်း။	၉
၂.၁.၂။ မည်သူက တိုက်ဆိုင် စစ်ဆေးမည်နည်း။	၁၁
၂.၁.၃။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ အခြေအနေများနှင့်အချိန်အခါ	၁၄
၂.၁.၄။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးမှုအာဏာ မရှိသည့်အခြေအနေ	၁၆
၂.၁.၅။ ဆက်လက် လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များ	၁၇
၂.၂။ အခြားအခွင့်အာဏာများ	၁၉
၂.၂.၁။ အကြံပြုရေးဆိုင်ရာ သဘောတရားများ	၂၀
၂.၂.၂။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ခြင်း	၂၁
၂.၂.၃။ အရေးပေါ်အခြေအနေ ကြေငြာခြင်း	၂၁
၂.၂.၄။ စွဲချက်တင်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ	၂၂
၂.၂.၅။ ရွေးကောက်ပွဲများကို စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း	၂၃
၃။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ လွတ်လပ်စွာရပ်တည်ခွင့်နှင့် တာဝန်ခံနိုင်မှု	၂၅
၃.၁။ တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း	၂၇
၃.၂။ ရာထူးသက်တမ်း	၃၁
၃.၃။ တရားသူကြီးများအား ရာထူးမှရပ်စဲခြင်း	၃၂
၄။ တရားစီရင်ရေးစနစ်၏ ဝါဒအမျိုးမျိုး ကွဲပြားတည်ရှိခြင်း	၃၇
၄.၁။ တရားစီရင်ရေးစနစ်၏ ဝါဒအမျိုးမျိုး ကွဲပြားတည်ရှိခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေဆိုင်ရာ ပဋိပက္ခ	၄၁
၅။ နိဂုံး	၄၅

မှတ်စုများ	၄၈
အဓိကစာလုံးများ	၅၄
အခြားသောရင်းမြစ်များ	၅၅
အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ	၅၆
စာရေးသူအကြောင်း.....	၆၀
နောက်ဆက်တွဲ။ ဤအခန်းတွင် ရည်ညွှန်းဖော်ပြထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ပြဋ္ဌာန်းဥပဒေများအား အကျယ်တဝင့်ရှင်းလင်းချက်များ	၆၁
International IDEA အကြောင်း	၁၀၉

ဇယား

ဇယား ၁။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သုံးသပ်ခြင်းဆိုင်ရာ အမေရိကန်နှင့် ဥရောပပုံစံများ	၁၃
ဇယား ၂။ တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခြင်း.....	၃၁
ဇယား ၃။ ဤအခန်းတွင် အလေးပေးဖော်ပြထားသော အရေးကိစ္စရပ်များ	၄၆

ပုံ

ပုံ ၁။ ဗဟိုတရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်နှင့်ပတ်သက်၍ တိကျစွာ ပြဋ္ဌာန်းထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ ရာခိုင်နှုန်းကို နှစ်အလိုက် ဖော်ပြထားခြင်း (N = ၅၅၀)	၂၆
--	----

ဇယားကွက်

ဇယားကွက် ၁။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အဓိက သဘောတရားများ	၄
---	---

တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ ဒီဇိုင်းပုံစံ

၁။ ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

ဤအခန်းတွင် လူမျိုး၊ ဘာသာ၊ အဆင့်အတန်း ကွဲပြားခြားနားမှုများ များစွာရှိသောနိုင်ငံများမှ တရားစီရင်ရေး အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးပုံဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာတချို့ကိုသုံးသပ်၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် ဖော်ဆောင်ထားသော ဒီမိုကရေစီစနစ်အတွင်း တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ အခန်းကဏ္ဍကိုလေ့လာဆန်းစစ်ထားသည်။ တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ အခြေခံအကျဆုံးတာဝန်မှာ အငြင်းပွားမှုများကိုဖြေရှင်းရန်ဖြစ်ပြီး ယခင်က အမှုဟောင်းများတွင်ချမှတ်ခဲ့သော ဖြတ်ထုံးဥပဒေများကို ကိုးကားကျင့်သုံးခြင်းဖြင့် ဖြောင့်မတ်စွာ တရားစီရင်ရန်ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ ဖြောင့်မတ်စွာတရားစီရင်ပြီး တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို ဖော်ဆောင်နိုင်ရန်အတွက် လူတိုင်းလက်လှမ်းမီ၍ ဘက်မလိုက်သော တရားစီရင်ရေးစနစ်များနှင့် တရားရုံးများဖြစ်ပေါ်လာအောင် ဖွဲ့စည်းရမည်ဖြစ်သည်။ (တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး အကျယ်တဝင့်ကို အခန်း ၂ တွင်ကြည့်ပါ)။ ဤအခန်းတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏တာဝန်လက္ခဏာအားလုံးကို ပြည့်ပြည့်စုံစုံဆွေးနွေးတင်ပြနိုင်ခြင်းမရှိသော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများပါ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အဓိကအစိတ်အပိုင်းသုံးခုဖြစ်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်း၊ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အမှီခိုကင်းခြင်းနှင့် တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာစနစ်အမျိုးမျိုး ကွဲပြားတည်ရှိခြင်း စသည်တို့ကို အလေးထားဆွေးနွေးသွားပါမည်။

တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအနေဖြင့် အစိုးရအဖွဲ့ဝင်များ၊ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အစိုးရလုပ်ငန်းစဉ်များအားကြပ်မတ်ခွင့်အပါအဝင် ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေပါ ပြဌာန်းချက်များအား ဖော်ဆောင်နိုင်ရန် အခွင့်အာဏာများအား တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအဖြစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများဖြင့် အပ်နှင်းထားလေ့ရှိသည်။ ဥပမာအားဖြင့် နိုင်ငံအများစုတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအနေဖြင့် ဥပဒေပြုရေး သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍတို့၏လုပ်ဆောင်ချက်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံ

အခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိမရှိ စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခွင့်အာဏာဖြင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် နိုင်ငံရေးအင်အားစုများဖြစ်သည့် အစိုးရ၊ လွှတ်တော်နှင့် အခြားသောနိုင်ငံရေးအဖွဲ့အစည်းများအပေါ် မေးခွန်းထုတ်စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိ သည်။ သို့ရာတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် အမြင့်ဆုံးအာဏာကို ပိုင်ဆိုင်ခြင်းမရှိပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအများစုတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် လုပ်ဆောင်ချက်များအပေါ် အခြား ကဏ္ဍများက အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခွင့်ပြုထားခြင်းဖြင့် တရားစီရင်ရေး ကဏ္ဍ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ပြန်လည်ကန့်သတ်ထားပါသည်။ ထို့ကြောင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ ကို မည်သို့မည်ပုံ ပုံဖော်သည်ဆိုသည့်အချက်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို လေ့လာဆန်းစစ်ရန် နှင့် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရန်အတွက် အရေးပါသည့်အချက်တစ်ခုဖြစ်သည်။ ထို့အတူ တရားစီရင်ရေး ကဏ္ဍကို ဖွဲ့စည်းရေးဆွဲရာတွင် အခြားကဏ္ဍများနည်းတူ အုပ်ချုပ်ရေး၊ ဥပဒေပြုရေးနှင့် တရားစီရင် ရေးကဏ္ဍများအကြား အာဏာကိုညီမျှစွာခွဲဝေထားရှိရန်လိုအပ်ပေသည်။ ထိုနည်းလည်းကောင်းပင်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို လေ့လာဆန်းစစ် နိုင်ရန်နှင့် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်သွားနိုင်ရန် အတွက် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ ဖွဲ့စည်းရေးဆွဲ ပုံမှာ အရေးပါသည့်အချက်တစ်ခုဖြစ်သည်။ ထို့အတူ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍကို ဖွဲ့စည်း ရေးဆွဲရာတွင် အခြားကဏ္ဍများနည်းတူ အုပ်ချုပ်ရေး၊ ဥပဒေပြုရေးနှင့် တရားစီရင် ရေးကဏ္ဍများအကြား အာဏာကိုညီမျှစွာ ခွဲဝေထားရှိရန် လိုအပ်ပေသည်။

တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍကို အသေးစိတ်ပုံဖော် ရာတွင် အထူးသဖြင့် တရားစီရင်ရေးစနစ်များ တစ်ခုထက်ပို၍ ထည့်သွင်းပေါင်းစည်းမည်ဆို ပါက အခွင့်အလမ်းများနှင့် စိန်ခေါ်မှုများကို လည်း တွက်ဆထားရမည်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ် ၏ နောက်ခံအကြောင်းတရားများ ဖြစ်သော တိုင်းပြည်၏ အခြေအနေနှင့် သမိုင်းကြောင်း တို့သည် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍဒီဇိုင်းပုံစံ၏ အနှစ် သာရ ဖြစ်သင့်သည်။

ဆက်လက်တင်ပြမည့်အပိုင်းများတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအားပုံဖော်ရာတွင် နည်းလမ်း များကို အနှစ်ချုပ်ဖော်ပြ၍ အရေးကြီးသောအချက်များကို ထုတ်နုတ်တင်ပြသွားမည် ဖြစ်သည်။ ပထမဦးစွာ နည်းလမ်းများကိုအနှစ်ချုပ်တင်ပြပြီး နောက်ပိုင်းတွင် ယင်းတို့အား ဤစာအုပ်ပါ အခြေခံ ဆန်းစစ်မှုဘောင်အတွင်းမှ အချက်နှစ်ချက်နှင့်ချိန်ထိုး၍ သုံးသပ်သွားမည်ဖြစ်သည်။ ပထမသုံးသပ် ချက်အနေဖြင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍတွင်း၌သော်လည်းကောင်း၊ အခြားသောအစိုးရကဏ္ဍများအတွင်း တွင်သော်လည်းကောင်း အာဏာဖြန့်ဝေမှုကို အားပေးပါသလား၊ သို့တည်းမဟုတ် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု ကို အားပေးပါသလားဟူသည်ကို ဆန်းစစ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဒုတိယအချက်မှာ တရားစီရင်ရေးသည် မူအရ ဥပဒေအားဖြင့် ကာကွယ်ပေးရေးဖြစ်ပြီး လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို တွန်းလှန်ရာ နောက်ဆုံးခံတပ်ဖြစ်သော်လည်း တရားစီရင်ရေးအပါအဝင် အစိုးရ၏ကဏ္ဍအားလုံးနှင့် ယင်းကဏ္ဍ အားလုံးတွင် နိုင်ငံရေးအင်အားစုများပါဝင်နေသည်ဟူသောအချက်ကို အမှတ်ရနေရန်လိုအပ်သည်။ တရားသူကြီးများအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှ ပေးအပ်သောတာဝန်ကိုထမ်းဆောင်၍ ဖွဲ့စည်းပုံ

အခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များဖြင့်သာ တရားစီရင်ဆုံးဖြတ်ရန် သတ်မှတ်ထားသော်လည်း ယင်း တို့ကိုယ်တိုင်မှာ လူသားများဖြစ်သောကြောင့် ဥပဒေကိုအဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုကျင့်သုံးရာတွင် တစ်ဦးချင်း ၏ ကိုယ်ပိုင်အတွေ့အကြုံနှင့် ယုံကြည်ချက်များကို ပစ်ပယ်ထားရန်မဖြစ်နိုင်ပေ။ ထို့ကြောင့် တရား စီရင်ရေးတာဝန်များနှင့် သြဇာသက်ရောက်မှုတို့ကို ပုံဖော်နိုင်စွမ်းရှိသည့် ဥပဒေအင်အားစုများနှင့် နိုင်ငံရေးအင်အားစုများ နှစ်ဖက်စလုံးကို ထည့်သွင်းစဉ်းစား၍ တရားစီရင်ရေး ပုံစံရေးဆွဲရာတွင် နည်းလမ်းများကို သုံးသပ်တင်ပြထားပါသည်။

အာဏာများကို သင့်လျော်မျှတစွာ ခွဲဝေသတ်မှတ်နိုင်ရေးအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများအနေဖြင့် မိမိတို့၏ ဦးတည်ချက်နှင့် ပေးထားချက်အခြေအနေများကို သေချာစွာ ချင့်ချိန်စဉ်းစားရန် လိုအပ်ပါသည်။ ဤအခန်းတွင် အခြေအနေအားလုံးနှင့် ကိုက်ညီသည့် ပုံစံတစ်ခု တည်းကိုတင်ပြထားခြင်းမဟုတ်ပဲ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအား ပုံစံချမှတ်ခြင်းဆိုင်ရာအခြေခံသဘော တရားများအပြင် တစ်ခုချင်းစီ၏လိုအပ်ချက်နှင့် အကျိုးကျေးဇူးများကိုတင်ပြဆွေးနွေးထားပါသည်။ ထို့ပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများသတ်ပြရန်မှာ ဤအခန်းတွင် တင်ပြထားသော စည်းမျဉ်း များသည် အသုံးဝင်ကောင်းဝင်နိုင်မည်ဖြစ်သော်လည်း တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးခြားရပ်တည်ခွင့် ကဲ့သို့သော အထူးရည်မှန်းချက်တစ်ခုကို ဖော်ဆောင်အောင်မြင်နိုင်ရန်အတွက် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ ကိုသာမက အခြားသောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် ဖွဲ့စည်းထားပုံတို့ကို သေချာစွာ လေ့လာကြည့်ရှုရန်လိုအပ်သည်ကို ဆိုခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် အစိုးရ၏ မည်သည့်ကဏ္ဍကမျှ သီးခြားလည်ပတ်နိုင်ခြင်းမရှိခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ဖော်ပြထားသော ဥပမာအများစု တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ပြဋ္ဌာန်းချက်များဖြင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအား အာဏာများ တိကျစွာအပ်နှင်းထားခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ဆွေးနွေးထားပါသည်။ သို့ရာတွင် ဂရုပြုရမည့်အချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအား သက်ဆိုင်ရာအာဏာများကို တိတိကျကျ ပြဋ္ဌာန်းအပ်နှံထားခြင်းမရှိလျှင်သော်မှ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် အဆိုပါအာဏာများကို ကျင့်သုံး ပိုင်ခွင့်မရှိဟူသော အဓိပ္ပါယ်မသက်ရောက်ပါဆိုသည့် အချက်ဖြစ်သည်။ တရားစီရင်ရေးအာဏာကို ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များဖြင့် အပ်နှင်းပိုင်ခွင့်ရှိသလို ထုံးတမ်းစဉ်လာကိုအခြေခံသော တရားစီရင်ရေး စနစ်များကို ကျင့်သုံးသည့်နိုင်ငံများတွင် အတိတ်ကကျင့်သုံးခဲ့သည့် စီရင်ထုံးများကိုအခြေခံ၍ အာဏာဖြစ်တည်လာသည်များ ရှိသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အချို့သောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေနှင့် မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်အာဏာနှင့် ပတ်သက် ၍ တိုက်ရိုက်ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းမရှိသော်လည်း တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် ယင်းအခွင့်အာဏာအား ကျင့်သုံး၍ ဤသို့ကျင့်သုံးခြင်းမှာလည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကျိုးကြောင်းညီညွတ်ခြင်းကို အလေ့အကျင့်အဖြစ် လက်ခံထားကြသည်။ ထင်ရှားသော Marbury-Madison အမှု၌ အမေရိကန် ပြည်ထောင်စု ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၏ သမိုင်းတွင်သော စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ နှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခွင့်အာဏာသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှပေးအပ်သော အာဏာခွဲဝေသတ် မှတ်ပေးမှုအရ ဆီလျော်သောအကျိုးဆက်ဖြစ်သောကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် လျော်ညီ၍

တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးခြားရပ်တည်ခွင့်
ကဲ့သို့သော အထူးရည်မှန်းချက်တစ်ခုကို
ဖော်ဆောင်အောင်မြင်နိုင်ရန်အတွက် တရား
စီရင်ရေးကဏ္ဍကိုသာမက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ
ဥပဒေ၏ အခြားသောလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ
နှင့် ဖွဲ့စည်းထားပုံတို့ကို သေချာစွာလေ့လာ
ကြည့်ရှုရန် လိုအပ်သည်။ အစိုးရ၏
မည်သည့်အစိတ်အပိုင်းကမျှ သီးခြား
လည်ပတ်နိုင်ခြင်း မရှိပေ။

တရားဝင်ကြောင်း အတည်ပြုနိုင်ခဲ့သည်။^၁

ထို့ကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ
ရေးဆွဲသူများအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ
ဥပဒေတွင် ပြည့်စုံတိကျစွာပြဋ္ဌာန်းထားသည်
များကိုသာမက လက်ခံကျင့်သုံးဖွယ်ရှိသည့်
အလေ့အကျင့်များ၊ ရိုးရာဓလေ့များ၊ အစဉ်
အလာများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစား၍ ချိန်ဆရန်
လိုအပ်သလို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်
သွင်းထားသော အစီအစဉ်များနှင့် စည်းမျဉ်း
များ၏ နောက်ဆက်တွဲဖြစ်နိုင်ချေ အကျိုးဆက်

များကိုလည်း ကြိုတင်တွက်ဆထားရန်လိုအပ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ
သည် သီးခြားရပ်တည်လေ့မရှိပဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အခြားသောပြဋ္ဌာန်းချက်များ၊ သီးခြား
ဇစ်မြစ်များမှ ပေါ်ပေါက်လာသော ဥပဒေများ၊ သမိုင်းဖြတ်သန်းမှုနှင့် နိုင်ငံရေးအတွေ့အကြုံ နှစ်မျိုး
စလုံးမှ သက်ဆိုင်ရာအခြေအနေများစသည်တို့နှင့် အပြန်အလှန်အကျိုးသက်ရောက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်
လေ့ရှိသည်။ လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းအတွင်းရှိ စံများ၊ ရိုးရာအစဉ်အလာများအားဖြင့် ပြဋ္ဌာန်းထားသည့်
ဥပဒေများ၊ အစဉ်အလာကို အခြေခံဖြစ်တည်လာသော ဥပဒေများ၊ အစဉ်အလာအလေ့အကျင့်များမှ
တဆင့်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်စုံတစ်ရာအတွက် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်း၊
နားလည်လက်ခံခြင်းနှင့် လက်တွေ့ကျင့်သုံးခြင်းတို့ကို ဖော်ဆောင်ပေးနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဇယားကွက် ၁။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အဓိက သဘောတရားများ

- တရားစီရင်ရေးသည် အစဉ်အလာအားဖြင့် ဥပဒေကို ရေးဆွဲခြင်းနှင့် ပြဋ္ဌာန်းခြင်းတို့
ထက် ဥပဒေကိုအဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းကိုသာဆောင်ရွက်ရသည့် အစိုးရ၏ကဏ္ဍတစ်ခု
ဖြစ်သည်။ မျက်မှောက်ခေတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ပေါ်ပေါက်လာချိန်တွင်မူ
အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းတာဝန်အတွင်း၌ အခြားလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများစွာ ပါဝင်လာခဲ့
သည်။ သို့ရာတွင် အခြေခံအားဖြင့်မူ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏တာဝန်မှာ အငြင်းပွားမှု
များဖြေရှင်းရာတွင် သက်သေအချက်အလက်များအားစိစစ်၍ တည်ရှိပြီးသော ဥပဒေ
များကို သက်သေအချက်အလက်များနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးရန်သာဖြစ်သည်။
- မျက်မှောက်ခေတ် ဒီမိုကရေစီစနစ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေး
ခြင်းအာဏာမှာ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အုတ်မြစ်ပင်ဖြစ်သည်။ ထိုအခွင့်အာဏာ
အားဖြင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် အစိုးရ၏ ဥပဒေပြုရေး အခွင့်အာဏာ၊ အစိုးရ
ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် အာဏာခွဲဝေပုံ စသည်တို့နှင့် ဆက်စပ်၍သော်လည်းကောင်း၊ ဖွဲ့စည်းပုံ

အခြေခံဥပဒေတွင် ပေးအပ်ထားသော ပြည်သူတို့၏ အခွင့်အရေးများကို ချိုးဖောက်ခြင်းကဲ့သို့သော အစိုးရအဖွဲ့အား တားမြစ်ထားချက်တို့နှင့် ဆက်စပ်၍သော်လည်းကောင်း အစိုးရ၏ ဆောင်ရွက်ချက်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိမရှိ စစ်ဆေးကြပ်မတ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခွင့်အာဏာ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာနှင့် တရားစီရင်ရေးအပေါ် အခြားကဏ္ဍများမှ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ပိုင်ခွင့် အတိုင်းအတာတို့သည် နိုင်ငံအလိုက် အမျိုးမျိုး အဖုံဖုံဖြစ်နိုင်သည်။

- မျက်မှောက်ခေတ် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍများသည် အခြားလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများစွာကိုလည်းကျင့်သုံးကြသည်။ များသောအားဖြင့် အစိုးရ၏အခြားကဏ္ဍများကို စုံစမ်းစစ်ဆေးပိုင်ခွင့် သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများအား စောင့်ကြည့်ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကဲ့သို့ အခြားကြီးကြပ်ရေးဆိုင်ရာအာဏာများ ပါဝင်လေ့ရှိသည်။
- တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးခြားရပ်တည်ခွင့်ကို ကာကွယ်ခြင်းသည် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် တရားရုံးစနစ်အား သင့်လျော်မှန်ကန်စွာ တာဝန်ထမ်းဆောင်ရန်နှင့် ဘက်လိုက်မှုမရှိစေရန်အတွက် အလွန်အရေးကြီးသည်။ တစ်ချိန်တည်းတွင် တာဝန်ခံမှုရှိပြီး ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိသော တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍတစ်ခုဖြစ်ရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက ပံ့ပိုးပေးရမည်။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် တခါတရံ စံတန်ဖိုးထားမှုများအကြား အားပြိုင်မှုများကို ဟန့်ချက်ညီစေရေးအတွက် ကြိုးပမ်းရမည်ဖြစ်သည်။ ယင်းသို့ထိန်းညှိရာတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍများ၌ ရှင်းလင်းပြတ်သားမှုနှင့် ရှေ့နောက်ညီညွတ်မှုတို့ကို မြှင့်တင်ပေးခြင်း၊ ပြည်သူရှေ့မှောက်ကြားနာမှုများဆိုင်ရာ စံနှုန်းများနှင့် အခွင့်အရေးများ သတ်မှတ်ပေးခြင်း၊ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာသတင်းအချက်အလက်များကို ဖြန့်ဝေပေးခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။ ထို့အပြင် တရားစီရင်ရေးအာဏာများအပေါ် ပြန်လှန်ထိန်းသိမ်းပေးသည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများဖြစ်သော သင့်လျော်သည့်အယူခံစနစ်များ၊ ရာထူးခန့်အပ်ခြင်းနှင့် ထုတ်ပယ်ခြင်းကိစ္စများတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍပြင်ပမှ ဝင်ရောက်ကြီးကြပ်ခြင်း စသည့်အချက်များကို ထည့်သွင်းရေးဆွဲရမည်။ အာဏာ၏ သာတူညီမျှဖြစ်ရေးကိုဟန့်ချက်ညီအောင်ထိန်းညှိရန် မည်သည့်နည်းလမ်းဖြင့် ဖော်ဆောင်အောင်မြင်နိုင်မည်ကို ဆုံးဖြတ်ရာတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည့် အရေးကြီးသောအချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ဖော်ဆောင်မည့် ရေခံမြေခံအကြောင်းတရားများပင်ဖြစ်သည်။
- တရားစီရင်ရေးစနစ် အမျိုးမျိုး ကွဲပြားတည်ရှိမှုများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်တစ်ခုတည်းအောက်တွင် တရားစီရင်ရေးစနစ်အများအပြား ရပ်တည်နိုင်ရန်

အားပေးပါသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် တည်ရှိပြီးသား တရားဥပဒေဆိုင်ရာ စံများနှင့် စနစ်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်းသို့ ပေါင်းစည်းကာ ဒေသခံများနှင့် ဘာသာရေးအဖွဲ့အစည်းများအား တရားဥပဒေအရ ကိုယ်တိုင်စီရင်ဆုံးဖြတ်ခွင့် အပ်နှင်းနိုင်သည်။ သို့ရာတွင် တရားစီရင်ရေးစနစ်တစ်ခုထက်မကတည်ရှိခြင်းကြောင့် စနစ်တစ်ခုချင်းအနေဖြင့် တရားစီရင်ရေးအရ ဩဇာသက်ရောက်မှု မည်မျှရှိသနည်း ဆိုသည်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တရားစီရင်ရေးစနစ်များ၏ တရားဥပဒေဆိုင်ရာအာဏာအဆင့်ဆင့်ကိုမည်သို့ခန့်အပ်မည်ဆိုသည်တို့မှာ အရေးကြီးမေးခွန်း ထုတ်စရာများဖြစ်လာမည်။ တရားစီရင်ရေးစနစ်တစ်ခုထက်မက တည်ရှိခြင်းကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါအခွင့်အရေးများအားလုံးကို သက်ဆိုင်ရာ တရားစီရင်ရေး စနစ်များတွင် ပြဋ္ဌာန်းရာ၌ အခက်အခဲများ၊ စိန်ခေါ်မှုများ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည်။

၂။ တရားရေး အာဏာများ

တရားရုံးများ၏ အဓိကတာဝန်မှာ ခုံရုံးသို့ရောက်ရှိလာသော အငြင်းပွားမှုများအပေါ် ဘက်လိုက်မှုမရှိပဲ ဥပဒေကို မှန်ကန်စွာကျင့်သုံးခြင်းဖြင့် စီရင်ရန်ဖြစ်သည်။ ဤတာဝန်သည် တရားစီရင်ရေးနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်တို့အား ခိုင်မာရေးနှင့် တရားဝင်ရေးတို့နှင့်လည်း တိုက်ရိုက်ဆက်စပ်နေသည်။ ဘက်မလိုက်ရန်မှာ အရေးအကြီးဆုံးပင် ဖြစ်သည်။ တရားသူကြီးများသည် တင်သွင်းလာသောသက်သေ အထောက်အထားများကို အတိအကျရှင်းစွာဖြင့် စစ်ဆေးကာ မိမိတို့၏ နိုင်ငံရေးအမြင်များနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးယိမ်းယိုင်မှုများကို ထည့်သွင်းမစဉ်းစားပဲ သာတူညီမျှစွာ တရားစီရင်ရန် လိုအပ်သည်။ ဘက်မလိုက်ပဲ မှန်ကန်စွာဆုံးဖြတ်ခြင်းဖြင့် လက်ရှိအမှုတွင် အမှန်တရားကို ဆောင်ကြဉ်းပေးနိုင်ရုံမျှမက တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍကို ယုံကြည်စိတ်ချရသော အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုအဖြစ် ရှုမြင်လာစေရန် အားပေးသည်။ ဘက်မလိုက်ပဲ ဆုံးဖြတ်ခြင်းဖြင့် တရားသူကြီးများသည် ယင်းတို့၏တာဝန်ဖြစ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်တံ့ခိုင်မြဲအောင် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းကို ထမ်းဆောင်နေခြင်းပင်ဖြစ်သည်။

တစ်ဖက်တွင်လည်း တရားသူကြီးများမှာလူသားများဖြစ်သောကြောင့် အထောက်အထား အချက်အလက်များ တစ်ပုံစံတည်း ပေးထားလျှင်ပင် ဘက်လိုက်မှုမရှိသော တရားသူကြီးနှစ်ဦးသည် ဆုံးဖြတ်ချက် တစ်မျိုးစီ ချမှတ်ခြင်းမျိုးရှိနိုင်သည်။ မတူညီသောသီးခြား အထောက်အထား အချက်အလက်များအပေါ် အခြေခံ၍ အငြင်းပွားမှု သို့မဟုတ် ပြစ်မှုများကို စီရင်ရာတွင် ဥပဒေကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်း

တရားရုံးများ၏ အဓိက တာဝန်ဖြစ်သော ခုံရုံးသို့ရောက်ရှိလာသည့်အငြင်းပွားမှုများအပေါ် ဘက်လိုက်မှုမရှိပဲ ဥပဒေကို မှန်ကန်စွာ ကျင့်သုံးစီရင်ခြင်းတာဝန်သည် တရားစီရင်ရေးနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်တို့ ခိုင်မာခြင်း၊ တရားဝင်မှုရှိခြင်း ဆိုသည့်အချက်များနှင့် တိုက်ရိုက်ဆက်စပ်နေသည်။ ဘက်မလိုက်ရန်မှာ အရေးအကြီးဆုံးပင်ဖြစ်သည်။

သို့မဟုတ် မျှော်လင့်မထားသော သီးခြားအခြေအနေတစ်ခုတွင် ဥပဒေက မည်သည်ကိုတောင်းဆိုသည်ဆိုသည့် မေးခွန်းအတွက် ဖြေရှင်းချက်ထုတ်ခြင်းတို့ ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် လိုအပ်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် တရားစီရင်သူများ၏ တာဝန်များတွင် ဥပဒေ၏အဓိပ္ပါယ်ကို ဖွင့်ဆိုနိုင်စွမ်း အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိလိုအပ်သည်။ ဖန်တီးနိုင်စွမ်းအရည်အသွေးမှာ အတိုင်းအတာတစ်ခုထိ မရှိမဖြစ်လိုအပ်သော်လည်း ထိုတစ်ခုထဲနှင့်ပြီးပြည့်စုံခြင်း မရှိသေးပေ။ အယူခံစနစ်များ၊ စီရင်ထုံးများ၊ ယခင်ကအမှုဟောင်းများတွင် စီရင်ခဲ့သောသာဓကများ စသည်တို့ဖြင့် ဖန်တီးမှုအမျိုးမျိုးကိုချိန်ညှိကာ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍတစ်ခုလုံး တစ်သမတ်တည်း စီရင်ဆုံးဖြတ်နိုင်ရန် ထိန်းသိမ်းဆောင်ရွက်ရာတွင် အထောက်အကူပေးရန် လိုအပ်သည်။

မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ ဥပဒေကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းနှင့် စီရင်ကျင့်သုံးခြင်းတို့သည် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အခြေခံအာဏာများဖြစ်ပြီး တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် ယင်း၏အခွင့်အရေးများဖြစ်သော တရားဥပဒေရှေ့မှောက်၌ တန်းတူညီမျှခွင့်ရှိရေး၊ ဥပဒေကိုစီရင်ကျင့်သုံးရာတွင် တရားမျှတမှုရှိရေး၊ တရားစီရင်ရေးအဆောက်အအုံများဖြစ်သော တရားရုံးများတွင် မည်သူမဆို လျှောက်ထားပိုင်ခွင့် စသည်တို့အတွက်လည်း ပဓာနကျပေသည်။ တရားစီရင်ရေးတာဝန်သည် အစိုးရ၏ အခြားသော ကဏ္ဍများ၊ အထူးသဖြင့် ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ၏ အဓိကလုပ်ဆောင်ချက်များနှင့် ဆက်နွှယ်မှုရှိနေသည်။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် နေ့စဉ်တရားစီရင်မှုများပြုလုပ်ရန် တာဝန်ရှိသည့်အပြင် အစိုးရ၏ ကဏ္ဍတစ်ရပ်အနေဖြင့်လည်း တာဝန်ရှိသည်။ ကောင်းမွန်စွာလည်ပတ်နိုင်သော အစိုးရစနစ်ကြီး တည်ဆောက်နိုင်ရန်ရည်ရွယ်၍ စနစ်ကြီး၏တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းဖြစ်သော တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍနှင့် အခြားကဏ္ဍများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှအာဏာများ အပ်နှင်းထားသည်။ ထို့ကြောင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် အခြားကဏ္ဍများနှင့် စပ်ဆက်မှုရှိသည်။ တရားစီရင်ရေးသည် အခြားကဏ္ဍများ၏လုပ်ငန်းများအပေါ် စစ်ဆေးမှုများပြုလုပ်သကဲ့သို့ အခြားကဏ္ဍများက တရားစီရင်ရေးကို လွှမ်းမိုးပုံဖော်သည်များရှိသည်။ ဤအခန်း၏ လာမည့်အပိုင်းများတွင် အခြေခံဥပဒေစနစ်ကို ဖော်ဆောင်ထိန်းသိမ်းရာ၌ တရားစီရင်ရေး၏အခန်းကဏ္ဍနှင့် တရားစီရင်ရေးနှင့် အစိုးရ၏ အခြားကဏ္ဍများအကြား အပြန်အလှန်ဆက်သွယ်ပုံများကို အဓိကထားဆွေးနွေးသွားမည်ဖြစ်သည်။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍတွင်း ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံနှင့် အထူးသဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုအောက်တွင် တရားစီရင်ရေးစနစ်နှင့် တရားရုံးစနစ်များတစ်ခုထက်မကတည်ရှိခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍လည်း လေ့လာသုံးသပ်သွားပါမည်။

၂.၁။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်း

မျက်မှောက်ခေတ် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍများ၏ အဓိက တာဝန်များထဲမှတစ်ခုမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ကတိပြုအာမခံထားသည်များကို ဖော်ဆောင်ရန်ဖြစ်သည်။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခွင့်အာဏာကို ကျင့်သုံး၍ အထက်ပါ တာဝန်အား ဆောင်ရွက်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းကို

ပုံသဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုးဖြင့် ဆောင်ရွက်နိုင်ပြီး ကြီးကြပ်စစ်ဆေးမှုနည်းစနစ်များစွာကို အသုံးပြုနိုင်သည်။ သို့ရာတွင် တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်အားလုံးတို့အတွက် ဤသို့စစ်ဆေးခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ တစ်ခုတည်းသာ ဖြစ်သည်။ အဆိုပါရည်ရွယ်ချက်မှာ အစိုးရ၏ဥပဒေပြုရေး၊ လိုက်နာဆောင်ရွက်ရေးနှင့် အခြားမည်သည့်အစိုးရလုပ်ငန်းတွင်မဆို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ စည်းမျဉ်းများနှင့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ဖောက်ဖျက်ခြင်းမရှိစေရေးဖြစ်သည်။ အခြေခံဥပဒေနှင့်အညီစစ်ဆေးခွင့်အာဏာဖြင့် တရားရုံးများသည် အသစ်ပြဋ္ဌာန်းသော ဥပဒေများနှင့် အစိုးရ၏လုပ်ငန်းများမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိမရှိစစ်ဆေးနိုင်သည်။ အကယ်၍ အသစ်ပြဋ္ဌာန်းထားသောဥပဒေ သို့မဟုတ် အစိုးရလုပ်ငန်းတစ်ရပ်ရပ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုချိုးဖောက်ပါက ယင်းဥပဒေ သို့မဟုတ် အစိုးရ၏ဆောင်ရွက်ချက်အား တရားရုံးကပယ်ဖျက်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ဥပဒေများသည် အခြားဥပဒေအားလုံးနှင့် အစိုးရလုပ်ငန်းများအားလုံးက လိုက်နာရမည့်အမြင့်ဆုံးသော အာဏာဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းကို ဆောင်ရွက်သည့် အခါတွင် တရားစီရင်ရေးသည် အထက်ပါအာဏာအခွင့်အရေးကိုရရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍအား ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းပိုင်ခွင့်အာဏာကို ပေးအပ်ထားသော်လည်း ယင်းလုပ်ပိုင်ခွင့်၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့် စည်းမျဉ်းများကိုဆန့်ကျင်ခြင်း သို့မဟုတ် လစ်လျူရှုခြင်းမရှိသည့်ဥပဒေများကိုသာ ပြဋ္ဌာန်းပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းအာဏာသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရန် နှင့် အကောင်အထည်ဖော်ရန်နည်းလမ်းတစ်ခုပင်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကိုအားဖြည့်ပေးပြီး ယင်းအပေါ်ချိုးဖောက်မှုများကို တားဆီးပေးသည့် နည်းလမ်းလည်း ဖြစ်သည်။

တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ အများစုသည် အသစ်ပြဋ္ဌာန်းသော ဥပဒေများနှင့် အစိုးရ၏ လုပ်ငန်းများမှာ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိမရှိ သုံးသပ်စစ်ဆေးခွင့်အာဏာ တစ်မျိုးမျိုး ပိုင်ဆိုင်ထားသည်။

၂.၁.၁။ မည်သည်တို့ကို တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးနိုင်သနည်း။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ ဆန်းစစ်ခွင့်အာဏာသည် ဥပဒေအမျိုးအစားများစွာတွင် တွေ့ရသည်။ အခြေခံအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ ဆန်းစစ်ခွင့်အာဏာအရ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် အသစ်ပြဋ္ဌာန်းလိုက်သောဥပဒေများအပေါ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိမရှိ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခွင့်အာဏာကိုသာ ပိုင်ဆိုင်ခြင်းဖြစ်သော်လည်း အများအားဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များ၊ စီမံခန့်ခွဲမှုလုပ်ငန်းများစသည့် အခြားသောလုပ်ဆောင်ချက်များနှင့် ဥပဒေများကို စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်အထိ အာဏာမှာ ကျယ်ပြန့်သွားတတ်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် နိုင်ငံတကာသဘောတူညီမှုများမှ ပေါ်ပေါက်လာသော ဥပဒေများအား အခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးရန်ခွင့်ပြုထားသည်။^၃

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းအာဏာသည် အမျိုးသား အဆင့် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းမှုများအပြင် အစိုးရ၏အောက်ပိုင်းအဆင့်များတွင် ပြဋ္ဌာန်းသောဥပဒေများကို လည်း တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ တောင်အာဖရိကနိုင်ငံတွင် ၁၉၉၆ ခုနှစ် အခြေခံဥပဒေအရ ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၏ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခွင့်အာဏာသည် အစိုးရအဆင့်အားလုံးအပေါ် သက်ရောက် ကာ ပြည်နယ်များ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည်လည်း နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် အညီ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းရန်လိုအပ်သည်။^၃ ထိုနည်းအတူပင် ဆားဘီးယားနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တွင်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးအား ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရပြည်နယ်များနှင့် ဒေသခံကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ရေးဌာနများ၏ အထွေထွေပြဋ္ဌာန်းချက်များအပေါ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင် စစ်ဆေးပိုင်ခွင့် အာဏာအပ်နှင်းထားသည်။^၄

တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအနေဖြင့် အစိုးရ၏ဥပဒေပြုရေး သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍမှ လုပ်ဆောင်ချက်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ခွဲဝေပေးအပ်ထားသောအာဏာများကို ခွဲဝေ ပေးခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်းသော ပြဿနာပေါ်ပေါက်လာပါက ယင်းလုပ်ဆောင်ချက်များအပေါ်တွင်လည်း စစ်ဆေးရခြင်းလည်းဖြစ်ပေါ်နိုင်သည်။ ဤအခြေအနေမျိုးတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင် စစ်ဆေးခြင်းမှာ ပုဂ္ဂလိက တရားပြိုင်ဘက်များအကြား ဖြေရှင်းရခြင်းမျိုးမဟုတ်ပဲ အစိုးရ၏ကဏ္ဍ များနှင့် အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများအကြား အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းပေးရခြင်းဖြစ်လာသည်။

ဤအခြေအနေတွင် အစိုးရကဏ္ဍအသီးသီး၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို ဆုံးဖြတ်ပေးရန် လိုအပ်ပြီး တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍကိုယ်တိုင်၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်သည်လည်း ပါဝင်အဆုံးဖြတ်ခံရနိုင်သည်။ တောင်ကိုရီးယားနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည် အစိုးရကဏ္ဍများအကြား အာဏာခွဲဝေ ထားခြင်းကို စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိသည်။^၅ တရားရုံးများတွင် အစိုးရအဆင့်များအကြား (ဥပမာ နိုင်ငံတော်

အစိုးရနှင့် ဒေသန္တရအစိုးရတို့အကြား) အာဏာ ခွဲဝေထားပုံကိုလည်း စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိနိုင်သည် ။ ဥပမာအားဖြင့် ကမ်မရွန်းနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအား နိုင်ငံတော်အစိုးရနှင့် ဒေသန္တရအစိုးရတို့အကြား သို့မဟုတ် ဒေသန္တရအစိုးရအချင်းချင်းအကြား အငြင်းပွားမှုများအား ကြားနာစီရင်ပိုင်ခွင့် ပေး အပ်ထားသည်။^၆ အိန္ဒိယ၊ မလေးရှား၊ မက္ကဆီကို၊ နိုင်ဂျီးရီးယားစသော နိုင်ငံများတွင်လည်း အစိုးရ၏အဆင့်များအကြား အာဏာခွဲဝေပုံကို စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်အား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက ခွင့်ပြုထားသည်။^၇

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းအာဏာသည် အသစ် ပြဋ္ဌာန်းလိုက်သော ဥပဒေများအပေါ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိမရှိ စစ်ဆေးခွင့်သာမက အခြားသောဥပဒေများ နှင့်လုပ်ဆောင်ချက်များ၊ အစိုးရအဆင့် အသီးသီး၌ အာဏာခွဲဝေထားပုံများနှင့် အစိုးရကဆောင်ရွက်ရန် ပျက်ကွက်မှုများ ကိုပါ စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်အထိ ကျယ်ပြန့်သွား တတ်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများအနေဖြင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအား အစိုးရ၏ ဆောင်ရွက်မှုလုပ်ငန်းများ လုပ်ဆောင်ခြင်းထက်စာလျှင် ဆောင်ရွက်ရန်ပျက်ကွက်မှုများအပေါ်တွင် လည်း စစ်ဆေးခွင့်အာဏာပေးအပ်နိုင်သည်။ ယူဂန်ဒါနိုင်ငံ၏ အယူခံခုံရုံးတွင် အဆိုပါအခွင့်အာဏာ ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၃၇(၃)^၈ တွင် တစ်ဦးတစ်ယောက် သို့မဟုတ် အာဏာပိုင်တစ် ဖွဲ့၏ လုပ်ဆောင်ချက်သို့မဟုတ် လုပ်ဆောင်ရန် ပျက်ကွက်ချက်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ချိုး ဖောက်သည်ဟူသော စွပ်စွဲချက်ကို နိုင်ငံသားတစ်ဦးချင်းစီမှ လျှောက်ထားပိုင်ခွင့်ရှိကြောင်း ခွင့်ပြု ထားသည်။ လျှောက်ထားချက်သည် ခိုင်လုံသည်ဟု ခုံရုံးကယူဆပါက ထိုအမှုကိုပြန်လည်ကြားနာ စစ်ဆေးမည် ဖြစ်သည်။

၂.၁.၂။ မည်သူက တိုက်ဆိုင် စစ်ဆေးမည်နည်း။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းအာဏာ၏ အတိုင်းအတာမှာ နိုင်ငံအလိုက်ကွဲပြားခြားနားသကဲ့သို့စစ်ဆေးမှုပြုလုပ်သည့်လုပ်ငန်းစဉ်များမှာလည်းကွာခြားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေအရ တည်ထောင်ထားသော ခုံရုံးများနှင့် လက်ရှိကျင့်သုံးဆဲဖြစ်သည့် တရားဥပဒေစနစ်တို့ အပေါ်တွင် လုံးလုံးလျားလျားမဟုတ်သော်လည်း အတိုင်းအတာကြီးမားစွာ တည်မှီနေသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းပုံစံများတွင် အဖွဲ့အစည်းအမျိုးမျိုးကို စစ်ဆေးမှု ပြုလုပ်ပိုင်ခွင့် ပေးအပ်ထားခြင်းကြောင့် အမေရိကန်ပုံစံမှာ ဥရောပပုံစံနှင့် ကွဲပြားခြားနားသည်။ အ မေရိကန်ပုံစံအရ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအတွင်းရှိ တရားရုံးအားလုံးတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးရန် အခွင့်အာဏာရှိသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့်ဆိုသော် အဆင့်နိမ့်သောတရားရုံး များပင် ဥပဒေတစ်ခု သို့မဟုတ် အစိုးရ၏ လုပ်ဆောင်ချက်တစ်ခုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ဖောက်ဖျက်သည်ဟု စစ်ဆေးဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ထိုသို့စီရင်ဆုံးဖြတ်ရာတွင် တရားရုံးသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်ရှုထောင့်မှနေ၍ အမှုကိုကြားနာစစ်ဆေးရမည်ဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များကိုသာအခြေခံပြီး အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းရမည်။

ထိုတရားရုံးများ၏ဆုံးဖြတ်ချက်များကို အယူခံဝင်နိုင်သော်လည်း မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးမှုအာဏာကို ကျင့်သုံးခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ဗဟိုတရားရုံးချုပ်မှာ တရားစီရင်ရေးစနစ်၏ ထိပ်ဆုံးတွင်ရှိကာ အမြင့်ဆုံးအယူခံဝင်ရာ တရားရုံးဖြစ်ပြီး အငြင်းပွားဖွယ် ဥပဒေများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ ကိုက်ညီမှုရှိမရှိအား အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ခွင့်ရှိ သည်။ အမေရိကန်ပုံစံတွင် ပြည်ထောင်စုဗဟိုတရားရုံးချုပ်အများစုမှာ အငြင်းပွားမှုများ၏ အနည်း ငယ်သောအရေအတွက်ကိုသာ ကြားနာစီရင်ရသောကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဿနာ အများစုကို အောက်တရားရုံးများကသာ စီရင်ဆုံးဖြတ်လေ့ရှိသည်။ အက်စတိုးနီးယားနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အောက်တရားရုံးများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင် စစ်ဆေးခွင့်အာဏာတစ်မျိုးကို ပေးအပ်ထားသည်။^၉ ပေါ်တူဂီနိုင်ငံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ခုံရုံး

အချို့နိုင်ငံများတွင် အဆင့်နိမ့်သောတရားရုံးများပင် ဥပဒေတစ်ခုသို့မဟုတ် အစိုးရ၏ လုပ်ဆောင်ချက်တစ်ခုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ဖောက်ဖျက်သည်ဟု စစ်ဆေးဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ သို့သော် ထိုတရားရုံးများ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ကို အယူခံဝင်နိုင်သည်။ အခြားနိုင်ငံများတွင်မူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခွင့်အာဏာကိုပုံမှန်လည်ပတ်နေသော တရားစီရင်ရေးအစိတ်အပိုင်းမှ သီးခြားခွဲထုတ်ထားသည်။

စနစ်သီးသန့်ရှိသည့်တိုင် အောက်တရားရုံးများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခွင့် ပေးထားသည်။^{၁၀} အောက်တရားရုံးများအား လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးထားခြင်းမှာ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခွင့်အာဏာများ ခွဲဝေပေးထားခြင်းအဖြစ် ရှုမြင်နိုင်သည် (အခန်း ၇ - ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းပုံစံများတွင်လည်းဖတ်ရှုလေ့လာနိုင်သည်)။ သို့ရာတွင် ထိုသို့အာဏာခွဲဝေထားခြင်းဖြင့် အဆုံးသတ်တွင် တရားရုံးအားလုံးအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ ချိန်ညှိဆုံးဖြတ်နိုင်စွမ်းရှိရန်လိုအပ်လာပြီးအချို့နေရာများတွင် တရား

ရုံးများ၏ ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်အား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုယ်တိုင်က ယင်း၏ဘောင်ထဲမှနေ၍ ဦးစီးချုပ်ကိုင်သကဲ့သို့ ဖြစ်နေသည်။

ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာပုံစံ၏ အားသာချက်တစ်ခုမှာ စီရင်ချက်များကို အယူခံဝင်ခွင့်ရှိခြင်းဖြစ်သည်။ အောက်တရားရုံးနှင့် အထက်တန်းတရားရုံး နှစ်ခုစလုံးသည် ပြဿနာများကိုသုံးသပ်၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်မှုရှိမရှိ မေးခွန်းများကို ချိန်ဆပြီးမှ နောက်ဆုံးစီရင်ချက်ကို ချမှတ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုလုပ်ငန်းစဉ်များ၏ အားနည်းချက်မှာ အချိန်ကြာမြင့်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ဤပုံစံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုတစ်ခုသည် အမြင့်ဆုံးတရားရုံးသို့ရောက်ရှိပြီး အပြီးသတ်စီရင်ချက်တစ်ခုချမှတ်ပြီးချိန်အထိ နှစ်နှင့်ချီကြာနိုင်သည်။ ဤပုံစံတွင် အောက်ပိုင်းတရားရုံးများသည် အမှုတစ်ခုတည်းကို ကွဲပြားသော ဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ်နိုင်သောကြောင့် အမြင့်ဆုံးတရားရုံးသို့ရောက်၍ အဆုံးသတ်စီရင်ချက် ချမှတ်မခံရသေးမှီ ရှေ့နောက်မညီညွတ်မှုများနှင့် ကြုံတွေ့ရနိုင်သည်။

အခြားပုံစံတစ်မျိုးဖြစ်သော ဥရောပပုံစံတွင်မူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခွင့်အာဏာကို ပုံမှန်လည်ပတ်နေသော တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍမှ သီးခြားခွဲထုတ်ထားသည်။ ဤပုံစံတွင် သီးခြားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရုံးက အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုများအားလုံးကို သီးသန့်ကြားနာစီရင်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခွင့်အာဏာကို ပုံမှန်တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အပြင်ဘက်တွင်ထားရှိသော စနစ်မျိုးတွင် အာဏာခွဲခြားဖြန့်ဝေခြင်းကို ပိုမိုကောင်းမွန်စွာထိန်းသိမ်းနိုင်မည်ဟု အချို့ပညာရှင်များက ဆိုသည်။

ဤသဘောတရားအရ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရုံးသည် အစိုးရ၏မည်သည့်ကဏ္ဍနှင့်မှ မပတ်သက်ပဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းခြင်းလုပ်ငန်းတစ်ခု

တည်းသာ ဆောင်ရွက်သည့်ကြီးကြပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းအဖြစ် ယူဆနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သီအိုရီအရ ထိုစနစ်တွင် အစိုးရ၏ကဏ္ဍတစ်ရပ်သည် အခြားကဏ္ဍတစ်ရပ်အပေါ်တွင် အလွန်အကျွံ လွှမ်းမိုးနိုင်ခြင်းမရှိအောင်ကန့်သတ်ထားသောကြောင့် အာဏာခွဲဝေမှုကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်းဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ ထို့ပြင် ဤပုံစံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ တရားဝင်မှုရှိမရှိ ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ကို အစိုးရ၏မည်သည့် ကဏ္ဍထဲတွင်မှ အပ်နှင်းထားခြင်းမရှိပေ။ အမေရိကန်ပုံစံနှင့်နှိုင်းယှဉ်လျှင် ဥရောပပုံစံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုများကို အခြားမည်သည့် တရားစီရင်ရေးအဖွဲ့အစည်းကမှ ကြားနာဆုံးဖြတ်ခွင့်မရှိပဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးတွင်သာ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို တစုတစည်းတည်း ပေးအပ်ထားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ ပုံစံများထဲမှ ဥရောပပုံစံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးနမူနာများကို ဘီနင်၊ ဂျာမနီ၊ ရုရှား၊ တူရကီနှင့် ယူကရိန်းအပါအဝင် အခြားနိုင်ငံများတွင်တွေ့ရသည်။^{၁၁} အခြားနိုင်ငံများတွင်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးနှင့် ဆင်တူသည့်စနစ်များ တည်ထောင်၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းကို ဆောင်ရွက်ကြသည်။ ဇယား ၁ တွင် စနစ်နှစ်ခု၏ အင်္ဂါရပ်များကို အနှစ်ချုပ်ဖော်ပြထားသည်။

ဇယား ၁။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သုံးသပ်ခြင်းဆိုင်ရာ အမေရိကန်နှင့် ဥရောပပုံစံများ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ “အမေရိကန်” ပုံစံ	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ “ဥရောပ” ပုံစံ
ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းအာဏာကို အောက်တရားရုံးများသို့ စီရင်ခွင့်ပေးပြီး ဗဟိုချုပ်ကိုင်ထားခြင်းမရှိ၊ တရားရုံးအားလုံးတွင် ပြဋ္ဌာန်းချက်ဥပဒေတစ်စုံတစ်ရာအား အခြေခံဥပဒေကို ချိုးဖောက်သည်ဟူသော အကြောင်းပြချက်ဖြင့် ပယ်ဖျက်ခြင်း၊ လက်မခံခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းအာဏာကို ဗဟိုမှချုပ်ကိုင်ထားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ခုံရုံးတစ်ခုတည်းကသာ ပြဋ္ဌာန်းချက်ဥပဒေတစ်စုံတစ်ရာအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ တရားမဝင်ကြောင်းသတ်မှတ်ကာ ပယ်ဖျက်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။
ဗဟိုတရားရုံးချုပ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဿနာများအပြင်တရားစီရင်ရေးအာဏာအရပါ အမြင့်ဆုံးအယူခံတင်သွင်းရာတရားရုံးချုပ်ဖြစ်သည်။	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုများကိုသာ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။
ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးမှု လုပ်ငန်းစဉ်မှာ “ခိုင်မာ”သည်။ သာမန်တရားစီရင်မှု လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့်အညီ ကြားနာစီရင်သည်။	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးမှုလုပ်ငန်းစဉ်မှာ “သဘောတရားဆန်” သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည် တရားသူကြီးများနှင့် ရွေးကောက်ခံအရာရှိများမှ လွှဲပြောင်းတင်ပြလာသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်မှု ရှိမရှိဆိုင်ရာ မေးခွန်းများကိုဖြေကြားသည်။

ရှင်းမြစ် - Alex Stone ၏ ‘Constitutions and Judicial Power - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တရားရေးအာဏာ’ မှကိုးကားဖော်ပြသည်။ Daniele Caramani (ed.)၊ နှိုင်းယှဉ်နိုင်ငံရေး (Oxford နှင့် New York: Oxford University Press၊ ၂၀၀၈)၊ ဇယားကွက် ၉.၁ စာ ၂၂၂။

၂.၁.၃။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ အခြေအနေများနှင့် အချိန်အခါ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးမှုကို ကျင့်သုံးရန်လိုအပ်သည့် အချိန်အခါနှင့် အခြေအနေတို့မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအနေဖြင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးမှုလုပ်ငန်းစဉ် များအပေါ် သက်ရောက်နေသော အခြားသောအချက်နှစ်ချက်ဖြစ်သည်။ တရားရုံးအနေနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအရ လက်ခံနိုင်မှုရှိမရှိစစ်ဆေးအခွင့်အာဏာကို မည်သည့်အချိန် နှင့် မည်သည့်အခြေ အနေမျိုးတွင် ထုတ်ဖော်ကျင့်သုံးနိုင်သည်ဆိုသော သတ်မှတ်ချက်စည်းကမ်းများသည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးမှုအာဏာ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာကိုချဲ့ထွင်ရန် သော်လည်းကောင်း ကန့်သတ်ရန်သော်လည်းကောင်း ဆုံးဖြတ်နိုင်စွမ်းရှိသည်။ အချိန်အခါနှင့် ပတ် သက်၍ အချို့သောတရားစီရင်ရေးကဏ္ဍများတွင် ဥပဒေအသစ်များအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ လက်ခံနိုင်မှုရှိမရှိဆိုသည်ကို ဥပဒေမပြဋ္ဌာန်းမီစစ်ဆေးကြပြီး အခြားတရားစီရင်ရေးကဏ္ဍများတွင် ဥပဒေတစ်ခုကိုပြဋ္ဌာန်းပြီးမှသာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးကြသည်။ သီရိလင်္ကာ နိုင်ငံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ဗဟိုတရားရုံးချုပ်သည် ဥပဒေမူကြမ်းများကို စစ်ဆေး၍ ပယ် ဖျက်ပိုင်ခွင့်ရှိပြီး ဥပဒေအဖြစ်အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းပြီးနောက်ပိုင်းတွင် စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်မရှိတော့ပေ။¹²

တရားရုံးအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အရ လက်ခံနိုင်မှုရှိမရှိ စစ်ဆေးအခွင့် အာဏာကို မည်သည့်အချိန်နှင့် မည်သည့် အခြေအနေမျိုးတွင် ထုတ်ဖော်ကျင့်သုံးနိုင် သည်ဆိုသော သတ်မှတ်ချက်စည်းကမ်း များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက် ဆိုင်စစ်ဆေးမှုအာဏာ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်း အတာကို ချဲ့ထွင်ရန်သော်လည်းကောင်း ကန့်သတ်ရန်သော် လည်းကောင်း ဆုံးဖြတ် နိုင်စွမ်းရှိသည်။ အချို့နိုင်ငံများတွင် ဥပဒေ အသစ်များအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ လက်ခံနိုင်မှုရှိမရှိဆိုသည်ကို ဥပဒေမပြဋ္ဌာန်း မီအချိန်တွင်သာ စစ်ဆေးနိုင်ပြီး အခြားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင်မူ သီးသန့် အမှု သို့မဟုတ်အငြင်းပွားခြင်း ကိစ္စများနှင့် ဆက်စပ်၍သာ စစ်ဆေးခွင့်အာဏာကို ကျင့်သုံးခွင့်ရှိသည်။

ဥပဒေမပြဋ္ဌာန်းမီ စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ကို ထောက်ခံ သူများက ထိုနည်းစနစ်ဖြင့် ဥပဒေကြမ်းများ နှင့်ပတ်သက်၍ ပြတ်သားစွာဆောင်ရွက်နိုင်မှု ကို တန်ဖိုးထားကြသည်။ တစ်ဖက်တွင်လည်း ဥပဒေတစ်ရပ်ကို အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းပြီးမှသာ ထို ဥပဒေ၏ သက်ရောက်မှုများနှင့် အကျိုး ဆက်များကို ပြည့်စုံစွာနားလည်နိုင်လိမ့်မည် ဆိုသော အယူအဆရှိသေးသည်။ ထို့ကြောင့် အချို့သောလေ့လာသူများက ဥပဒေပြဋ္ဌာန်း ပြီးနောက်တွင်လည်း စစ်ဆေးခွင့်ပြုရန်အရေး ကြီးသည်ဟု ယူဆကြသည်။

ထိုနည်းလည်းကောင်းပင်အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၌ တရားစီရင်ရေး ကဏ္ဍအားဖြင့် မည်သည့်အချိန်တွင် သုံးသပ် စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိသည်ဆိုသည်နှင့် ပတ်သက်၍ ကိုယ်ပိုင် ဆုံးဖြတ်ခွင့်အာဏာ ပေးထားပြီး အခြား ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေများတွင်မူ အခြားအဖွဲ့

အစည်းများကိုသာ ဆုံးဖြတ်စစ်ဆေးစေပြီး “ကိစ္စကြီးငယ်တစ်ခုခု” ပေါ်ပေါက်မှသာ သုံးသပ်စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိကြောင်း သတ်မှတ်ထားသည်။ အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ဥပဒေအသစ်များမပြဋ္ဌာန်းမီ အလိုအလျောက်သုံးသပ်စစ်ဆေးမှုများပြုလုပ်သွားရန် သတ်မှတ်ထားသည်။ ဥပမာ ပြင်သစ်နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် သုံးသပ်စစ်ဆေးမှုများပြုလုပ်ရမည်ဟုပါရှိသည်။ ယင်း “ပြဋ္ဌာန်းခြင်းဆိုင်ရာအက်ဥပဒေများ” သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို အသေးစိတ်ဖွင့်ဆိုနိုင်ရန် ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေက သီးသန့်တောင်းဆိုသတ်မှတ်ထားသော ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ဥပဒေအဖြစ်အတည်မပြုမှီ သုံးသပ်ရန်ဖြစ်သည်။¹³

ထို့အတူ ချီလီနိုင်ငံတွင်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည် အခြေခံဥပဒေများအားလုံးကိုမပြဋ္ဌာန်းမီ သုံးသပ်စစ်ဆေးရန်တာဝန်ရှိသည်။¹⁴ အခြားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင်မူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းအာဏာကို သီးသန့်အမှု သို့မဟုတ် သီးသန့်အငြင်းပွားမှု အဖြစ်သာကျင့်သုံးနိုင်သည်။ အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအရ တစ်စုံတစ်ယောက်က ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဖောက်ဖျက်မှုတစ်ခုခုအား တိုက်ရိုက်စွပ်စွဲ တိုင်ကြားလာသည့်အခါမှ သုံးသပ်စစ်ဆေးခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များကို ဖော်ဆောင်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။¹⁵ ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများ အမြောက်အများရှိသည်ကို ထောက်ဆခြင်းအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ စည်းကမ်းသတ်မှတ်ချက်များကို ရေးဆွဲရာတွင် နည်းလမ်းများကို စိတ်ကြိုက်ပေါင်းစပ်၍ အမျိုးမျိုးရေးဆွဲနိုင်ကြောင်း ထင်ရှားပါသည်။ မတူညီသော နိုင်ငံအခြေအနေအလိုက် မတူညီသော နည်းလမ်းများမှာ သက်ရောက်မှုအမျိုးမျိုးရှိမည်ဖြစ်သော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်း အာဏာကိုကျင့်သုံးရာတွင် လွတ်လပ်မှုနှင့် အခွင့်အရေးများပေးထားခြင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဿနာများတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ ဩဇာအာဏာကို ပိုမိုကျယ်ပြန့်စေသည်။

နိုင်ငံများတွင် အချိန်ကာလအလိုက် သုံးသပ်စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်များကို ပြောင်းလဲခဲ့ကြသည်။ ဥပမာတစ်ခုအနေဖြင့် ပြင်သစ်မှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်စီကိုပြပါမည်။ ယခင်က ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်စီသည် ဥပဒေသစ်များကို သမ္မတလက်မှတ်မထိုးခင်အချိန်တွင်သာ သုံးသပ်စစ်ဆေးခွင့်ရှိသည်။ ထိုသို့အချိန်ကာလ ကန့်သတ်ထားသည့်အပြင် ကောင်စီတရားရုံးသည် ဥပဒေများကိုသုံးသပ်စစ်ဆေးလိုလျှင် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍမှ သမ္မတ၊ အထက်လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌ သို့မဟုတ် အောက်လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌ၊ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်စလုံးမှ အမတ်ဦးရေ ၆၀၊ စသည်တို့အနက်မှတစ်ဦးတစ်ဦး၏ စတင်ဆောင်ရွက်မှုပါမှ သုံးသပ်စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ၂၀၁၀ ခုနှစ် မတ်လနောက်ပိုင်းတွင်မူ သီးခြားအမှုတစ်ခုအတွက် ပတ်သက်သူများကတောင်းဆိုလျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်စီသည် သက်ဆိုင်ရာဥပဒေကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီခြင်းရှိမရှိအပေါ် စစ်ဆေးသုံးသပ်ခွင့် ရရှိလာသည်။¹⁶

ထို့ကြောင့် သုံးသပ်စစ်ဆေးမှု ပြုလုပ်နိုင်သည့်အချိန်မှာလည်း ပြောင်းလဲသွားခဲ့သည်။ ဥပဒေသစ်များအား ပြဋ္ဌာန်းအတည်ပြုခြင်းမပြုမီ သုံးသပ်စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိလာသကဲ့သို့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ

ဥပဒေကောင်စီသည် ပြဋ္ဌာန်းပြီးသော ဥပဒေများကိုလည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှုမရှိကြောင်း တင်ပြလာပါက ကြားနာစစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိလာခဲ့သည်။ ပြင်သစ် ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်စီ၏ သုံးသပ်စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်အာဏာများကို မြင့်မားစေခြင်းဖြင့် ကောင်စီ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို မြှင့်တင်ပေးခဲ့သည်။ ထို့ပြင် ပြင်သစ် ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍသည် ပြင်သစ်နိုင်ငံအား တရားစီရင်ရေးဖြင့် ဥပဒေပြုသည့်နိုင်ငံပုံစံသို့ ပြောင်းလဲလာစေခဲ့ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် မကိုက်ညီသောဥပဒေများကို အသစ်ပြင်ဆင်ရာတွင် နိုင်ငံရေးအရ တာဝန်ခံမှုအပေါ် အားထားမှုလျော့ချလာခဲ့သည်။

သတိပြုရမည့်အချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာ၊ အခြေအနေများနှင့်ပတ်သက်၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် စည်းမျဉ်းသတ်မှတ်ထားခြင်းမျိုး အမြဲတမ်းမရှိပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းအာဏာကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းအာမခံထားသည့်တိုင် ယင်းအာဏာ၏ လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် ပတ်သက်၍မူ အနည်းကျဦးသာ ဖော်ပြထားလေ့ရှိသည်။ အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် တိုက်ဆိုင်သုံးသပ်စစ်ဆေးမှုလုပ်ငန်းဆိုင်ရာ အသေးစိတ်အချက်အလက်များကို ပြဋ္ဌာန်းဥပဒေများဖြင့် သတ်မှတ်ပေးထားသည်။ ဟန်ဂေရီနိုင်ငံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးမှု အာဏာအပေါ် ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍ၏ လွှမ်းမိုးမှုဥပမာများကို တွေ့ရသည်။ ဟန်ဂေရီ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၃၂(က) အရ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးကို တည်ထောင်ခွင့်ပေးထားသည့်အပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခွင့်အာဏာကို ပေးအပ်ထားပြီး ပြဋ္ဌာန်းဥပဒေတစ်ခုက စစ်ဆေးခွင့်အာဏာ၏နယ်ပယ်နှင့် ပုံသဏ္ဌာန်များကို သတ်မှတ်ပေးထားသည်။ ၁၉၈၉ ခုနှစ်တွင် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သော ဥပဒေပုဒ်မအမှတ် ၃၂ အရ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး၏ ရာထူးအဆင့်အတန်း၊ ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းစသည်များနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အသေးစိတ်ပြဋ္ဌာန်းချက်များချမှတ်ကာ ခုံရုံး၏စစ်ဆေးခွင့်အာဏာနယ်ပယ်များကို သတ်မှတ်ခဲ့သည်။^{၁၆}

၂.၁.၄ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးမှုအာဏာ မရှိသည့် အခြေအနေ

အချို့သောနိုင်ငံများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခွင့် အာဏာအပ်နှင်းထားခြင်း မရှိပေ။ ဤနိုင်ငံများတွင် ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍတွင်သာ အပြီးအပြတ်အာဏာရှိပြီး ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍမှ ပြဋ္ဌာန်းလိုက်သော ဥပဒေများအား သီးခြားအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုမှ ထိန်းချုပ်ကြီးကြပ်နိုင်ခြင်းမရှိအောင် ကာကွယ်ထားသည်။ ထိုကဲ့သို့သော ရှားပါးစနစ်များတွင် ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍသည် အခြားကဏ္ဍများနှင့်အာဏာပိုင်အဖွဲ့များနည်းတူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အမိန့်ပြန်တမ်းများမှ သွေဖည်မှုမရှိစေရေးအတွက် ကိုယ်တိုင်ပင်ပြန်လည်ထိန်းချုပ်ရန် တာဝန်ရှိသည်။ နယ်သာလန်နိုင်ငံမှာ ဤအခြေအနေမျိုးဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် “ဥပဒေများနှင့် ကတိကဝတ်စာချုပ်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ

နှင့်ကိုက်ညီမှုရှိမရှိဆိုသည်ကို မည်သည့်တရားရုံးမျှ စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်မရှိစေရ” ဟုဖော်ပြထားသည်။¹⁸ အခြားသောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် အကြံပေးအဖွဲ့အစည်းများထားရှိကာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိမရှိ မေးခွန်းများကိုတင်သွင်းခွင့်ပေးထားသော်လည်း ဥပဒေပြုကဏ္ဍအနေဖြင့် အကြံပေးအဖွဲ့မှ တင်သွင်းချက်များကိုလိုက်နာရမည်ဟု ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းမရှိပေ။ ဖင်လန်နိုင်ငံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဥပဒေကော်မတီသည် ဥပဒေအဆိုပြုချက်များနှင့် ယင်းတို့ရှေ့မှောက်ရောက်ရှိလာသောအမှုများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိမရှိ၊ လူ့အခွင့်အရေးစံနှုန်းများနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိမရှိတို့ကို သုံးသပ်ကာ ကြေငြာချက်များထုတ်ပြန်လေ့ရှိသည်။¹⁹ ဥပဒေပြုကဏ္ဍအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာဥပဒေကော်မတီ၏ ရပ်တည်ချက်ကိုဖြစ်စေ၊ သမ္မတကဥပဒေကိုအတည်ပြုသည်ဖြစ်စေ မပြုသည်ဖြစ်စေ ဂရုမထားပဲ ဥပဒေကိုပြဋ္ဌာန်းပိုင်ခွင့်အာဏာရှိသည်။ သမ္မတကဥပဒေကို အတည်ပြုရန်ငြင်းဆိုခဲ့ပါက လွှတ်တော်တွင်ဥပဒေကိုပြင်ဆင်ရေးဆွဲပြီး အတည်ပြုချက် ထပ်မံတောင်းခံရန်မလိုအပ်ပဲ ပြဋ္ဌာန်းပိုင်ခွင့်ရှိသည်။²⁰

၂.၁.၅။ ဆက်လက် လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များ

ဤစာအုပ်တစ်အုပ်လုံးတွင် အသုံးပြုထားသောဆန်းစစ်ချက်ရှုထောင့်မှာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့် စနစ်များသည် မည်သည့်အတိုင်းအတာအထိ အာဏာကို ဗဟိုအဆင့်တွင် ချုပ်ကိုင်ထားခြင်းသို့မဟုတ် လွှဲပြောင်းခဲ့သော်မှတ်ပေးခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်သည်ဆိုသည်ကို ဆန်းစစ်ထားသည်။ ယင်းကဲ့သို့ အာဏာကိုဗဟိုချုပ်ကိုင်ခြင်းနှင့် ခွဲဝေပေးခြင်းရှုထောင့်မှ ချဉ်းကပ်ခြင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးရာတွင် လွန်စွာသင့်လျော်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းအာဏာသည် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအား အခြားကဏ္ဍများအတွက် ဖွင့်ဆိုချက်များအပါအဝင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ဖွင့်ဆိုချက်အားလုံးနှင့် ပတ်သက်၍ အပြီးအပြတ် ဆုံးဖြတ်နိုင်ရန် ခွင့်ပြုထားသောကြောင့် ယင်းအာဏာသည် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍတွင် အာဏာများ စုစည်းတည်ရှိနေသည်။ နိုင်ငံရေးအင်အားစုများသည်လည်း အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ ဩဇာကိုနာခံကြရသည်။ သို့ရာတွင် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သောရှုထောင့်မှကြည့်လျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်း အာဏာကျင့်သုံးခြင်းကြောင့် အစိုးရ၏ ကဏ္ဍများကြားတွင် အာဏာကိုမျှတစွာခွဲဝေထားနိုင်ကာ ကဏ္ဍတစ်ရပ်သည် အခြားကဏ္ဍများ၏ ပါဝင်ပတ်သက်မှုမရှိပဲ တစ်ဖွဲ့တည်းနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို အလွန်အကျွံ သုံးစွဲပိုင်ခွင့်မရှိပေ။ အစိုးရ၏ နိုင်ငံရေးအင်အားစုများသည် ဥပဒေများကို ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်း၊ အခွန်ကောက်ခံခြင်းနှင့် စားရိတ်သုံးစွဲခြင်း၊ စစ်တပ်ကို ထိန်းကွပ်ခြင်းနှင့် အစိုးရဌာနအများစုကို စီမံခန့်ခွဲခြင်းတို့ကို လုပ်ဆောင်ကြသည်။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် ယင်းတို့ထဲမှ အချို့လုပ်ငန်းများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်း အာဏာဖြင့် ပါဝင်ပတ်သက်ခွင့် သို့မဟုတ် ကြီးကြပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်း အာဏာသည်တရား စီရင်ရေးကဏ္ဍအားအခြားကဏ္ဍများအတွက် ဖွင့်ဆိုချက်များနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်နိုင်ရန်ခွင့်ပြုထားသောကြောင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍတွင်အာဏာများ အလေးသာနေသည်။ သို့ရာတွင် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော ရှုထောင့်မှကြည့်လျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းအာဏာ ကျင့်သုံးခြင်းကြောင့် အစိုးရ၏ ကဏ္ဍများကြားတွင် အာဏာကိုမျှတစွာ ခွဲဝေထားနိုင်သည်။ ကောင်းစွာ လည်ပတ်နေသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်များတွင် အာဏာကို ဗဟိုအဆင့်တွင် ချုပ်ကိုင်ထားရန် နည်းလမ်းနှင့် ကဏ္ဍအသီးသီးသို့အာဏာ ဖြန့်ဝေရန် နည်းလမ်းနှစ်မျိုးစလုံး ဖော်ဆောင်နိုင်သော အစီအစဉ်များ ဖန်တီးထားသည်။

သို့ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးသည့် အာဏာကိုကျင့်သုံးနိုင်ရန် မည်သို့မည်ပုံစတင်နိုင်သည်ဟူသော ကန့်သတ်ချက်ရှိသလို စစ်ဆေးရေးအာဏာကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်ရှိသည့် အကြောင်းအရာများမှာလည်း ကန့်သတ်ထားသောကြောင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အာဏာဖြန့်ကျက်မှုမှာ အကန့်အသတ်ရှိသည်။ အချို့သော အခြေအနေများတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအနေဖြင့် တရားစွဲဆိုသူများ သို့မဟုတ် အခြားသော အစိုးရ အဖွဲ့အစည်းများက တင်ပြလာသော အမှုများ၊ အငြင်းပွားမှုများနှင့် ဥပဒေများကိုသာ ကြားနာစီရင်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် အချို့သောဥပဒေအနည်းငယ်ကိုသာ သုံးသပ်စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် လွတ်လပ်စွာသီးခြားရပ်တည်ခွင့်ရှိသည့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည်ပင် အာဏာကို အကန့်အသတ်ဖြင့်သာ ကျင့်သုံးနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းအာဏာကို တစ်နေရာတည်းစုထားပြီး သုံးသည့် နည်းလမ်းများ သို့မဟုတ် ကဏ္ဍအသီးသီးသို့ အာဏာဖြန့်ဝေပေးပြီး သုံးသောနည်းလမ်းများဟု သီးခြားစီရင်နိုင်သော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်ကောင်းများတွင် နှစ်မျိုးစလုံး ဖော်ဆောင်နိုင်သောအစီအစဉ်များ ဖန်တီးထားသည်။ သင့်လျော်သော ဟန်ချက်ညီမျှမှုကို ဖန်တီးပေးထားခြင်းဖြင့် အစိုးရ၏လည်ပတ်ပုံကို မြှင့်တင်ပေးပြီး အခြားသောကဏ္ဍများ၏ ဆောင်ရွက်ချက်များကိုလည်း ဥပဒေနှင့် ပို၍ညီညွတ်စေမည် ဖြစ်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်း လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအများစုတွင် တရားဥပဒေအရ ခိုင်ခိုင်မာမာကာကွယ်ပေးခြင်းများပါဝင်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါပြဋ္ဌာန်းချက်များကို တသမတ်တည်းဘက်မလိုက်ပဲ ဖော်ဆောင်ရန်တာဝန်ယူထားရသည့် ကဏ္ဍဖြစ်သော တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏လုပ်ငန်းမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ဖောက်ဖျက်ခြင်းများအား ကာကွယ်တားဆီးရန်ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ဤအခန်း၌ ဆွေးနွေးထားသည့် အချက်များအတိုင်း တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် နိုင်ငံရေးအင်အားစုများ၏ဖိအားများမှကင်းလွတ်မည်မဟုတ်ကြောင်း သတိပြုရမည်။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအပေါ် နိုင်ငံရေးအရ စွက်ဖက်လွှမ်းမိုးမှုများကိုလျော့ချရန် လုပ်ထုံးလုပ်နည်း

များ ရှိသော်လည်း တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် သီးသန့်လည်ပတ်နိုင်ခြင်းမရှိဘဲ နိုင်ငံရေးအရ ရိုက်ခတ်မှုများမှ ကင်းလွတ်မည်လည်း မဟုတ်ပါ။ ယေဘုယျအားဖြင့် နိုင်ငံရေးသမားများမှ တရားသူကြီးများကို ခန့်အပ်မည်ဖြစ်ပြီး ထိုသို့ ခန့်အပ်ရာတွင် မိမိတို့နှင့် နိုင်ငံရေးအမြင်တူသူများကိုသာရွေးချယ်မည်ဟုခန့်မှန်းနိုင်ပါသည်။ တရားသူကြီးများ တရားစီရင်ရာတွင်လည်း ကိုယ်ပိုင်အယူအဆနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်တို့ ပါဝင်မည်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင်တရားစီရင်ရာတွင်ပြည်သူများက မည်သည်ကို လိုလားသည် သို့မဟုတ် အာဏာပိုင်များက မည်သို့ပြဋ္ဌာန်းလိုစေမည် စသည့် အချက်များလည်း တရားသူကြီးအပေါ် သက်ရောက်မည် ဖြစ်သည်။ ယင်းအချက်များကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခွင့် အာဏာသည် ဥပဒေကြောင်းအရအရေးပါသလိုနိုင်ငံရေးအရလည်း အခရာကျသည်။ ထို့အပြင် သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်း လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအများစုတွင် တရားဥပဒေအရကာကွယ်ထိန်းသိမ်းခြင်းဆိုင်ရာ နိုင်ငံသော ပုံသဏ္ဌာန်တစ်ခုပါဝင်သည်။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ ကြီးကြပ်ထိန်းသိမ်းမှုလုပ်ငန်းမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ဖောက်ဖျက်ခြင်းများအား ကာကွယ်တားဆီးခြင်းကိုဆောင်ရွက်သည်။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် သီးသန့်လည်ပတ်နိုင်ခြင်းမရှိဘဲ နိုင်ငံရေးအရရိုက်ခတ်မှုများမှ ကင်းလွတ်မည်လည်းမဟုတ်ပါ။ ယေဘုယျအားဖြင့် နိုင်ငံရေးအပိုင်းတွင် ပါဝင်လှုပ်ရှားသူများက တရားသူကြီးများကို ခန့်အပ်မည်ဖြစ်ပြီးပြည်သူများက မည်သည်ကိုလိုလားသည် သို့မဟုတ် အာဏာပိုင်များက မည်သို့ပြဋ္ဌာန်းလိုမည် စသည့်အချက်များလည်း တရားသူကြီးအပေါ်သက်ရောက်မည်ဖြစ်သည်။

၏ နောက်ခံအခြေအနေအလိုက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းအာဏာ၏ အတိုင်းအတာနှင့် စပ်လျဉ်း၍ဟန်ချက်ညီမျှမှုတစ်ခုကို ဖန်တီးပေးနိုင်ရန်လိုအပ်ပေသည်။

၂.၂။ အခြားအခွင့်အာဏာများ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခွင့်အာဏာအပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအား ဥပဒေပြုရေးအပေါ်လွှမ်းမိုးနိုင်စေမည့် အခြားလုပ်ပိုင်ခွင့်ကိုလည်း အပ်နှင်းနိုင်သည်။ ယင်းတို့ထဲမှ လုပ်ပိုင်ခွင့်နည်းလမ်းတစ်ခုမှာ မပြဋ္ဌာန်းရသေးသော သို့မဟုတ် ပြဋ္ဌာန်းပြီးဥပဒေများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိမရှိနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အကြံပြုချက်များ ထုတ်ပြန်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဒုတိယနည်းလမ်းမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအား ပါဝင်ခွင့်ပေးခြင်းဖြစ်သည်။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အခွင့်အာဏာများတွင် အစိုးရအဖွဲ့များ သို့မဟုတ် အခြားသောအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းများအား ထိန်းကြောင်းကြီးကြပ်ခွင့်ကို တိုးချဲ့ထည့်သွင်းပေးနိုင်သည်။ နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲအား စွပ်စွဲပြစ်တင်ခြင်းနှင့် လွှတ်တော်ကို ရုတ်သိမ်းခြင်းတို့တွင်လည်း တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခွင့်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက ပြဋ္ဌာန်းပေးနိုင်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ဖွဲ့စည်းပုံ
အခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေး
ခြင်းထက်ပိုသည့် အခြားသောနည်းလမ်းများ
ဖြစ်ကြသည့် မပြဋ္ဌာန်းရသေးသော သို့မဟုတ်
ပြဋ္ဌာန်းပြီး ဥပဒေများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ
ဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိမရှိနှင့်စပ်လျဉ်း၍
အကြံပြုချက်များ ထုတ်ပြန်ခြင်း၊ ဖွဲ့စည်းပုံ
အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးတွင် တရားစီရင်
ရေးကဏ္ဍအား ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခွင့်ပေးခြင်း
စသော နည်းလမ်းများဖြင့် တရားစီရင်ရေး
ကဏ္ဍအား ဥပဒေပြုရေးအပေါ် လွှမ်းမိုးနိုင်
စေမည့်အခြားလုပ်ပိုင်ခွင့်များကို အပ်နှင်း
နိုင်သည်။

ထို့ပြင် တရားရုံးများသည် နိုင်ငံရေး
ပါတီများအား ထိန်းသိမ်းကြီးကြပ်ခြင်းနှင့်
ရွေးကောက်ပွဲများကိုကြီးကြပ်ခြင်းတို့ကိုလည်း
လုပ်ပိုင်ခွင့် ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ
အတော်များများတွင် နိုင်ငံတော်တည်ငြိမ်ရေး
ကို ထိန်းသိမ်းရန်နှင့် အရေးအခင်းကာလများ
အတွင်း အာဏာအလွဲသုံးစားမှုများကို တား
ဆီးရန် အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းမှ အရေးပေါ်အခြေ
အနေမကြေငြာခင် တရားစီရင်ရေး၏ ခွင့်ပြု
ချက်ကို ရယူရမည်ဟု ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။

၂.၂.၁။ အကြံပြုရေးဆိုင်ရာ သဘောတရားများ

အကြံပြုရေးဝတ္တရားမှာ မဖြစ်မနေလိုက်နာရန်မလိုအပ်ဘဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်
တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးရေးအာဏာ၏ အခြားသောပုံစံတစ်မျိုးအဖြစ် ယူဆနိုင်သည်။ အကြံပြုချက်
သဘောထားများပေးပို့ခြင်းဖြင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် အစိုးရ၏အခြားကဏ္ဍများအား ဖွဲ့စည်းပုံ
အခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိမရှိနှင့်ပတ်သက်၍ အကြံပြုနိုင်ပြီး ယင်းအကြံပြုချက်များကို မဖြစ်
မနေလိုက်နာကျင့်သုံးရမည်ဟူသော သဘောကိုလည်းမဆောင်ပေ။ ဥပမာအားဖြင့် ဥပဒေပြုရေး
ကဏ္ဍသည် ဥပဒေတစ်ခုနှင့်ပတ်သက်၍ ဆွေးနွေးနေစဉ် တရားရုံး၏အကြံပြုချက်သဘောထားကို
ကိုးကားနိုင်သည်။ အကြံပြုချက်သဘောထားများမှာ အာဏာသက်ရောက်မှုမရှိသောကြောင့် ဥပဒေ
ကြောင်းအရ သက်ရောက်မှုမရှိပေ။ ယင်းတို့သည်ဥပဒေအရထက် နိုင်ငံရေးအရ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ
ဥပဒေကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်သည့် တာဝန်ကိုသာထမ်းဆောင်ပါသည်။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ နိုင်ငံရေး
လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုအနေဖြင့် အကြံပြုချက်သဘောထားများသည် ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင်
သိသာစွာ လွှမ်းမိုးနိုင်စွမ်းရှိသည်။ ဥပဒေတစ်ခုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှုမရှိဟုဆို
၍ ဆန့်ကျင်သူများအနေဖြင့် ယင်းဥပဒေအား သုံးသပ်ထားသော အကြံပြုချက်သဘောထားတစ်ရပ်
ကိုအခြေပြုကိုးကားကာ မိမိတို့၏လျှောက်လဲချက်များကို တရားလမ်းကြောင်းအရ ပိုမိုခိုင်မာလာ
အောင်ပြုလုပ်၍ နိုင်ငံရေးအရ ကြီးမားသောသက်ရောက်မှုများအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲနိုင်သည်။ ထို့အတူ
ဥပဒေတစ်ခုကိုထောက်ခံထားသော အကြံပြုချက်သဘောထားသည်လည်း ထိုဥပဒေကို နိုင်ငံရေး
အင်အားစုများမှ ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်လာခြင်းမှ ကာကွယ်ပေးနိုင်သည်။ သို့ရာတွင် အကြံပြုချက်
သဘောထားများမှာ တရားဥပဒေအရ အာဏာသက်ရောက်မှုမရှိသောကြောင့် ယင်းတို့မှာ ပြဿနာ

တစ်ခုတွင် အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ပေးနိုင်စွမ်းမရှိချေ။ နိုင်ငံရေးပိုင်းမှ လှုပ်ရှားသူများအနေဖြင့် အကြံပြုချက်သဘောထားများ၏ တရားဝင်စေခြင်း သို့မဟုတ် မဝင်စေခြင်း အရှိန်အဝါကို ကျော်လွှားနိုင်ကြသည်။ ဤလုပ်ထုံးလုပ်နည်းဥပမာကို ကနေဒါနိုင်ငံတွင်တွေ့နိုင်သည်။ ကနေဒါနိုင်ငံရှိ ဗဟိုတရားရုံးချုပ်သည် သုံးသပ်စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်အာဏာများအပြင် ဥပဒေများအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိမရှိနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အစိုးရက ကိုးကားသည့်မေးခွန်းများ တင်ပြလာပါက တရားဥပဒေအားဖြင့် အာဏာသက်ရောက်ခြင်းမရှိသော အကြံပြုချက်သဘောထားများကို ထုတ်ပြန်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။²¹

၂.၂.၂။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ခြင်း

တရားစီရင်ရေးအာဏာသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုပြင်ဆင်ခွင့်အထိ သက်ရောက်နိုင်ခြင်းမျိုးလည်းရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ပိုင်ခွင့်အာဏာဖြင့် နိုင်ငံရေးအင်အားစုများသည် အစိုးရ၏တရားဥပဒေဆိုင်ရာနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဘောင်တစ်ခုလုံးကို အခြေခံကျကျ ပြောင်းလဲနိုင်ခွင့်ရှိသည်။ နိုင်ငံတော်တည်ငြိမ်ရေးကို ထိန်းသိမ်းရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအများစုတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုပြင်ဆင်ရန် အလွန်ခက်ခဲသော လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများထားရှိသည်။ များသောအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုပြင်ဆင်ရန် အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ၊ နိုင်ငံရေးအင်အားစုများ၊ အစိုးရအင်အားစုများ များစွာပါဝင်ရန်လိုအပ်သည်။ အချို့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍကို ပါဝင်ပတ်သက်ခွင့်ပြုထားသည်။ တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ပြင်ဆင်မှုများအနေဖြင့် အခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်မှုရှိမရှိကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးက ဝင်ရောက်ဆွေးနွေးပိုင်ခွင့်ရှိသည်။²² ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အချို့သောပြဋ္ဌာန်းချက်များ၏အရေးပါပုံကို အလေးထားကာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေးလုပ်ငန်းတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍကို အရေးကြီးသော နေရာတစ်ခုပေးထားရန် လိုအပ်ကောင်းလိုအပ်ပေမည်။ တကယ်တမ်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အချို့သောပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် နိုင်ငံရေးအရ မည်မျှပင်ဆန္ဒရှိနေကြပါစေ၊ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ ထောက်ခံမှုမပါပဲ နိုင်ငံရေးဘက်မှသက်ဆိုင်သူများသည် ထိုပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ပြင်ဆင်နိုင်မည်မဟုတ်ပေ။ ဤလုပ်ထုံးလုပ်နည်းကြောင့် အချို့ကိစ္စများမှာ နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့်မဆိုင်တော့ပဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရာတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍကို အားထားလာကြရပြီး ထိုအချက်ကြောင့်ပင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ ဩဇာအာဏာမှာပိုမို ခိုင်မာတောင့်တင်းလာသည်။ ယူကရိန်းနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးတွင် ထိုကဲ့သို့သောလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ကျင့်သုံးသည်။²³

၂.၂.၃။ အရေးပေါ်အခြေအနေ ကြေငြာခြင်း

အရေးအခင်းကာလများတွင် လျင်မြန်၍ထိရောက်သောတုံ့ပြန်မှုများ ပြုလုပ်နိုင်ရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအများစုတွင် အစိုးရ၏အဖွဲ့အစည်း သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးဦးကို အရေး

ပေါ်အခြေအနေ ကြေငြာခွင့်အာဏာ အပ်နှင်းထားသည်။ အရေးပေါ်ကာလများတွင် အစိုးရအဖွဲ့သည် မြန်မြန်ဆန်ဆန်ဆောင်ရွက်နိုင်သည်ဟု ယူဆသောကြောင့် အရေးပေါ်အခြေအနေကြေငြာခွင့်အာဏာကို အများအားဖြင့် အစိုးရအဖွဲ့ထံအပ်နှင်းထားတတ်သည်။ အရေးပေါ်အခြေအနေကြေငြာပိုင်ခွင့်အာဏာသည် အကြွင်းမဲ့အာဏာဖြစ်ပြီး နိုင်ငံသားတို့၏ သက်ဆိုင်ရာအခွင့်အရေးနှင့် လွတ်လပ်ခွင့်ကို အာမခံချက်များအပါအဝင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ယာယီအားဖြင့် ရုပ်ဆိုင်းထားပိုင်ခွင့် ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် အရေးပေါ်အာဏာကို အလွဲသုံးစားခြင်းမှ ကာကွယ်ရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအများစုတွင် အရေးပေါ်အဖြစ်သတ်မှတ်နိုင်သော အခြေအနေများကို သီးခြားပြဋ္ဌာန်းကန့်သတ်ခြင်း သို့မဟုတ် အရေးပေါ်အခြေအနေသတ်မှတ်ရာတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအပါအဝင် အခြားသောကဏ္ဍများ၏ ထောက်ခံမှုကိုလိုအပ်ကြောင်းကန့်သတ်ခြင်း စသည်တို့ဖြင့် အစိုးရ၏အရေးပေါ်အခြေအနေ ကြေငြာပိုင်ခွင့်အပေါ် ကန့်သတ်ချက်များသတ်မှတ်ထားသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ထိုင်းနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အစိုးရအဖွဲ့မှ အရေးပေါ်အခြေအနေကြေငြာခြင်းကို တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍမှ ပိတ်ပင်နိုင်သည်။²⁴ အရေးပေါ်အခြေအနေကို ဘုရင်မှကြေငြာနိုင်သော်လည်း ဝန်ကြီးများကောင်စီနှင့် လွှတ်တော်တို့က မထောက်ခံလျှင် တရားဝင်ခြင်းမရှိပေ။ လွှတ်တော်တွင်းသတ်မှတ်ထားသော အမတ်အရေအတွက်က တောင်းဆိုပါက ဘုရင်၏အမိန့်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်ကိုက်ညီမှု ရှိ မရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးက တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးပိုင်ခွင့် ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုယ်တိုင်ကပင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးအနေဖြင့် အရေးပေါ်အခြေအနေကြေငြာချက်အမိန့်ကို ပိတ်ပင်ပိုင်ခွင့်အား ပြန်လည်ကန့်သတ်ထားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးအနေဖြင့် အရေးပေါ်ကြေငြာချက်ကိုပိတ်ပင်လိုလျှင် အဖွဲ့ဝင် သုံးပုံနှစ်ပုံ၏ထောက်ခံမှုကို လိုအပ်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။²⁵ မည်သို့ပင်ဆိုစေ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခွင့်အာဏာကြောင့် အစိုးရအနေဖြင့် အရေးပေါ်အခြေအနေကို လက်လွှတ်စပယ်မကြေငြာနိုင်ပေ။

၂.၂.၄။ စွဲချက်တင်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ

နိုင်ငံအကြီးအကဲအား စွဲချက်တင်ခြင်း၊ လွှတ်တော်အား ရုပ်သိမ်းခြင်း၊ နိုင်ငံရေးပါတီများအား ထိန်းသိမ်းကြီးကြပ်ခြင်း သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းစဉ်များအား ကြီးကြပ်ခြင်း သို့မဟုတ် အရေးပေါ်အခြေအနေမကြေညာမီ အတည်ပြုပေးခြင်းစသည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများဖြင့်လည်း တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အာဏာကိုချဲ့ထွင်အသုံးချနိုင်သည်။

တရား စီရင်ရေး ကဏ္ဍ သည် စွဲချက်တင်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်အား နိုင်ငံရေးအရ အလွဲသုံးစားပြုခြင်းမှ ကာကွယ်ပေးခြင်းနှင့် အစိုးရအဖွဲ့၏ လွှတ်တော်အား ရုပ်သိမ်းပိုင်ခွင့်အာဏာတို့ကို ကန့်သတ်နိုင်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်နိုင်သည်။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍမှ ဝင်ရောက် စွက်ဖက်ပိုင်ခွင့် ရှိသည် ဆိုသော အလားအလာနှင့်ပင် ဥပဒေ ပြုရေးကဏ္ဍမှ အစိုးရအဖွဲ့အား အကြောင်းမခိုင်လုံပဲ စွပ်စွဲပြစ်

တင်သည့် အကြိမ်အရေ အတွက်လျော့ကျသွားစေနိုင်သလို အစိုးရအဖွဲ့အနေဖြင့် လွှတ်တော်ကိုရုတ်သိမ်းရန် ကြိုးပမ်းရာတွင် အလွယ်တကူရုတ်သိမ်းနိုင်မည်မဟုတ်ပေ။ ဥပဒေပြုရေးနှင့် အစိုးရအဖွဲ့တို့အပေါ် တရားစီရင်ရေးက ဝေဖန်ပြစ်တင်ခြင်းဖြင့် ယင်းမဏ္ဍိုင်နှစ်ရပ်အတွက် နိုင်ငံရေးအရ ဆိုးရွားသော ရိုက်ခတ်မှုများဖြစ်ပေါ်စေနိုင်လိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် တရားဥပဒေဆိုင်ရာအကာအကွယ်များဖြင့် အစိုးရအဖွဲ့အားဖြုတ်ချရန် စွပ်စွဲချက်များနှင့် လွှတ်တော်ကိုဖျက်သိမ်းရန်အကြောင်းပြချက်များကို ပို၍မှန်ကန်နိုင်လုံစေရန် ထောက်ပံ့ပေးရမည်ဖြစ်သည်။ ဥပမာ အားဖြင့် အာဖဂန်နစ္စတန်နိုင်ငံနှင့် ဆူဒန်နိုင်ငံတို့တွင် တရားစီရင်ရေးသည် စွပ်စွဲပြစ်တင်ခြင်းလုပ်ငန်း များတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်သည်။²⁶

၂.၂.၅။ ရွေးကောက်ပွဲများကို စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း

တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် ရွေးကောက်ပွဲများကိုစီမံခန့်ခွဲရာတွင် ကူညီခြင်းနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများကိုကြီးကြပ်ပေးခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းများအပေါ်တွင် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုရှိသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဂျာမနီ၊ တောင်ကိုရီးယားနှင့် တူရကီနိုင်ငံတို့ရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် တရားရုံးများအား နိုင်ငံရေးပါတီများအပေါ် ထိန်းသိမ်းကြီးကြပ်ခွင့်နှင့် အချို့အခြေအနေများတွင်ပိတ်ပင်တားဆီးခွင့်တို့ကိုပါ ပေးအပ်ထားသည်။²⁷ ပြင်သစ်နှင့် မွန်ဂိုးလီယားနိုင်ငံတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် တရားရုံးများအား ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲများကို ကြီးကြပ်ခွင့်အာဏာကို ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။²⁸ ပြင်သစ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်စီသည် နိုင်ငံရေးဖြစ်စဉ်အပေါ်တွင် အထူးဩဇာလွှမ်းမိုးနိုင်ပြီး မျှတသော ရွေးကောက်ပွဲများ ဖြစ်ထွန်းလာစေရေးအတွက် ရွေးကောက်ပွဲတစ်ခုလုံးကို တရားမဝင်ဟုပင် ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ကောင်စီသည် သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံရေးပါတီများ၏ မဲဆွယ်လုပ်ငန်းဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးခန့်ခွဲမှုအပါအဝင် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းသတ်မှတ်ချက်များ ဖော်ဆောင်ခြင်းကို စောင့်ကြည့်ကြပ်မတ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။

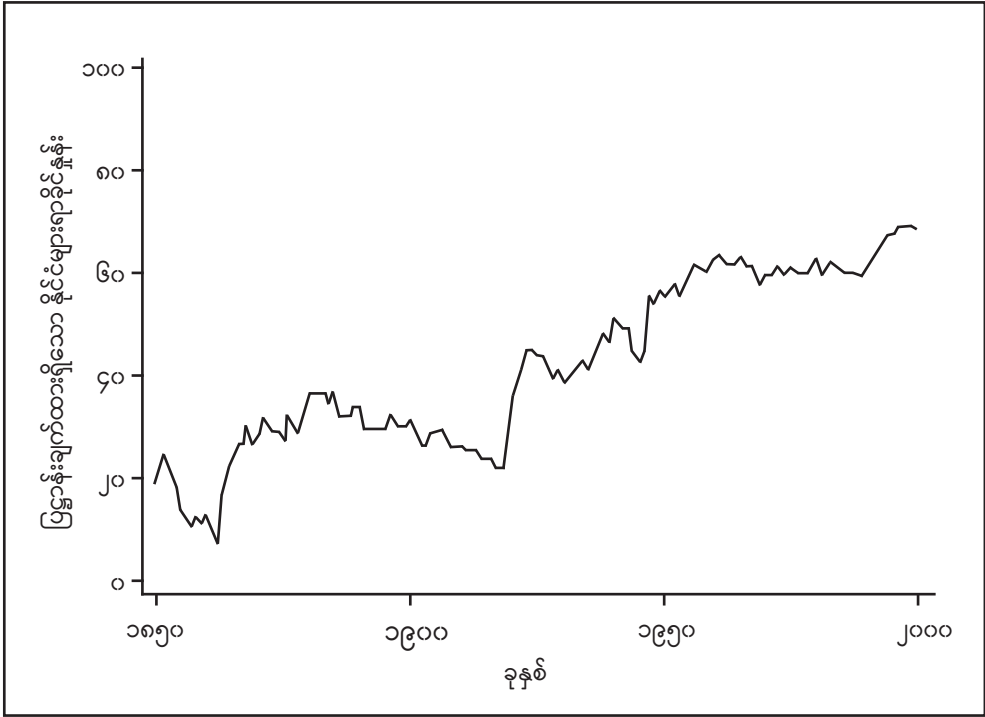
၃။တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏လွတ်လပ်စွာရပ်တည်ခွင့်နှင့် တာဝန်ခံနိုင်မှု

တရားစီရင်ရေးက ကျင့်သုံးနိုင်သော အာဏာအမျိုးမျိုးအကြောင်း လေ့လာပြီးနောက် ယခုအခါ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ လွတ်လပ်စွာ ရပ်တည်ပိုင်ခွင့်၏ အရေးပါပုံနှင့် အခြားသောအစိုးရအဖွဲ့များက တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအပေါ် လွှမ်းမိုးနိုင်ရန်နှင့် ကြီးကြပ်နိုင်ရန် အသုံးပြုသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဆွေးနွေးသွားပါမည်။ တရားစီရင်ရေးစနစ်တွင် သီးခြားအာဏာများနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်များမည်မျှရှိသည်ဆိုခြင်းထက် သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်ရှိရေးသည်သာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်အား ကောင်းမွန်စွာအကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရန်အတွက် အခြေခံလိုအပ်ချက်ပင်ဖြစ်သည်။ တရားစီရင်ရေး၏ လွတ်လပ်စွာရပ်တည်ပိုင်ခွင့်မှာ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးအတွက်အခရာကျပြီး တရားစီရင်ရာတွင် ဥပဒေကိုဘက်မလိုက်ပဲ ကျင့်သုံးဆောင်ရွက်ရန်တာဝန်ရှိသည်။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ လွတ်လပ်စွာရပ်တည်နိုင်ရေးမှာ လူ့အခွင့်အရေး ပြဋ္ဌာန်းချက်များ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အာမခံချက်များကို ဖော်ဆောင်ကျင့်သုံးခြင်း၊ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအနေဖြင့် အငြင်းပွားမှုများတွင် လွတ်လပ်၍အဓိပ္ပါယ်ရှိစွာ ဆုံးဖြတ်နိုင်ခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းစသည်တို့အတွက် အရေးပါဆုံးသော လိုအပ်ချက်ပင် ဖြစ်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအများစုတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်ဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများကို တိကျစွာ ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။ ယနေ့ခေတ်တွင် ကျင့်သုံးနေသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအားလုံး၏ ၆၅ ရာခိုင်နှုန်းတွင် ဤကဲ့သို့ ကတိပြုချက်မျိုး ထည့်သွင်းထားသည်။^{၂၉} ထိုအရေအတွက်မှာ အချိန်ကာလကြာမြင့်သည်နှင့်အမျှ တဖြည်းဖြည်းတိုးလာခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ပုံ ၁ တွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ လွတ်လပ်ခွင့်နှင့် ပတ်သက်၍ အတိအလင်းဖော်ပြချက်များတိုးလာပုံကို တင်ပြထားသည်။

တရားစီရင်ရေး၏ လွတ်လပ်စွာရပ်တည်ပိုင်ခွင့်မှာ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးအတွက် အခရာကျသည်။

ပုံ ၁။ ဗဟိုတရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်နှင့်ပတ်သက်၍ တိကျစွာ ပြဋ္ဌာန်းထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ ရာခိုင်နှုန်းကို နှစ်အလိုက်ဖော်ပြထားခြင်း (N = ၅၅၀)

မှတ်ချက် - N မှာ ဤဇယားတွင် လေ့လာထားသော ရှေးခေတ်နှင့် လက်ရှိ ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေများ၏အရေအတွက် ဖြစ်သည်။ ၁၈၅၀မှ စ၍ အကျမ်းဖျဉ်း ၈၀၀မျှရှိသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအနက်မှ ၅၅၀ (ဒုတိယကမ္ဘာ စစ်နောက်ပိုင်းပြဋ္ဌာန်းသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအားလုံး၏ ၉၀ ရာခိုင်နှုန်း အပါအဝင်) တို့တွင် ဗဟိုတရား စီရင်ရေးဌာနများ၏ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ တိကျစွာထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းထားသည်။

ရင်းမြစ်၊ constitutionmaking.org/ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ လွတ်လပ်စွာရပ်တည်ခွင့်နှင့် စပ်လျဉ်းသည့်အစီရင်ခံစာ၊ <<https://constitutionmakingforpeace.org/>> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်တွင်လည်းလေ့လာကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်။

တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် သီးခြားလွတ်လပ်မှုမရှိဘဲလွှမ်းမိုးခံနေရပါက နိုင်ငံရေးကဏ္ဍ၏ အာဏာကိုထိန်းကြောင်းနိုင်ခြင်းမရှိတော့ပဲ ပုဂ္ဂလိက အခွင့်အရေးများအပေါ် ကာကွယ်ရေးများ အားနည်းလာကာအကျင့်ပျက်ခြစားရန် အခွင့်အလမ်းများ ပေါ်ပေါက်လာပေမည်။ တစ်ဖက်တွင်လည်း တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် လုပ်ပိုင်ခွင့်ကိုအလွန်အကျွံကျင့်သုံးပါက ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် နိုင်ငံရေးတာဝန်ယူမှုများအပေါ် ဂယက်ရိုက်မှုများရှိနိုင်သည်။ ထို့ပြင် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးအတွက် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် ထိရောက်၍ လျင်မြန်စွာတရားစီရင်နိုင်ရမည်။ ထို့ကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအနေဖြင့် တာဝန်ခံနိုင်မှုရှိစေရန်အတွက် ယင်းအပေါ်တွင် နိုင်ငံရေးကဏ္ဍ သို့မဟုတ် ကြီးကြပ်ရေး အဖွဲ့အစည်းများဖြစ်သော တရားစီရင်ရေးကောင်စီ

များက အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ လွှမ်းမိုးပိုင်ခွင့် သို့မဟုတ် ကြီးကြပ်ပိုင်ခွင့်ကိုပေးထားသည်။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးခြားလွတ်လပ်မှုနှင့် တာဝန်ခံနိုင်မှုအကြား ဟန်ချက်ညီစေရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို တည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် သက်ဆိုင်ရာတိုင်းပြည်၏ ဆက်စပ်အခြေအနေများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ မဏ္ဍိုင်ကြီးလေးခုနှင့် ပတ်သက်သည့် အကြောင်းတရားများစွာသည် တရားစီရင်ရေး၏ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်အပေါ် သက်ရောက်ကြသည်။ ဤအပိုင်းတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်နှင့် တာဝန်ခံမှုတို့အပေါ် တိုက်ရိုက်သက်ရောက်မှုရှိသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပုံစံသုံးမျိုးမှ ရွေးချယ်စရာများကို အဓိကထားဆွေးနွေးသွားပါမည်။

ပထမဆုံးပုံစံမှာ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအပေါ် အခြားသောအစိုးရ၏ ကဏ္ဍများက လွှမ်းမိုးရာတွင် အလွန်ထိရောက်သောနည်းလမ်းဖြစ်သည့် တရားသူကြီးများရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းနှင့် သက်ဆိုင်သည်။ နိုင်ငံများစွာတွင် ဤကိစ္စကြောင့် သဘောကွဲလွဲမှုများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ တရားစီရင်ရေးလွတ်လပ်ခွင့်နှင့်သက်ဆိုင်သော ဒုတိယအချက်မှာ တရားသူကြီးများ၏ရာထူးသက်တမ်းဖြစ်သည်။ ရာထူးသက်တမ်း ကြာရှည်စွာခန့်အပ်ခြင်းဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ်ရာတွင် နိုင်ငံရေးကဏ္ဍမှ တန်ပြန်တိုက်ခိုက်ခြင်းမှ ကာကွယ်ပေးထားသည်။ ရာထူးသက်တမ်း ကြာမြင့်ခြင်းကြောင့် တရားသူကြီးများသည် စီရင်ဆုံးဖြတ်ရာတွင်မလျော်ညီသောပုဂ္ဂိုလ်ရေးများ ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းတို့မှ လျော့နည်းပြီး တရားသူကြီးများအနေဖြင့် နိုင်ငံရေးအကြောင်းများထက် တရားဥပဒေအကြောင်း တရားများဖြင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အပြည့်ဖြင့် လွတ်လပ်စွာဆုံးဖြတ်နိုင်သည်။ တစ်ဖက်တွင်မူ ရာထူးသက်တမ်းကြာမြင့်ခြင်းသည် တရားဥပဒေဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲနှင့် ဆန်းသစ်တီထွင်မှုတို့ကိုကန့်သတ်သည်ဟုလည်း ရှုမြင်နိုင်သည်။ တတိယအချက်မှာ တရားသူကြီးများအား ရာထူးမှ ထုတ်ပယ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် တရားသူကြီးများအား တစ်ဖက်သက် သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ထုတ်ပယ်ခံရခြင်းများမှ ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြင့် အကာအကွယ်ပေးထားသည်။

တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်နှင့် တာဝန်ခံမှုတို့အပေါ် တိုက်ရိုက်သက်ရောက်မှုရှိသောနည်းလမ်း ပုံစံသုံးမျိုးရှိပြီး ၎င်းတို့မှာ တရားသူကြီးများအား ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပုံ၊ တရားသူကြီးများ၏ ရာထူးသက်တမ်းနှင့် တရားသူကြီးများအား ရာထူးမှ ထုတ်ပယ်ပုံတို့ဖြစ်ကြသည်။

၃.၁ ။ တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း

အထက်တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း တရားသူကြီးများကို ရွေးချယ်ခြင်းအာဏာသည် အာဏာချိန်ခွင်လျှာအပေါ် များစွာသက်ရောက်မှုရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအများစုတွင် ထိုအာဏာအား နိုင်ငံရေးအင်အားစုများကို ပေးအပ်ထားပြီး ယေဘုယျအားဖြင့် သမ္မတ သို့မဟုတ် ဝန်ကြီးချုပ်က ရွေးချယ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ သို့သော် သမ္မတ သို့မဟုတ် ဝန်ကြီးချုပ်သည် အခြားသော

အဖွဲ့အစည်း၊ ကဏ္ဍများ၏ထောက်ခံမှု၊ တင်သွင်းမှု သို့မဟုတ် အတည်ပြုမှုတို့မပါဝင်ပဲ ခန့်အပ်ပိုင်ခွင့်ပေးထားလေ့မရှိပေ။ မည်သို့ဆိုစေ အချို့သောအစိုးရအဖွဲ့များမှာ ဤနေရာတွင် အတော်အတန် ဩဇာရှိကြသည်။ ဇင်ဘာတွေ့နိုင်ငံတွင် သမ္မတသည် တရားစီရင်ရေးကော်မရှင်နှင့် တိုင်ပင်ကာ တရားသူကြီးများကို ခန့်အပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။³⁰ သို့သော် ထိုကော်မရှင်၏ အဖွဲ့ဝင်အများစုကိုလည်း သမ္မတကပင် ခန့်အပ်ထားခြင်းဖြစ်သောကြောင့် တရားသူကြီးခန့်အပ်ခြင်းအာဏာကို နှစ်ဖက်မျှပေးထားသည်ဆိုသော်လည်း အဓိပ္ပါယ်သိပ်မရှိတော့ပေ။

အချို့နိုင်ငံများတွင် ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍသည် တရားသူကြီးများခန့်အပ်မှုတွင် ပိုမိုအာဏာ ရှိသည်။ မက်ဆီဒိုးနီးယားသမ္မတနိုင်ငံတွင် ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးနှင့် နိုင်ငံတော်တရားစီရင်ရေးကောင်စီမှအဖွဲ့ဝင်များကို မဲခွဲရွေးချယ်၍ဖွဲ့စည်းပြီး ထိုအဖွဲ့အစည်းများက တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခြင်းနှင့် ထုတ်ပယ်ခြင်း၊ တရားစီရင်မှုစွမ်းရည်ကို အကဲဖြတ်ခြင်းနှင့် တာဝန်ခံနိုင်မှုစီမံချက်များကို ကြီးကြပ်ခြင်းတို့ကိုဆောင်ရွက်သည်။³¹ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အများအပြားတွင် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဥပဒေပြုရေးတို့ကို အဆင့်မြင့်ခုံရုံးများအတွက် တရားသူကြီးများ ခန့်အပ်ရာတွင် ပါဝင်ပတ်သက်ခွင့်ပေးထားသည်။ ဟန်ဂေရီနိုင်ငံတွင် ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍတစ်ခုတည်းက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး အဖွဲ့ဝင်များကိုခန့်အပ်ပြီး သမ္မတက ဗဟိုတရားရုံးချုပ်အဖွဲ့ဝင်များကိုခန့်အပ်သည်။³² အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံတွင် ဥပဒေပြုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးတို့သည် ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၊ တရားစီရင်ရေးကော်မရှင်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံခုံရုံးများတွင် ရာထူးခန့်အပ်ခြင်းကို ပါဝင်ဆောင်ရွက်ကြသည်။³³

တရားသူကြီးများသည် တရားစီရင်ရာတွင် ယင်းတို့၏နိုင်ငံရေးနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ရေး ယုံကြည်ချက်များကို ဘေးဖယ်ထားရန် ကြိုးစားလျှင်သော်မှ ယင်းတို့၏အတွေ့အကြုံနှင့် ရှုထောင့်များက ဆုံးဖြတ်ချက်များအပေါ် မဖြစ်မနေ လွှမ်းမိုးမည်ပင်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေးအင်အားစုများသည်လည်း တရားသူကြီးများကိုခန့်အပ်ရာတွင် ယင်းတို့နှင့် ခံယူချက်ခြင်းတူသူများကိုသာ ရွေးချယ်မည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဥပဒေပြုရေးနှင့်အုပ်ချုပ်ရေးတို့ နှစ်ရပ်စလုံးပါဝင်ပြီး တရားသူကြီးခန့်အပ်ခြင်းသည် တရားစီရင်ရေးအပေါ် နိုင်ငံရေးကဏ္ဍက ပြန်လည်ထိန်းချုပ်ထားခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ တရား

ဥပဒေပြုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးတို့မှ တရားသူကြီးများအား ခန့်အပ်ခြင်းပိုင်ခွင့်အာဏာရှိခြင်းသည် တရားစီရင်ရေးအပေါ် နိုင်ငံရေးကဏ္ဍက ပြန်လည်ထိန်းသိမ်းထားခြင်းပင်ဖြစ်သည်။

သူကြီး ခန့်အပ်ရာတွင် နိုင်ငံရေးအင်အားစုများ ဖြစ်သည့် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဥပဒေပြုရေးအဖွဲ့တို့ကို ပါဝင်ပတ်သက်ခွင့် ပေးထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် စရိုက်လက္ခဏာတို့အပေါ် နိုင်ငံရေးကဏ္ဍက အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ လွှမ်းမိုးပိုင်ခွင့်ရှိသည်ကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။

တရားသူကြီးများ ခန့်အပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို သက်ဆိုင်သူအမြောက်အများထံ ခွဲဝေပေးထားခြင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် တရားဥပဒေကျင့်သုံးရာတွင် တစ်ဦးတစ်ဖွဲ့တည်းက အလွန်အကျွံလွှမ်းမိုးလာနိုင်ချေကို ကန့်သတ်လျှော့ချထားနိုင်သည်။ ထိုစနစ်အားဖြင့် နိုင်ငံရေးအရ ညှိနှိုင်းမှုများဖြင့် အပေးအယူလုပ်ခြင်းမှတစ်ဆင့် တရားသူကြီးကိုယ်စားလှယ်လောင်းအများစု ပေါ်ထွက်လာမည်ဖြစ်သောကြောင့် အစွန်းရောက်လွန်းသော တရားသူကြီးကိုယ်စားလှယ်များအား ဖယ်ရှားပြီး ဖြစ်သွားသည်။

အီသီယိုးပီးယားနှင့် တောင်အာဖရိကနိုင်ငံများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် တရားစီရင်ရေးကောင်စီအား အခြေခံဥပဒေခုံရုံးတရားသူကြီးများခန့်အပ်ရာတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးထားသည်။³⁴ ဘရာဇီးနိုင်ငံတွင် သမ္မတက တရားသူကြီးကိုယ်စားလှယ်လောင်းအမည်စာရင်းတင်သွင်းပြီး ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍက ယင်းတို့ထဲမှ ရွေးချယ်အတည်ပြုသည်။³⁵ အီတလီဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကမူ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍတွင်းတွင် သဘောထားအမြင်များ အမျိုးမျိုးရှိနိုင်စေရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး အဖွဲ့ဝင်များခန့်အပ်ရာတွင် သမ္မတ၊ လွှတ်တော်နှင့် အောက်တရားရုံးများမှ အဖွဲ့ဝင်၏ သုံးပုံတစ်ပုံစီ ခန့်အပ်ပိုင်ခွင့်ကို ပေးအပ်ထားသည်။³⁶

တရားဥပဒေအရ ကာကွယ်ထားမှုများကလည်း တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်ကို အားပြည့်ထားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအများအပြားတွင် တရားသူကြီးကိုယ်စားလှယ်လောင်းများ ရွေးချယ်ခြင်းဆိုင်ရာ စံနှုန်းများကို တိတိကျကျ ဖော်ပြထားသည်။ အဆိုပါ စံနှုန်းများတွင် အသက်ကန့်သတ်ချက်၊ လူမျိုး၊ ဇာတိ၊ ဥပဒေပညာအရည်အချင်းများနှင့် အတွေ့အကြုံလိုအပ်ချက်တို့ပါဝင်သည်။³⁷ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများအနေဖြင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအတွင်း ဟန်ချက်ညီစေရန်၊ အမြင်သဘောထားများစုံလင်စေရန် နိုင်ငံရေးသဘောထက် ပညာရှင်အဖွဲ့အစည်းဆန်သော တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအဖြစ်တည်ထောင်နိုင်ရန် သက်ဆိုင်ရာရွေးချယ်မှု စံနှုန်းများကို ရွေးချယ်သတ်မှတ်ရန် လိုအပ်ပေသည်။

တရားဥပဒေအရ ကာကွယ်မှု၏ အခြားသောပုံစံတစ်မျိုးမှာ လွတ်လပ်၍ ဘက်မလိုက်သော သီးခြားအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုက တရားသူကြီးများကို ခန့်အပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဘော့စနီးယားနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်သော ဥရောပလူ့အခွင့်အရေးခုံရုံးအား ဘော့စနီးယားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး၏ အဖွဲ့ဝင်ကိုးနေရာအနက် သုံးနေရာကို ခန့်အပ်ပိုင်ခွင့်ပေးထားသည်။³⁸ အခြားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ပြည်တွင်းရှိ အမှီအခိုကင်းသော အဖွဲ့အစည်းများကို တရားသူကြီးများရွေးချယ်ရေးတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးထားသည်။ သို့ရာတွင် ထိုကဲ့သို့သော ပြည်တွင်းအဖွဲ့အစည်းများသည်လည်း အစိုးရ၏ကဏ္ဍများနှင့် ယှဉ်တွဲ၍ လုပ်ကိုင်ရလေ့ရှိသည်။ ဥပမာ ယူဂန်ဒါနိုင်ငံတွင်

တရားဥပဒေအရကာကွယ်မှု၏ အခြားသော ပုံစံတစ်မျိုးမှာ လွတ်လပ်၍ ဘက်မလိုက်သော သီးခြားအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုက တရားသူကြီးများကိုခန့်အပ်ခြင်းဖြစ်သည်။

တရားစီရင်ရေးကော်မရှင်သည် အောက်တရားရုံးများမှ ရာထူးများကိုခန့်အပ်နိုင်သော်လည်း အမြင့်ဆုံးတရားရုံးမှ ရာထူးများခန့်အပ်ရာတွင်မူ ယင်း၏တာဝန်မှာ သမ္မတကိုအကြံပြုရန်သာဖြစ်ပြီး သမ္မတ၏ ရွေးချယ်မှုကို လွှတ်တော်က အတည်ပြုပေးသည်။³⁹ တရားသူကြီး ခန့်အပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသော ဘက်မလိုက်သည့် တရားစီရင်ရေးကောင်စီများနှင့် တရားစီရင်ရေးကော်မရှင်များသည် တရားသူကြီး ခန့်အပ်ရာတွင် နိုင်ငံရေးကဏ္ဍများ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို သိသိသာသာလျှော့ချပေးခြင်းဖြင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏လွတ်လပ်ခွင့်ကို ကာကွယ်ရုံသာမက ပို၍ပင်ခိုင်မာစေသည်။

တရားသူကြီးရွေးချယ်ခန့်အပ်ရေးတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍကိုယ်တိုင်ပင် ပါဝင်လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိနိုင်သလို သီးသန့်ထိန်းချုပ်ပိုင်ခွင့်ပင်ရှိနိုင်သေးသည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏လွတ်လပ်ခွင့်ကို အမြင့်ဆုံးသို့မြှင့်တင်ပေးနိုင်သော်လည်း လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍတွင်သာ နှင်းအပ်ထားသည့် သဘောဆောင်သည်။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် နိုင်ငံရေးကဏ္ဍနှင့်ယှဉ်လျှင် ပို၍အရည်အချင်းရှိပြီး ဘက်လိုက်မှုကင်းသော တရားသူကြီးများကို ရွေးချယ်ကောင်း ရွေးချယ်နိုင်မည် (သို့သော် ဤအယူအဆအတွက် သက်သေအထောက်အထားမရှိပါ) ဖြစ်သော်လည်း အများပြည်သူကိုကိုယ်စားပြုနိုင်သည့် တရားသူကြီးများကို ရွေးချယ်ရေးအတွက် ရေရာသေချာမည်မဟုတ်ပါ။ ထို့ပြင် တရားသူကြီးခန့်အပ်ရေးအာဏာကို တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍကိုသာ သီးသန့်အပ်နှင်းထားသောကြောင့် နဂိုကပင် နိုင်ငံရေးအဖွဲ့အစည်းမဟုတ်သော တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအပေါ် နိုင်ငံရေးအရထိန်းကျောင်းခွင့်ကို ပယ်ဖျက်လိုက်ခြင်းပင်ဖြစ်ပြီး အပြန်အလှန်ထိန်းကျောင်းမှုလိုအပ်ချက်အရ အခြားနေရာများတွင် တရားစီရင်ရေး၏လွတ်လပ်ခွင့်အပေါ် ကန့်သတ်မှုများပြုလုပ်ရန် လိုအပ်လာမည်ဖြစ်သည်။ ပေါ်တူဂီနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ရွေးကောက်ခံထားရသော တရားသူကြီးများသည် အခြားတရားသူကြီးရာထူးနေရာ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကို ခန့်အပ်ခွင့်ရှိသည်။⁴⁰ ဘူဂေးရီးယားနိုင်ငံတွင်လည်း အမြင့်ဆုံးတရားရုံးများမှ တရားသူကြီးများသည် အောက်ရုံးများမှ တရားသူကြီးများကို ခန့်အပ်ခွင့်ရှိသည်။⁴¹ အာဖဂန်နစ္စတန်နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်လည်း ဗဟိုတရားရုံးချုပ်သည် လက်အောက်ခံတရားရုံးများတွင် ခန့်အပ်ရန် တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်အဆိုပြုပိုင်ခွင့်ရှိသည်။⁴² ဇယား ၂ တွင် ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေအချို့၏ ခန့်အပ်ခြင်းဆိုင်ရာလုပ်ထုံးများကို တင်ပြထားသည်။

ဇယား ၂။ တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခြင်း

ကော်မရှင် မပါဝင်ဘဲ အစိုးရအဖွဲ့မှ ခန့်အပ်ခြင်း	ကော်မရှင်နှင့် ပူးတွဲ၍ အစိုးရအဖွဲ့မှ ခန့်အပ်ခြင်း	ကော်မရှင်မှ ခန့်အပ်ခြင်း	ဥပဒေပြုရေး ကဏ္ဍက ခန့်အပ်ခြင်း	တရားစီရင်ရေး ကဏ္ဍမှ ကိုယ်တိုင် ခန့်အပ်ခြင်း
အာဖဂန်နစ္စတန်	အယ်ဘေးနီးယား	အယ်ဂျီးရီးယား	တရုတ်	ပြင်သစ်
အာဂျင်တီးနား	အန်ဂိုလာ	ဘူဂေးရီးယား	ကျူးဘား	ဂျာမနီ
ဩစတြေးလျ	ကနေဒါ	ခရိုအေးရှား	လာအို	အီတလီ
ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်	ဒိုမီနီကန် ရီပတ်ဘလစ်	ဆိုက်ပရပ်စ်	မက်ဆီဒိုးနီးယား	ဂျပန်
ဘီလာရုစ်	အင်္ဂလန်နှင့်ဝေးလံ	လက်ဘနွန်	မက္ကဆီကို	ပေါ်တူဂီ
ဘယ်လ်ဂျီယမ်	ဂရိ	စပိန်	မွန်တီနီဂရိုး	
ကမ္ဘောဒီးယား	အစ္စရေး	ယီမင်	ရဝမ်ဒါ	
ချက် (Chad)	နမ်းဘီးယား			
ချက်ရီပတ်ဘလစ်	ပိုလန်			
နယူးဇီလန်	ရုရှား			
တူရကီ	တောင်အာဖရိက			
ဥဇဘတ်ကစ္စတန်	ဇင်ဘာဘွေ			

မှတ်ချက် - အချို့ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် တရားသူကြီးခန့်အပ်ခြင်းနည်းလမ်းများ တစ်မျိုးထက်မက သုံးစွဲကြသည်။ ဤဇယားတွင် တစ်မျိုးတည်းသုံးသော နိုင်ငံများကိုသာ ထည့်သွင်းထားသည်။

ရင်းမြစ်။ Adam Liptak ၏ ‘Rendering Justice, With One Eye on Re-election (တရားမျှတမှုကို ပုံဖော်ခြင်း။ ပြန်လည်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းကို အလေးထားဆောင်ရွက်ခြင်း)’ မှ ကိုးကားဖော်ပြသည်။ နယူးယောက်တိုင်းမ်စ်၊ ၂၀၀၈၊ မေလ၊ ၂၅ ရက်၊ <<http://goo.gl/80vUZ>> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်တွင် လေ့လာကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်။

၃.၂။ ရာထူးသက်တမ်း

တရားသူကြီးများ၏ ရာထူးသက်တမ်းသည်လည်း တရားစီရင်ကဏ္ဍ၏ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့် အပေါ်သက်ရောက်မှုရှိသည်။ ရာထူးသက်တမ်းကြာရှည်စွာထားရှိခြင်းဖြင့် တရားသူကြီးများအား ပုဂ္ဂိုလ်ရေးအကျိုးအမြတ်နှင့် ရာထူးနေရာတို့ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းမပြုပဲ တရားစီရင်ရန် ပို၍တွန်းအားပေးသည်။ ရာထူးအားနိုင်ငံရေးအရ ကာကွယ်ပေးခြင်းမျိုးမှာ မည်သည့်အကျိုးမှမရှိပဲ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ ရည်မှန်းချက်ကိုဖောက်ဖျက်ရာရောက်သည်။ တရားဥပဒေအရ အမြင့်ဆုံးအကာအကွယ်ပေးနိုင်မှုမှာ တစ်သက်တာ တာဝန်ထမ်းခွင့်ပေးခြင်းဖြစ်ပြီး အာဂျင်တီးနား^{၁၃} နှင့်

အက်စတိုးနီးယား⁴⁴ နိုင်ငံတို့မှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ခွင့်ပြုထားသည်။ တစ်ဆင့်လျှော့၍ အသက်မည်မျှရောက်မှ ပင်စင်ပေးရန် သတ်မှတ်ထားရှိခြင်းဖြင့်လည်း တရားသူကြီးများအနေဖြင့် သက်တမ်းအတွက် စိတ်ပူစရာမလိုသောကြောင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ လွတ်လပ်မှုကို မြှင့်တင်ပေးနိုင်မည်။⁴⁵ အခြားသောရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများမှာ သက်တမ်းကြာရှည်စွာ ခန့်အပ်ခြင်းနှင့် စမ်းသပ်ကာလအတွင်း ယာယီခန့်အပ်ပြီးနောက်တစ်သက်တာ တာဝန်ပေးအပ်ခြင်းတို့ဖြစ်သည်။⁴⁶

ရာထူးကြာရှည်စွာ ခန့်အပ်ထားခြင်းမှာ တရားစီရင်ရေး၏ လွတ်လပ်ခွင့်ကို ခိုင်မာစေသော်လည်း အစိုးရ၏ ကဏ္ဍများနှင့် ပြည်သူများအပေါ် တရားစီရင်ရေး၏ တာဝန်ခံနိုင်မှုကို ချိနဲ့စေသည်။ ကာလတိုခန့်အပ်ခြင်းနှင့် ပြန်လည်ခန့်အပ်ခြင်းအားဖြင့်မူ ဆန့်ကျင်ဘက်ရလဒ်များကိုတွေ့ရမည်။ များသောအားဖြင့် အစိုးရအဖွဲ့ နှင့် ပြည်သူများမှာ တရားသူကြီးခန့်အပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် ပြန်လည်ခန့်အပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသောကြောင့် ထိုအဖွဲ့အစည်းများ၏ အဆုံးအဖြတ်အောက်ရှိတရားသူကြီးများသည် ရာထူးတည်မြဲရေးအတွက် တာဝန်ကို ကျေပွန်စွာထမ်းဆောင်ကြရသည်။ ဂွာတီမာလာနိုင်ငံတွင် ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၏ တရားသူကြီးများမှာ ငါးနှစ်တာဝန်ထမ်းဆောင်ရပြီး သက်တမ်းကုန်လျှင် ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍမှ ပြန်လည်တင်မြှောက်ခံရမှ နောက်သက်တမ်းတစ်ခု ထမ်းဆောင်နိုင်ခွင့်ရှိသည်။⁴⁷ ဂျပန်နိုင်ငံတွင် ဗဟိုတရားရုံးချုပ်ကို အစိုးရအဖွဲ့ကခန့်အပ်ပြီး ခန့်အပ်ခံရချိန်တွင် ပြည်သူများက ဗဟိုတရားရုံးချုပ်အပေါ် စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိကာ နောက်ထပ်ဝန်ထမ်းလည်း ပြည်သူများထံမှ ထပ်မံအစစ်ဆေးခံရမည်ဖြစ်သည်။⁴⁸ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် တရားသူကြီးများ၏ရာထူးသက်တမ်းသတ်မှတ်ခြင်းဆိုင်ရာ ရွေးချယ်စရာမှာ နောက်ထပ်

ရွေးကောက်ခံပိုင်ခွင့်နှင့် ထပ်မံတာဝန်ထမ်းဆောင်ခွင့်မပြုခြင်းဖြစ်သည်။ ဂျာမနီရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးတွင် ဤစနစ် ကျင့်သုံးပြီး ခုံရုံးအဖွဲ့ဝင်များသည်သက်တမ်းတစ်ကြိမ်လျှင် ၁၂ နှစ် တာဝန်ထမ်းဆောင်ပြီးလျှင် ထပ်မံရွေးကောက်ခံပိုင်ခွင့် မရှိပေ။ ဤစည်းမျဉ်းမှာ ဂျာမနီ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် မပါဝင်ဘဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံခုံရုံးဆိုင်ရာ ဖက်ဒရယ်ဥပဒေတွင်သာ ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းဖြစ်သည်။⁴⁹

ရာထူးကြာရှည်တည်မြဲမှုရှိခြင်းက တရားသူကြီးများအား ပုဂ္ဂိုလ်ရေးအကျိုးအမြတ်နှင့် ရာထူးနေရာတို့ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းမပြုပဲ တရားစီရင်ရန်ပို၍ တွန်းအားပေးသော်လည်းရာထူးကြာရှည်စွာ ခန့်အပ်ထားခြင်းကြောင့်အစိုးရ၏ ကဏ္ဍများနှင့် ပြည်သူများအပေါ်တရားစီရင်ရေး၏ တာဝန်ခံနိုင်မှုကို ချိနဲ့စေနိုင်သည်။

၃.၃။ တရားသူကြီးများအား ရာထူးမှရပ်စဲခြင်း

မည်သည့်အခြေအနေမျိုးတွင် လက်ရှိရာထူးရရှိထားသည့် တရားသူကြီးတစ်ဦးအား ရာထူးမှ မည်သို့ဖယ်ရှားရမည်ဆိုသည့်မေးခွန်းများမှာ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏လွတ်လပ်မှုအပေါ် အရေးကြီးသော သက်ရောက်မှုရှိသည်။ သမာသမတ်ကျစွာ ဘက်လိုက်မှုမရှိပဲ တရားစီရင်နိုင်ရန်အတွက် တရားသူကြီးများသည် ရာထူးမှ မတရားဖယ်ရှားခြင်း သို့မဟုတ် ပြောင်းရွှေ့ခြင်းခံရမည်ကို စိုးရိမ်မှု

မရှိရန်လိုအပ်သည်။ သို့ရာတွင် တရားသူကြီး၏အပြုအမူကြောင့် တရားသူကြီးကို ဖယ်ရှားရန် သို့မဟုတ် ရွှေ့ပြောင်းရန်အကြောင်း လုံလောက်လာသော အခြေအနေများအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ရာထူးမှဖယ်ရှားနိုင်သောအနေအထားအချို့ကို တိကျရှင်းလင်းစွာဖော်ပြထားသည်။ အချို့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် နိုင်ငံရေးကဏ္ဍမှ သက်ဆိုင်သူများက တရားသူကြီးများအား ရာထူးမှဖယ်ရှားနိုင်သည်ဟု သတ်မှတ်ထားသည်။ အယ်ဘေးနီးယားနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍက တရားသူကြီးများအား ရာထူးမှထုတ်ပယ်နိုင်သည်ဟု ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။⁵⁰ ဂမ်ဘီးယားနိုင်ငံတွင် သမ္မတက တရားစီရင်ရေးကော်မရှင်နှင့်တိုင်ပင်၍ ဗဟိုတရားရုံးချုပ်တရားသူကြီးများအား ရာထူးမှရပ်စဲပိုင်ခွင့်ရှိပြီး လွှတ်တော်က တရားသူကြီးများအား အကျင့်ပျက်မှု သို့မဟုတ် ကျန်းမာရေးအရလိုအပ်ချက်တို့ကြောင့် ရာထူးမှရပ်စဲပေးရန် တရားရင်ဆိုင်လျှောက်လဲခွင့်ရှိသည်။⁵¹

တရားသူကြီးအား တာဝန်မှရပ်စဲရေးလုပ်ငန်းများတွင် ပါဝင်ပတ်သက်သူများလေလော့ ပြိုင်ဆိုင်နေကြသောနိုင်ငံရေးအင်အားစုများက ရာထူးမှ မတရားထုတ်ပယ်ခြင်းကို တားဆီးနိုင်ရန် အခွင့်အလမ်းပိုလေလေပင် ဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် တရားသူကြီးများကို ရာထူးမှ ရပ်စဲရန် လွှတ်တော်ရော အုပ်ချုပ်ရေးအပိုင်းကပါ အတည်ပြုရန် လိုအပ်သည်။⁵² ထိုသို့စီစဉ်ထားခြင်းဖြင့် နိုင်ငံရေးအရအလွဲသုံးစားလုပ်နိုင်ချေကို မတားဆီးနိုင်သော်လည်း လွှတ်တော်နှင့်အုပ်ချုပ်ရေးဟူသော ကဏ္ဍနှစ်ခုမှ သဘောတူညီမှုများ လိုအပ်သောကြောင့် အလွဲသုံးစားလုပ်နိုင်ချေ ကျဆင်းသွားသည်။

သမာသမတ်ကျမှုကို ထိန်းသိမ်းပြီး ဘက်လိုက်မှုမရှိပဲ တရားစီရင်နိုင်ရန်အတွက် တရားသူကြီးများသည် ရာထူးမှ မတရား ဖယ်ရှားခြင်း သို့မဟုတ် ပြောင်းရွှေ့ခြင်းခံရမည်ကို စိုးရိမ်မှုမရှိရန် လိုအပ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများတွင် တရားသူကြီးတစ်ဦးအား ရာထူးမှဖယ်ရှားနိုင်သော အခြေအနေအနည်းငယ်ကို တိကျရှင်းလင်းစွာ ဖော်ပြထားသည်။

တရားသူကြီးများအား ထုတ်ပယ်ခြင်းလုပ်ငန်းများတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍကို ထည့်သွင်းလုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးခြင်းမှာ တရားစီရင်ရေး၏လွတ်လပ်မှုကို ကာကွယ်ရန်နည်းလမ်းတစ်ခုပင်ဖြစ်သည်။⁵³ တရားသူကြီးများခန့်အပ်ခြင်းကို လုပ်ဆောင်နေကျဖြစ်သော တရားစီရင်ရေးကောင်စီ သို့မဟုတ် တရားစီရင်ရေးကော်မရှင်တို့မှာ တရားသူကြီးများအား နိုင်ငံရေးရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ရာထူးမှထုတ်ပယ်ခြင်းများအား တားဆီးကာကွယ်နိုင်သည်။ တရားသူကြီးများအား ရာထူးမှထုတ်ပယ်ခြင်းတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍကို ပါဝင်လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးရန် (ထိုသို့လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးခြင်းဖြင့် တရားစီရင်ရေးလွတ်လပ်မှုကိုကာကွယ်၍ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အာဏာနှင့်အဆုံးအဖြတ်သည် တရားစီရင်ရေး၌တွင်သာ တည်စေသည်။) အခြားနည်းလမ်းတစ်ရပ်မှာ ဆွီဒင်နိုင်ငံတွင်သုံးစွဲသည့်နည်းလမ်းဖြစ်သော ရာထူးမှထုတ်ပယ်ရန်အဆိုကို ထောက်ခံသည့် တရားစီရင်ချက်တစ်ခုကို တောင်းဆိုခြင်းပင်ဖြစ်သည်။⁵⁴ ဂျာမနီနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်လည်း တရားသူကြီးရာထူးမှရပ်စဲခြင်းကို ထောက်ခံသည့်

တရားသူကြီးအား တာဝန်မှရပ်စဲရေး လုပ်ငန်းများတွင်ပါဝင်ပတ်သက်သူ များလေလေ၊ ပြိုင်ဆိုင်နေကြသောနိုင်ငံရေး အင်အားစုများက ရာထူးမှမတရားထုတ်ပယ်ခြင်းကို တားဆီးနိုင်ရန်အခွင့်အလမ်း ပိုလေလေပင်ဖြစ်သည်။ တရားသူကြီးများ အားထုတ်ပယ်ခြင်းလုပ်ငန်းများတွင် တရား စီရင်ရေးကဏ္ဍကို ထည့်သွင်းလုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးခြင်းမှာလည်း တရားစီရင်ရေး၏ လွတ်လပ်မှုကိုကာကွယ်ရန် နည်းလမ်းတစ်ခုပင် ဖြစ်သည်။ မတရား ရာထူးမှထုတ်ပယ်ခြင်းကို တားဆီးပေးသော အခြားတရားဥပဒေဆိုင်ရာအကာအကွယ်များမှာ လုပ်ငန်းစဉ်များအားကြီးကြပ်မှုအာဏာကို သီးခြားလွတ်လပ်သော အဖွဲ့အစည်းများထံအပ်နှင်းထားခြင်းဖြစ်သည်။

တရားစီရင်ချက်မရှိပဲ သို့မဟုတ် ရာထူးမှရပ်စဲခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို အတိအကျ လိုက်နာခြင်းမရှိပဲ တရားသူကြီးတစ်ဦးအား ရာထူးမှရပ်စဲခြင်း၊ ပြောင်းရွှေ့ခြင်း သို့မဟုတ် ဆိုင်းငံ့ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ပိုင်ခွင့်မရှိဟုသတ်မှတ်ကာ တရားဥပဒေဆိုင်ရာ အကာအကွယ်များကို ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းဖြင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်ကို ပံ့ပိုးပေးထားသည်။⁵⁵ ဂျာမန်တရားလွှတ်တော်ချုပ် တရားသူကြီးများကို စွပ်စွဲခြင်းနှင့် အခြေခံဥပဒေမှ စည်းမျဉ်းများအား ဖောက်ဖျက်သော တရားသူကြီးအား ရာထူးမှရပ်စဲနိုင်ရန် ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍ၏ အဆုံးအဖြတ်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ခုံရုံးအဖွဲ့ဝင် သုံးပုံနှစ်ပုံ၏ ထောက်ခံချက်နှစ်မျိုးလုံးရှိမှသာ ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ဂျာမနီနိုင်ငံတွင်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအား တရားစီရင်ရေးနှင့် နိုင်ငံရေးအင်အားစုများထံ ဖြန့်ဝေထားခြင်းစသဖြင့်

တရားသူကြီးတစ်ဦးအား နိုင်ငံရေးအကြောင်းပြချက်အရ တာဝန်မှရပ်စဲခြင်းမှ ကာကွယ်ပေးကာ တည်ထောင်ထားပြီး တရားစီရင်ရေး၏လွတ်လပ်ခွင့်ကို သိသိသာသာအားဖြည့်ပေးထားသည်။

မတရားရာထူးမှထုတ်ပယ်ခြင်းကို တားဆီးပေးသောအခြားတရားဥပဒေဆိုင်ရာ အကာအကွယ်များမှာ လုပ်ငန်းစဉ်များကြီးကြပ်မှုအာဏာကို သီးခြားလွတ်လပ်သော အဖွဲ့အစည်းများထံအပ်နှင်းထားခြင်းနှင့် ကင်းလွတ်ခွင့်များ ပြဋ္ဌာန်းပေးထားခြင်းတို့ဖြစ်သည်။ ခရိုအေးရှားနိုင်ငံတွင် ရာထူးမှရပ်စဲခြင်းဆိုင်ရာအမှုများကို သီးခြားရပ်တည်သော အဖွဲ့အစည်းများက ဆုံးဖြတ်သည်။⁵⁶ တရားသူကြီးများအား ယင်းတို့၏ တရားဝင်လုပ်ပိုင်ခွင့်ဘောင်အတွင်း ဆောင်ရွက်မှုများအတွက် ပြစ်ဒဏ်မှ ကင်းလွတ်ခွင့်ပေးသည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များကလည်း လွတ်လပ်စွာတရားစီရင်ဆုံးဖြတ်နိုင်ရန်အထောက်အကူပေးနိုင်ဖို့ရည်ရွယ်ကာပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းဖြစ်သည်။⁵⁷ သို့သော် ပြစ်ဒဏ်ကင်းလွတ်ခွင့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များအား မမှန်မကန်အသုံးပြုပါက အကျင့်ပျက်ခြစားမှုများကို အားပေးစေနိုင်ပြီး တရားစီရင်ရေး၏ တာဝန်ခံမှုကိုလည်း လျော့ကျစေနိုင်သည်။

သီးခြားလွတ်လပ်သော တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ ပေါ်ပေါက်နိုင်ရန် အထက်ပါပြဋ္ဌာန်းချက်များသာမက နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံပါပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့် တရားစီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်များကိုလိုက်နာခြင်းဖြင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးပေါ်ပေါက်အောင် ဆောင်ရွက်ရန်လည်း

လိုအပ်သည်။ အစိုးရ၏အခြားအစိတ်အပိုင်းများအနေဖြင့်လည်း နိုင်ငံရေးအငြင်းပွားမှုများတွင် သို့မဟုတ် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ ရည်မှန်းချက်များဖြစ်သည့် အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းပေးခြင်း နှင့် ဥပဒေကိုဖွင့်ဆိုခြင်းစသည့် အခြေခံလုပ်ပိုင်ခွင့်များနှင့်ပတ်သက်သည့်ကိစ္စရပ်များမှလွဲ၍ အခြား သောကိစ္စများတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍကို ဆွဲမထည့်ရန်လိုအပ်သည်။

သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်ရှိပြီး ကောင်းစွာလည်ပတ်နေသော တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ ဖြစ်မြောက် နိုင်အောင် လုံလောက်သောဘဏ္ဍာငွေများ ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းကဲ့သို့ လက်တွေ့ကျသောအချက်များ ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်လိုအပ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် တရားစီရင် ရေးကဏ္ဍ၏ လွတ်လပ်ခွင့်နှင့်သမာသမတ်ကျမှုတို့ကို ပံ့ပိုးပေးနိုင်သည့်အပြင် အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းက လည်း လာဘ်စားမှုတိုက်ဖျက်ရေး၊ တရား စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်များကိုဖော်ဆောင်ခြင်းနှင့် တရားစီရင်ရေးအပေါ် ယုံကြည်ကိုးစားမှုဖြင့် မားလာစေရန် စွမ်းဆောင်ရမည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေက တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအား အများရှေ့မှောက် စီရင်ကြားနာခြင်းကဲ့သို့ ပွင့်လင်းမြင်သာစွာဖြင့် တာဝန်များကိုဆောင် ရွက်ရန် ပြဋ္ဌာန်းချက်များ ပါရှိရမည်ဖြစ်ပြီး တရားသူကြီး ရွေးချယ်ခြင်းနှင့် ခန့်အပ်ခြင်း တွင်ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍနှင့်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ တို့၏ ပါဝင်မှုသည် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုကို အထောက်အကူပြုနိုင် သည်။

သီးခြားလွတ်လပ်သောတရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ ပေါ်ပေါက်နိုင်ရန် အထက်ပါပြဋ္ဌာန်းချက်များ သာမက နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်များအနေနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ နှင့် တရားစီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်များကို အလေးထားလိုက်နာရန်လည်းလိုအပ်သည်။ အခြားအစိုးရ အစိတ်အပိုင်းကလည်း လာဘ်စားမှု တိုက်ဖျက်ရေး၊ တရားစီရင် ဆုံးဖြတ်ချက်များကိုဖော်ဆောင်ခြင်းနှင့် တရားစီရင်ရေးအပေါ်ယုံကြည်ကိုးစားမှုများ မြှင့်တင်နိုင်ရေးအတွက် ပြင်ဆင်မှုများ ပြုလုပ်ရမည်။

၄။ တရားစီရင်ရေးစနစ်၏ ဝါဒအမျိုးမျိုး ကွဲပြားတည်ရှိခြင်း

ဤအခန်း၏ နောက်ဆုံးအပိုင်းတွင် တရားစီရင်ရေးစနစ် တစ်ခုထက်မကတည်ရှိခြင်းနှင့် ဆိုင်သည့် သဘောတရားများကို ဆွေးနွေးသွားပါမည်။ လူမျိုးစုအမျိုးမျိုးက မတူညီသည့် တရားဥပဒေစံများနှင့် စနစ်များကိုယ်စီကျင့်သုံးကြသည့် လူမျိုးစုံပါဝင်သော လူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် တရားစီရင်ရေးစနစ်တစ်ခုထက်မကတည်ရှိခြင်းကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ထည့်သွင်းရေးဆွဲလေ့ရှိကြသည်ကို အများဆုံးတွေ့ရသည်။ နိုင်ငံတစ်ခုအတွင်းရှိ အမျိုးမျိုးသောတရားဥပဒေစံနှုန်းများနှင့် စနစ်များကိုအသိအမှတ်ပြုခြင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် အချို့သောဒေသများမှ အချို့သောလူမျိုးများအား တရားဥပဒေအရ သီးသန့်အခွင့်အရေးများ ပေးအပ်ထားနိုင်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများသည် တရားစီရင်ရေးစနစ် တစ်ခုထက်မက တည်ရှိခွင့်ကိုအသုံးပြုခြင်းဖြင့် ဘာသာရေးကိုအခြေခံသောဒေသတွင်း ထုံးတမ်းစဉ်လာများကို အခြေခံသောတရားစီရင်ရေးစနစ်များကို ပံ့ပိုးခြင်းအားဖြင့် ဘေးထုတ်ခံထားရသောလူနည်းစုများကို အကာအကွယ်ပေးခြင်းနှင့် ၎င်းတို့၏ယဉ်ကျေးမှုနှင့် အစဉ်အလာဓလေ့များ၊ စံများကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်းများကိုလည်း ပြုလုပ်ပေးနိုင်သည်။ အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားပြီးနောက်ပိုင်းအခြေအနေများတွင် မတူကွဲပြားသော တရားဥပဒေစနစ်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အသိအမှတ်ပြုထားခြင်းဖြင့် လူမှုအဖွဲ့အစည်းအတွင်းမှ တင်းမာမှုများကိုထိရောက်စွာ လျှော့ချပေးနိုင်သည်။ ထို့ပြင် တရားစီရင်ရေးစနစ်တစ်ခုထက်မက တည်ရှိခွင့်အရ တရားဥပဒေရင်းမြစ်အမျိုးမျိုးကို ပေါင်းစည်းနိုင်ရုံသာမက ကွဲပြားသော တရားရုံးစနစ်များကိုလည်းခွင့်ပြုထားသောကြောင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍတွင် လူမျိုးပေါင်းစုံပါဝင်နိုင်သည့် အခွင့်အရေးရှိသည်။ တရားဥပဒေစနစ် တစ်ခုထက်မက ကျင့်သုံးခြင်းဖြင့် တရားစီရင်ရေးတွင် ဗဟို၏ချုပ်ကိုင်မှုကို လျှော့ချနိုင်ကာ ဒေသန္တရအဆင့်တရားစီရင်မှုများကို အဆိုပါ တိုင်းဒေသကြီးနှင့် နီးစပ်သောတရားရုံးများက စီရင်ကြားနာနိုင်သည့် အခွင့်အလမ်းများလည်း ပိုလာမည်ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် တရားစီရင်ရေးစနစ် တစ်ခုထက်မကတည်ရှိခြင်းကြောင့် စိန်ခေါ်မှုများရှိသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲကြသူများအနေဖြင့် အလွန်ကွဲပြားခြားနား၍ တစ်ခါတစ်ရံ၌ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်နေသော ဥပဒေစနစ်များနှင့် စံနှုန်းများကိုအခြေခံ၍ ခိုင်မာသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်နှင့် တရားစီရင်ရေးစနစ်များအဖြစ် ပြောင်းလဲတည်ထောင်ရမည်ဖြစ်သည်။ တရားစီရင်ရေး

လူမျိုးစုအမျိုးမျိုးက မတူညီသည့် တရားဥပဒေစနစ်များနှင့် စနစ်များကိုယ်စီကျင့်သုံးကြသည့် လူမျိုးစုပါဝင်သော လူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် တရားစီရင်ရေးစနစ် တစ်ခုထက်မက တည်ရှိခွင့်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ထည့်သွင်းရေးဆွဲလေ့ရှိကြသည်ကို အများဆုံးတွေ့ရသည်။

စနစ်များ အားလုံးကောင်းမွန်စွာ လည်ပတ်တည်ရှိနိုင်ရန်အတွက် စနစ်တစ်ခုချင်းစီ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာကို သတ်မှတ်ရန်နှင့် စနစ်များအားလုံးနှင့်ကိုက်ညီမည့် အခြေခံအခွင့်အရေးပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ဖော်ထုတ်ရန်လည်း လိုအပ်ပါသည်။ ထိုအခြေအနေများကို မလေ့လာမီတရားဥပဒေစနစ်များတွင်ပါဝင်နိုင်သည့် ဥပဒေစစ်မြစ်များကို ဦးစွာလေ့လာဆန်းစစ်ပါမည်။

တရားစီရင်ရေးစနစ် တစ်မျိုးတည်းကျင့်သုံးခြင်းတွင်မူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက တရားစီရင်ရေးစနစ်တစ်ခုတည်းကိုသာ အသိအမှတ်ပြုထားသည်။ စနစ်တစ်ခုတည်းကျင့်သုံးသည့် တရားစီရင်ရေးစနစ်အတွင်းရှိ ဥပဒေစံသတ်မှတ်ချက်များမှာ ဘာသာရေးအခြေခံများ သို့မဟုတ် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဥပဒေစံသဖြင့်စစ်မြစ်ပေါင်းစုံမှ အရင်းခံလာသည်ကို တွေ့မြင်နိုင်မည်ဖြစ်သော်လည်း ဥပဒေကိုဖွင့်ဆိုခြင်းနှင့် စီရင်ကျင့်သုံးခြင်းတို့အတွက်မူ စနစ်တစ်ခုတည်းကိုသာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက တရားဝင်ခွင့်ပြုထားသည်။

တရားမဥပဒေသည် အသုံးများသောတရားစီရင်ရေးစနစ်ဖြစ်ပြီး ရေးသားပြဋ္ဌာန်းထား

အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားပြီးနောက်ပိုင်း အခြေအနေများတွင် မတူကွဲပြားသောတရားဥပဒေစစ်မြစ်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အသိအမှတ်ပြုထားခြင်းဖြင့် လူမှုအဖွဲ့အစည်းအတွင်းမှတင်းမာမှုများကို ထိရောက်စွာလျော့ချပေးနိုင်သည်။ တရားဥပဒေစနစ်တစ်ခုထက်မက ကျင့်သုံးခြင်းဖြင့်တရားစီရင်ရေးတွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုကိုလျော့ချနိုင်ကာ ဒေသအဆင့်တရားစီရင်မှုများကို ထိုဒေသနှင့်နီးစပ်မှုရှိသောတရားရုံးများက စီရင်ကြားနာနိုင်သည့်အခွင့်အလမ်းများလည်း ပိုလာမည်ဖြစ်သည်။

သော ကျင့်ဝတ်ဥပဒေများကို စစ်မြစ်များအဖြစ် အမှီပြုထားသည်။ တရားမဥပဒေ တရားသူကြီးများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့် အထွေထွေဥပဒေများကို ကိုးကား၍ ဆုံးဖြတ်ချက်ချသည်။ ယင်းနှင့်ခြားနားသော အင်္ဂလိပ်ရိုးရာဥပဒေတွင်မူ တရားသူကြီးများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများနှင့် အခြားပြဋ္ဌာန်းဥပဒေများကိုသာမက တရားသူကြီးများရေးသားထားသော သဘောထားအမြင်များနှင့် စီရင်ချက်ဖြတ်ထုံးများကိုလည်း ကိုးကားသည်။ စီရင်ချက်ဖြတ်ထုံးများမှာ ရှေးကစီရင်ခဲ့သော ဥပဒေဆိုင်ရာသာဓကဖြတ်ထုံးများဖြစ်ပြီး အောက်တရားသူကြီးများအနေနှင့် အလားတူ

အမှုမျိုးတွင် ယင်းစီရင်ချက်ဖြတ်ထုံးများကို လိုက်နာဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်သည်။ သို့သော် စီရင်ချက် ဖြတ်ထုံးများမှာပြန်လည်ချေပနိုင်ပြီး အမှုအခြေအနေချင်းအနည်းငယ်ကွဲလွဲရုံဖြင့် စီရင်ချက်သာမက အဖြစ် အကျိုးဝင်မှုကိုပယ်ဖျက်နိုင်သည်။ အင်္ဂလိပ်ရိုးရာတရားစီရင်ရေးစနစ်များတွင် အကြောင်း အရာ ခေါင်းစဉ်တစ်ခုအောက်တွင် စီရင်ချက်ဖြတ်ထုံးများ ပိုမိုထွက်ပေါ်လာသည်နှင့်အမျှ တရား ဥပဒေ၏ အဓိပ္ပါယ်နှင့် သဏ္ဌာန်ကောက်ကြောင်းများ တိကျပေါ်လွင်လာမည်ဖြစ်သည်။ ဤသဘော တရားဖြင့် အင်္ဂလိပ်ရိုးရာဥပဒေ၏ ပင်ကိုလက္ခဏာများမှာ အချိန်နှင့်အမျှပြောင်းလဲနေသည်။

ခလေ့ထုံးတမ်းစနစ်များမှာ လူမျိုးစုတစ်ခု၏ လူမှုရေးစံများ၊ ခလေ့များနှင့် အလေ့အထ များကို အခြေခံဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်ပြီး အများအားဖြင့် ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းလည်း မရှိတတ်ပေ။ ယင်း စနစ်မျိုး ဥပမာတစ်ခုမှာ ဒေသဆိုင်ရာဥပဒေများဖြစ်ပြီး အခြားဥပမာတစ်ခုမှာ ဘာသာရေးကျမ်း များနှင့် အလေ့အကျင့်များကိုအခြေခံထားသော ဘာသာရေးဥပဒေများ ဖြစ်သည်။ အများဆုံး ကျင့်သုံးနေသော ဘာသာရေးဥပဒေမှာ ရှာရီးယားခေါ် အစ္စလာမ်ဥပဒေဖြစ်ပြီး ထိုဥပဒေမှာ ကိုရမ် ကျမ်းစာနှင့် ဆွန်နာဘာသာရေး ဟောပြောချက်များအပေါ်အခြေခံထားသည်။⁵⁸ အချို့နိုင်ငံများတွင် ရှာရီးယားဥပဒေကို တစ်ခုတည်းသော တရားစီရင်ရေးစနစ်အဖြစ်ကျင့်သုံးပြီး တရားစီရင်ရေးစနစ် တစ်ခုထက်မကတည်ရှိသော အခြားနိုင်ငံများတွင်မူ အခြားဥပဒေများနှင့်ယှဉ်တွဲကျင့်သုံးကြသည်။

တရားစီရင်ရေးစနစ် တစ်ခုထက်မကတည်ရှိခြင်းဖြင့် တရားစီရင်ရေးစနစ်၏ တရားဝင်မှု ကို တိုးမြှင့်ပေးနိုင်သည်။⁵⁹ တရားစီရင်ရေးစနစ်အများအပြားသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက အသိ အမှတ်ပြုထားခြင်းမရှိသည့်တိုင် အတူယှဉ်တွဲ တည်ရှိခွင့်ရှိပြီး အထူးသဖြင့် ကိုးကွယ်ရာဘာ သာနှင့်လူမျိုး ကွဲပြားစုံလင်သော တိုင်းပြည် များတွင် ထိုကဲ့သို့ဖြစ်တတ်သည်။ ယင်းစနစ် အများစုသည် နက်ရှိုင်းသော အခြေခံရင်းမြစ် များရှိကာ သက်ဆိုင်ရာလူမျိုးစုများအပေါ် မှီခို နေကြသည်။ ထိုနည်းအတူပင် ကိုလိုနီအပြုခံခဲ့ ရသောနိုင်ငံများတွင်လည်း တရားစီရင်ရေးစနစ် တစ်ခုထက်မက တစ်ပြိုင်တည်းလည်ပတ်နေ တတ်သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ကိုလိုနီ အစိုးရများက အစဉ်အလာ တရားဥပဒေစနစ် များကို ထိန်းသိမ်းခဲ့ပြီး တစ်ချိန်တည်းတွင် စီးပွားရေးဥပဒေကဲ့သို့ ယင်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင် ဥပဒေရှုထောင့်များကိုလည်း ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်း ခဲ့သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံအများစုမှာ တရားစီရင်ရေးစနစ်တစ်ခု

သို့ရာတွင် တရားစီရင်ရေးစနစ်တစ်ခု ထက်မက တည်ရှိခြင်းကြောင့် စိန်ခေါ်မှုများ ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများအနေနှင့် အလွန်ကွဲပြား ခြားနား၍ တစ်ခါတစ်ရံဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်နေသောဥပဒေစနစ်များနှင့် စံနှုန်းများကို အခြေခံ၍ ခိုင်မာသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေမူဘောင်နှင့် တရားစီရင်ရေးစနစ်များ အဖြစ် ပြောင်းလဲတည်ထောင်ရမည်ဖြစ် သည်။ တရားစီရင်ရေးစနစ်များအားလုံး ကောင်းမွန်စွာလည်ပတ်တည်ရှိနိုင်ရန် စနစ် တစ်ခုချင်းစီ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာကို သတ်မှတ်ပြီး စနစ်များအားလုံးနှင့် ကိုက်ညီ မညီ အခြေခံအခွင့်အရေးပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ဖော်ထုတ်ရန်လည်း လိုအပ်ပါသည်။

ထက်မက တည်ရှိခွင့်ကို အမှန်တကယ်ပြဋ္ဌာန်းဖန်တီးခဲ့ခြင်းမဟုတ်ပဲ ယင်းစနစ်များကို လက်ရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်အတွင်းသို့ လက်ခံထည့်သွင်းခဲ့ခြင်းသာ ဖြစ်သည်။ တရားစီရင်ရေး ကဏ္ဍ၏ဩဇာအာဏာနှင့် တရားဝင်မှုတို့မှာ နိုင်ငံရေးအင်အားစုများနှင့် ပြည်သူတို့၏ သဘောထား အပေါ်လုံးလုံးလျားလျား မူတည်နေသည်။ ပြည်သူများအကြား လေးစားမှုကိုရရှိထားသော တရားစီရင်ရေးစနစ်များနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက အသိအမှတ်မပြုပါက တရား ရေး၏ဩဇာကို ယုတ်လျော့လာစေပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမတိုင်ခင်က သုံးစွဲခဲ့သော တရားစီရင် ရေးစနစ်များ၏ဆုံးဖြတ်မှုအာဏာကို အားနည်းစေသည်။ ထို့ကြောင့်တရားစီရင်ရေးစနစ်များ တစ်ခု ထက်မက တည်ရှိခြင်းဖြင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ ဩဇာအာဏာကို မြှင့်တင်ပေးနိုင်သည်။

အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း တရားစီရင်ရေးစနစ်တစ်ခုထက်မက တည်ရှိခြင်း ကြောင့် စိန်ခေါ်မှု ပြဿနာများ ပေါ်ပေါက်နိုင်သည်။ တစ်ခုမှာ မည်သည့်တရားရုံးက မည်သူများ အပေါ် မည်သို့သောအမှုမျိုးတွင် စီရင်ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိသနည်းဆိုသည့် တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ မေးခွန်းဖြစ်သည်။ တစ်ခါတစ်ရံတွင် တရားစီရင်ရေးစနစ်တစ်ခုသည် ပြည်နယ်အလိုက် အမျိုးမျိုး စီရင်နိုင်သည်။ ဖက်ဒရယ်စနစ်များတွင် ဤနည်းလမ်းကို သုံးစွဲလေ့ရှိပြီး ပြည်နယ်တစ်ခုချင်းစီ၏ တရားစီရင်ရေးစနစ်များက သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်အတွင်းတွင် ဖြစ်ပွားသောအမှုများကို ဖက်ဒရယ် တရားရုံးသာသီးသန့်စီရင်ပိုင်ခွင့်ရှိသော အမှုမျိုးမဟုတ်လျှင် ကိုယ်တိုင်စီရင်ဆုံးဖြတ်နိုင်သည်။ အခြားပုံစံတစ်မျိုးတွင် တစ်ခုသို့မဟုတ် တစ်ခုထက်ပိုသော တရားစီရင်ရေးစနစ်များသည် လူမျိုးစု အလိုက် သီးခြားစီရင်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ အဆိုပါ နည်းလမ်းအားဖြင့် တစ်ခါတစ်ရံတွင် ပြည်နယ်အလိုက် စီရင်ပိုင်ခွင့်လည်းပါဝင်နိုင်သည်။ သို့သော် အမြဲတမ်းပါဝင်သည်ဟု မဆိုနိုင်။ ဥပမာအားဖြင့် ဒေသခံ

မည်သည့်တရားရုံးက မည်သူများအပေါ် မည်သို့သောအမှုမျိုးတွင် စီရင်ဆုံးဖြတ်ပိုင် ခွင့်ရှိသနည်း။ ရံဖန်ရံခါတွင် တရားစီရင်ရေး စနစ်တစ်ခုသည် ဒေသအလိုက် အမျိုးမျိုး ကြားနာစီရင်သည်။ အခြားပုံစံမှာ တစ်ခု သို့မဟုတ် ပိုများသော တရားစီရင်ရေးစနစ် များသည် လူမျိုးအုပ်စုအလိုက် သီးခြား ကြားနာစီရင်ခြင်းဖြစ်သည်။ နောက်တစ်မျိုး မှာ မိသားစုသို့မဟုတ် အမွေဆက်ခံမှုဆိုင်ရာ ဥပဒေများနှင့် ပတ်သက်သောအငြင်းပွားမှု များ၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုတူသူများအကြား အငြင်းပွားမှုများဖြစ်ပွားပါက သက်ဆိုင်ရာ ဘာသာရေးဥပဒေဖြင့် ဖြေရှင်းခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

လူမျိုးစုများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ပေးအပ်သည့်ကျယ်ပြန့်သော ဒေသန္တရဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအဖြစ် ဒေသတွင်းဥပဒေများကို ထိန်းသိမ်းခွင့်နှင့် ကျင့် သုံးခွင့်တို့ရရှိနိုင်သည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံကဲ့သို့သော နိုင်ငံအချို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ကိုး ကွယ်ယုံကြည်မှုတူသူများ အကြားအငြင်းပွားမှု ကို သက်ဆိုင်ရာဘာသာရေးဥပဒေဖြင့် ဖြေရှင်း ခွင့်ပေးထားသည်။^{၆၀} တရား စီရင်ရေးစနစ်တစ် ခုကို ဥပဒေ၏အချို့သော အပိုင်းများတွင်သာ ကျင့်သုံးနိုင်ကြောင်း ကန့်သတ်ထားခြင်းမျိုး လည်း ရှိနိုင်သည်။^{၆၁} ဥပမာ ဘာသာရေးဥပဒေ နှင့် တရားရုံးများသည် အချို့အမှုများတွင် မိသားစုဥပဒေဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များကို ဆုံးဖြတ် နိုင်သည်။

၄.၁။ တရားစီရင်ရေးစနစ်၏ ဝါဒအမျိုးမျိုး ကွဲပြားတည်ရှိခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေဆိုင်ရာပဋိပက္ခ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၌ မည်သည့်အခြေအနေတွင် မည်သည့်ပြည်သူများအပေါ် မည်သို့သော တရားစီရင်ရေးစနစ်များက သက်ရောက်နိုင်သည်ဟု အတိအလင်းဖွင့်ဆိုထားလျှင်သော်မှ ပဋိပက္ခများ ပေါ်ပေါက်နိုင်ပါသေးသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ကာကွယ်ထားသော အခြေခံအခွင့်အရေးများနှင့် ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက အသိအမှတ်ပြုထားသည့် တရားစီရင်ရေးစနစ်များကြား ကွဲလွဲမှုများပေါ်ပေါက်လာလျှင် ဥပဒေရေးဆွဲသူများအနေဖြင့် မည်သည်ဘက်က အနိုင်ဖြစ်သည်ဟုဆုံးဖြတ်ရန် သို့မဟုတ် မည်သို့ဆုံးဖြတ်မည်ကို သတ်မှတ်ရန်လိုအပ်သည်။ တရားစီရင်ရေးစနစ် တစ်ခုထက်မကတည်ရှိခြင်းကြောင့် အားနည်းသူများ အထူးသဖြင့် အမျိုးသမီးများ၏ အခွင့်အရေးမှာ ခြိမ်းခြောက်ခံရကြောင်း ဝေဖန်သူများက ထောက်ပြကြသည်။ အချို့သော တရားစီရင်ရေးစနစ်များအောက်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများနှင့် နိုင်ငံတကာသဘောတူညီချက်များအရ သတ်မှတ်ထားသော ကျား/မ တန်းတူညီမျှရေးစံနှုန်းများကို အပြည့်အဝလိုက်နာနိုင်ခြင်း မရှိပေ။ အထူးသဖြင့် လူမှုဝန်းကျင်နှင့် မိသားစုရေးရာဥပဒေများတွင် အခက်အခဲများ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည်။ အမျိုးသမီးများအပေါ် ခွဲခြားဆက်ဆံမှု တိုက်ဖျက်ရေးကော်မတီအပါအဝင် အခြားအဖွဲ့အစည်းများက ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများကို ပိုမိုဖြစ်စေသော တရားစီရင်ရေးစနစ်တစ်ခုထက်မက တည်ရှိခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ စိုးရိမ်ပူပန်မှုများကိုထုတ်ပြန်ခဲ့ကြသည်။⁶² ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအများအပြားက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တန်ဖိုးများနှင့် တရားဥပဒေဆိုင်ရာ တန်ဖိုးများအကြား ပြိုင်ဆိုင်မှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော တင်းမာမှုများကိုဖြေရှင်းရန် ကြိုးပမ်းနေသော်လည်း လက်တွေ့ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်မှုတစ်ခုမှ မပေါ်ပေါက်လာသေးပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများက သီးခြားတရားစီရင်ရေးစနစ်များကို လုပ်ပိုင်ခွင့်အဆင့် အမျိုးမျိုးပေးအပ်ထားသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ကာကွယ်ထားသော အခြေခံအခွင့်အရေးများနှင့် ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက အသိအမှတ်ပြုထားသည့် တရားစီရင်ရေးစနစ်များကြား ကွဲလွဲမှုများ ပေါ်ပေါက်လာလျှင် ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေရေးဆွဲသူများအနေနှင့် မည်သည့်ဘက်က အနိုင်ဖြစ်သည်ဟု ဆုံးဖြတ်ရန် သို့မဟုတ် မည်သို့ ဆုံးဖြတ်မည်ကို သတ်မှတ်ရန် လိုအပ်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအများစုတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အထွတ်အထိပ်အာဏာများကို ပြဋ္ဌာန်းထားပြီး အသိအမှတ်ပြုထားသော တရားစီရင်ရေးစနစ်များမှ ဥပဒေများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်ကွဲလွဲပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များက အတည်ဖြစ်သည်ဟု ကြေငြာထားသည်။ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာဥပဒေကလည်း ဤသတ်မှတ်ချက်ကို ထောက်ခံထားသည်။⁶³ ဥပမာအားဖြင့် မိုဇမ်ဘန်နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တရားစီရင်ရေး

စနစ်တစ်ခုထက်မက တည်ရှိခြင်းကို “ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ စည်းမျဉ်းများနှင့် စံသတ်မှတ်ချက်များကိုမချိုးဖောက်သရွေ့” လက်ခံမည်ဟု ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။⁶⁴ အခြားပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ခုဖြင့် တရားရုံးများနှင့် ဦးတည်ချက်များကို ညှိနှိုင်းပေးခြင်းနှင့် အငြင်းပွားမှုများကိုဖြေရှင်းပေးရန် တာဝန်ရှိသော အဖွဲ့အစည်းများအကြား ချိတ်ဆက်မှုများကို ဖန်တီးပေးထားသည့်အပြင် အာဏာစီးဆင်းပုံကို ထောက်ပံ့ပေးထားသည်။⁶⁵ အထက်ပါပြဋ္ဌာန်းချက်ဖြင့် နိုင်ငံတော်အဆင့်ခုံရုံး (ဥပမာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး)များက ဒေသခံ သို့မဟုတ် ဘာသာရေးတရားရုံးများကို စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။

ကိုလံဘီယာနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးတွင် ယင်းသို့ အထွတ်အထိပ်အာဏာပေးအပ်သည့် သဘောတရားနှင့်ပတ်သက်ပြီး စေ့စေ့စပ်စပ်ပြင်ဆင်ထားသည်။ ကိုလံဘီယာတွင် ၁၉၉၁ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ဒေသခံလူမျိုးစုများအား ကိုယ်ပိုင်နယ်မြေအတွင်း ကိုယ်ပိုင်ဥပဒေကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်အပါအဝင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ပေးထားသည်။⁶⁶ အမှုများစွာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးက ယင်းကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ တစ်ဦးချင်း အခွင့်အရေးများအကြား ဟန်ချက်ညီရန်ထိန်းညှိပေးသည်။ ၁၉၉၆ ခုနှစ်တွင် Gonzalez Wasorna v. Asamblea General de Cabildos Indigenas Region Chami y Cabildo Mayor တို့၏ အမှုတွင် ခုံရုံးက အခြေခံအခွင့်အရေးများနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဒေသဥပဒေများတွင် အထွတ်အထိပ်အာဏာရှိသည်ကို အသိအမှတ်ပြုသော်လည်း ဒေသန္တရဥပဒေများအပေါ်တွင် ကျဉ်းမြောင်းသောအခြေအနေအချို့၌သာ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်နိုင်ကြောင်း ပြန်လည်ကန့်သတ်ခဲ့သည်။⁶⁷ ဒေသန္တရဆိုင်ရာ တရားဥပဒေများအပေါ် ကန့်သတ်မှုများပြုလုပ်ရာတွင် အချက်နှစ်ချက်နှင့် ညီညွတ်ရမည်ဟု ခုံရုံးကဆုံးဖြတ်ခဲ့

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအများစုတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အထွတ်အထိပ် အာဏာများကို ပြဋ္ဌာန်းထားပြီး အသိအမှတ်ပြုထားသောတရားစီရင်ရေးစနစ်များမှ ဥပဒေများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့် ကွဲလွဲပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းချက်များက အတည်ဖြစ်သည်ဟုကြေငြာထားသည်။

သည်။ ဒေသန္တရဥပဒေအပေါ် ကန့်သတ်ချက်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အမြင့်ဆုံး အာမခံချက်များကို ကာကွယ်ရန်အတွက်သာ ဖြစ်ရမည်ဖြစ်ပြီး ချုပ်နှောင်မှုအနည်းဆုံးနည်းဖြင့် ပြုလုပ်ရမည်ဖြစ်သည်။ ယင်းအမြင့်ဆုံး အာမခံချက်များမှာ အသက်ရှင်ပိုင်ခွင့်၊ညှင်းပန်းနှိပ်စက်မှုကို တားမြစ်ခြင်းနှင့် မတရားခိုင်းစေမှုကို တားမြစ်ခြင်းတို့ဖြစ်သည့် လူ့အခွင့်အရေးများအတွက်သာဖြစ်ကြောင်း ခုံရုံးက ထပ်မံအဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုထားသည်။

အခြားတစ်ဖက်စွန်းတွင် အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် သီးသန့်ချန်လှပ်ထားသော အပိုဒ်ငယ် (exclusionary clauses) ဟု ခေါ်သောပြဋ္ဌာန်းချက်များဖြင့် အချို့သောဥပဒေအပိုင်းများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အမြင့်ဆုံးအာဏာပိုင်မှုကို အသိအမှတ်မပြုဘဲ တရားစီရင်ရေးစနစ်၏ အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်ခွင့်ကို ခွင့်ပြုထားသည်။ ယင်းသို့ဖြင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာ

နှင့် နိုင်ငံတော်အာဏာတို့ကိုသိသာစွာ ခွဲဝေပေးထားသည်။ အရှင်းဆုံးပြောရလျှင် သီးသန့်ချန်လှုပ်ထားသောအပိုဒ်ငယ်များအရ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းကို တားမြစ်ခြင်းအာမခံချက်မှာ တရားဥပဒေ၏ အချို့သောအပိုင်းများ အထူးသဖြင့် မိသားစုဆိုင်ရာဥပဒေအပေါ် သက်ရောက်မှုမရှိပေ။ ဥပမာအနေဖြင့် လီဆိုသိုနိုင်ငံ၏ ၁၉၉၃ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြန်သည်။ အပိုဒ်ခွဲ ၁၈(၄) ဘီတွင် မည်သည့် ဥပဒေမဆို “မျိုးရိုး၊ အသားအရောင်၊ လိင်၊ဘာသာစကား၊ ဘာသာ၊ နိုင်ငံရေး သို့မဟုတ် အခြားအယူအဆ၊ လူမျိုးရေး သို့မဟုတ် လူမှုရေးစစ်မြစ်ပိုင်ဆိုင်မှုနှင့် အခြား

အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် သီးသန့်ချန်လှုပ်ထားသောအပိုဒ်ငယ်များကို ထည့်သွင်းကာ ဥပဒေ၏ အချို့သော အပိုင်းများတွင် တရားစီရင်ရေးစနစ်များ၏ အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်ခွင့်ကို အသိအမှတ်ပြုထားပြီး အထူးသဖြင့် မိသားစုဥပဒေများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းကိုတားမြစ်သည့် အာမခံချက်များ ထည့်သွင်းပါဝင်ခြင်းမရှိပေ။

အခြေအနေ” တို့ကြောင့် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းအပေါ်တားမြစ်ထားသော်လည်း အဆိုပါပြဋ္ဌာန်းချက်တွင် “လက်ထပ်ခြင်း၊ ကွာရှင်းခြင်း၊ မြှုပ်နှံသဂြိုဟ်ခြင်း၊ သေဆုံးချိန်တွင် သို့မဟုတ် သက်ဆိုင်သူ၏ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းချက်အလိုက် ပိုင်ဆိုင်မှုခွဲဝေခြင်း” စသည်တို့နှင့် သက်ဆိုင်သည့်ဥပဒေများကိုထည့်သွင်းထားခြင်းမရှိပေ။ ဘော့စ်ဝါနာနှင့် ဂမ်ဘီးယားနိုင်ငံများတွင် ဤကဲ့သို့သော ပြဋ္ဌာန်းချက်များ သတ်မှတ်ထားသည်။⁶⁸

သီးသန့်ချန်လှုပ်ထားသော အပိုဒ်ငယ်များသည် မိသားစုဆိုင်ရာဥပဒေများ၊ သေတမ်းစာနှင့် အမွေဆိုင်ရာစသည့်အပိုင်းများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေပါကာကွယ်ခွင့်များကို ကန့်သတ်ထားသည်။ ထို့ကြောင့် အခြားနေရာကဏ္ဍများတွင် တားမြစ်ထားသည့် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းများ ပေါ်ပေါက်ရန် ဖြစ်နိုင်ချေရှိသည်။ ထိုဖြစ်နိုင်ချေများကြောင့်ပင် သီးသန့်ချန်လှုပ်ထားသော အပိုဒ်ငယ်များသည် အမျိုးသမီးများအပေါ် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုပုံစံအားလုံးကို တိုက်ဖျက်ရေးညီလာခံကဲ့သို့ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့အစည်း၊ အစည်းအဝေးများ၏ တောင်းဆိုချက်များနှင့် ညီညွတ်ခြင်းမရှိဟုဝေဖန်ခံနေရသည်။⁶⁹ သို့ရာတွင် ဤသို့ဆိုခြင်းကြောင့် သာတူညီမျှခွင့်တန်ဖိုးများအပေါ်တွင် တရားစီရင်ရေးစနစ်တစ်ခုခုက ခြယ်လှယ်ပိုင်ခွင့်ရှိနေသည်ဟု ဆိုလိုခြင်းမဟုတ်ပါ။ ထို့အတူ တရားစီရင်ရေးစနစ်တစ်ခုထက်မက တည်ရှိခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ယဉ်ကျေးမှုအမျိုးစုံကိုကျယ်ပြန့်စွာလက်ခံခြင်းများကို ကျင့်သုံးရုံမျှဖြင့် တန်းတူညီမျှခွင့်ကို ထိန်းသိမ်းနိုင်မည်ဟုလည်း ဆိုလိုခြင်းမဟုတ်ပါ။⁷⁰ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများအနေဖြင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍကိုပုံစံချမှတ်ရာတွင် အကျိုးဆက်များနှင့် မိမိတို့ရေးဆွဲနေသည့် နိုင်ငံ၏သမိုင်း၊ လူမှုရေးနှင့် နိုင်ငံရေးဆက်စပ်အခြေအနေများနှင့် ဆက်စပ်၍ချင့်ချိန်စဉ်းစားရန် လိုအပ်ပေသည်။

၅။နိဂုံး

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်းတစ်ခုအတွက် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် မရှိမဖြစ် အရေးပါသည်။ တရားဥပဒေကို သမာသမတ်ကျစွာ ကျင့်သုံးပြီး အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းပေးသော တရားစီရင်ရေး ကဏ္ဍသာမရှိလျှင် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးလည်း ပေါ်ပေါက်နိုင်မည် မဟုတ်ပေ။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်း၊ အစိုးရ၏ အခြားသောကဏ္ဍများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ကြစေရန် ကြပ်မတ်ထိန်းညှိခြင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့် အာမခံချက်များကို ထိန်းသိမ်းဖော်ဆောင်ပေးလျက်ရှိသည်။ ထိုကဲ့သို့ ကြီးလေးသောတာဝန်ကို ကျေပွန်စွာထမ်းဆောင်နိုင်ရန်အတွက် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် အမှီအခိုကင်းပြီး လွတ်လပ်မှုအတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ရှိရန်လိုသည်။ သို့ရာတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်ဆိုသည်မှာ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍက အချုပ်အခြာအာဏာအား အပြည့်အဝပိုင်စိုးထားခြင်း သို့မဟုတ် တရားသူကြီးများဖြင့်အုပ်ချုပ်ခြင်း စသည့် အဓိပ္ပါယ်မျိုးမဟုတ်ပေ။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ တည်တံ့ခိုင်မြဲရေးကို ထိန်းသိမ်းသွားရန်အတွက် နိုင်ငံရေးအင်အားစုများအနေဖြင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အာမခံနိုင်မှုနှင့် ပွင့်လင်းမြင်သာရှိမှု အပေါ် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ လွှမ်းမိုးပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများအနေဖြင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ ဥပဒေလုပ်ငန်းများကို ရှေ့နောက်ညီညွတ်စွာဖော်ဆောင်နိုင်ရေးသာမက တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ တရားဝင်ဖြစ်မှုကိုပါ မြှင့်တင်ပေးနိုင်စေရန် ကဏ္ဍတွင်းဖွဲ့စည်းပုံနှင့် စီစဉ်မှုများအပေါ် သေချာစွာသုံးသပ်ဆင်ခြင်ရန် လိုအပ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေက တရားစီရင်ရေးစနစ်အများအပြားကို တစ်ပြိုင်နက်တည်း အသိအမှတ်ပြုထားခြင်းဖြင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ တရားဝင်ဖြစ်မှုကို အားဖြည့်ပေးသလို လူမျိုးပေါင်းစုံရှိသော လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုအတွင်းရှိ မတူကွဲပြားသော ယဉ်ကျေးမှုများ၊ ထုံးတမ်းအစဉ်အလာများနှင့် စံသတ်မှတ်ချက်များကို လေးစားအသိအမှတ်ပြုခြင်းလည်းဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် တရားစီရင်ရေးစနစ် တစ်ခုထက်မက တည်ရှိခြင်း

ကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုလိုက်နာရာတွင် စိန်ခေါ်မှုများကြုံတွေ့ရမည် ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုရေးဆွဲသူများအနေဖြင့် တရားစီရင်ရေးစနစ်တစ်ခုထက်မက တည်ရှိခွင့်ကို မသတ်မှတ်မှီ တရားစီရင်ရေး၊ ဥပဒေအဆင့်ဆင့်၏ အာဏာသက်ရောက်မှုနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဖြင့် အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ခြင်းစသည့် ကိစ္စရပ်များကို သေချာစွာစီစဉ်သတ်မှတ်ထားရန် လိုအပ်ပေသည်။

ဇယား ၃။ ဤအခန်းတွင် အလေးပေးဖော်ပြထားသော အကြောင်းအရာများ

အကြောင်းအရာများ	မေးခွန်းများ
၁။ တရားစီရင်ရေး၏ အခန်းကဏ္ဍ	• တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အခန်းကဏ္ဍသည် အဘယ်သို့ဖြစ်ပါသနည်း။ • တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးအတွက် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် မည်ကဲ့သို့ အထောက်အကူပြုပါသနည်း။ • တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍနှင့် အခြားကဏ္ဍများအကြားတွင် အပြန်အလှန်ထိန်းသိမ်းကြီးကြပ်မှုအနေဖြင့် မည်သည်တို့ ရှိပါသနည်း။
၂။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်း	• ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အာမခံချက်များကို ဖော်ဆောင်ရာတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အခန်းကဏ္ဍမှာ အဘယ်နည်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးရာတွင် မည်သည့်ဥပဒေများနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များကို သုံးသပ်စစ်ဆေးခွင့်ရှိသနည်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခွင့်ကို မည်သည့် တရားရုံးများက ကျင့်သုံးနိုင်သနည်း။ • မည်သည့်အခြေအနေမျိုးတွင် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်း အာဏာကို ကျင့်သုံးနိုင်သနည်း။ • ဘယ်လို အချိန်အခါမျိုးမှာ သုံးသပ်စစ်ဆေးခြင်းအာဏာကို ကျင့်သုံးနိုင်သနည်း။
၃။ တရားစီရင်ရေး အခွင့်အာဏာများ	• ဥပဒေပြုရေးတွင်တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အခန်းကဏ္ဍသည်အဘယ်နည်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အခန်းကဏ္ဍသည် အဘယ်နည်း။ • တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် အခြားကဏ္ဍများအပေါ်မည်သည့်နည်းလမ်းဖြင့် ထိန်းသိမ်းကြီးကြပ်နိုင်ပါသနည်း။ • တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများအား ကြီးကြပ်ရာတွင် မည်သို့ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်သနည်း။

၄။ တရားစီရင်ရေး ၏ သီးခြား လွတ်လပ်ခွင့် နှင့် တာဝန်ခံနိုင်မှု	• တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်သည် အဘယ်ကြောင့် အရေးကြီးပါသနည်း။ • တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အာမခံနိုင်မှုကိုဖြင့်တင်ရန်မည်သည့်နည်းလမ်းများကို အသုံးပြုနိုင်သနည်း။ • တရားသူကြီးများအား မည်သို့ရွေးချယ်သနည်း။ မည်သူတို့က ရွေးချယ်မည်နည်း။ မည်သည့်စည်းကမ်းချက်များဖြင့် ရွေးချယ်သနည်း။ • တရားသူကြီးများသည် သက်တမ်းကာလ မည်မျှကို တာဝန်ထမ်းဆောင်ရသနည်း။ • တရားသူကြီးများအား ရာထူးမှ မည်ကဲ့သို့ ရပ်စဲသနည်း။
၅။ တရားစီရင်ရေး စနစ်၏ ဝါဒအမျိုးမျိုး ကွဲပြား တည်ရှိခြင်း	• ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် မတူညီသည့် တရားစီရင်ရေးစနစ်များကို မည်သို့ ပေါင်းစည်းပေးနိုင်ပါသနည်း။ • တရားစီရင်ရေးစနစ်များ၏ တရားဝင်မှုကို တရားစီရင်ရေးစနစ်များ ကွဲပြားတည်ရှိခြင်းက မည်သို့ကူညီပေးနိုင်သနည်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တစ်ခုတည်းအောက်တွင် တရားစီရင်ရေးစနစ်များ အကြား ထိပ်တိုက်ကွဲလွဲမှုများ ဖြစ်ပေါ်ပါက မည်သို့ဖြစ်နိုင်သနည်း။

မှတ်စုများ

ဤမှတ်စုတွင်ဖော်ပြထားသော နိုင်ငံအသီးသီး၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများမှ ပုဒ်မများကို နောက်ဆက်တွဲရှင်းလင်းချက်တွင် ပြန်လည်၍ အကျယ်တဝင့် ရှင်းလင်းဖော်ပြထားပါသည်။

- ¹ မာဗျူရီ နှင့် မက်ဆီဆင်၊ 5 U.S. 137 (၁၈၀၃ ခုနှစ်)
- ² အာဖဂန်နစ္စတန်နိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၂၁ (၂၀၀၄ ခုနှစ်)
- ³ တောင်အာဖရိက သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၆၇၊ ၁၄၃ နှင့် ၁၄၄ (၁၉၉၆ ခုနှစ်)
- ⁴ ဆားဘီးယားသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၆၇(၄) (၂၀၀၆ ခုနှစ်)
- ⁵ ကိုရီးယားသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၁၁(၁) (၁၉၄၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၈၇ တွင် ပြင်ဆင်သည်)
- ⁶ ကင်မရွန်းနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၄၇(၁) (၁၉၇၂ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၉၆ တွင်ပြင်ဆင်သည်)
- ⁷ နိုင်ဂျီးရီးယား ဖက်ဒရယ်သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းခြင်းအမိန့် ပုဒ်မ ၂၃၂ (၁၉၉၉ ခုနှစ်) ၊ အိန္ဒိယနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၃၁ (၁၉၅၀ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၉၆ တွင်ပြင်ဆင်သည်)၊ မလေးရှားနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၂၈ (၁၉၅၇ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၉၄ တွင် ပြင်ဆင်သည်)၊ မက္ကဆီကို နိုင်ငံရေးဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပုဒ်မ ၁၀၅ (၁၉၁၇ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၇တွင် ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည်)
- ⁸ ယူဂန်ဒါသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၃၇(၃) (၁၉၉၅ ခုနှစ်)
- ⁹ အက်စ်တိုးနီးယားသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၅၂ (၁၉၉၂ ခုနှစ်)
- ¹⁰ ပေါ်တူဂီ သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၂၀၄ (၁၉၇၆ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၅ တွင် ပြင်ဆင်သည်) <<http://www.concourts.net>> တွင်လည်း ကြည့်နိုင်သည်။
- ¹¹ Arne Mavcic ရေးသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဆန်းစစ်ချက် (၂၀၀၁) မှ စာပိုဒ်များ <<http://www.concourts.net>> တွင် ကြည့်နိုင်သည်။
- ¹² သီရိလင်္ကာ ဒီမိုကရက်တစ် ဆိုရှယ်လစ် သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၈၀ (၃) နှင့် ၁၂၀ (၁၉၇၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၀တွင် ပြင်ဆင်သည်)
- ¹³ ပြင်သစ်သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၄၆(၅) နှင့် ၆၁ (၁၉၅၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၅ တွင်ပြင်ဆင်သည်)
- ¹⁴ ချီလီ သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၈၂ (၁၉၈၀ ခုနှစ်)

- 15 ဟန်ဂေရီသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၃၂/က (၃) (၁၉၄၉ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၇ တွင်ပြင်ဆင်သည်) ၊ တောင်အာဖရိက သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၆၇ (၆) (၁၉၉၆ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၇ တွင် ပြင်ဆင်သည်)
- 16 ပြင်သစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကောင်စီဝက်ဘ်ဆိုက်တွင် ရှိပါ။ <<http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/a-lan-une/juin-2010-la-publicite-des-audiences-auconseilconstitutionnel.48374.html>>
- 17 ဟန်ဂေရီ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ခုံရုံးအက်ဥပဒေ အမှတ် ၃၂ (၁၉ အောက်တိုဘာ ၁၉၈၉)
- 18 နယ်သာလန်နိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၂၀ (၁၉၈၃ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၂ တွင်ပြင်ဆင်သည်)
- 19 ဖင်လန်သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၇၄ (၂၀၀၀ တွင်ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၇ တွင်ပြင်ဆင်သည်)
- 20 ဖင်လန်သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၇၇ (၂၀၀၀ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၇ တွင် ပြင်ဆင်သည်)
- 21 ကနေဒါ ဗဟိုတရားရုံးချုပ် အက်ဥပဒေ R.S. 1958 c. S-26 ၏ အပုဒ် ၅၃ <<https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/S-26/index.html>> တွင် ကြည့်နိုင်သည်။
- 22 တောင်အာဖရိကသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၆၇(၄)(ဃ) (၁၉၉၆ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၇ တွင် ပြင်ဆင်သည်)
- 23 ယူကရိန်းနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၅၇ နှင့် ၁၅၉ (၁၉၉၆ ခုနှစ်)
- 24 ထိုင်းနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၈၅ (၂၀၀၇ ခုနှစ်)
- 25 ထိုင်းနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၈၅ (၂၀၀၇ ခုနှစ်)
- 26 အာဖဂန်နစ္စတန် အစ္စလာမ့် သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၆၉ (၂၀၀၄ ခုနှစ်) ၊ ဆူဒန် သမ္မတနိုင်ငံ ကြားကာလ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၆၀(၂) (၂၀၀၅ တွင် ဖြည့်စွက်သည်)
- 27 တူရကီသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၆၉ (၁၉၈၂ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၇ တွင် ပြင်ဆင်သည်)။ ဂျာမနီနိုင်ငံ အခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၂၁ (၁၉၄၉ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၆ တွင် ပြင်ဆင်သည်) ၊ ကိုရီးယားသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၈(၄) (၁၉၄၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၈၇ တွင် ပြင်ဆင်သည်)
- 28 ပြင်သစ်သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၅၈ (၁၉၅၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၈ တွင် ပြင်ဆင်သည်) ၊ မွန်ဂိုးလီးယားနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၆၆(၂)(၂) (၁၉၉၂ ခုနှစ်)

29 <<https://www.right-to-education.org/link/constitutionmakingorg-database>>
တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်အစီရင်ခံစာ <http://www.constitutionmaking.org/reports.html> တွင် ကြည့်နိုင်သည်။

30 ဇင်ဘာဘွေသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပုဒ်မ ၈၄ (၁၉၇၉ ခုနှစ်)

31 မက်ဆီဒိုးနီးယားသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၀၄ နှင့် ၁၀၉ (၁၉၉၁ တွင် ပြဋ္ဌာန်း
၍၂၀၀၅တွင် ပြင်ဆင်သည်)

32 ဟန်ဂေရီသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၉(၃)(ဋ)၊ ၃၂ က(၄) နှင့် ပုဒ်မ ၄၈ (၁၉၄၉
တွင်ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၃ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

33 အင်ဒိုနီးရှားသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၂၄ (က) မှ (ဂ) (၁၉၄၅ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍
၂၀၀၂ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

34 တောင်အာဖရိကသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၇၄ (၁၉၉၆ ခုနှစ်)၊ အီသီယိုးပီး
ယားဖက်ဒရယ် ဒီမိုကရက်သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၈၁ (၁၉၉၅ ခုနှစ်)

35 ဘရာဇီး ဖက်ဒရယ်သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၀၁ (၁၉၉၈ ခုနှစ်)

36 အီတလီသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၃၅ (၁၉၄၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၃ တွင်
ပြင်ဆင်သည်)

37 အာဖဂန်နစ္စတန် အစ္စလာမ့် သမ္မတနိုင်ငံ ပုဒ်မ ၁၁၈ (၂၀၀၄ ခုနှစ်)၊ ဘော်လီဗီးယား ပြည်ထောင်စု
နိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၈၂(၆) (၂၀၀၉ခုနှစ်)၊ အီတလီသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံ
အခြေခံဥပဒေပုဒ်မ ၁၀၆ နှင့် ၁၃၅ (၁၉၄၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၃ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

38 ဘော့စ်နီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီနားနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၆(၁)(က) (၁၉၉၅ခုနှစ်)

39 ယူဂန်ဒါသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၄၂ နှင့် ၁၄၈ (၁၉၉၅ ခုနှစ်)

40 ပေါ်တူဂီသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၂၂၂ (၁၉၇၆ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၅ တွင်
ပြင်ဆင်သည်)

41 ဘူဂေးရီးယား သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၄၇ (၁၉၉၁ ခုနှစ်)၊ အီတလီသမ္မတ
နိုင်ငံဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၃၅ (၁၉၄၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၃ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

42 အာဖဂန်နစ္စတန် အစ္စလာမ့် သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၃၂ (၂၀၀၄ ခုနှစ်)

43 အာဂျင်တီးနားနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၁၀ (၁၉၉၄ ခုနှစ်)

44 အက်စ်တိုးနီးယားသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၄၇ (၁၉၉၂ ခုနှစ်)

- 45 ချီလီသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၇၇ (၁၉၈၀ ခုနှစ်)၊ နိုင်ငံရုံးရိုးယား ပြည်ထောင်စု သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းခြင်းအမိန့် ပုဒ်မ ၂၉၁ (၁၉၉၉ ခုနှစ်)
- 46 ကိုရီးယားသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၀၅ (၁၉၄၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၈၇ တွင် ပြင်ဆင်သည်)
- 47 ဂွာတီမာလာသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၂၀၇ နှင့် ၂၁၅ (၁၉၈၅ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၉၃ တွင် ပြင်ဆင်သည်)
- 48 ဂျပန်နိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၇၉ (၁၉၄၆)
- 49 ဂျာမနီနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး စီရင်ချက် ပုဒ်မ ၄ (၁၉၅၁ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၉ တွင် ပြင်ဆင်သည်)
- 50 အယ်ဘေးနီးယားနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၂၈ (၁၉၉၈ ခုနှစ်)
- 51 ဂမ်းဘီးယားနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၄၁ (၁၉၉၇ ခုနှစ်)
- 52 အိန္ဒိယသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၂၄ (၁၉၅၀ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၉၅ တွင် ပြင်ဆင်သည်)
- 53 ခရိုအေးရှား သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၂၃ (၁၉၉၀ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၁ တွင် ပြင်ဆင်သည်)။ အီတလီသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၀၅ (၁၉၄၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၃ တွင် ပြင်ဆင်သည်)
- 54 ဆွီဒင်နိုင်ငံ အစိုးရအဖွဲ့ပြဋ္ဌာန်းချက် အခန်း ၁၂၊ အပိုဒ်ခွဲ ၈ (၁၉၇၅ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၂ တွင် ပြင်ဆင်သည်)
- 55 ဂျာမနီ ဖက်ဒရယ်သမ္မတနိုင်ငံ အခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၉၇ နှင့် ၉၈ (၁၉၄၉ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၉ တွင်ပြင်ဆင်သည်)
- 56 ခရိုအေးရှားသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၂၂ (၁၉၉၀ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၁ တွင် ပြင်ဆင်သည်)
- 57 ဆလိုဗေးနီးယားသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၃၄ (၁၉၉၁ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၃ တွင်ပြင်ဆင်သည်)
- 58 Jan Michiel Otto ရေးသည့် *Sharia and National Law in Muslim Countries: Tensions and Opportunities for Dutch and EU Foreign Policy* - မူဆလင်နိုင်ငံများရှိ ရှားရီးယား ဥပဒေနှင့် အမျိုးသားဥပဒေ: ဒတ်ချ်များနှင့် ဥရောပသမဂ္ဂ နိုင်ငံခြားရေးမူဝါဒအတွက် ဖိအား များနှင့် အခွင့်အလမ်းများ (Leiden: Leiden တက္ကသိုလ်စာစဉ် ၂၀၀၈ ခုနှစ်)

- ⁵⁹ Lee Van City, D. ရေးသည့် ‘A Political Analysis of Legal Pluralism in Bolivia and Colombia - ဘိုလီဗီးယားနှင့် ကိုလံဘီယာနိုင်ငံများမှ တရားစီရင်ရေးစနစ် တစ်ခုထက်မက တည်ရှိခြင်းအပေါ် နိုင်ငံရေးအရ လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်း’၊ *Journal of Latin American Studies* အတွဲ ၃၂ (၂၀၀၀ ခုနှစ်) စာ- ၂၀၇-၃၄
- ⁶⁰ Lubin, Timothy, Davis, Donald R. Jr နှင့် Krishnan, Jayanth K. ရေးသည့် *Hinduism and Law: An Introduction* - ဟိန္ဒူဘာသာနှင့် ဥပဒေ - မိတ်ဆက် (ကမ်ဘရစ်ချ်: ကမ်ဘရစ်ချ် တက္ကသိုလ် ပုံနှိပ်တိုက် ၂၀၁၀ ခုနှစ်)
- ⁶¹ မလေးရှားနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၂၁ နှင့် ရှာရီးယား တရားရုံးများ စီရင်ပိုင်ခွင့် ရှိသောဒေသများကို ရည်ညွှန်းသည့် ပြည်နယ်စာရင်း (၁၉၅၇ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၉၄ တွင် ပြင်ဆင်သည်)
- ⁶² CEDAW အဖွဲ့ နှစ်ပတ်လည်အစီရင်ခံစာ၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း A/58/31၊ ၁၈ ဩဂုတ် ၂၀၀၃၊ အပိုဒ်ခွဲ ၁၆၀ <http://www.bayefsky.com/general/a_58_38_2003.pdf> ထိုအစီရင်ခံစာ တွင် “အစဉ်အလာဥပဒေများနှင့် အိမ်ထောင်ရေးဖောက်ပြန်မှုဆိုင်ရာဥပဒေ၊ အလုပ်သမား ဥပဒေနှင့် အခွန်ဥပဒေ၊ မိသားစုဥပဒေအထူးသဖြင့် အမျိုးသမီးများနှင့် အမျိုးသားများလက်ထပ် နိုင်သည့် အသက်ကွာခြားချက် စသည်တို့ပါဝင်သည့် ပြဋ္ဌာန်းဥပဒေများတွင်ခွဲခြားဆက်ဆံသည့် အချက်များနှင့် ခေတ်နောက်ကျနေသော ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ဆက်လက်ကျင့်သုံးနေသည့် တရား စီရင်ရေးစနစ်များဆက်လက်တည်ရှိနေခြင်းကြောင့်စိုးရိမ်မကင်းဖြစ်ရသည်” ဟု ကွန်ဂိုသမ္မတ နိုင်ငံနှင့် ပတ်သက်၍ သုံးသပ်ထားသည်။
- ⁶³ Raquel Yrigoyen Fajardo ရေးသည့် ‘Legal Pluralism, Indigenous Law and the Special Jurisdiction in the Andean Countries - တောင်အမေရိကနိုင်ငံများမှ တရားစီရင်ရေးစနစ် တစ်ခုထက်မကတည်ရှိခြင်း၊ ဒေသန္တရဆိုင်ရာဥပဒေနှင့် အထူးတရားစီရင်ရေးများ’ (ဥပဒေကို ကျော်လွန်ခြင်း၊ တောင်ပိုင်းဒေသရှိ ပုံစံမကျသော တရားစီရင်ရေးနှင့် ဥပဒေဆိုင်ရာ ဝါဒကွဲပြား တည်ရှိမှုများ၊ ၁၀/၂၇ (၂၀၀၄)) ထိုစာတမ်းတွင် လွတ်လပ်သော တိုင်းပြည်များမှ ဒေသခံလူမျိုး များအတွက် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဆောင်ရွက်သူများအဖွဲ့၏ ၁၉၈၉ ခုနှစ် သဘာတူညီချက် အမှတ်စဉ် ၁၆၉ ကို ကိုးကားထားသည်။ ထိုသဘောတူညီချက်အရ အစဉ်အလာဥပဒေများနှင့် နိုင်ငံ၏ တရားဥပဒေစနစ် သို့မဟုတ် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးက အသိအမှတ်ပြု ထားသည့် အခြေခံအခွင့်အရေးများအကြား ကွဲလွဲမှုမရှိစေရန် သတ်မှတ်ထားသည်။
- ⁶⁴ မိုဇမ်ဘိခ်သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၄ (၁၆ နိုဝင်ဘာ ၂၀၀၄) <<http://www.unhcr.org/refworld/docid/4a1e597b2.html>> တွင် ကြည့်နိုင်သည်။
- ⁶⁵ မိုဇမ်ဘိခ်သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၂၁၂(၃) (၁၆ နိုဝင်ဘာ ၂၀၀၄) <<https://www.refworld.org/docid/4a1e597b2.html>> တွင် ကြည့်နိုင်သည်။

- ⁶⁶ ကိုလံဘီယာနိုင်ငံ နိုင်ငံရေးဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၂၄၆ (၁၉၉၁ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၅ တွင်ပြင်ဆင်သည်)
- ⁶⁷ González Wasorna နှင့် Asamblea General de Cabildos Indigenas region Chamiy Cabildo Mayor Unico အမှု စီရင်ချက် T349/96
- ⁶⁸ ဘော့စ်ဝါနာနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၅(၄)(c) (၁၉၉၆ ခုနှစ်)၊ ဂမ်းဘီးယားနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၇(စ) (၁၉၉၇ ခုနှစ်)
- ⁶⁹ အမျိုးသမီးများအား ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းများအားလုံးကို တိုက်ဖျက်ရေးညီလာခံအပိုဒ်ခွဲ ၂(စ)၊ ၅၊ ၁၆ (၃) စက်တင်ဘာ ၁၉၈၁၊ အပိုဒ်ခွဲ ၅၊ ၁၂၄၉ U.N.T.S. ၁၃)
- ⁷⁰ သီးသန့်ချန်လှုပ်ထားသော အပိုဒ်ငယ်များ (exclusionary clauses) နှင့် သက်ဆိုင်ရာ အချက်များအတွက် အောက်ပါတို့ကို လေ့လာနိုင်သည်။ Johanna Bond ရေးသည့် ‘Constitutional Exclusion and Gender in Commonwealth Africa - အာဖရိက ဓနသဟာယနိုင်ငံများမှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာကင်းလွတ်ခြင်းနှင့် ကျားမဖြစ်တည်မှု’ (*Fordham International Law Journal* ၊ ၃၁ (၂၀၀၈)) <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1662654> ၊ Levi Volpp ရေးသည့် ‘Feminism versus Multiculturalism - အမျိုးသမီးဝါဒ နှင့် ယဉ်ကျေးမှုပေါင်းစုံကွဲပြားတည်ရှိခြင်းကို လက်ခံသောဝါဒ’ (*Columbia Law Review* မှ ပုံနှိပ်သော ကိုလံဘီယာ ဥပဒေဆန်းစစ်ချက် ၊ ၁၀၁/၅ ဇွန်လ၊ ၂၀၀၁၊ စာ ၁၁၈၁- ၁၂၁၈) <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=277712> ၊ Susan Miller Okin ရေးသည့် ‘Is Multiculturalism Bad for Women? - ယဉ်ကျေးမှုပေါင်းစုံလက်ခံခြင်းဟာ အမျိုးသမီးဝါဒအတွက်ဆိုးရွားပါသလား’ (Princeton, NJ ၊ Princeton တက္ကသိုလ်ပုံနှိပ်တိုက်) (၁၉၉၉ ခုနှစ်)

အဓိက စာလုံးများ

တရားစီရင်ရေး (Judiciary)၊ တရားစီရင်ရေးအာဏာ (Judicial power)၊ တရားစီရင်ရေးစနစ်များ (Judicial systems)၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီ မညီ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်း (Constitutional review)၊ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်း (Judicial review)၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်း ခိုင်မာသောပုံစံ (Concrete review)၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်း သဘောတရားဆန်သောပုံစံ (Abstract review)၊ အကြံပြုသဘောထားများ (Advisory opinions)၊ ရည်ညွှန်းမေးမြန်းချက်များ (Reference questions)၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ခြင်း (Constitutional amendment)၊ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့် (Judicial independence)၊ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ တာဝန်ခံမှု (Judicial accountability)၊ တရားသူကြီးရာထူးများခန့်အပ်ခြင်း (Judicial appointment)၊ ရာထူးသက်တမ်း (Term limits)၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး (Rule of law)၊ တရားစီရင်ရေးစနစ် (Legal system)၊ တရားစီရင်ရေးစနစ်အတွင်း ဝါဒအသီးသီး ကွဲပြားတည်ရှိခြင်း (Legal pluralism)၊ ဥပဒေများ ကွဲလွဲခြင်း (Conflict of laws)၊ ဒေသန္တရဥပဒေ (Indigenous law)၊ ရိုးရာဥပဒေ (Traditional law)၊ တရားဥပဒေဆိုင်ရာ အကာအကွယ်များ (Legal safeguards)၊ အပြန်အလှန် ထိန်းကျောင်းမှုများ (Checks and balances)၊ အာဏာခွဲဝေခြင်း (Separation of powers)၊ အခြေအနေဖြင့် လိုက်လျောညီထွေစွာ တရားစီရင်ခြင်း (Judicial activism)၊ ဥပဒေဆိုင်ရာ အနက်ဖွင့်ဆိုခြင်း (Legal interpretation)၊ တရားစီရင်ရေးအား လက်လှမ်းမီခြင်း (Judicial access)၊ ဗဟိုတရားရုံးချုပ် (Supreme Court)၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး (Constitutional Court)၊ အထက်တရားရုံး (High Court)၊ တရားမဥပဒေ (Civil law)၊ အင်္ဂလိပ်ရိုးရာ ဥပဒေစနစ် (Common law)

အခြားသော ရင်းမြစ်များ

- တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်ဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ အခြေခံစည်းမျဉ်းများ
<<https://www.un.org/ruleoflaw/blog/document/basic-principles-on-the-independence-of-the-judiciary/>>
အထက်ပါ မှတ်တမ်းတွင် နိုင်ငံအလိုက် တရားစီရင်ရေး၏ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်ကို မြှင့်တင် ဖော်ဆောင်ရန် အခြေခံသဘောတရားများကို ပြဋ္ဌာန်းထားသော၊ ကုလသမဂ္ဂက ၁၉၈၅ ခုနှစ် တွင် ချမှတ်ခဲ့သောဆုံးဖြတ်ချက်များကို လေ့လာနိုင်သည်။
- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးများ - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကိုနှိုင်းယှဉ်ဆန်းစစ်ခြင်း
<<http://www.concourts.net/index.php>>
နိုင်ငံပေါင်း ၁၅၀ ကျော်မှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းစနစ်များအား နှိုင်း ယှဉ်လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များကို Concourts.net တွင် ရရှိနိုင်သည်။ ဇယားများ၊ ပုံစံကားချပ် များ၊ မြေပုံများအပါအဝင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ ရှုထောင့် များစွာအလိုက်ရှင်းလင်းချက်များကိုလည်း ရရှိနိုင်သည်။
- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်း
<<https://www.right-to-education.org/link/constitutionmakingorg-database>>
constitutionmaking.org ဝက်ဆိုဒ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း စီမံကိန်း(CCP) နှင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု ငြိမ်းချမ်းရေးအဖွဲ့အစည်း (USIP) တို့ ပူးတွဲ ဆောင်ရွက်နေသော စီမံကိန်းတစ်ခုဖြစ်သည်။ ဤစီမံကိန်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ၁၇၈၉ ခုနှစ် နောက်ပိုင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများမှ အင်္ဂါရပ်များကို လေ့လာစုဆောင်းထားသည့် CCP ၏ ပြည့်စုံသောအချက်အလက်များကို အခြေခံကာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အကြောင်းအရာများ နှင့်ပုံစံများအတွက်ရွေးချယ်စရာများဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ စနစ်တကျပံ့ပိုးပေးရန်ဖြစ်သည်။
- အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးရေး ဌာန (တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးခြား လွတ်လပ်ခွင့်နှင့် ဘက်မလိုက်ရေး မြှင့်တင်ခြင်း လမ်းညွှန်စာအုပ်)
<<https://www.usaid.gov/democracy>>, <https://www.ifes.org/sites/default/files/judicial_independence.pdf>
အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာဖွံ့ဖြိုးရေးဌာန (USAID) ၏ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး အစီအစဉ်သည် USAID ၏ ကွင်းဆင်းအဖွဲ့များနှင့် ဗျူရိုများ၊ အခြားအမေရိကန် အစိုးရအဖွဲ့ အစည်းများ၊ အစိုးရများနှင့် ဒီမိုကရေစီ အသိုင်းအဝိုင်းတစ်ခုလုံးအား တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး ဆိုင်ရာအရင်းအမြစ်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးလျက်ရှိသည်။ အထက်ပါ အင်တာနက်စာမျက်နှာ တွင် အစီအစဉ်ဆိုင်ရာအချက်အလက်များနှင့် “တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်

နှင့် ဘက်မလိုက်ရေးမြှင့်တင်ခြင်းလမ်းညွှန်” အပါအဝင်အခြားသက်ဆိုင်ရာ စာအုပ်စာတမ်းများကိုလည်း ဆက်စပ်လေ့လာနိုင်သည်။

- ဥရောပအလယ်ပိုင်းနှင့် ယခင်ဆိုဗီယက်ယူနီယံတွင် တရားစီရင်ရေးနှင့် ဥပဒေဆိုင်ရာပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်းများ

<<http://documents1.worldbank.org/curated/en/584951468776717773/pdf/25092-WP-REPLACEMENT-PUBLIC.pdf>>

အထက်ပါ စာတမ်းအား အဓိက အသွင်ကူးပြောင်းလျက်ရှိသော ၅ နိုင်ငံအတွက် ဥပဒေရေးရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများဖော်ဆောင်နိုင်ရန် နေ့စဉ်အလုပ်လုပ်နေသော တရားသူကြီးများ၊ ရှေ့နေများ၊ ဥပဒေပြုအမတ်များ၊ စီးပွားရေးပညာရှင်များနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများတွင် ကူညီနေသော အရာရှိများ၏ အတွေ့အကြုံများကို အခြေခံကာ ပြုစုထားခြင်းဖြစ်သည်။

အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ

အကြံပြု သဘောထားများ (Advisory Opinions)	အဆိုပြုထားသည့် တရားဥပဒေသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းရှိရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးက ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို အကြံဉာဏ်ထုတ်ပြန်ပေးသည့် တရားဥပဒေ ဖြင့် ချုပ်ကိုင်ထားခြင်းမရှိသော အယူအဆများ။
---	--

စစ်ဆေးခြင်းနှင့် ဟန်ချက် ညီစေခြင်း (Checks and balances)	သင့်လျော်ပြီးတရားဥပဒေနှင့် ညီညွတ်သော လုပ်ဆောင်ချက်များကို ရရှိဆောင်ရွက်နိုင်စေပြီး နိုင်ငံရေးအာဏာများနှင့် ပြောင်းလဲစေရန် တွန်းအားပေးသည့် အရာများအား ဟန်ချက်ညီစေရန်ရည်ရွယ်၍ အစိုးရ၏ကဏ္ဍတစ်ခုချင်းစီက အခြားသော ကဏ္ဍများအပေါ် အကန့်အသတ်ဖြင့် ကြီးကြပ်ထိန်းချုပ်နိုင်ရန် ခွင့်ပြုထားသောစနစ်။
--	---

တရားမ ဥပဒေ (Civil Law)	ဥပဒေများအား စနစ်တကျစုပေါင်းထားသည့် တရားဥပဒေစနစ်။
---------------------------	--

အင်္ဂလိပ်ရိုးရာ ဥပဒေ (Common Law)	အမှုကိစ္စများကို ဆုံးဖြတ်ရာတွင် ယခင်တရားဥပဒေစီရင်ထုံးများ၏ အစဉ်အလာအား လိုက်နာသော တရားရေးစနစ်။
--------------------------------------	---

ဥပဒေများ၏ ကွဲလွဲမှု (Conflict of laws)	နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံအတွင်းရှိ တရားစီရင်ရေးနစ်များ၏ အယူအဆများ မညီညွတ်ကြသည့် အခြေအနေ။
---	--

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ
ပြင်ဆင်ခွင့်
လုပ်ငန်းစဉ်
(Constitutional
Amendment Process)

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြောင်းလဲပြင်ဆင်၍ဖြစ်စေ၊ ဖယ်ရှား၍
ဖြစ်စေ၊ ထပ်မံဖြည့်စွက်၍ဖြစ်စေ ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် ပြောင်းလဲသည့်
နည်းလမ်းများ။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ
ဆိုင်ရာ တရားရုံး
(Constitutional Court)

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ထုတ်ပြန်ကြေငြာရန်နှင့် နိုင်ငံတော်ဥပဒေ
များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီခြင်းရှိမရှိကို ဆုံးဖြတ်
ချက်ချမှတ်ရန် အဓိကအားဖြင့်တာဝန်ရှိသော အဆင့်မြင့်တရားရုံး။
ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးသည် ပုံမှန်အားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံ
အခြေခံဥပဒေနှင့်တိုက်ရိုက်ပတ်သက်ခြင်းမရှိသည့်အခြားသော အမှု
ကိစ္စများတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းမရှိသည့် တရားရုံးဖြစ်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်
ညီညွတ်သော ဆန်းစစ်
ချက် (တရားစီရင်ရေး
ဆိုင်ရာ ဆန်းစစ်ချက်ဟူ၍
လည်း ခေါ်ပါသည်)
(Constitutional Review
(also judicial review))

ဥပဒေပြုလွှတ်တော် သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ ဥပဒေတစ်ရပ်
သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်မှု ရှိ၊ မရှိအပေါ် ဆုံးဖြတ်
ရန်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ သို့မဟုတ်
စည်းမျဉ်းများနှင့် ဆန့်ကျင်နေပါက ယင်းဥပဒေကို ပျက်ပြယ်စေရန်
တရားရုံးတစ်ခု၏ အာဏာများ။

ဓလေ့ထုံးစံနှင့်ကိုက်ညီ
သောဥပဒေ
(Customary Law)

လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု၏သက်ဆိုင်ရာစံသတ်မှတ်ချက်များ၊ ထုံးတမ်း
စဉ်လာများနှင့် လက်ခံကျင့်သုံးမှု ဓလေ့စရိုက်များကို အခြေခံ၍
ရေးဆွဲပြီး ပြဋ္ဌာန်းခြင်းမရှိသေးသော တရားရေးစနစ်များ။

တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏
တာဝန်ခံမှု
(Judicial
Accountability)

အခြားသော အစိုးရမဏ္ဍိုင်များက ကြီးကြပ်ခြင်း၊ အပြန်အလှန်
စစ်ဆေးထိန်းကျောင်းခြင်းမှတစ်ဆင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုကို လိုက်
နာသော တရားစီရင်ရေးကို ဖန်တီးပေးနိုင်မည့် အခြေခံသဘော
တရား။

တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ
ခန့်အပ်ခြင်း
(Judicial Appointment)

တရားစီရင်ရေးအဖွဲ့၏ အဖွဲ့ဝင်များအား ရွေးချယ်သည့်လုပ်ငန်းစဉ်။
အသုံးများသည့်စနစ်အရ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် အမည်
စာရင်းကို ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ထံ အဆိုပြုတင်သွင်းပြီး ဥပဒေပြု
လွှတ်တော်သည် အမည်စာရင်းရှိအဆိုပြုထားသူများကို အတည်ပြု
ခန့်အပ်ရန် သို့မဟုတ် ပယ်ချရန် အာဏာရှိသည်။

တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ လွတ်လပ်ခွင့် (Judicial Independence)	အစိုးရ၏ အခြားသောကဏ္ဍများ သို့မဟုတ် အခြားသော နိုင်ငံရေး အဖွဲ့အစည်းများ၏ လွှမ်းမိုးမှုမှကင်းလွတ်ခြင်း။ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ လွတ်လပ်ခွင့်ကို တရားစီရင်ရေး၏လုပ်ငန်းတာဝန်များကိုဆောင်ရွက်ရန်နှင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အခြေပြုသော လူ့အဖွဲ့အစည်း ဖြစ်ပေါ်လာရေးအတွက် အခြေခံကျသော အရာတစ်ခုအဖြစ် ယူဆကြသည်။
တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ ဆန်းစစ်ချက်/ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအရ ဆန်းစစ်ချက် (Judicial review/ constitutional review)	နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဥပဒေတစ်ခုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းရှိမရှိ ဆုံးဖြတ်ပြီး ယင်းဥပဒေသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါပြဋ္ဌာန်းချက်များ သို့မဟုတ် စည်းမျဉ်းများနှင့် ဆန့်ကျင်နေပါက ပယ်ဖျက်ခြင်းပြုရန် တရားရုံးများ၏အာဏာများ။
တရားစီရင်ရေးစနစ် (Judicial system)	တရားရုံးစနစ်၊ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာစံသတ်မှတ်ချက်များနှင့် လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ချက်များအပြင် ဥပဒေများပါဝင်သော နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ အခြေခံမူဘောင် အပြည့်အစုံ။
တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ (Judiciary)	ဥပဒေကို ထုတ်ပြန်ရန်၊ တရားရေးဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုများကို စီရင်ဆုံးဖြတ်ရန်နှင့် တရားမမှုတူမှုရှိစေရေးအတွက် စီမံဆောင်ရွက်ရန် အာဏာအပ်နှင်းထားသော အစိုးရ၏ ကဏ္ဍတစ်ရပ်။
ဥပဒေဆိုင်ရာ အနက်ဖွင့်ဆိုခြင်း (Legal interpretation)	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်က ပြဋ္ဌာန်းသည့် ဥပဒေများ၊ စာချုပ်၊ သဘောတူညီမှုနှင့် ဥပဒေမူကြမ်းများ စသဖြင့် ရေးဆွဲထားသည့် စာတမ်းများ၏ ရည်ရွယ်ချက်ကို လက်တွေ့ဆုံးဖြတ်ပေးသော လုပ်ဆောင်ချက် သို့မဟုတ် လုပ်ငန်းစဉ်။
တရားရေးဆိုင်ရာ ဝါဒ အသီးသီးကွဲပြားတည်ရှိမှု (Legal pluralism)	ပေါင်းစုံဖြစ်သော၊ ကွဲပြားသော၊ ဒေသန္တရဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် အထူးသတ်မှတ်ထားသော တရားရုံးစနစ် အသွင်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တစ်ခုအောက်တွင် တရားရေးစနစ်များ အမျိုးပေါင်းစုံတည်ရှိနေမှု။
တရားရေးဆိုင်ရာ အကာအကွယ်များ (Legal safeguards)	အစိုးရ၏ ကဏ္ဍများအား အာဏာကို အလွဲသုံးစားပြုခြင်းများမှ ကာကွယ်ရန် ချမှတ်ထားသည့် တရားဥပဒေစည်းမျဉ်းများ။ အစိုးရ၏ ကဏ္ဍတစ်ခုမှတစ်ခုအပေါ် ထိန်းကြောင်းသည့်အသွင်ဆောင်ပါသည်။

အာဏာများကိုခွဲဝေ
သတ်မှတ်ခြင်း
(Separation of powers)

အစိုးရ၏ကဏ္ဍတစ်ခုမှ အခြားကဏ္ဍသို့ အာဏာများကိုအသုံးပြုခြင်း
မရှိစေရန် အစိုးရ၏ ကွဲပြားခြားနားသော ကဏ္ဍအသီးသီးနှင့် အဖွဲ့
အစည်းများအကြား အာဏာများကို ခွဲဝေသတ်မှတ်ခြင်း။

အရေးပေါ်အခြေအနေ
(State of emergency)

အရေးပေါ်ဟု ယူဆရသည့် အခြေအနေများအား လျှော့ပေါ့သက်သာ
စေရေးအတွက် ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန် များသောအားဖြင့် နိုင်ငံတော်
အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအား အာဏာအထူးအပ်နှင်းကာ တာဝန်သတ်မှတ်
ပေးသည့် ယာယီကာလအပိုင်းအခြား။

ဗဟိုတရားရုံးချုပ်
(Supreme Court)

ကြီးမားများပြားသည့် အာဏာများနှင့် ကျယ်ပြန့်သော လုပ်ပိုင်ခွင့်
များရှိပြီး အယူခံခံရုံးလည်းဖြစ်သည့် အမှုကိစ္စအများစုတွင် တရား
ဥပဒေစနစ်၏အမြင့်ဆုံး ဗဟိုတရားရုံး။

စာရေးသူအကြောင်း

Nora Hedling သည် International IDEA ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေလုပ်ငန်းစဉ်စီမံချက်မှ အဓိကဝန်ထမ်းတစ်ဦးဖြစ်ပြီး သူမ၏လုပ်ငန်းတာဝန်မှာ အဓိကအားဖြင့် အသိပညာဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်စေရန် အဓိကထားဆောင်ရွက်ပါသည်။ သူမသည် ယခင်က မင်နီဆိုတာတက္ကသိုလ်၌ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၏ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာနနှင့် တွဲဖက်၍ ရွေးကောက်ပွဲဥပဒေနှင့် တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဟူသည့် နယ်ပယ်များတွင်သုတေသနပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ သူမသည်အကျိုးအမြတ်ကို ရှေးရှုခြင်းမရှိသော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပညာရေးကဏ္ဍများတွင်လည်း ပါဝင်လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ Ms.Hedling သည် တပ်ဖွဲ့တက္ကသိုလ်မှ ဝိဇ္ဇာဘွဲ့နှင့် မင်နီဆိုတာ ဥပဒေတက္ကသိုလ်မှ ဥပဒေပညာရှင် ဒေါက်တာဘွဲ့ကိုလည်းရရှိထားပြီး မင်နီဆိုတာ ရှေ့နေများအသင်း၏ အဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးလည်း ဖြစ်ပါသည်။ မကြာသေးမီကပင် သူမသည် စတော့ဟုမ်းတက္ကသိုလ်မှ ဥရောပ ဥပဒေဘာသာရပ်၌ မဟာဘွဲ့ကိုရရှိထားပြီး ယင်းတက္ကသိုလ်က သူမအား အောက်စဖို့ဒ်တက္ကသိုလ် ဥပဒေဆုကို ချီးမြှင့်ခဲ့ပါသည်။

နောက်ဆက်တွဲ ။ ဤအခန်းတွင် ရည်ညွှန်းဖော်ပြထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ပြဋ္ဌာန်းဥပဒေများအား အကျယ်တဝင့် ရှင်းလင်းချက်များ

အောက်ပါရှင်းလင်းချက်များကို စာကိုယ်နှင့် မှတ်စုတွင်ဖော်ပြထားသောအစီအစဉ်အတိုင်း ပင် ဖော်ပြထားပါသည်။ အောက်တွင် ဖော်ပြထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက် များမှာ အခြားတစ်စုံတစ်ရာ မှတ်ချက်ပေးထားခြင်းမရှိလျှင် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေစီမံကိန်း (ICL) <<http://www.servat.unibe.ch/icl/info.html>> မှရယူထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အာဖဂန်နစ္စတန်နိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၂၁ (၂၀၀၄ ခုနှစ်)

ဗဟိုတရားရုံးချုပ်သည် အစိုးရ သို့မဟုတ် အခြားတရားရုံးများက တောင်းဆိုလာလျှင် ဥပဒေများ၊ ပြဋ္ဌာန်းအမိန့်များ၊ နိုင်ငံတကာစာချုပ်များနှင့် နိုင်ငံတကာသဘောတူညီချက်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းရှိမရှိ သုံးသပ်စစ်ဆေးခြင်းနှင့် ဥပဒေနှင့်အညီ အနက်ဖွင့်ဆို ခြင်းများကို ပြုလုပ်နိုင်သည်။

တောင်အာဖရိကသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၆၇ (၁၉၉၆ ခုနှစ်)

- (၁) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးကို တရားသူကြီးချုပ်၊ လက်ထောက်တရားသူကြီးချုပ်အပြင် အခြားသော တရားသူကြီး ကိုးဦးတို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းရမည်။
- (၂) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသို့ တင်သွင်းလာသောအမှုတစ်ခုအား အနည်းဆုံးတရားသူကြီး ရှစ်ဦးဖြင့် ကြားနာစစ်ဆေးရမည်။
- (၃) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည်
 - (က) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များတွင် အမြင့်ဆုံးတရားရုံးဖြစ်သည်။
 - (ခ) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကိစ္စ ရပ်များအပေါ် ဆုံးဖြတ်ချက်များနှင့် စပ်ဆက်သည့် ကိစ္စရပ်များကိုသာ ကြားနာ စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိသည်။
 - (ဂ) ကိစ္စရပ်တစ်ခုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ် ဟုတ်၊ မဟုတ်နှင့် ကိစ္စ ရပ်တစ်ခုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ခုနှင့် ဆက်စပ်မှုရှိ မရှိ ဆုံးဖြတ်ပေးရမည်။
- (၄) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးကသာ
 - (က) နိုင်ငံအဆင့် သို့မဟုတ် ဒေသန္တရအဆင့် အစိုးရဌာနများအကြား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ သက်ဆိုင်ရာဌာနအလိုက်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အငြင်း ပွားမှုများကို ကြားနာစစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိသည်။

- (ခ) လွှတ်တော် သို့မဟုတ် ဒေသန္တရဆိုင်ရာ ဥပဒေကြမ်းများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေနှင့်ညီညွတ်ခြင်း ရှိ၊ မရှိကို အပိုင်း ၇၉ နှင့် ၁၂၁ တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသည်များနှင့် အညီ စိစစ်ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။
- (ဂ) အပိုင်း ၈၀ နှင့် ၁၂၂ တို့တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသည်များနှင့်အညီ လျှောက်ထားချက်များ ကို ကြားနာစစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိသည်။
- (ဃ) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြင်ဆင်မှုတစ်ခုခုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်း ချက်များနှင့် ညီညွတ်မှုရှိမရှိ စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိသည်။
- (င) လွှတ်တော် သို့မဟုတ် သမ္မတသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ တာဝန်များကို ပျက် ကွက်ကြောင်း ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။
- (စ) ဒေသန္တရဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား အပိုင်း ၁၄၄ တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသည် များနှင့်အညီ ထောက်ခံပိုင်ခွင့်ရှိသည်။
- (၅) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည် လွှတ်တော်နှင့် ဒေသန္တရလွှတ်တော်၏ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက် သို့မဟုတ် သမ္မတ၏ အမိန့်ထုတ်ပြန်ချက်တို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်မှုရှိ မရှိအပြီးသတ် ဆုံးဖြတ်ချက် ချပိုင်ခွင့်ရှိပြီး အယူခံဗဟိုတရားရုံးချုပ်၊ အထူးတန်းတရားရုံး သို့မဟုတ်အလားတူအဆင့် တရားရုံးကတရားမဝင်ကြောင်းအမိန့်ထုတ်ပြန်လျှင် ထိုအမိန့် အာဏာမသက်ရောက်မှီ စစ်ဆေးအတည်ပြုပေးရမည်။
- (၆) နိုင်ငံတော်၏ ဥပဒေများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးတို့သည် တရားမျှတမှုအတွက် လို အပ်လာလျှင် တစ်စုံတစ်ယောက်အား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ လုပ်ထုံးနှင့်အညီ အောက် ပါတို့ကို ခွင့်ပြုပေးရမည်။
 - (က) ကိစ္စရပ်တစ်ခုအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး ရှေ့မှောက်သို့ တိုက်ရိုက်တင်သွင်း လျှောက်ထားခြင်း သို့မဟုတ်
 - (ခ) အခြားတရားရုံးတစ်ခုမှနေ၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးထံ တိုက်ရိုက်အယူခံဝင် ခြင်း။
- (၇) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆို ခြင်း၊ ကာကွယ်ခြင်းနှင့် ဖော်ဆောင်ကျင့်သုံးခြင်းတို့ပါဝင်သည်။

တောင်အာဖရိကသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၄၃ (၁၉၉၆ ခုနှစ်)

- (၁) ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ခြင်းတို့ သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် မငြိစွန်းလျှင် အောက်ပါတို့ကို ပြဋ္ဌာန်းနိုင်သည်။
 - (က) ဤအခန်းတွင် ဖော်ပြထားသည်တို့နှင့် မတူညီသော ပြည်နယ်ဥပဒေပြုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးဖွဲ့စည်းပုံနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ သို့မဟုတ်
 - (ခ) သင့်လျော်သောထုံးတမ်းစဉ်လာအရ အုပ်ချုပ်ရေးခေါင်းဆောင်အခန်းကဏ္ဍ၊ အာဏာ နှင့်အဆင့်အတန်းများ။

- (၂) အပိုင်းခွဲ (၁) အပိုဒ် (က) နှင့် (ခ) တို့တွင် သတ်မှတ်ထားသည့်နှင့်အညီ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ချက်တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသည်တို့မှာ
 - (က) အခန်း ၃ အပိုင်း ၁ တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသော တန်ဖိုးများနှင့် ကိုက်ညီခြင်းရှိရမည်။
ထို့ပြင်
 - (ခ) ဒေသများသို့ အောက်ပါလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ ပေးအပ်ထားခြင်းမရှိရ။
 - (i) အခန်း ၄ နှင့် အခန်း ၅ တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် ပြည်နယ်ဆိုင်ရာ အာဏာ၏ ပြင်ပမှ လုပ်ပိုင်ခွင့်များ၊ သို့မဟုတ်
 - (ii) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအခြားအပိုင်းများတွင် ဒေသများအားပေးအပ်ထားသော အာဏာပြင်ပမှ လုပ်ပိုင်ခွင့်များ။

တောင်အာဖရိကသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၄၄ (၁၉၉၆ ခုနှစ်)

- (၁) ပြည်နယ်လွှတ်တော်မှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြဋ္ဌာန်းခြင်း သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်ခြင်း ပြုလုပ်လျှင် သက်ဆိုင်ရာ လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်ချက် အကြောင်းအရာကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသို့တင်ပြ၍ အတည်ပြုချက်ရယူရမည်။
- (၂) ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက်တို့သည် တရားဝင်ဖြစ်စေရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးက အောက်ပါတို့ကို အတည်ပြုပေးရမည်။
 - (က) အကြောင်းအရာသည် အပိုင်း ၁၄၂ နှင့်အညီ ခွင့်ပြုချက်ရရှိရမည်။
 - (ခ) အကြောင်းအရာ အပြည့်အစုံသည် အပိုင်း ၁၄၃ နှင့်ညီညွတ်ရမည်။

ဆားဘီးယားသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၆၇(၁)(၄) (၂၀၀၆ ခုနှစ်)

- (၁) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည် အောက်ပါတို့ကို ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။
 - ၄။ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ဒေသများနှင့် ဒေသန္တရအစိုးရများ၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့် အထွေထွေဥပဒေများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တရားဥပဒေတို့နှင့် ညီညွတ်ခြင်းရှိ၊ မရှိ။

ကိုရီးယားသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၁၁(၁) (၁၉၄၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၈၇ တွင် ပြင်ဆင်သည်)*

- (၁) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည် အောက်ပါကိစ္စရပ်များပေါ် စီရင်ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။
 - ၁။ တရားရုံးများ၏ တောင်းဆိုချက်အရ ဥပဒေများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းရှိ၊ မရှိ စိစစ်ခြင်း၊
 - ၂။ စွဲချက်တင်ခြင်း၊

၃။ နိုင်ငံရေးပါတီတစ်ခုကို ဖျက်သိမ်းခြင်း၊

၄။ အစိုးရဌာန အချင်းချင်းအကြား၊ အစိုးရဌာနများနှင့် ဒေသန္တရအစိုးရများအကြား၊ ဒေသခံအစိုးရအချင်းချင်းအကြား အငြင်းပွားမှုများ၊

၅။ အက်ဥပဒေတွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသည့်အတိုင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တိုင်ကြားချက်များ။

*<https://www.constituteproject.org/constitution/Republic_of_Korea_1987.pdf?lang=en> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ကူးယူဖော်ပြသည်။

ကင်မရွန်းသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၄၇(၁) (၁၉၇၂ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၉၆ တွင် ပြင်ဆင်သည်)*

ပုဒ်မ ၄၇(၁) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်စီသည် အောက်ပါတို့တွင် အပြီးသတ်စီရင်ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့် ရှိသည်။

- ဥပဒေများ၊ စာချုပ်များနှင့် နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီချက်များ၊
- အမျိုးသားညီလာခံနှင့် လွှတ်တော်တို့၏ ဆုံးဖြတ်ချက်အမိန့်များ အတည်ပြုဆောင်ရွက်ခြင်း မပြုမီဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းရှိမရှိ စစ်ဆေးခြင်း၊
- နိုင်ငံတော်ဌာနများ အချင်းချင်းအကြား၊ နိုင်ငံတော်နှင့် ဒေသများအကြားနှင့် ဒေသများ အချင်းချင်းအကြား အာဏာခွဲဝေမှု ပဋိပက္ခများ။

*<[https://ihl-databases.icrc.org/ihlnat/0/7e3ee07f489d674dc1256ae9002e3915/\\$FILE/Constitution%20Cameroon%20-%20EN.pdf](https://ihl-databases.icrc.org/ihlnat/0/7e3ee07f489d674dc1256ae9002e3915/$FILE/Constitution%20Cameroon%20-%20EN.pdf)> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ကူးယူဖော်ပြသည်။

နိုင်ဂျီးရီးယား ဖက်ဒရယ်သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းခြင်းအမိန့် ပုဒ်မ ၂၃၂ (၁၉၉၉ ခုနှစ်)*

(၁) ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်တစ်ခုအကြား သို့မဟုတ် ပြည်နယ်အချင်းချင်းအကြား အငြင်းပွားမှုတစ်ခုတွင် တရားဝင်အခွင့်အရေးများ၏ တည်ရှိမှုနှင့် ကျယ်ပြန့်မှုဆိုင်ရာ ပြဿနာတစ်ရပ် (ဥပဒေအရဖြစ်စေ၊ အချက်အလက်အရဖြစ်စေ) ပါဝင်ပါက ဗဟိုတရားရုံးချုပ်သည် အခြားတရားရုံးများနှင့်သီးခြားကင်းလွတ်၍ မူလစီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာရှိသည်။

(၂) ဤအပိုင်းမှ အပိုင်းခွဲ (၁) တွင် တရားစီရင်ရေးအား ပေးအပ်ထားသည့် အာဏာများအပြင် ဗဟိုတရားရုံးချုပ်သည် လွှတ်တော်မှ ပြဋ္ဌာန်းထားသော ဥပဒေများက ပေးအပ်ထားသည့် အလျောက် မူလစီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာရှိသည်။

ဗဟိုတရားရုံးချုပ်အား ရာဇဝတ်မှုနှင့် ပတ်သက်၍ မူလစီရင်ပိုင်ခွင့် မည်သည့်အာဏာကိုမှ ပေးအပ်ထားခြင်းမရှိစေရ။

*<<http://www.nigeria-law.org/ConstitutionOfTheFederalRepublicOfNigeria.htm>> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ကူးယူဖော်ပြသည်။

အိန္ဒိယသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၃၁ (၁၉၅၀ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၉၆ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၏ မူလစီရင်ပိုင်ခွင့် အာဏာများမှာ

အောက်ပါ အငြင်းပွားမှုများတွင် တရားဝင်အခွင့်အရေးများ၏ တည်ရှိမှုနှင့် ကျယ်ပြန့်မှု ဆိုင်ရာပြဿနာတစ်ရပ် (ဥပဒေအရဖြစ်စေ၊ အချက်အလက်အရဖြစ်စေ) ပါဝင်ပါက ဗဟိုတရား ရုံး ချုပ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ရပ်ရပ်ကို မဆန့်ကျင်ဘဲ အခြားတရားရုံးများ နှင့် သီးခြားကင်းလွတ်၍ မူလစီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာရှိသည်။

- (က) အိန္ဒိယပြည်ဗဟိုအစိုးရနှင့် ပြည်နယ်တစ်ခုသို့မဟုတ် ပြည်နယ်များအကြား အငြင်းပွားမှု သို့မဟုတ်
 - (ခ) တစ်ဖက်တွင် အိန္ဒိယပြည်ဗဟိုအစိုးရနှင့် ပြည်နယ်တစ်ခုခုနှင့် အခြားတစ်ဖက်တွင် အခြား သော ပြည်နယ်များအကြား အငြင်းပွားမှု သို့မဟုတ်
 - (ဂ) ပြည်နယ်နှစ်ခု သို့မဟုတ် ပြည်နယ်များ အချင်းချင်းအကြား အငြင်းပွားမှု။
- ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မပြဋ္ဌာန်းမီကပင် အတည်ပြုခဲ့ပြီး ဆက်လက်တည်ရှိနေသော မည်သည့် စာချုပ်၊ သဘောတူညီချက်၊ ကတိကဝတ်၊ ပတ်သက်မှုများနှင့် အလားတူ ပြဋ္ဌာန်းချက်များမှ ပေါ်ပေါက်လာသော အငြင်းပွားမှုမျိုးတွင်မဆို အထက်ပါ စီရင်ပိုင်ခွင့် အာဏာသက်ရောက်ခြင်း မရှိစေရ။

မလေးရှားနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၂၈ (၁၉၅၇ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၉၄ တွင် ပြင်ဆင်သည်)*

- (၁) ဗဟိုတရားရုံးချုပ်သည် အခြားတရားရုံးများနှင့် သီးခြားကင်းလွတ်၍ တရားစီရင်ရေးကို ထိန်းညှိထားသော မည်သည့်ဥပဒေကိုမှမဆန့်ကျင်ဘဲ အောက်ပါတို့ကို ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိ သည်။
- (က) လွှတ်တော် သို့မဟုတ် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များက ပြဋ္ဌာန်းလိုက်သည့် ဥပဒေတစ်ရပ် သည် လွှတ်တော် သို့မဟုတ် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များမှ ဥပဒေပြုပိုင်ခွင့်မရှိသည့် ကိစ္စရပ်များနှင့် စပ်ဆက်နေသောကြောင့် အကျုံးဝင်ခြင်း ရှိမရှိ ကန့်ကွက်မှု၊
- (ခ) ပြည်နယ်များ အချင်းချင်းအကြား သို့မဟုတ် ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်တစ်ခုခု အကြား အငြင်းပွားမှုများ။
- (၂) အခြားတရားရုံးတစ်ခုခုတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ရပ်ရပ်နှင့် စပ်လျဉ်း သော မေးခွန်းတစ်ခုပေါ်ပေါက်လာပါက ဗဟိုတရားရုံးချုပ်သည် အယူခံမှုစီရင်ပိုင်ခွင့် အာဏာ တစ်ရပ်ရပ်ပေါ်ယမ်းယိုင်ခြင်းမရှိပဲ (တရားစီရင်ရေးကိုထိန်းညှိထားသော မည်သည့် တရား ဥပဒေကိုမှ မဆန့်ကျင်ဘဲ) အဆိုပါမေးခွန်းအား ဆုံးဖြတ်သတ်မှတ်ကာ သက်ဆိုင်ရာ တရားရုံးသို့ ဆုံးဖြတ်သတ်မှတ်ချက်နှင့်အညီ ကြားနာစီရင်ရန် လွှဲပြောင်းပေးရမည်။

(၃) အထက်တရားရုံးသို့မဟုတ် တရားသူကြီးတစ်ဦးမှ တင်သွင်းလာသော အယူခံအပေါ် ဗဟို တရားရုံးချုပ်၏ စီရင်ပိုင်ခွင့်မှာ ပြည်ထောင်စုဥပဒေတွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသည်နှင့်အညီ စီရင် ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။

*<https://www.constituteproject.org/constitution/Malaysia_1996?lang=en> ဟူသည့် ဝက်ဘ် ဆိုဒ်မှ ကူးယူဖော်ပြသည်။

မဏ္ဍဆီကို ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၀၅ (၁၉၁၇ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၇ တွင် ပြင်ဆင်သည်)*

ဗဟိုတရားရုံးချုပ်သည် သက်ဆိုင်ရာ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီ အောက်ပါဥပဒေ ဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များကိုဖြေရှင်းပိုင်ခွင့်ရှိသည်။

- (၁) အောက်ပါ အဖွဲ့အစည်းများအကြားဖြစ်ပွားသည့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုများမှ အပ အခြားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုများ၊
- (က) ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ် သို့မဟုတ် ပြည်ထောင်စုနယ်မြေတို့ အကြား၊
- (ခ) ပြည်ထောင်စုနှင့် ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသအကြား၊
- (ဂ) ဗဟိုအစိုးရအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့နှင့် ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်တို့အကြား၊ ဗဟိုအစိုးရအုပ် ချုပ်ရေးအဖွဲ့နှင့် ကွန်ဂရက်လွှတ်တော် အနည်းဆုံးတစ်ခုတို့အကြား သို့မဟုတ် ဗဟို အစိုးရအုပ်ချုပ်ရေး ဌာနခွဲတစ်ခုနှင့် ပြည်ထောင်စု သို့မဟုတ် ဗဟိုဒေသတို့၏ ကိုယ် စားလှယ်အဖြစ်ဆောင်ရွက်သော အမြဲတမ်းကောင်မရှင်တို့အကြား၊
- (ဃ) ပြည်နယ်များအချင်းချင်းအကြား၊
- (င) ပြည်နယ်နှင့် ပြည်ထောင်စုနယ်မြေ တို့အကြား၊
- (စ) ပြည်ထောင်စုနယ်မြေနှင့် ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသတို့အကြား၊
- (ဆ) ပြည်နယ်တစ်ခုစီမှ ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ဒေသများအကြား၊
- (ဇ) ပြည်နယ်တစ်ခုအတွင်းရှိ အာဏာများအကြား ယင်းတို့၏လုပ်ဆောင်ချက်များ၊ အမိန့် များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းရှိမရှိ အငြင်းပွားမှုများ၊
- (ဈ) ပြည်နယ်တစ်ခုနှင့် ယင်းပြည်နယ်တွင်းရှိ ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ဒေသတို့အကြား ယင်းတို့၏ လုပ်ဆောင်ချက်များ၊ အမိန့်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ် ခြင်းရှိမရှိ အငြင်းပွားခြင်း၊
- (ည) ပြည်နယ်တစ်ခုနှင့် အခြားပြည်နယ်တစ်ခုရှိ ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ဒေသတို့အကြား ယင်းတို့၏လုပ်ဆောင်ချက်များ၊ အမိန့်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ် ခြင်းရှိမရှိ အငြင်းပွားမှုများ၊
- (ဋ) ဗဟိုဒေသတွင်းရှိ အစိုးရဌာန အချင်းချင်းအကြား ယင်းတို့၏ လုပ်ဆောင်ချက်များ၊ အမိန့်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းရှိမရှိ အငြင်းပွားမှုများ။

ပြည်နယ်သို့မဟုတ် ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့တို့ ထုတ်ပြန်သည့်အမိန့်များနှင့် ပတ်သက်၍ ပြည်ထောင်စုမှသော်လည်းကောင်း၊ ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့ထုတ်ပြန်သည့်အမိန့်များနှင့်ပတ်သက်၍ ပြည်နယ်သို့မဟုတ် ဤအပိုဒ်ခွဲပါ အပိုင်း (ဂ)၊(ဇ)၊(ဋ)တို့မှ သက်ဆိုင်ရာတို့မှသော်လည်းကောင်း အသီးသီးအယူခံတင်သွင်းလာသည့် အငြင်းပွားမှုများအတွက် ဗဟိုတရားရုံးချုပ်တရားသူကြီး ရှစ်ယောက်က တစ်ညီတစ်ညွတ်တည်း ဆုံးဖြတ်လျှင် ယင်းအုပ်ချုပ်ရေးအမိန့်များကို တရားမဝင်ဟူ၍ ပယ်ဖျက်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။

အခြားအခြေအနေများတွင်မူ ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၏ ဆုံးဖြတ်ချက်သည် တရားရင်ဆိုင်သည့် နှစ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများအပေါ်သာ သက်ရောက်နိုင်မည်။

- (၂) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ယေဘုယျသတ်မှတ်ချက်များအကြား ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သော ကွဲလွဲမှုများကို ဖြေရှင်းရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းမရှိကြောင်း တရားစွဲဆိုမှုများနှင့်ပတ်သက်၍တရားစွဲဆိုမည့် ယေဘုယျသတ်မှတ်ချက်ကို ထုတ်ပြန်ကြေငြာပြီး ရက်ပေါင်း ၃၀ အတွင်းတွင် ထိုသတ်မှတ်ချက်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်း မရှိကြောင်းတရားစွဲဆိုမှုကို ဗဟိုတရားရုံးချုပ်သို့တင်သွင်းရမည်။ အဆိုပါ တရားရင်ဆိုင်မှုကို အောက်တွင်ဖော်ပြထားသူများက တင်သွင်းနိုင်သည်။
- (က) ပြည်ထောင်စုနယ်မြေ၏ ပြဋ္ဌာန်းအမိန့်အပါအဝင် ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်က ပြဋ္ဌာန်းသည့်ဥပဒေအပေါ် အောက်လွှတ်တော်အမတ် ၃၃ ရာခိုင်နှုန်းက အယူခံဝင်ခြင်း၊
- (ခ) ပြည်ထောင်စုနယ်မြေ၏ ပြဋ္ဌာန်းအမိန့်အပါအဝင် ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်ကပြဋ္ဌာန်းသည့် ဥပဒေအပေါ် သို့မဟုတ် မဏ္ဍိကိုနိုင်ငံက အတည်ပြုရေးထိုးထားသည့် နိုင်ငံတကာစာချုပ်တစ်ခုအပေါ် ဆီးနိတ်လွှတ်တော် အမတ် ၃၃ ရာခိုင်နှုန်းက အယူခံဝင်ခြင်း၊
- (ဂ) ပြည်ထောင်စုနယ်မြေ၏ ပြဋ္ဌာန်းအမိန့်အပါအဝင် ဗဟို သို့မဟုတ် ပြည်နယ်ဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းအမိန့်များအပေါ် သို့မဟုတ် မဏ္ဍိကိုနိုင်ငံက အတည်ပြုရေးထိုးထားသည့် နိုင်ငံတကာစာချုပ်တစ်ခုအပေါ် အစိုးရရှေ့နေချုပ်က အယူခံဝင်ခြင်း၊
- (ဃ) ပြည်နယ်ဥပဒေပြုရေးအဖွဲ့က ပြဋ္ဌာန်းသည့် ဥပဒေတစ်ရပ်အပေါ် ပြည်နယ်ဥပဒေပြုရေးအဖွဲ့ဝင် ၃၃ ရာခိုင်နှုန်းက အယူခံဝင်ခြင်း၊
- (င) ကိုယ်စားလှယ်ညီလာခံက ပြဋ္ဌာန်းလိုက်သော အမိန့်အပေါ် ပြည်ထောင်စုနယ်မြေ၏ ကိုယ်စားလှယ်ညီလာခံအဖွဲ့ဝင် ၃၃ ရာခိုင်နှုန်းက အယူခံဝင်ခြင်း၊
- (စ) ဗဟိုရွေးကောက်ပွဲအဖွဲ့တွင် စာရင်းသွင်းထားသော နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ နိုင်ငံအဆင့် ခေါင်းဆောင်များက ဗဟိုနှင့် ဒေသဆိုင်ရာရွေးကောက်ပွဲဥပဒေများအပေါ် အယူခံဝင်ခြင်းသို့မဟုတ် ပြည်နယ်ရွေးကောက်ပွဲ အာဏာပိုင်များတွင် စာရင်းသွင်းထားသော နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ ပြည်နယ်အဆင့်ခေါင်းဆောင်များက သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ် ဥပဒေပြုရေးက ပြဋ္ဌာန်းသော ရွေးကောက်ပွဲဥပဒေများအပေါ် အယူခံဝင်ခြင်း။

အထက်ပါနည်းလမ်းမှာ ရွေးကောက်ပွဲဥပဒေအပေါ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် မညီညွတ်ကြောင်းအယူခံဝင်ရန် တစ်ခုတည်းသောလုပ်ထုံးလုပ်နည်း ဖြစ်သည်။

ဗဟိုနှင့် ဒေသရွေးကောက်ပွဲဥပဒေများကို သက်ဆိုင်ရာရွေးကောက်ပွဲ မကျင်းပမီ အနည်းဆုံး ရက်ကိုးဆယ်စော၍ ထုတ်ပြန်ကြေငြာပြီး အတည်ပြုရမည်။ ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပနေစဉ် ရွေးကောက်ပွဲဥပဒေများကို ပြောင်းလဲခွင့်မရှိစေရ။

ဗဟိုတရားရုံးချုပ် တရားသူကြီးရှစ်ဦးက ထောက်ခံဆုံးဖြတ်ပါက အယူခံဝင်ထားသော စံသတ်မှတ်ချက်များသည် တရားဝင်အဖြစ်မှ ပျက်ပြယ်ကြောင်း ကြေငြာရာရောက်သည်။

(၃) ပြည်ထောင်စု ပါဝင်တရားရင်ဆိုင်သော စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းပြီး အရေးကြီးသည့် တရားရင်ဆိုင်ပွဲများတွင် ဒေသန္တရဆိုင်ရာတရားရုံး၏ စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်အပေါ် တစ်ခုတည်းသော နယ်လှည့်ခုံရုံးသို့မဟုတ် အစိုးရရှေ့နေချုပ်ကအယူခံလျှောက်ထားခြင်း။ ဗဟိုတရားရုံးချုပ် ကိုယ်တိုင်ရွေးချယ်သောအယူခံများတွင်လည်း ထိုလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ကျင့်သုံးနိုင်သည်။

ဤအပိုဒ်ခွဲ အပိုဒ် (၁) နှင့် (၂) တို့တွင် ရည်ညွှန်းထားသော တရားဝင်မှု ပျက်ပြယ်ခြင်း ကြေငြာချက်များသည် ယေဘုယျ သဘာဝတရားများနှင့် ရာဇဝတ်မှုဥပဒေတို့ဖြင့် စီရင်သော ရာဇဝတ်မှုဆုံးဖြတ်ချက်များနှင့် ဆက်စပ်သည်မှအပ ကျန်အမှုများတွင် နောက်ကြောင်းပြန် သက်ရောက်ခြင်းမရှိစေရ။

ဤအပိုဒ်ခွဲ အပိုဒ် (၁) နှင့် (၂) တို့တွင် ရည်ညွှန်းထားသော ဆုံးဖြတ်ချက်များအား အာခံမှုများကို ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၀၇ အပိုဒ် (၁၆) အပိုဒ်ငယ် (၁) နှင့် (၂) တို့တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသည့်အတိုင်း ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်မည်။

*<http://biblio.juridicas.unam.mx> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ကူးယူဖော်ပြသည်။

ယူဂန်ဒါသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၃၇(၃) (၁၉၉၅ ခုနှစ်)*

၁၃၇။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းဆိုင်ရာ အဆိုတင်သွင်းခြင်း

(၃) တစ်စုံတစ်ယောက်သည် အောက်ပါအချက်များအရ

(က) လွှတ်တော်က ပြဋ္ဌာန်းသည့် ဥပဒေ သို့မဟုတ် အခြားဥပဒေ သို့မဟုတ် ဥပဒေတစ်ရပ်ရပ်၏ အာဏာဖြင့် လုပ်ဆောင်ချက် တစ်ခုခု သို့မဟုတ်

(ခ) တစ်စုံတစ်ယောက် သို့မဟုတ် အာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုခု၏ လုပ်ဆောင်ချက် သို့မဟုတ် ပျက်ကွက်မှု စသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ရပ်ရပ်နှင့် မညီညွတ် သို့မဟုတ် ဖောက်ဖျက်နေသည်ဟု စွပ်စွဲပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး သို့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် မညီညွတ်ကြောင်း ကြေငြာခြင်းနှင့် လိုအပ်သည်များကို ပြင်ဆင်ခြင်းတို့လုပ်ဆောင်ရန် လျှောက်ထားပိုင်ခွင့်ရှိသည်။

*<http://www.constitutionnet.org> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ကူးယူဖော်ပြသည်။

အက်စ်တိုးနီးယားသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၅၂ (၁၉၉၂ ခုနှစ်)

- (၁) ဥပဒေတစ်ရပ်သို့မဟုတ် အခြားတရားဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ခုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဆန့်ကျင်နေပါက တရားရုံးများက တရားစီရင်ရေးတွင် အထက်ပါဥပဒေအား ကိုးကားကျင့်သုံးခွင့်မရှိစေရ။
- (၂) ဥပဒေတစ်ရပ်သို့မဟုတ် အခြားတရားဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ခုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ၊ မူတိုနှင့် ဆန့်ကျင်နေပါက ထိုဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်ကို ပယ်ဖျက်ကာ နိုင်ငံတော်တရားရုံးများတွင် ကိုးကားခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ရမည်။

ပေါ်တူဂီသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၂၀၄ (၁၉၇၆ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၅ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်ခြင်း
တရားရုံးများသည် အမှုများကို ကြားနာစစ်ဆေးရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်စည်းမျဉ်းများကို ဆန့်ကျင်သော တရားဥပဒေများအားကိုးကားကျင့်သုံးခွင့် မရှိစေရ။

သီရိလင်္ကာ ဒီမိုကရက် ဆိုရှယ်လစ် သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၈၀(၃) (၁၉၇၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၀ တွင် ပြင်ဆင်သည်)*

- ၈၀။ ဥပဒေကြမ်းများကို ဥပဒေအဖြစ် အတည်ပြုချိန်တွင်
- (၃) ဥပဒေကြမ်းတစ်ခုသည် သမ္မတ သို့မဟုတ် လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌ၏ အတည်ပြုချက်ဖြင့် ဥပဒေအဖြစ်ပြဋ္ဌာန်းပြီးချိန်မှစ၍ မည်သည့်တရားရုံး သို့မဟုတ် ခုံရုံးကမျှ ထိုဥပဒေ၏ တရားဝင်မှုနှင့် ပတ်သက်၍မည်သည့်အကြောင်းပြချက်နှင့်မျှ စစ်ဆေးခြင်း၊ ကြေငြာခြင်း သို့မဟုတ် အခြားနည်းလမ်းများဖြင့်မေးခွန်းထုတ်ခြင်း ပြုလုပ်ပိုင်ခွင့်မရှိစေရ။

*<https://www.constituteproject.org/constitution/Sri_Lanka_2015.pdf?lang=en> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ကူးယူဖော်ပြသည်။

သီရိလင်္ကာ ဒီမိုကရက် ဆိုရှယ်လစ် သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၂၀ (၁၉၇၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၁ တွင် ပြင်ဆင်သည်)*

- ၁၂၀။ ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်
- ဗဟိုတရားရုံးချုပ်သည် ဥပဒေကြမ်းတစ်ခု သို့မဟုတ် အခြားပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ခုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်း ရှိမရှိနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အောက်ပါအချက်များနှင့် ကိုက်ညီလျှင် တစ်ဦးတည်း သီးခြားစီရင်ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။
- (က) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်ကိုပြင်ဆင်ရန် သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပယ်ဖျက်၍ အစားထိုးရန်ရည်ရွယ်သော ဥပဒေကြမ်းနှင့် ပတ်သက်၍မူ ဗဟိုတရားရုံးချုပ် အနေဖြင့် အဆိုပါဥပဒေမူကြမ်းသည် ပုဒ်မ ၈၃ တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားချက်များနှင့်အညီ ဆန္ဒ

ခံယူပွဲကျင်းပ၍ပြည်သူများ၏ ထောက်ခံမှုကိုရယူရန် လိုမလို ဆိုသည်ကိုသာ ဆုံးဖြတ်ပေးရမည်။

- (ခ) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်ကို ပြင်ဆင်ရန် သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုယ်ဖျက်၍အစားထိုးရန် ရည်ရွယ်သော ဥပဒေကြမ်းကို ဝန်ကြီးများအစည်းအဝေး၌ ပုဒ်မ ၈၃ တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသော ထောက်ခံခံထက်ဝက်ကျော်၏ သဘောတူညီချက်ဖြင့် ဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပ၍ ပြည်သူများ၏အဆုံးအဖြတ်ခံယူရန်အတည်ပြုလိုက်လျှင် ဗဟိုတရားရုံးချုပ်သည် အဆိုပါဥပဒေကြမ်းအပေါ် သက်ရောက်လွှမ်းမိုးခွင့် မရှိစေရ။
- (ဂ) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်ကို ပြင်ဆင်ရန် သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုယ်ဖျက်၍အစားထိုးရန် ရည်ရွယ်ခြင်းမရှိသော ဥပဒေကြမ်းကို ဝန်ကြီးများအစည်းအဝေးတွင်ပုဒ်မ ၈၄ တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသောအထူးအများစု သဘောတူညီချက်ဖြင့် ခွင့်ပြုပေးလိုက်ပါကဗဟိုတရားရုံးချုပ်အနေဖြင့် အဆိုပါဥပဒေကြမ်းသည် ပုဒ်မ ၈၃ တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားချက်များနှင့်အညီဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပ၍ ပြည်သူများ၏ထောက်ခံမှုကို ရယူရန်လိုမလို သို့မဟုတ် အဆိုပါဥပဒေကြမ်းသည်ပုဒ်မ ၈၂ မှ စာပိုဒ် ၁ နှင့် ၂ တို့နှင့် ကိုက်ညီခြင်း ရှိမရှိ ဆုံးဖြတ်ပေးရမည်။
- (ဃ) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်ကိုပြင်ဆင်ရန် သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုယ်ဖျက်၍ အစားထိုးရန် ရည်ရွယ်ခြင်းမရှိသော ဥပဒေကြမ်းကို ဝန်ကြီးများအစည်းအဝေးတွင်ပုဒ်မ ၈၄ တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသော အထူးအများစုသဘောတူညီချက်ဖြင့် ခွင့်ပြုပေးလိုက်ပါကဗဟိုတရားရုံးချုပ်အနေဖြင့် အဆိုပါဥပဒေကြမ်း၏ အခြားပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် ပုဒ်မ ၈၄ တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသော အထူးအများစု သဘောတူညီချက်ဖြင့် ခွင့်ပြုပေးရန်လိုမလို သို့မဟုတ် အဆိုပါဥပဒေကြမ်း၏ အခြားပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် ပုဒ်မ ၈၃ တွင် ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပ၍ ပြည်သူများ၏ထောက်ခံမှုကို ရယူရန်လိုမလို သို့မဟုတ် အဆိုပါ ဥပဒေကြမ်းသည်ပုဒ်မ ၈၂ မှ စာပိုဒ် ၁ နှင့် ၂ တို့နှင့် ကိုက်ညီခြင်းရှိမရှိ ဆုံးဖြတ်ပေးရမည်။

*<https://www.constituteproject.org/constitution/Sri_Lanka_2015.pdf?lang=en> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ကူးယူဖော်ပြသည်။

ပြင်သစ်သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၄၆(၅) (၁၉၅၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၅ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

အသစ်ပြဋ္ဌာန်းထားသော ဥပဒေများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ကြောင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်စီက အတည်မပြုမချင်း ပြဋ္ဌာန်းခြင်းမရှိစေရ။

ပြင်သစ်သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၆၁ (၁၉၅၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၅ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

- (၁) အခြေခံဥပဒေများကို မပြဋ္ဌာန်းမီ၊ အပိုဒ်ခွဲ ၁၁ တွင် ဖော်ပြထားသော လွှတ်တော်အမတ် တစ်ဦးဦးက တင်သွင်းသည့် ဥပဒေကြမ်းကို ဆန္ဒခံယူပွဲတွင် မတင်ပြမီ၊ လွှတ်တော်ညီလာခံ များ၏ တည်ဆဲဥပဒေများကို မပြဋ္ဌာန်းမီ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းရှိမရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်စီသို့ အသီးသီးတင်သွင်းရမည်။
- (၂) ထိုနည်းတူပင် လွှတ်တော်၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခြင်းမပြုမီ သမ္မတ၊ ဝန်ကြီးချုပ်၊ အောက်လွှတ်တော် ဥက္ကဋ္ဌ၊ အထက်လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌ၊ အောက်လွှတ်တော် အမတ် ခြောက်ဆယ် သို့မဟုတ် အထက်လွှတ်တော်အမတ် ခြောက်ဆယ်တို့က ထိုပြဋ္ဌာန်း ချက်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်စီသို့ တင်သွင်းရမည်။
- (၃) အထက်ပါ စာပိုဒ်နှစ်ခုပါ အခြေအနေများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်စီသည် တစ် လအတွင်း ဆုံးဖြတ်ပေးရမည်။ သို့သော် အရေးကြီးအခြေအနေမျိုးတွင် အစိုးရက တောင်း ဆိုပါက ဆုံးဖြတ်ရန် သတ်မှတ်ချိန်ကို ရှစ်ရက်သို့ လျှော့ချနိုင်သည်။
- (၄) ထိုသို့ အရေးကြီးအခြေအနေမျိုးတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်စီသို့ တင်သွင်းခြင်း ဖြင့် ဥပဒေအတည်ပြုရန် သတ်မှတ်ချိန်ကို ဆိုင်းငံ့ထားနိုင်သည်။

ချီလီသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၈၂ (၁၉၈၀ ခုနှစ်)*

ပုဒ်မ ၈၂ - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများမှာ -

- ၁။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံဥပဒေများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏အချို့သဘော တရားများကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုသည့် ဥပဒေများသည် အခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်း ရှိ မရှိ ကို စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိသည်။
- ၂။ ဥပဒေကြမ်းများ သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ချက်များ သို့မဟုတ် ကွန်ဂရက် လွှတ်တော်၏ အတည်ပြုချက်ယူရန် တင်သွင်းလာသော စာချုပ်များကို စိစစ်ဆောင်ရွက် ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းရှိမရှိဆိုင်ရာပြဿနာများကိုဖြေရှင်းရမည်။
- ၃။ ဥပဒေအာဏာရှိသော စီရင်ချက်အမိန့်တစ်ရပ်ရပ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ် ခြင်းရှိမရှိဆိုင်ရာ ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းရမည်။
- ၄။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်း ရှိမရှိဆိုင်ရာ ပြဿနာများကို ရွေးကောက်ပွဲအရည်အချင်း စစ်ဆေးရေးတရားရုံး၏ အာဏာများပေါ် ယိမ်းယိုင်ခြင်းမရှိပဲ ဖြေရှင်းရမည်။
- ၅။ နိုင်ငံတော်သမ္မတက ဥပဒေတစ်ခုကိုပြဋ္ဌာန်းရန် လိုအပ်သည့်အချိန်တွင် မပြဋ္ဌာန်းခြင်း၊ သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဖော်ပြထားသည်နှင့် ကွဲလွဲသောဥပဒေကို ပြဋ္ဌာန်း ခြင်း သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းမရှိသော အမိန့်ဥပဒေကို ထုတ် ပြန်ခြင်း စသည့်အခါမျိုးတွင်ကန့်ကွက်ရမည်။

၆။ ပုဒ်မ ၈၈ နှင့်အညီ နိုင်ငံတော်သမ္မတက တောင်းဆိုလာပါက စာရင်းစစ်ချုပ်ရုံးက ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် မညီညွတ်ဟုသတ်မှတ်ကာ ကန့်ကွက်လာသောသမ္မတ၏ အမိန့်သို့မဟုတ် ဆုံးဖြတ်ချက်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်မှု ရှိမရှိ စိစစ်ဆုံးဖြတ်ရမည်။

၇။ ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ်ခွဲ ၈ ပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီ အဖွဲ့အစည်းများ၊ လှုပ်ရှားမှုများ သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးပါတီများသည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းမရှိကြောင်း ကြေငြာရမည်။

၈။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ်ခွဲ ၈ပါပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီ နိုင်ငံတော်၏ အဖွဲ့အစည်း စနစ်ကိုဆန့်ကျင်ဆောင်ရွက်သူ သို့မဟုတ် ဆောင်ရွက်မည့်သူများ၏ တာဝန်ရှိပုံကို ကြေငြာရမည်။ သို့ရာတွင်သက်ဆိုင်သူမှာ နိုင်ငံတော်သမ္မတ သို့မဟုတ် သမ္မတလောင်းဖြစ်နေပါက ထိုသို့ကြေငြာနိုင်ရန်လွှတ်တော်အမတ် တစ်ဝက်ကျော်၏ ထောက်ခံမှသာ အကျုံးဝင်သော လွှတ်တော်၏ သဘောတူညီချက်ကိုရယူရန် လိုအပ်သည်။

၉။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၄၉ နံပါတ် ၇ တွင် ရည်ညွှန်းထားသောအမှုကိစ္စများအား လွှတ်တော်သို့ တင်ပြရမည်။

၁၀။ တစ်စုံတစ်ယောက်အား နိုင်ငံတော်ဝန်ကြီးအဖြစ် ခန့်အပ်ခြင်း သို့မဟုတ် ထိုရာထူးတွင် ဆက်လက်တည်မြဲနေခြင်း၊ သို့မဟုတ် တစ်ချိန်တည်းတွင် အခြားလုပ်ငန်းတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ခြင်းစသည်တို့ကို တားဆီးနိုင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ သို့မဟုတ် တရားဥပဒေအရ မပြည့်မှီခြင်းတို့ကို စိစစ်ဆုံးဖြတ်ပေးရမည်။

၁၁။ လွှတ်တော်အမတ်များအား ရာထူးမှဖယ်ရှားရန် အရည်အချင်းမပြည့်မှီခြင်း၊ ကိုက်ညီမှုမရှိခြင်းနှင့်အခြားအကြောင်းရင်းများကို ကြေငြာရမည်။

၁၂။ နိုင်ငံတော်သမ္မတက အုပ်ချုပ်ခွင့်အာဏာဖြင့်ထုတ်ပြန်သော အမိန့်ဥပဒေသည် အပိုဒ်ခွဲ ၆၀ ပါပြဋ္ဌာန်းချက်အရ တရားဥပဒေအတွက်သာ သီးခြားသတ်မှတ်ထားသော ကိစ္စရပ်များ အပေါ် ထုတ်ပြန်ခြင်းဖြစ်လျှင် ထိုအမိန့်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းရှိမရှိ စိစစ်ဆုံးဖြတ်ပေးရမည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ခုံရုံးသည် နံပါတ် ၇၊ ၈၊ ၉၊ ၁၀ တို့တွင် ဖော်ပြထားသော လုပ်ပိုင်ခွင့်တို့ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရာတွင် အချက်အလက်များကိုလည်း တာဝန်သိစွာဆန်းစစ်ရမည်။ လွှတ်တော်အမတ်တစ်ဦးအားရာထူးမှဖယ်ရှားရန် ဆောင်ရွက်နေစဉ်လည်း ထိုနည်းအတူ ဆောင်ရွက်ရမည်။

နံပါတ် ၁ ကိစ္စတွင် လွှတ်တော်သည် သက်ဆိုင်ရာဥပဒေကြမ်းကို ညီလာခံတွင် အပြီးသတ်ပြီး ငါးရက်အတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသို့ ပေးပို့ရမည်။

နံပါတ် ၂ ကိစ္စတွင် တင်ပြလာသော အကြောင်းအရာကို နိုင်ငံတော်သမ္မတက သို့မဟုတ် လွှတ်တော်တစ်ရပ်ရပ်သို့မဟုတ် လွှတ်တော်အမတ် လေးပုံတစ်ပုံတစ်ဦးဦးက တောင်းဆိုလာပြီး သက်ဆိုင်ရာဥပဒေ၌အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခြင်းမရှိသေးမှသာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည် အဆိုပါအကြောင်းအရာကိုလက်ခံစဉ်းစားရမည်။

တောင်းဆိုချက်ကို လက်ခံရရှိပြီးချိန်မှ ဆယ်ရက်အတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရမည်။ အရေးကြီး၍ ခိုင်လုံသောအကြောင်းပြနိုင်လျှင် နောက်ထပ်ဆယ်ရက် ရွှေ့ဆိုင်းနိုင်သည်။ တောင်းဆိုချက်ကြောင့် သက်ဆိုင်ရာဥပဒေကြမ်း အတည်ပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်အား ရပ်ဆိုင်းထားခြင်းမရှိပါ။ သို့ရာတွင် အသုံးစရိတ်ဥပဒေကြမ်း သို့မဟုတ် သမ္မတက တင်သွင်းသောစစ် ကြေငြာခြင်းဆိုင်ရာ ဥပဒေကြမ်းတို့မှလွဲလျှင် အခြားဥပဒေကြမ်းများ၏ကန့်ကွက်ခံရသော အပိုင်း များသည် ခုံရုံးကဆုံးဖြတ်ချက်ချပြီးချိန်အထိ အတည်ပြုပြီးခြင်းမရှိနိုင်ပါ။

နံပါတ် ၃ ကိစ္စတွင် စာရင်းစစ်ချုပ်က သမ္မတ၏ဥပဒေကဲ့သို့ အာဏာတည်သော အမိန့်ထုတ်ပြန်ချက် ကိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းမရှိဟူသောအကြောင်းပြချက်ဖြင့် ကန့်ကွက်လျှင် သမ္မတ သည် ဆယ်ရက်အတွင်းမေးခွန်းများကို ပြင်ဆင်မေးမြန်းရမည်။ စာရင်းစစ်ချုပ်ရုံးမှ ဥပဒေကဲ့သို့ အာဏာတည်သောအမိန့်ထုတ်ပြန်ချက်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းမရှိကြောင်း ကန့်ကွက်ရန် လွှတ်တော်များမှအမတ်လေးပုံတစ်ပုံ၏ သဘောတူညီချက်ဖြင့် မေးခွန်းများထုတ်နိုင် သည်။ သက်ဆိုင်ရာ ဥပဒေကဲ့သို့အာဏာတည်သော အမိန့်ထုတ်ပြန်ပြီး ရက်သုံးဆယ်အတွင်း တောင်းဆိုချက်ကို တင်သွင်းရမည်။

နံပါတ် ၄ ကိစ္စတွင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပရန်ရက်ကို ကြေငြာချက်ထုတ်ပြန်သည့်နေ့မှ ဆယ်ရက် အတွင်းအထက်လွှတ်တော် သို့မဟုတ် အောက်လွှတ်တော်၏ တောင်းဆိုချက်ဖြင့် မေးခွန်းများကို ဖော်ထုတ်နိုင်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲသို့ တင်သွင်းလာသော မေးခွန်းများဆိုင်ရာ တိတိကျကျဖွင့်ဆိုချက်များကို ဆုံးဖြတ်ချက်တွင်ထည့်သွင်း၍ သင့်လျော်သော အချိန်တွင်ထုတ်ပြန်ရမည်။ ဆုံးဖြတ်ချက်ကိုလူထုဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပရန် ရက်သုံးဆယ်မပြည့်မီအချိန် တွင်ထုတ်ပြန်ပါက ခုံရုံးသည် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ပြီးရက်မှ ရက်သုံးဆယ်မှ ခြောက်ဆယ်ကြားသို့ ပြောင်းလဲသတ်မှတ်ရမည်။

နံပါတ် ၅ ကိစ္စတွင် ကန့်ကွက်ခံရသည့် ဥပဒေကြမ်းထုတ်ပြန်ပြီး ရက်သုံးဆယ်အတွင်း သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်သမ္မတက ထိုဥပဒေကြမ်းအား အတည်ပြုသင့်ခဲ့သည့် နေ့ရက်နောက်ပိုင်း ရက်ခြောက် ဆယ်အတွင်း လွှတ်တော်တစ်ရပ်ရပ် သို့မဟုတ် လွှတ်တော်အမတ်လေးပုံတစ်ပုံက မေးခွန်းများကို ဖော်ထုတ်နိုင်သည်။ ခုံရုံးသည် တောင်းဆိုချက်ကိုလက်ခံပါက ဆုံးဖြတ်ချက်တွင် အတည်မပြုရသေး သော ဥပဒေကိုအတည်ပြုပေးခြင်း သို့မဟုတ် မှားယွင်းသော အတည်ပြုချက်ကိုပြင်ဆင်ခြင်း စသည် တို့ကို ဆုံးဖြတ်နိုင်သည်။

နံပါတ် ၉ ကိစ္စတွင် ခုံရုံးသည် အောက်လွှတ်တော် သို့မဟုတ် အောက်လွှတ်တော်အမတ် လေးပုံတစ် ပုံကတောင်းဆိုမှသာ ထိုအကြောင်းအရာကို လက်ခံစဉ်းစားရမည်။ ဤအပိုဒ်ခွဲ၏ နံပါတ် ၇၊ ၈နှင့် ၁၀ တို့တွင်အပ်နှင်းထားသော အာဏာများအရ ခုံရုံးထံတွင် အယူခံဝင်နိုင်ရန် အစိုးရလုပ်ထုံးလုပ်နည်း ရှိသည်။ သို့ရာတွင် သက်ဆိုင်ရာပုဂ္ဂိုလ်မှာ သမ္မတ သို့မဟုတ် သမ္မတလောင်းဖြစ်လျှင် အယူခံကို အထက်လွှတ်တော် သို့မဟုတ် အထက်လွှတ်တော် အမတ်လေးပုံတစ်ပုံက တင်သွင်းရမည်။

နံပါတ် ၁၁ ကိစ္စတွင် ခုံရုံးသည် နိုင်ငံတော်သမ္မတ သို့မဟုတ် လွှတ်တော်အမတ် ၁၀ ဦးက တောင်းဆို မှသာထိုအကြောင်းအရာကို လက်ခံစဉ်းစားရမည်။

နံပါတ် ၁၂ ကိစ္စတွင် ကန့်ကွက်ခံနေရသည့် ဥပဒေကြမ်းကို ထုတ်ပြန်ခြင်း သို့မဟုတ် အသိပေးခြင်း ပြုလုပ်သည့်နေ့မှ ရက်ပေါင်းသုံးဆယ်အတွင်း လွှတ်တော်တစ်ရပ်ရပ်က တောင်းဆိုလာမှသာ ခုံရုံး က ထိုအကြောင်းအရာကို လက်ခံစဉ်းစားမည်ဖြစ်သည်။

*<http://hrlibrary.umn.edu/research/chile-constitution.pdf> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ကူးယူ ဖော်ပြသည်။

ဟန်ဂေရီသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၃၂/က (၃) (၁၉၄၉ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၇ တွင် ပြင်ဆင်သည်။)

(၃) မည်သူမဆို ဥပဒေအရ သတ်မှတ်ထားသော ကိစ္စရပ်များနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေခုံရုံးတွင် အမှုဖွင့်လှောက်လဲနိုင်သည်။

တောင်အာဖရိကသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၆၇(၆) (၁၉၉၆ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၇ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

၁၆၇။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည်

(၆) နိုင်ငံဥပဒေများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးတို့သည် တရားမျှတမှုအတွက် လိုအပ်လာ လျှင် တစ်စုံတစ်ယောက်အား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ လုပ်ထုံးနှင့်အညီ အောက်ပါတို့ကို ခွင့်ပြုပေးရမည်။

(က) ကိစ္စရပ်တစ်ခုအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးရှေ့မှောက်သို့ တိုက်ရိုက်တင်သွင်း လျှောက်ထားခြင်း သို့မဟုတ်

(ခ) အခြားတရားရုံးတစ်ခုမှနေ၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးထံ တိုက်ရိုက်အယူခံဝင် ခြင်း။

နယ်သာလန် ဘုရင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၂၀ (၁၉၈၃ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၂ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

တရားဥပဒေများနှင့် စာချုပ်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းရှိမရှိ တရားရုံးများက တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခွင့် မရှိစေရ။

ဖင်လန်သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၇၄ (၂၀၀၀ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၇ တွင် ပြင်ဆင် သည်)

ပုဒ်မ ၇၄ - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းရှိမရှိ ကြီးကြပ်စစ်ဆေးခြင်း

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကော်မတီသည် စိစစ်ရန်တင်သွင်းလာသော ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းရန်

အဆိုပြုချက်များနှင့်အခြားကိစ္စရပ်များမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းရှိမရှိဆိုသည်နှင့် နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေးကြေငြာစာတမ်းနှင့် ညီညွတ်မှုရှိမရှိ ဆိုသည်တို့ကို ကြေငြာချက်များ ထုတ်ပြန်ပေးရမည်။

ဖင်လန်သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၇၇ (၂၀၀၀ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၇ တွင် ပြင်ဆင် သည်)

ပုဒ်မ ၇၇ - ဥပဒေများကို အတည်ပြုခြင်း

- (၁) လွှတ်တော်မှစိစစ်ရွေးချယ်ထားသော ဥပဒေတစ်ခုကို အတည်ပြုနိုင်ရန်အတွက် နိုင်ငံတော် သမ္မတထံ တင်သွင်းရမည်။ တင်သွင်းပြီး သုံးလအတွင်းတွင် သမ္မတမှ ဆုံးဖြတ်ချက်ချပေး ရမည်။ ဗဟိုတရားရုံးချုပ် သို့မဟုတ် အထက်တရားရုံးမှ ဥပဒေနှင့်ပတ်သက်၍ ရှင်းလင်း ချက်ကို သမ္မတထံ တင်သွင်းနိုင်သည်။
- (၂) သမ္မတက အတည်ပြုပေးခြင်းမရှိလျှင် ထိုဥပဒေကို လွှတ်တော်တွင်ပြန်လည်ပြင်ဆင် ညှိနှိုင်း နိုင်သည်။ လွှတ်တော်တွင် ဥပဒေ၏သဘောအဓိပ္ပါယ်ကို ပျက်ယွင်းစေမည့် ပြောင်းလဲခြင်း များ မပြုလုပ်ဘဲ ပြန်လည်ပြင်ဆင်ညှိနှိုင်းနိုင်လျှင် သမ္မတ၏ အတည်ပြုချက်မလိုအပ်ဘဲ ပြဋ္ဌာန်းနိုင်သည်။ လွှတ်တော်က ဥပဒေကိုပြန်လည်ပြင်ဆင်ခြင်းမရှိလျှင် ထိုဥပဒေကို ဆိုင်းငံ့ ထားသည်ဟု မှတ်ယူရမည်။

ကနေဒါနိုင်ငံ ဗဟိုတရားရုံးချုပ်ဥပဒေ အပိုင်း ၅၃(R.S., 1985, c. S-26)

အထူး တရားစီရင်ရေးအာဏာ

ဘုရင်ခံချုပ်၏ ရည်ညွှန်းချက်များ

အချို့သော မေးခွန်းများအတွက် သဘောထားအမြင်များ ရည်ညွှန်းကိုးကားခြင်း

- ၅၃။(၁) ဘုရင်ခံချုပ်သည် အောက်ပါတို့နှင့် သက်ဆိုင်သော အရေးကြီးမေးခွန်းများနှင့် ဥပဒေ များကိုကြားနာစစ်ဆေးရာတွင် တရားရုံးအား မှီငြမ်းကိုးကားနိုင်သည်။
 - (က) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်း၊
 - (ခ) ဗဟို သို့မဟုတ် ပြည်နယ်ဆိုင်ရာ ဥပဒေတစ်ရပ်ရပ်၏ အခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်မှု သို့မဟုတ် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်း၊
 - (ဂ) ၁၈၇၆ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ စီရင်ချက် သို့မဟုတ် ဘုရင်ခံချုပ်အပေါ် အပ်နှင်းထားသော အခြားဥပဒေများအတိုင်း ပညာရေးကိစ္စရပ်များအား အယူ ခံစီရင်ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်၊ သို့မဟုတ်
 - (ဃ) ကနေဒါနိုင်ငံ လွှတ်တော်သို့မဟုတ် ပြည်နယ်ဥပဒေပြုရေးဌာနများ သို့မဟုတ် သက်ဆိုင်ရာ အစိုးရဥပဒေပြုရေးဌာနများစသည်တို့၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ (ထို အာဏာအားအသုံးပြုရန် အဆိုပြုခဲ့ပြီး သို့မဟုတ် အဆိုပြုဆဲပင်ဖြစ်စေ)

တောင်အာဖရိက သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၆၇(၄)(ဃ) (၁၉၉၆ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၇ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

(၄) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးကသာ

(ဃ) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြင်ဆင်မှုတစ်ခုခုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ နှင့် ညီညွတ်မှု ရှိမရှိ စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိသည်။

ယူကရိန်းနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၅၇ နှင့် ၁၅၉ (၁၉၉၆ ခုနှစ်)*

ပုဒ်မ ၁၅၇

ယူကရိန်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ချက်သည် လူသားနှင့် နိုင်ငံသားအခွင့်အရေးနှင့်လွတ်လပ်ခွင့်များကို ပိတ်ပင်ရန် သို့မဟုတ် ကန့်သတ်ရန် ရည်ရွယ်လျှင်သော်လည်းကောင်း၊ ပြင်ဆင်ချက်သည် နိုင်ငံတော်လွတ်လပ်ခွင့်အား ဖျက်ဆီးရန် သို့မဟုတ် နယ်မြေ ခွဲထွက်ခြင်းများ မရှိရေးကို ဖောက်ဖျက်ရန်ဦးတည်လျှင်သော်လည်းကောင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ခွင့် မရှိစေရ။

စစ်အုပ်ချုပ်ရေး သို့မဟုတ် အရေးပေါ်အခြေအနေ အကြောင်းပြချက်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုပြင်ဆင်ခွင့် မရှိစေရ။

ပုဒ်မ ၁၅၉

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြင်ဆင်ထားသည့် ဥပဒေမူကြမ်းကို ယူကရိန်းလွှတ်တော် (Verkhovna Rada)က စိစစ်ကာ ဥပဒေမူကြမ်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၅၇ နှင့် ၁၅၈ တို့တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသည်တို့နှင့်ကိုက်ညီမှုရှိမရှိအပေါ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး၏ သဘောထားအမြင်ကို အခြေခံထား၍ စိစစ်ရမည်။

*<<http://ccu.gov.ua/en/storinka/legal-acts>> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ကူးယူဖော်ပြသည်။

ထိုင်းနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၈၅ (၂၀၀၇ ခုနှစ်)*

အရေးပေါ် အမိန့်ဥပဒေတစ်ရပ်အား ပုဒ်မ ၁၈၄ အပိုဒ် ၃ အရ အောက်လွှတ်တော် သို့မဟုတ် အထက်လွှတ်တော်က အတည်ပြုခြင်းမရှိသေးမီ အောက်လွှတ်တော် သို့မဟုတ် အထက်လွှတ်တော် တစ်ခုစီမှ လွှတ်တော်အမတ်စုစုပေါင်း၏ အနည်းဆုံးငါးပုံတစ်ပုံသည် အရေးပေါ်အမိန့်ဥပဒေမှာ ပုဒ်မ ၁၈၄ အပိုဒ် ၁ သို့မဟုတ် ၂ နှင့် မကိုက်ညီကြောင်းသဘောထားအမြင်ကို သက်ဆိုင်ရာ လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌတို့ တင်ပြပိုင်ခွင့်ရှိပြီး လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌကတင်ပြချက်ကိုလက်ခံရရှိပြီး သုံးရက်အတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသို့ ဆုံးဖြတ်ရန် လွှဲပြောင်းပေးရမည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးက ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ပြီးနောက် လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌတို့ အကြောင်းပြန်ရမည်။

အောက်လွှတ်တော် သို့မဟုတ် အထက်လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌသည် အပိုဒ် ၁ အရ သက်ဆိုင်ရာ အမတ်များထံမှသဘောထားအမြင်ကို လက်ခံရရှိပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးက အပိုဒ် ၁ အရ

ယင်းတို့၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ကိုပြန်လည်ပေးပို့လာသည့်အချိန်အထိ သက်ဆိုင်ရာအရေးပေါ်အမိန့်ပြဋ္ဌာန်းရန် စိစစ်ဆောင်ရွက်ခြင်းကိုရွှေ့ဆိုင်းထားရမည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးက အရေးပေါ်အမိန့်ဥပဒေသည် ပုဒ်မ ၁၈၄ အပိုဒ် ၁ သို့မဟုတ် ၂ နှင့်ကိုက်ညီခြင်း မရှိကြောင်း ဆုံးဖြတ်ပါက ထိုအရေးပေါ်အမိန့်ဥပဒေသည် ဥပဒေအာဏာတည်ခြင်း မရှိစေရ။

အရေးပေါ် အမိန့်ဥပဒေသည် ပုဒ်မ ၁၈၄ အပိုဒ် ၁ သို့မဟုတ် ၂ နှင့် ကိုက်ညီခြင်းမရှိဟု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးက ဆုံးဖြတ်ရာတွင် ခုံရုံးအဖွဲ့ဝင်အနည်းဆုံးသုံးပုံနှစ်ပုံ ထောက်ခံမှ ဆုံးဖြတ်နိုင်သည်။

*<http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/tha132850.pdf> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ကူးယူဖော်ပြသည်။

အာဖဂန်နစ္စတန် အစ္စလာမ့် သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၆၉ (၂၀၀၄ ခုနှစ်)

- (၁) သမ္မတသည် ဤပုဒ်မအရ နိုင်ငံတော်နှင့် အောက်လွှတ်တော် (Wolesi Jirga) တို့အပေါ် တာဝန်ခံရမည်။
- (၂) အောက်လွှတ်တော်အမတ် သုံးပုံတစ်ပုံက သမ္မတအပေါ် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်ခြင်း စွပ်စွဲချက်၊ နိုင်ငံတော် သစ္စာဖောက်မှု သို့မဟုတ် ပြစ်မှုစွဲချက်များကို တင်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။
- (၃) အောက်လွှတ်တော်အမတ် သုံးပုံနှစ်ပုံက စွပ်စွဲချက်များကိုဆက်လက်စစ်ဆေးရန် ထောက်ခံမဲပေးပါက အောက်လွှတ်တော်သည် တစ်လအတွင်း မဟာကောင်စီ (Loya Jirga) ကို ဖွဲ့စည်းရမည်။
- (၄) မဟာကောင်စီတွင် အဖွဲ့ဝင်သုံးပုံနှစ်ပုံ၏ မဲပေးထောက်ခံမှုဖြင့် စွပ်စွဲချက်များသည် ခိုင်လုံကြောင်းဆုံးဖြတ်ပါက သမ္မတကိုရာထူးမှဖြုတ်ပြီး ထိုအမှုကို အထူးခုံရုံးတစ်ခုထံ လွှဲပြောင်းပေးရမည်။
- (၅) အထူးခုံရုံးကို အောက်လွှတ်တော်အမတ်သုံးဦး၊ မဟာကောင်စီက ရွေးချယ်ပေးသော ဗဟိုတရားရုံးချုပ် တရားသူကြီးသုံးဦးနှင့် အထက်လွှတ်တော် (Meshrano Jirga) ဥက္ကဋ္ဌတို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းရမည်။
- (၆) မဟာကောင်စီမှ ရွေးချယ်ပေးသူတစ်ဦးက တရားရင်ဆိုင်ခြင်းကို ဦးစီးဆောင်ရွက်ရမည်။
- (၇) ဤအခြေအနေတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၆၇ တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသည်များနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်ရမည်။

ဆူဒန်သမ္မတနိုင်ငံ ကြားဖြတ်အမျိုးသား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၆၀(၂) (၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် ဖြည့်စွက်သည်)*

ပုဒ်မ ၆၀ - သမ္မတနှင့် ဒုတိယသမ္မတတို့၏ လွှတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်နှင့် စွဲချက်တင်ခြင်း

- (၂) အထက်ပါ အပိုဒ် ၁ ပြဋ္ဌာန်းချက်များရှိသော်ငြားလည်း နိုင်ငံတော်သစ္စာဖောက်မှု၊ ဖွဲ့စည်းပုံ

အခြေခံဥပဒေကို ဆိုးရွားစွာဖောက်ဖျက်ခြင်း သို့မဟုတ် နိုင်ငံအရေးကိစ္စများတွင် ဆိုးရွားစွာအကျင့်ပျက်ပြားခြင်း စသည့်အခြေအနေတွင် အမျိုးသားဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍ၏ အဖွဲ့ဝင်လေးပုံသုံးပုံက ထောက်ခံဆုံးဖြတ်ပါက သမ္မတ သို့မဟုတ် ဒုတိယသမ္မတအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးတွင်စွဲချက်တင်စစ်ဆေးရမည်။

*<https://www.constituteproject.org/constitution/Sudan_2005.pdf?lang=en> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ကူးယူဖော်ပြသည်။

တူရကီ သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၆၉ (၁၉၈၂ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၇ တွင် ပြင်ဆင်သည်။)

ပုဒ်မ ၆၉ - နိုင်ငံရေးပါတီများ လေ့လာရမည့် စည်းမျဉ်းများ

- (၁) ပုဒ်မ ၆၈ စတုတ္ထအပိုဒ်ပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များအား ချိုးဖောက်သည့်လှုပ်ရှားမှုများ ဆောင်ရွက်ခြင်းကြောင့် နိုင်ငံရေးပါတီတစ်ခုအား အမြဲတမ်းဖျက်သိမ်းရန် ဆုံးဖြတ်ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးက သက်ဆိုင်ရာပါတီသည် အထက်ပါလှုပ်ရှားမှုများ ဆောင်ရွက်ရာဌာနဖြစ်သည်ဟု သတ်မှတ်မှသာလျှင် အမြဲတမ်းဖျက်သိမ်းရန် ဆုံးဖြတ်ချက်ကို ချမှတ်သည်။
- (၂) နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ လှုပ်ရှားမှုများ၊ ပါတီတွင်း ထိန်းသိမ်းကြီးကြပ်မှုများနှင့် လုပ်ငန်းများသည် ဒီမိုကရေစီနည်းဥပဒေများနှင့် ညီညွတ်ရမည်။ အဆိုပါ နည်းဥပဒေများကို ကျင့်သုံးခြင်းအား တရားဥပဒေဖြင့် ထိန်းကြောင်းရမည်။
- (၃) နိုင်ငံရေးပါတီများသည် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများတွင် ပါဝင်ပတ်သက်ခြင်းမရှိစေရ။
- (၄) နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ ဝင်ငွေနှင့်အသုံးစရိတ်များသည် ပါတီရည်မှန်းချက်နှင့် လိုက်လျောညီထွေမှုရှိရမည်။ ဤစည်းမျဉ်းကို ကျင့်သုံးခြင်းအား ဥပဒေဖြင့်ထိန်းကြောင်းသည်။ ပါတီများ၏ ဝင်ငွေ၊ အသုံးစရိတ်နှင့် မတည်ငွေရှာမှီးမှုများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးက စစ်ဆေးခြင်းအပါအဝင် ယင်းတို့၏ ဝင်ငွေနှင့် အသုံးစရိတ်တို့သည် ဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိမရှိ စစ်ဆေးခြင်း၊ စစ်ဆေးသည့် နည်းလမ်းများနှင့် ဥပဒေကိုချိုးဖောက်ကြောင်း တွေ့ရှိပါက ပိတ်ပင်မှုများချမှတ်ခြင်း စသည်တို့ကို ဥပဒေဖြင့် ထိန်းကြောင်း ထားပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးက စစ်ဆေးမှုများ ဆောင်ရွက်ရာတွင် စာရင်းဇယားခုံရုံးက အကူအညီပေးရမည်။ စစ်ဆေးခြင်းရလဒ်အဖြစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး၏ စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်သည် နောက်ဆုံးအပြီးသတ်အဆင့် ဖြစ်သည်။
- (၅) နိုင်ငံတော် အစိုးရရှေ့နေချုပ်က အမှုတင်သွင်းလာပြီးနောက်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည် နိုင်ငံရေးပါတီများကိုဖျက်သိမ်းကြောင်း နောက်ဆုံးစီရင်ချက် ချနိုင်သည်။
- (၆) နိုင်ငံရေးပါတီတစ်ခု၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်နှင့် အစီအစဉ်တို့သည် ပုဒ်မ ၆၈ စတုတ္ထအပိုဒ်ပါ

ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ချိုးဖောက်ကြောင်း အတည်ပြုနိုင်ပါက ထိုပါတီအား အမြဲတမ်း ဖျက်သိမ်းရန်ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်နိုင်သည်။

- (၇) ပုဒ်မ ၆၈ စတုတ္ထအပိုဒ်ပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များအား ချိုးဖောက်သည့် လှုပ်ရှားမှုများဆောင်ရွက်ခြင်းကြောင့် နိုင်ငံရေးပါတီတစ်ခုအား အမြဲတမ်းဖျက်သိမ်းရန် ဆုံးဖြတ်ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးက သက်ဆိုင်ရာပါတီသည် အထက်ပါလှုပ်ရှားမှုများ ဆောင်ရွက်ရာဌာနဖြစ်သည်ဟု သတ်မှတ်မှသာလျှင် အမြဲတမ်းဖျက်သိမ်းရန် ဆုံးဖြတ်ချက်ကို ချမှတ်သည်။ အထက်ပါလှုပ်ရှားမှုများကို ပါတီဝင်များက ထဲထဲဝင်ဝင်ဆောင်ရွက်သည့်အခါ သို့မဟုတ် ပါတီညီလာခံ၊ ပါတီခေါင်းဆောင်များ သို့မဟုတ် ဗဟိုအဖွဲ့ဝင်များ သို့မဟုတ် ပါတီမှ အုပ်ချုပ်ရေးအစိတ်အပိုင်းများ သို့မဟုတ် ပါတီအထွေထွေအစည်းအဝေး သို့မဟုတ် တူရုကီ မဟာအမျိုးသားညီလာခံမှ အမှုဆောင်အဖွဲ့ စသည်တို့အကြား အထက်ပါလှုပ်ရှားမှုများကို သွယ်ဝိုက်၍ သို့မဟုတ် တိတိပပလက်ခံကျင့်သုံးခြင်း သို့မဟုတ် အထက်ပါ ပါတီအစိတ်အပိုင်းများက အထက်ပါလှုပ်ရှားမှုများကို ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိဖြင့် ကျင့်သုံးခြင်း စသည့်အခါမျိုးတွင်သာ နိုင်ငံရေးပါတီတစ်ခုသည် အထက်ပါလှုပ်ရှားမှုများ ဆောင်ရွက်ရာဌာနဖြစ်သည်ဟု သတ်မှတ်နိုင်သည်။
- (၈) အထက်ပါ အပိုဒ်များအတိုင်း ပါတီများကို အမြဲတမ်းဖျက်သိမ်းခြင်းအစား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပြစ်မှုထင်ရှားသောပါတီအပေါ် နိုင်ငံတော်မှ ထောက်ပံ့မှုများအား လုံးဝ သို့မဟုတ် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကျူးလွန်ခဲ့သည့် ပမာဏအလျောက် ပိတ်ပင်ခြင်းများ စီရင်ဆုံးဖြတ်နိုင်သည်။
- (၉) အမြဲတမ်းဖျက်သိမ်းခံလိုက်ရသော ပါတီတစ်ခုသည် အခြားနာမည်တစ်ခုဖြင့် ထပ်မံတည်ထောင်ခွင့်မရှိစေရ။
- (၁၀) ပါတီလုပ်ဆောင်ချက်များကြောင့် အမြဲတမ်း ဖျက်သိမ်းခံခဲ့ရသော ပါတီမှ တည်ထောင်သူများအပါအဝင် ပါတီဝင်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးက နောက်ဆုံးစီရင်ချက်နှင့် ပါတီအမြဲတမ်းဖျက်သိမ်းလိုက်ခြင်းအကြောင်းရင်းကို ထုတ်ပြန်ကြေငြာချိန်မှ နောက်ငါးနှစ်အတွင်း အခြားမည်သည့်ပါတီတွင်မှ တည်ထောင်သူ၊ ပါတီဝင်၊ ညွှန်ကြားရေးမှူး၊ ကြီးကြပ်သူအဖြစ် ဝင်ရောက်ထမ်းဆောင်ခြင်း မရှိစေရ။
- (၁၁) ပြည်ပနိုင်ငံများ၊ နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများ၊ နိုင်ငံတကာမှ လူတစ်ဦးချင်းစီများနှင့် ဖက်စပ်အဖွဲ့အစည်းများထံမှ ငွေကြေးထောက်ပံ့မှုလက်ခံရယူသည့် နိုင်ငံရေးပါတီများသည် အမြဲတမ်းဖျက်သိမ်းခြင်း ခံရမည်။
- (၁၂) နိုင်ငံရေးပါတီများ တည်ထောင်ခြင်းနှင့် လှုပ်ရှားခြင်း၊ ကြီးကြပ်ခြင်းနှင့် စည်းရုံးခြင်း သို့မဟုတ် ယင်းတို့အပေါ် အစိုးရအထောက်အပံ့များ လုံးဝ သို့မဟုတ် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းပိတ်ပင်ခြင်း သို့မဟုတ်ရွေးကောက်ပွဲအသုံးစားရိတ်နှင့် ပါတီများနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဝင်သူများ၏ လုပ်ငန်းစဉ်များစသည်တို့ အားလုံးကို အထက်ပါနည်းဥပဒေများနှင့်အညီ ဥပဒေဖြင့် ထိန်းကြောင်းပါသည်။

ဂျာမနီ ဖက်ဒရယ်သမ္မတနိုင်ငံ အခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၂၁ (၁၉၄၉ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၆ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

ပုဒ်မ ၂၁ - နိုင်ငံရေးပါတီများ

- (၁) နိုင်ငံရေးပါတီများသည် ပြည်သူများ၏ နိုင်ငံရေးစိတ်ဓာတ်ကို ပျိုးထောင်ရာတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ကြသည်။ နိုင်ငံရေးပါတီများကို လွတ်လပ်စွာတည်ထောင်ခွင့်ရှိသည်။ ယင်းတို့၏ ပါတီတွင်းဖွဲ့စည်းပုံသည် ဒီမိုကရေစီဥပဒေများနှင့် ညီညွတ်ရမည်။ ယင်းတို့သည် ဝင်ငွေအရင်းအမြစ်များ၊ ရန်ပုံငွေများနှင့်ပိုင်ဆိုင်မှုများ သုံးစွဲပုံတို့ကို လူသိရှင်ကြား ရှင်းလင်းဖော်ပြရမည်။
- (၂) နိုင်ငံရေးပါတီများသည် ရည်မှန်းချက်အရသော်လည်းကောင်း၊ ယုံကြည်ချက်အရ ဆောင်ရွက်မှုဖြင့်သော်လည်းကောင်း ဒီမိုကရေစီ၏ လွတ်လပ်မှုနှင့် တည်ငြိမ်မှုကိုဖျက်ဆီးနှောင့်ယှက်ရန် သို့မဟုတ် ဂျာမနီနိုင်ငံ၏ တည်ငြိမ်မှုကို ခြိမ်းခြောက်ရန် ရည်ရွယ်လာပါက ထိုပါတီများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ တရားဝင်ခြင်းမရှိစေရ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ တရားဝင်ခြင်းရှိမရှိကို ဗဟိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးက ဆုံးဖြတ်သည်။
- (၃) အသေးစိတ်အချက်များကို ဖက်ဒရယ်အဆင့် ပြဋ္ဌာန်းဥပဒေများဖြင့် ထိန်းညှိသည်။

ကိုရီးယားသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၈(၄) (၁၉၄၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၈၇ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

နိုင်ငံရေးပါတီတစ်ခု၏ ရည်ရွယ်ချက်များနှင့် လှုပ်ရှားမှုများသည် အခြေခံဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့် ဆန့်ကျင်လာလျှင်အစိုးရသည် ထိုပါတီအား ဖျက်သိမ်းပေးရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးတွင် တုံ့ပြန်ရင်ဆိုင်နိုင်ပြီး အခြေခံဥပဒေခုံရုံး၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ဖြင့် ယင်းပါတီကို ဖျက်သိမ်းနိုင်သည်။

ပြင်သစ်သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၅၈ (၁၉၅၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၈ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

- (၁) သမ္မတရွေးကောက်ပွဲများ ပုံမှန်ကျင်းပနိုင်ရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်စီက ဆောင်ရွက်သည်။
- (၂) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်စီသည် ရွေးကောက်ပွဲရလဒ်နှင့် ပတ်သက်သော ကန့်ကွက်ချက်များကြေငြာချက်များကို လေ့လာဆုံးဖြတ်သည်။

မွန်ဂိုလီးယားနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၆၆(၂)(၂) (၁၉၉၂ ခုနှစ်)

ပုဒ်မ ၆၆ (၂) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည် အပိုဒ် (၁) နှင့်အညီ အမျိုးသားလွှတ်တော်ထံအောက်ပါအချက်များ နှင့် ပတ်သက်၍ စီရင်ချက်များထုတ်ပြန်သည်။

- (၂) ပြည်လုံးကျွတ် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ၊ လွှတ်တော်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်း၊ လွှတ်တော် အမတ်များရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းနှင့် သမ္မတရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များ။

ဇင်ဘာဘွေ သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၈၄ (၁၉၇၉ ခုနှစ်)

ပုဒ်မ ၈၄ တရားသူကြီးများ ခန့်အပ်ခြင်း

- (၁) သမ္မတသည် တရားစီရင်ရေးကော်မရှင်နှင့် ညှိနှိုင်း၍ ဗဟိုတရားရုံးချုပ်နှင့် အထက် တရားရုံးတို့မှ တရားသူကြီးချုပ်၊ လက်ထောက်တရားသူကြီးချုပ်၊ တရားသူကြီးဥက္ကဋ္ဌနှင့် အခြားတရားသူကြီးများကို ခန့်အပ်သည်။
- (၂) ဗဟိုတရားရုံးချုပ်နှင့် အထက်တရားရုံးတို့မှ တရားသူကြီးချုပ်၊ လက်ထောက်တရားသူ ကြီးချုပ်၊ တရားသူကြီးဥက္ကဋ္ဌနှင့် အခြားတရားသူကြီးရာထူးများ ခန့်အပ်ရာတွင် တရား စီရင်ရေးကော်မရှင်မှတင်ပြသော ရွေးချယ်ချက်တစ်ရပ်ရပ်နှင့် အပိုင်ခွဲ (၁) အရ ကိုက်ညီမှု မရှိပါက သမ္မတသည် အထက်လွှတ်တော်ကို အမြန်ဆုံးအသိပေးရမည်။
- (၃) ဤအပိုင်းအရ တရားသူကြီးများကို ရာထူးခန့်အပ်ခြင်းကို (၁၉၈၄ ခုနှစ် ဇင်ဘာဘွေ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ချက် ဥပဒေအမှတ် ၄ မပြဋ္ဌာန်းမီတွင်ဖြစ်စေ၊ ပြဋ္ဌာန်းပြီးချိန် တွင်ဖြစ်စေ) ကာလတစ်ခု သတ်မှတ်တာဝန်ပေးအပ်ပြီး ခန့်အပ်ခံရသော တရားသူကြီး များသည် သက်တမ်းကုန်ဆုံးနေသည့်တိုင်အောင် တရားသူကြီးအဖြစ် ဆောင်ရွက်ကာ တရားစီရင်ကြားနာခြင်း သို့မဟုတ် ရုံးထိုင်စဉ်အတွင်း တရားရင်ဆိုင်မှုများကို စတင်ခြင်း နှင့် ကြားနာစီရင်ခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ရမည်။

မက်ဆီဒိုးနီးယားနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၀၄ (၁၉၉၁ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၅ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

- (၁) နိုင်ငံတော်တရားစီရင်ရေးကောင်စီတွင် အဖွဲ့ဝင် ခုနစ်ဦးပါဝင်သည်။
- (၂) ညီလာခံက ကောင်စီဝင်များကို မဲပေးရွေးချယ်သည်။
- (၃) ကောင်စီအဖွဲ့ဝင်များကို ဥပဒေလုပ်ငန်း၌ ထူးချွန်သူများအကြားမှ ရွေးချယ်တင်မြှောက်ပြီး ခြောက်နှစ်သက်တမ်းတာဝန်ထမ်းဆောင်ရကာ နောက်တစ်ကြိမ် ထပ်မံရွေးကောက်ခံပိုင် ခွင့် ရှိသည်။
- (၄) သမ္မတတရားစီရင်ရေးကောင်စီဝင်များသည် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ကို ခံစားကြရသည်။ ယင်းတို့၏လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ကို ညီလာခံက ဆုံးဖြတ်သည်။
- (၅) နိုင်ငံတော်တရားစီရင်ရေး ကောင်စီဝင်တစ်ဦး၏လုပ်ငန်းသည် အခြားအစိုးရရုံးများ၊ လုပ်ငန်းများသို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးပါတီဝင်ခွင့် စသည်တို့နှင့် သက်ဆိုင်ခြင်း မရှိစေရ။

မက်ဆီဒိုးနီးယားနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၀၉ (၁၉၉၁ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၅ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

မက်ဆီဒိုးနီးယား သမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးကို တရားသူကြီးကိုးဦးဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးမှ တရားသူကြီးများအား လွှတ်တော်မှအများစုမဲဖြင့် ရွေးချယ် သည်။

တရားသူကြီးများ၏ ရာထူးသက်တမ်းကာလမှာ ကိုးနှစ်ဖြစ်ပြီး နောက်ထပ်ရွေးကောက်ခံ ပိုင်ခွင့် မရှိစေရ။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည် အဖွဲ့ဝင်များထဲမှ ဥက္ကဋ္ဌတစ်ဦးကို ရွေးကောက် တင်မြှောက်ပြီးဥက္ကဋ္ဌသည် ထပ်မံရွေးကောက်ခံပိုင်ခွင့် မရှိဘဲ သုံးနှစ်တာဝန်ယူရမည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး တရားသူကြီးများကို ဥပဒေလုပ်ငန်းတွင် ထူးချွန်သူများအနက် မှရွေးချယ်ခန့်အပ်သည်။

ဟန်ဂေရီသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၉(၃)(ဋ) (၁၉၄၉ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၃ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

ပုဒ်မ ၁၉

(၃) ဤလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာစက်ဝန်းအတွင်း လွှတ်တော်သည်

(ဋ) နိုင်ငံတော်သမ္မတ၊ ဝန်ကြီးချုပ်၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးအဖွဲ့ဝင်များ၊ လွှတ်တော် ဆိုင်ရာ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအရာရှိများ၊ နိုင်ငံတော်စာရင်းစစ်ရုံး ဥက္ကဋ္ဌနှင့် ဒုတိယ ဥက္ကဋ္ဌ၊ ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၏ တရားသူကြီးချုပ်နှင့် အစိုးရရှေ့နေချုပ်တို့ကို ခန့်အပ် သည်။

ဟန်ဂေရီ သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၃၂ က (၄) (၁၉၄၉ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၃ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးတွင် အဖွဲ့ဝင် ၁၁ ဦးပါဝင်ပြီး အဖွဲ့ဝင်များကို လွှတ်တော်က ရွေးချယ်တင်မြှောက်ပေးသည်။ လွှတ်တော်တွင် ကိုယ်စားလှယ်နေရာရထားသော နိုင်ငံရေးပါတီ တစ်ခုချင်းစီမှ ပါတီဝင်တစ်ဦးချင်းစီဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသော အမည်စာရင်းတင်သွင်းရေးကော်မတီက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး အဖွဲ့ဝင်လောင်းများ၏ အမည်စာရင်းကို တင်သွင်းအဆိုပြုသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ခုံရုံးအဖွဲ့ဝင်အဖြစ် ရွေးကောက်ခံရရန် လွှတ်တော်အမတ် သုံးပုံနှစ်ပုံ၏ ထောက်ခံမဲများကို ရရှိရန်လိုအပ်သည်။

ဟန်ဂေရီ သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၄၈ (၁၉၄၉ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၃ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

- (၁) နိုင်ငံတော်သမ္မတက တင်သွင်းလာသော အမည်စာရင်းထဲမှနေ၍ လွှတ်တော်သည် ဗဟိုတရားရုံးချုပ် တရားသူကြီးချုပ်ကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည်။ ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၏ တရားသူကြီးချုပ်မှတင်သွင်းလာသော အမည်စာရင်းထဲမှနေ၍ နိုင်ငံတော်သမ္မတသည် လက်ထောက်တရားသူကြီးချုပ်ကိုရွေးချယ်ခန့်အပ်သည်။ ဗဟိုတရားရုံးချုပ်တရားသူကြီးချုပ်အဖြစ် ရွေးကောက်ခံရရန် လွှတ်တော်အမတ်သုံးပုံနှစ်ပုံ၏ ထောက်ခံမဲများရရှိရန် လိုအပ်သည်။
- (၂) နိုင်ငံတော်သမ္မတသည် ဥပဒေတွင်ပြဋ္ဌာန်းထားသည့်အတိုင်း တရားသူကြီးများကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရမည်။
- (၃) ဥပဒေတွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသော အကြောင်းပြချက်များနှင့် ကိုက်ညီမှသာ တရားသူကြီးများ အားလုပ်ထုံးလုပ်နည်းနှင့်အညီ ရာထူးမှဖယ်ရှားနိုင်သည်။

အင်ဒိုနီးရှားသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၂၄ က-ဂ (၁၉၄၅ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၂ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

ပုဒ်မ ၂၄ က

- (၃) ဗဟိုတရားရုံးချုပ် တရားသူကြီးလောင်းများစာရင်းကို တရားစီရင်ရေးကော်မရှင်က အောက်လွှတ်တော်သို့အတည်ပြုရန် တင်သွင်းပြီးနောက် တရားသူကြီးများအား သမ္မတက တရားဝင်နည်းလမ်းတကျရာထူးခန့်အပ်ရမည်။

ပုဒ်မ ၂၄ ခ

- (၃) သမ္မတသည် အောက်လွှတ်တော်၏ အတည်ပြုချက်ဖြင့် တရားစီရင်ရေးကော်မရှင် အဖွဲ့ဝင်များအားခန့်အပ်ခြင်းနှင့် ထုတ်ပယ်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်နိုင်သည်။

ပုဒ်မ ၂၄ ဂ

- (၃) ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၊ အောက်လွှတ်တော်နှင့် သမ္မတတို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားသူကြီးသုံးဦးစီရွေးချယ်ပြီး သမ္မတက ရာထူးခန့်အပ်အတည်ပြုပေးကာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးအားဖွဲ့စည်းရမည်။

တောင်အာဖရိကသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၇၄ (၁၉၉၆ ခုနှစ်)

ပုဒ်မ ၁၇၄ - တရားစီရင်ရေးအရာရှိများ ခန့်အပ်ခြင်း

- (၁) လိုအပ်သော အရည်အချင်းရှိပြီး သင့်လျော်သော မည်သည့်အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီးကိုမဆို တရားစီရင်ရေးအရာရှိအဖြစ် ခန့်အပ်နိုင်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး အဖွဲ့ဝင်အဖြစ် ခန့်အပ်မည့်သူသည် တောင်အာဖရိကနိုင်ငံသား ဖြစ်ရမည်။

- (၂) တရားစီရင်ရေးအရာရှိများ ခန့်အပ်ချိန်တွင် တောင်အာဖရိကနိုင်ငံတွင် လူမျိုးနှင့် ကျား၊ မပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းပုံမျှတစေရန် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရှုမြင်သုံးသပ်နိုင်သော တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍာ လိုအပ်နေသည်ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည်။
- (၃) သမ္မတသည် နိုင်ငံအုပ်ချုပ်ရေးခေါင်းဆောင်ဖြစ်သည့်အားလျော်စွာ တရားစီရင်ရေးဝန်ဆောင်မှုကော်မရှင်၊ အောက်လွှတ်တော်တွင် ကိုယ်စားလှယ်နေရာရရှိထားသော ပါတီခေါင်းဆောင်များနှင့်ညှိနှိုင်း၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာမှ ဥက္ကဋ္ဌနှင့် ဒုတိယဥက္ကဋ္ဌတို့ကို ခန့်အပ်ရမည်။ ထို့နောက် တရားစီရင်ရေးကော်မရှင်နှင့်ညှိနှိုင်းပြီး တရားသူကြီးချုပ်နှင့် လက်ထောက်တရားသူကြီးချုပ်တို့ကို ခန့်အပ်ရမည်။
- (၄) သမ္မတသည် နိုင်ငံအုပ်ချုပ်ရေးခေါင်းဆောင်ဖြစ်သည့်အားလျော်စွာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာမှ အောက်လွှတ်တော်တွင် ကိုယ်စားလှယ်နေရာ အများအပြားရရှိထားသော ပါတီခေါင်းဆောင်များနှင့် ညှိနှိုင်း၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာမှ အခြားတရားသူကြီးများအား အောက်ပါလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် အညီခန့်အပ်ရမည်။
 - (က) တရားစီရင်ရေးကော်မရှင်ခန့်အပ်မည့် ရာထူးအရေအတွက်ထက် သုံးဦးပိုမို ထည့်သွင်း၍ ရွေးချယ်ထားသောအမည်စာရင်းကို သမ္မတထံတင်သွင်းရမည်။
 - (ခ) သမ္မတသည် ထိုအမည်စာရင်းထဲမှ ရွေးချယ်၍ခန့်အပ်ရမည်။ အကယ်၍ ပဏာမရွေးချယ်ထားသူများအား လက်မခံနိုင်ဘဲ ခန့်အပ်ရန်ရာထူးများ လွတ်နေသေးပါက သမ္မတသည် တရားစီရင်ရေးကော်မရှင်အား အကျိုးအကြောင်းနှင့်တကွ အကြံပြုရမည်။
 - (ဂ) တရားစီရင်ရေးကော်မရှင်သည် တရားသူကြီးလောင်းအသစ်များဖြင့် အမည်စာရင်းကို ထပ်မံဖြည့်စွက်ပြီး သမ္မတသည် ဖြည့်စွက်အမည်စာရင်းထဲမှ ရွေးချယ်၍ ကျန်ရှိနေသောရာထူးများကို ခန့်အပ်ရမည်။
- (၅) မည်သည့်အချိန်တွင်မဆို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာအဖွဲ့ဝင် အနည်းဆုံးလေးဦးသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတွင် ခန့်အပ်ခံရချိန်၌ တရားသူကြီးဖြစ်နိုင်ပြီး ဖြစ်ရမည်။
- (၆) သမ္မတသည် တရားစီရင်ရေးကော်မရှင်နှင့် ညှိနှိုင်း၍ အခြားတရားရုံးများမှ တရားသူကြီးများကို ခန့်အပ်ရမည်။
- (၇) ရာထူးခန့်အပ်ခြင်း၊ ရာထူးတိုးမြှင့်ခြင်း၊ ရာထူးမှပြောင်းရွှေ့ခြင်း သို့မဟုတ် ဖယ်ရှားခြင်း သို့မဟုတ်စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းခြင်း၊ တရားစီရင်ရေးအရာရှိများအား ဘက်လိုက်မှုမရှိဘဲ ခန့်ထားခြင်းစသည်တို့ဆောင်ရွက်ရာတွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် လွှတ်တော်ဥပဒေတစ်ရပ်ရပ်နှင့်အညီ တရားစီရင်ရေးအရာရှိများကို ရာထူးခန့်အပ်ရမည်။
- (၈) တရားစီရင်ရေးအရာရှိများသည် တာဝန်မထမ်းဆောင်မီ အခန်း ၂ နှင့်အညီ ကျမ်းကျိန်ခြင်း သို့မဟုတ် ကတိသစ္စာပြုခြင်းဖြင့် ယင်းတို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ထိန်းသိမ်းကာ ကွယ်မည်ဖြစ်ကြောင်း ကတိပြုရမည်။

အိသီယိုးပီးယား ဗက်ဒရယ် ဒီမိုကရက် သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၈၁ (၁၉၉၅ ခုနှစ်)

ပုဒ်မ ၈၁ တရားသူကြီးများ ခန့်အပ်ခြင်း

- (၁) ဗဟိုတရားရုံးချုပ် တရားသူကြီးချုပ်နှင့် လက်ထောက်တရားသူကြီးချုပ်တို့အား ဝန်ကြီးချုပ်က အမည်စာရင်းတင်သွင်း၍ အောက်လွှတ်တော်က ခန့်အပ်ရမည်။
- (၂) အခြားဗဟိုတရားသူကြီးများနှင့် ပတ်သက်၍မူ ဗဟိုတရားစီရင်ရေး အုပ်ချုပ်မှုကောင်စီက ရွေးချယ်ထားသော အမည်စာရင်းကို ဝန်ကြီးချုပ်က အောက်လွှတ်တော်သို့တင်သွင်း၍ ရာထူးခန့်အပ်ရမည်။
- (၃) ပြည်နယ်ကောင်စီသည် ပြည်နယ်အုပ်ချုပ်ရေးမှူးချုပ်က တင်သွင်းလာသော အမည်စာရင်းထဲမှ ပြည်နယ်တရားရုံးချုပ်တရားသူကြီးချုပ်နှင့် ပြည်နယ်လက်ထောက် တရားသူကြီးချုပ်တို့ကို ခန့်အပ်ရမည်။
- (၄) ပြည်နယ်ကောင်စီသည် ပြည်နယ်တရားစီရင်ရေးအုပ်ချုပ်မှုကောင်စီက တင်သွင်းလာသော အမည်စာရင်းထဲမှ ပြည်နယ်တရားရုံးချုပ်နှင့် အထက်တရားရုံး တရားသူကြီးများကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရမည်။ ပြည်နယ်တရားစီရင်ရေး အုပ်ချုပ်မှုကောင်စီသည် ပြည်နယ်ကောင်စီသို့ အမည်စာရင်းမတင်သွင်းခင် ဗဟိုတရားစီရင်ရေးအုပ်ချုပ်မှုကောင်စီနှင့် တိုင်ပင်၍ အယူအဆများ၊ အမြင်များကိုတောင်းခံရန်တာဝန်ရှိပြီး အမည်စာရင်းနှင့်အတူ ထိုအမြင်များကိုပါ တစ်ပါတည်းတင်သွင်းရမည်။ ဗဟိုတရားစီရင်ရေး အုပ်ချုပ်မှုကောင်စီက သုံးလအတွင်း သဘောထားအမြင်များကို ပေးပို့လာခြင်းမရှိပါက ပြည်နယ်ကောင်စီသည် မိမိဘာသာ ရာထူးများကို ခန့်အပ်နိုင်သည်။
- (၅) ပြည်နယ်ရှိ အနိမ့်ဆုံးတရားရုံး တရားသူကြီးများကို ပြည်နယ်တရားစီရင်ရေး အုပ်ချုပ်မှုကောင်စီက တင်သွင်းလာသည့်အထဲမှ ပြည်နယ်ကောင်စီက ရွေးချယ်ခန့်အပ်သည်။
- (၆) ပညာရှင်ဆန်စွာလုပ်ဆောင်ရန် ကျင့်ဝတ်နှင့် စည်းမျဉ်းနှင့် ပတ်သက်သည့်ကိစ္စရပ်များနှင့် တရားသူကြီးများ ရာထူးပြောင်းရွှေ့ခြင်းများကို သက်ဆိုင်ရာတရားစီရင်ရေး အုပ်ချုပ်မှုကောင်စီများက ဖြေရှင်းဆုံးဖြတ်သည်။

ဘရာဇီးသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၀၁ (၁၉၈၈ ခုနှစ်)

ဗဟိုတရားရုံးချုပ် တရားသူကြီးရာထူးအတွက် တင်သွင်းထားသူများကို ဗဟိုလွှတ်တော်တွင် လွှတ်တော်အမတ် တစ်ဝက်ကျော်ထောက်ခံလျှင် နိုင်ငံတော်သမ္မတက ရာထူးခန့်အပ်ပေးရမည်။

အီတလီသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၃၅ (၁၉၄၈ တွင်ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၃ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

- (၁) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးတွင် တရားသူကြီး ၁၅ ယောက် ပါဝင်သည်။ ထိုထဲမှ သုံးပုံတစ်ပုံကို သမ္မတကခန့်အပ်သည်။ သုံးပုံတစ်ပုံကို လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ပေါင်းညီလာခံမှ ခန့်အပ်ပြီး သုံးပုံတစ်ပုံကို သာမန်တရားရုံးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးဗဟိုတရားရုံးချုပ်တို့က ခန့်အပ်သည်။

- (၂) တရားသူကြီးများကို ပင်စင်ယူသွားသော တရားသူကြီးများ၊ သာမန်နှင့် အုပ်ချုပ်ရေး ဗဟို တရားရုံးချုပ်တရားသူကြီးများ၊ တက္ကသိုလ်ဥပဒေပါမောက္ခများနှင့်နှစ်ဆယ်ကျော်အတွေး အကြံရှိသော ရှေ့နေများ စသည်တို့အကြားမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရမည်။
- (၃) တရားသူကြီးများသည် ကိုးနှစ်တာဝန်ထမ်းဆောင်ရမည်။ ကျမ်းကျိန်သည့်နေ့မှစတင်ပြီး ထပ်မံရွေးကောက်ခံခြင်း မပြုလုပ်ရ။
- (၄) ရာထူးသက်တမ်းကုန်ဆုံးချိန်တွင် တရားသူကြီးများသည် ရာထူးမှထွက်ကာ လုပ်ငန်း တာဝန်များကို ဆက်လက်လုပ်ဆောင်ရန် မလိုတော့ပေ။
- (၅) တရားရုံးများသည် ဥပဒေကပြဋ္ဌာန်းသော စည်းမျဉ်းများနှင့်အညီ အဖွဲ့ဝင်များအထဲမှ ဥက္ကဋ္ဌကို ရွေးချယ်ရမည်။ ဥက္ကဋ္ဌသည် သုံးနှစ်တာဝန်ယူပြီး ပြန်လည်ရွေးကောက်ခံခွင့်ရှိသော်လည်း ပုံမှန်ကိုးနှစ်ရာထူးသက်တမ်းထက် ကျော်လွန်လုပ်ကိုင်ခြင်း မရှိစေရ။
- (၆) တရားသူကြီးများသည် လွှတ်တော် သို့မဟုတ် ဒေသဆိုင်ရာကောင်စီ အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ခြင်း၊ တရားဥပဒေလုပ်ငန်းကိုလုပ်ကိုင်ခြင်း သို့မဟုတ် ဥပဒေကပြဋ္ဌာန်းထားသော အခြားလုပ်ငန်း၊ နေရာများတွင် လုပ်ကိုင်ခြင်းတို့မှ ကင်းရှင်းရမည်။
- (၇) သမ္မတအား စွဲချက်တင်ခြင်းအမှုကို စစ်ဆေးဆုံးဖြတ်သော တရားရုံးတွင် အဖွဲ့ဝင် ၁၆ ဦး ပိုမိုပါဝင်ပြီး ယင်းတို့မှာ လွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲဝင်ရန် အရည်အချင်းပြည့်ဝသူများအကြား မှ သာမန်တရားသူကြီးများအားခန့်အပ်သည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့်အညီ လွှတ်တော်က ကိုးနှစ်တစ်ကြိမ် ရွေးကောက်တင်မြှောက်သော ပြည်သူ ၁၆ ဦး ဖြစ်သည်။

အာဖဂန်နစ္စတန် အစ္စလာမ့်သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၁၈ (၂၀၀၄ ခုနှစ်)

ဗဟိုတရားရုံးချုပ် အဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးသည် အောက်ပါအရည်အချင်းများရှိရမည်။

- ဗဟိုတရားရုံးချုပ် တရားသူကြီးချုပ်နှင့် တရားသူကြီးများ၏ အသက်သည် ရာထူးခန့်အပ် ချိန်တွင် လေးဆယ်အောက် မဖြစ်ရ။
- အာဖဂန်နစ္စတန်နိုင်ငံသား ဖြစ်ရမည်။
- ဥပဒေပညာ သို့မဟုတ် အစ္စလာမ်ဘာသာရေး ဥပဒေအတတ်ပညာတွင် အဆင့်မြင့်ပညာ သင်ကြားဖူးပြီးအာဖဂန်နစ္စတန်နိုင်ငံ တရားစီရင်ရေးစနစ်တွင် လုံလောက်သော ကျွမ်းကျင် မှုနှင့် အတွေ့အကြုံရှိရမည်။
- ကျင့်ဝတ်စောင့်ထိန်းမှု မြင့်မားပြီး ကောင်းကျိုးဆောင်ရွက်သည့် ဂုဏ်သတင်းရှိရမည်။
- လူလူချင်းပြစ်မှုဆိုင်ရာ ကျူးလွန်ကြောင်း စီရင်ချက်ချမှတ်ခံရခြင်း မရှိစေဘဲ တရားရုံးတစ် ခုက လူ့အခွင့်အရေးများ ရုတ်သိမ်းသည့်အပြစ်ဒဏ် ချမှတ်ခံရခြင်းမရှိဖူးသူဖြစ်ရမည်။
- တာဝန်ထမ်းဆောင်နေစဉ်အတွင်း နိုင်ငံရေးပါတီတစ်ခုခုသို့ ဝင်ရောက်ထားခြင်းမရှိစေရ။

ဘိုလီးဗီးယားပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၈၂(၆) (၂၀၀၉ ခုနှစ်)*

ဗဟိုတရားရုံးချုပ် တရားသူကြီးဖြစ်နိုင်ရန် နိုင်ငံ့ဝန်ထမ်းများအတွက် သတ်မှတ်ထားသော အထွေထွေလိုအပ်ချက်များကို ပြည့်မှီရန်လိုသည် - အသက်သုံးဆယ်ရှိရမည်။ ဥပဒေပညာဘွဲ့ တစ်ခု ရှိရမည်။

တရားစီရင်ရေး လုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ဖူးရမည်။ ရှေ့နေတစ်ယောက်အနေဖြင့် သို့မဟုတ် တက္ကသိုလ်ပါမောက္ခတစ်ယောက်အဖြစ် ရိုးသားစွာ၊ ကျင့်ဝတ်စောင့်ထိန်းကာ ရှစ်နှစ်လုပ်ကိုင်ဖူးပြီး တရားစီရင်ရေးကောင်စီ၏ ထုတ်ပယ်ပိတ်ပင်ခံရခြင်းမျိုး မရှိဖူးစေရ။ ယင်း တရားစီရင်ရေးစနစ် အောက်တွင် မူလအာဏာပိုင်ကဲ့သို့ လုပ်ဆောင်နိုင်ခြင်းကိုလည်း အရည်အချင်းသတ်မှတ်ရာတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားသွားမည်။

*ဘိုလီးဗီးယား ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှ ကောက်နုတ်ဖော်ပြသည်။

အီတလီသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၀၆ (၁၉၄၈ တွင်ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၃ တွင် ပြင်ဆင် သည်)

- (၁) တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍတွင် ခန့်အပ်ခြင်းအား ပြိုင်ဆိုင်မှုပြင်းထန်သော စာမေးပွဲများဖြင့် စစ်ဆေးရမည်။
- (၂) တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ ဖွဲ့စည်းပုံဆိုင်ရာ ဥပဒေများသည် အထက်တရားသူကြီးများအား ရွေးကောက်ပွဲအားဖြင့် ရိုးရိုးတရားသူကြီး၏ တာဝန်များကိုထမ်းဆောင်စေနိုင်သည်။
- (၃) အထက်တန်း တရားစီရင်ရေးကောင်စီ၏ အဆိုပြုချက်အရ အချိန်ပြည့် ဥပဒေပါမောက္ခ များနှင့် လုပ်သက် ၁၅ နှစ်အထက်ရှိပြီး အဆင့်မြင့်တရားရုံးများတွင်လုပ်ကိုင်ရန် စာရင်း သွင်းထားသောရှေ့နေများအား ထူးထူးခြားခြား ထက်မြက်မှုအတွက် အမြင့်ဆုံးအယူခံ တရားရုံးများတွင် ရာထူးခန့်အပ်နိုင်သည်။

အီတလီသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၃၅ (၁၉၄၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၃ တွင် ပြင်ဆင် သည်)

- (၁) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးတွင် တရားသူကြီး ၁၅ ယောက် ပါဝင်သည်။ ယင်းတို့ထဲမှ သုံးပုံ တစ်ပုံကို သမ္မတကခန့်အပ်သည်။ သုံးပုံတစ်ပုံကို လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ပေါင်းညီလာခံမှ ခန့်အပ် ပြီး သုံးပုံတစ်ပုံကိုသာမန်တရားရုံးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေး ဗဟိုတရားရုံးချုပ်တို့ကခန့်အပ်သည်။
- (၂) တရားသူကြီးများကို ပင်စင်ယူသွားသော တရားသူကြီးများ၊ သာမန်နှင့် အုပ်ချုပ်ရေး ဗဟို တရားရုံးချုပ် တရားသူကြီးများ၊ တက္ကသိုလ် ဥပဒေပါမောက္ခများနှင့် နှစ်နှစ်ဆယ်ကျော် အတွေ့အကြုံရှိသော တရားသူကြီးများ စသည်တို့အကြားမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရမည်။
- (၃) တရားသူကြီးများသည် ကိုးနှစ်တာဝန်ထမ်းဆောင်ရမည်။ ကျမ်းကျိန်သည့်နေ့မှစတင်ပြီး ထပ်မံရွေးကောက်ခံခြင်း မပြုလုပ်ရ။

- (၄) ရာထူးသက်တမ်းကုန်ဆုံးချိန်တွင် တရားသူကြီးများသည် ရာထူးမှထွက်ကာ လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ဆက်လက်လုပ်ဆောင်ရန် မလိုတော့ပေ။
- (၅) တရားရုံးများသည် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းသော စည်းမျဉ်းများနှင့်အညီ အဖွဲ့ဝင်များအထဲမှ ဥက္ကဋ္ဌကိုရွေးချယ်ရမည်။ ဥက္ကဋ္ဌသည် သုံးနှစ်တာဝန်ယူပြီး ပြန်လည်ရွေးကောက်ခံခွင့်ရှိသော်လည်း ပုံမှန်ကိုးနှစ်ရာထူးသက်တမ်းထက် ကျော်လွန်လုပ်ကိုင်ခြင်း မရှိစေရ။
- (၆) တရားသူကြီးများသည်လည်း လွှတ်တော် သို့မဟုတ် ဒေသဆိုင်ရာကောင်စီအဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ခြင်း၊ တရားဥပဒေလုပ်ငန်းကိုလုပ်ကိုင်ခြင်း သို့မဟုတ် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းထားသောအခြားလုပ်ငန်း၊ နေရာများနှင့် ကင်းရှင်းရမည်။
- (၇) သမ္မတအား စွပ်စွဲပြစ်တင်ခြင်းအမှုကို စစ်ဆေးဆုံးဖြတ်သော တရားရုံးတွင် အဖွဲ့ဝင် ၁၆ ဦး ပိုမိုပါဝင်ပြီး ယင်းတို့မှာ လွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲဝင်ရန် အရည်အချင်းပြည့်ဝသူများအကြား မှသာမန်တရားသူကြီးများအား ခန့်အပ်သည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့်အညီ လွှတ်တော်က ကိုးနှစ်တစ်ကြိမ် ရွေးကောက်တင်မြှောက်သော ပြည်သူ ၁၆ ဦး ဖြစ်သည်။

ဘော့စ်နီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီနားနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၆(၁)(က) (၁၉၉၅ ခုနှစ်)

- (၁) ဘော့စ်နီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီနားနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးတွင် အဖွဲ့ဝင်ကိုးဦးဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။
- (က) အဖွဲ့ဝင်လေးဦးကို အောက်လွှတ်တော်က ရွေးချယ်ခန့်အပ်သည်။ အဖွဲ့ဝင်နှစ်ဦးကို လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ပေါင်းညီလာခံက ရွေးချယ်ခန့်အပ်သည်။ ကျန်ရှိသောအဖွဲ့ဝင်သုံးဦးကို ဥရောပလူ့အခွင့်အရေးတရားရုံးက သမ္မတနှင့်ညှိနှိုင်း၍ရွေးချယ်ခန့်အပ်သည်။

ယူဂန်ဒါသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၄၂ (၁၉၉၅ ခုနှစ်) *

၁၄၂။ တရားစီရင်ရေးအရာရှိများ ခန့်အပ်ခြင်း

- (၁) တရားသူကြီးချုပ်၊ လက်ထောက်တရားသူကြီးချုပ်၊ တရားသူကြီးဥက္ကဋ္ဌ၊ ဗဟိုတရားရုံးချုပ် တရားသူကြီးတစ်ဦး၊ အယူခံတရားသူကြီးတစ်ဦးနှင့် အထက်တရားရုံးတရားသူကြီးတစ်ဦးတို့ကို သမ္မတက တရားစီရင်ရေးကော်မရှင်နှင့် ညှိနှိုင်းကာ လွှတ်တော်၏ အတည်ပြုချက်ဖြင့် ရွေးချယ်ခန့်အပ်သည်။
- (၂) (က) ဗဟိုတရားရုံးချုပ် တရားသူကြီးရာထူး သို့မဟုတ် အယူခံတရားရုံးတရားသူကြီး ရာထူး သို့မဟုတ် အထက်တရားရုံး တရားသူကြီးရာထူး လစ်လပ်နေပါက
 - (ခ) ဗဟိုတရားရုံးချုပ် တရားသူကြီး သို့မဟုတ် အယူခံတရားရုံးတရားသူကြီး သို့မဟုတ် အထက်တရားရုံး တရားသူကြီးသည် အကြောင်းတစ်ခုခုကြောင့် ယင်း၏တာဝန်ကို ထမ်းဆောင်နိုင်ခြင်းမရှိလျှင်
 - (ဂ) ဗဟိုတရားရုံးချုပ်တရားသူကြီးချုပ်သည် ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၊ အယူခံတရားရုံး သို့မဟုတ်

အထက်တရားရုံးတို့၏ အခြေအနေကိုတရားစီရင်ရေးကော်မရှင်ကို အကြံပေးခြင်း ဖြင့် ကော်မရှင်က သမ္မတကိုအကြံပေးကာ သမ္မတက သင့်လျော်သောသူတစ်ယောက် အား ဗဟိုတရားရုံးချုပ် သို့မဟုတ် အယူခံတရားရုံး သို့မဟုတ် အထက်တရားရုံး တရားသူကြီးအဖြစ်ခန့်အပ်ကာ ထိုသူသည် အနားယူရမည့် အသက်အရွယ်ကျော် သည့်တိုင် တရားသူကြီးအဖြစ် ထမ်းဆောင်စေခြင်း၊

(၃) အပိုဒ်ငယ် (၂) အရ ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၊ အယူခံတရားရုံး သို့မဟုတ် အထက်တရားရုံး တရားသူကြီးအဖြစ် ခန့်အပ်ခံထားရသူသည် ခန့်အပ်ထားသည့် အချိန်အတောအတွင်း တာဝန်ဆက်လက်ထမ်းဆောင်ရန် သို့မဟုတ် အချိန်သတ်မှတ်ထားခြင်းမရှိပါက တရား စီရင်ရေး ဝန်ဆောင်မှုကော်မရှင်၏အကြံပြုချက်ဖြင့် သမ္မတက ရာထူးကိုပြန်မရတ်သိမ်းမီ အချိန်ထိ ဆက်လက်တာဝန်ထမ်းဆောင်ရန်။

*<<http://www.constitutionnet.org>> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ကူးယူဖော်ပြသည်။

ယူဂန်ဒါသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၄၈ (၁၉၉၅ ခုနှစ်) *

၁၄၈။ အခြားတရားစီရင်ရေးအရာရှိများ ခန့်အပ်ခြင်း

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့် ဆန့်ကျင်ခြင်းမရှိဘဲ တရားစီရင်ရေးကော် မရှင်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပုဒ်မ ၁၄၇(၃) တွင် သတ်မှတ်ထားသောရာထူးနေရာများမှတစ်ပါး အခြားမည်သည့် ရာထူးနေရာတွင်မဆို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း၊ ရာထူးခန့်အပ်ခြင်းများကို အတည်ပြု ခြင်း၊ တားမြစ်ရာထူးနေရာများကို ရယူထားသူများအား စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းများဆောင် ရွက်ကာထိုသူများအား ရာထူးမှ ဖယ်ရှားခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ရမည်။

*<<http://www.constitutionnet.org> > ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ကူးယူဖော်ပြသည်။

ပေါ်တူဂီ သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၂၂၂ (၁၉၇၆ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၅ တွင် ပြင်ဆင် သည်)*

ပုဒ်မ ၂၂၂ (တရားသူကြီးများ၏ ပါဝင်ဖွဲ့စည်းမှုနှင့် ရပ်တည်ချက် အနေအထား)

- (၁) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးတွင် တရားသူကြီး ၁၃ ဦး ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားသည်။ ဆယ်ဦးကို အောက်လွှတ်တော်ကရွေးချယ်ပြီး ထိုဆယ်ဦးပူးတွဲကာ ကျန်သုံးဦးကိုရွေးချယ်သည်။
- (၂) အောက်လွှတ်တော်က ရွေးချယ်သော သို့မဟုတ် ပူးတွဲရွေးချယ်သော တရားသူကြီး ၆ ဦး ကို အခြားတရားရုံးတရားသူကြီးများထဲမှရွေးချယ်ပြီး ကျန်သူများကို ဥပဒေပညာရှင်များ ထဲမှ ရွေးချယ်ရမည်။
- (၃) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး တရားသူကြီးများ၏ ရာထူးသက်တမ်းမှာ ကိုးနှစ်ဖြစ်ပြီး ထပ်မံ ၍ ခန့်အပ်ကာတာဝန်ထမ်းဆောင်ခြင်းကို ခွင့်မပြုပါ။
- (၄) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး တရားသူကြီးများသည် ဥက္ကဋ္ဌကိုယ်တိုင်ရွေးချယ်ရမည်။
- (၅) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး တရားသူကြီးများသည် အခြားတရားရုံး တရားသူကြီးများနည်းတူ

လွတ်လပ်ခွင့်၊ ရာထူးတည်မြဲခြင်း၊ ဘက်မလိုက်ခြင်းနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးတာဝန်ရှိခြင်းနှင့် သီးခြား ဖြစ်တည်ခြင်း အခွင့်အရေးများကို ရရှိမည်။

(၆) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး တရားသူကြီးများ၏ ရပိုင်ခွင့်များနှင့် အဆင့်အတန်းဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများကို ဥပဒေတွင် ပြဋ္ဌာန်းထားရမည်။

*<http://www.en.parlamento.pt/> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ကူးယူဖော်ပြသည်။

ဘူလ်ဂေးရီးယား သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၄၇ (၁၉၉၁ ခုနှစ်)

- (၁) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးကို အဖွဲ့ဝင် ၁၂ ဦးဖြင့် ဖွဲ့စည်းရမည်။ သုံးပုံတစ်ပုံကို အောက် လွှတ်တော်က ရွေးကောက်ခန့်အပ်ရမည်။ သုံးပုံတစ်ပုံကို သမ္မတက ခန့်အပ်ရမည်။ သုံးပုံ တစ်ပုံကို အယူခံတရားရုံးချုပ်နှင့် အုပ်ချုပ်ရေးတရားရုံးချုပ်တို့ ပူးတွဲညှိနှိုင်းပြီးရွေးကောက် ခန့်အပ်ရမည်။
- (၂) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးတရားသူကြီးများသည် ကိုးနှစ်တာဝန်ထမ်းဆောင်ရမည်ဖြစ်ပြီး ထပ်မံရွေးကောက်ခံ သို့မဟုတ် ခန့်အပ်ခံပိုင်ခွင့်မရှိပါ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး ဖွဲ့စည်းပုံ ကိုခွဲတမ်းတစ်ခုဆီမှ ဥပဒေတွင်ပြဋ္ဌာန်းထားသော အလှည့်ကျစနစ်အတိုင်း သုံးနှစ်တစ်ကြိမ် အသစ်ပြင်ဆင်ပေးရမည်။
- (၃) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးတရားသူကြီးများသည် ပညာရှင်ပီသပြီး ကိုယ်ကျင့်သိက္ခာကောင်း မွန်သော လုပ်သက် ၁၅ နှစ်အထက်ရှိ ရှေ့နေများ ဖြစ်ရမည်။
- (၄) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး တရားသူကြီးများသည် သုံးနှစ်သက်တမ်းရှိ ဥက္ကဋ္ဌကို လျှို့ဝှက် မဲစနစ်ဖြင့် ရွေးချယ်ရမည်။
- (၅) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး တရားသူကြီးအဆင့်အတန်းကို ရယူထားသူသည် ကိုယ်စား ပြုလုပ်ပိုင်ခွင့်ကဲ့သို့ နိုင်ငံတော် သို့မဟုတ် အစိုးရရာထူးများ၊ သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးပါတီ သို့မဟုတ် အလုပ်သမားသမဂ္ဂတို့တွင် အသင်းဝင်ထားခြင်းများ၊ သို့မဟုတ် လွတ်လပ်သော စီးပွားရေးလုပ်ငန်း သို့မဟုတ် အခြားလခစားအလုပ်တို့ကို လုပ်ကိုင်ခြင်းမရှိဘဲ ကင်းရှင်းရ မည်။
- (၆) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးတရားသူကြီးများသည် လွှတ်တော်အမတ်များနည်းတူ ရပိုင်ခွင့် များကို ခံစားရမည်။

အီတလီသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၃၅ (၁၉၄၈ တွင်ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၃ တွင် ပြင်ဆင် သည်)

- (၁) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးတွင် တရားသူကြီး ၁၅ ယောက်ပါဝင်သည်။ ထိုထဲမှသုံးပုံတစ်ပုံ ကို သမ္မတက ခန့်အပ်သည်။ သုံးပုံတစ်ပုံကို လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ပေါင်းညှိလာခံမှခန့်အပ်ပြီး သုံးပုံတစ်ပုံကိုသာမန်တရားရုံးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးတရားလွှတ်တော်ချုပ်တို့ကခန့်အပ်သည်။

- (၂) တရားသူကြီးများကို ပင်စင်ယူသွားသော တရားသူကြီးများ၊ သာမန်နှင့် အုပ်ချုပ်ရေး ဗဟို တရားရုံးချုပ်တရားသူကြီးများ၊ တက္ကသိုလ်ဥပဒေပါမောက္ခများနှင့် နှစ်နှစ်ဆယ်ကျော် အတွေ့အကြုံရှိသော တရားသူကြီးများ စသည်တို့အကြားမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရမည်။
- (၃) တရားသူကြီးများသည် ကိုးနှစ်တာဝန်ထမ်းဆောင်ရမည်။ ကျမ်းကျိန်သည့်နေ့မှ စတင်ပြီး ထပ်မံရွေးကောက်ခံခြင်း မပြုလုပ်ရ။
- (၄) ရာထူးသက်တမ်းကုန်ဆုံးချိန်တွင် တရားသူကြီးများသည် ရာထူးမှထွက်ကာ လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ဆက်လက်လုပ်ဆောင်ရန်မလိုတော့ပေ။
- (၅) တရားရုံးများသည် ဥပဒေကပြဋ္ဌာန်းသော စည်းမျဉ်းများနှင့်အညီ အဖွဲ့ဝင်များအထဲမှ ဥက္ကဋ္ဌကိုရွေးချယ်ရမည်။ ဥက္ကဋ္ဌသည်သုံးနှစ်တာဝန်ယူပြီး ပြန်လည်ရွေးကောက်ခံခွင့်ရှိသော်လည်း ပုံမှန်ကိုးနှစ်ရာထူးသက်တမ်းထက် ကျော်လွန်လုပ်ကိုင်ခြင်း မရှိစေရ။
- (၆) တရားသူကြီးများသည် လွှတ်တော် သို့မဟုတ် ဒေသဆိုင်ရာကောင်စီ အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ခြင်း၊ တရားဥပဒေလုပ်ငန်းကိုလုပ်ကိုင်ခြင်း သို့မဟုတ် ဥပဒေကပြဋ္ဌာန်းထားသော အခြားလုပ်ငန်း၊ နေရာများတွင်လုပ်ကိုင်ခြင်းတို့မှ ကင်းရှင်းရမည်။
- (၇) သမ္မတအား စွဲချက်တင်ခြင်းအမှုကို စစ်ဆေးဆုံးဖြတ်သော တရားရုံးတွင် အဖွဲ့ဝင် ၁၆ ဦး ပိုမိုပါဝင်ပြီး ယင်းတို့မှာ လွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲဝင်ရန် အရည်အချင်းပြည့်ဝသူများအကြားမှ သာမန်တရားသူကြီးများအားခန့်အပ်သည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့်အညီ လွှတ်တော်ကကိုးနှစ်တစ်ကြိမ် ရွေးကောက်တင်မြှောက်သော ပြည်သူ့ ၁၆ ဦး ဖြစ်သည်။

အာဖဂန်နစ္စတန် အစ္စလာမ့် သမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၃၂ (၂၀၀၄)

- (၁) တရားသူကြီးများကို ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၏ အကြံပြုချက်၊ သမ္မတအတည်ပြုချက်များဖြင့် ခန့်အပ်ပါသည်။
- (၂) တရားသူကြီးများအား ခန့်အပ်ခြင်း၊ နေရာရွှေ့ပြောင်းခြင်း၊ ရာထူးတိုးမြှင့်ခြင်း၊ ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်ခြင်းနှင့် အငြိမ်းစားယူရန် အဆိုပြုချက်များသည် ဥပဒေနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်ရမည့် ဗဟိုတရားရုံး၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာသာ ဖြစ်သည်။
- (၃) ဗဟိုတရားရုံးချုပ်သည် ကောင်းမွန်သော စီမံအုပ်ချုပ်မှုဖြစ်ရေး၊ တရားစီရင်မှုရေးရာများအတွက် ပိုမိုကောင်းမွန်သော စီမံဆောင်ရွက်ချက်များကို အကောင်အထည်ဖော်ရန်နှင့် လိုအပ်သော ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများကို ဖန်တီးဆောင်ရွက်ပေးရန် ဦးတည်လျက် တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဌာနအား တည်ထောင်နိုင်သည်။

အာဂျင်တီးနားနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၁၀ (၁၉၉၄)*

ဗဟိုတရားရုံး၏ တရားသူကြီးချုပ်များနှင့် အောက်ရုံးတရားသူကြီးများသည် ယင်းတို့၏ လုပ်ငန်းတာဝန်များကို သင့်လျော်မှန်ကန်သော ပြုမူဆောင်ရွက်ချက်များဖြင့် ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်

သည်။ ယင်းတို့၏ တာဝန်ထမ်းဆောင်မှုများအတွက် ဥပဒေက စိစစ်သတ်မှတ်ထားသော လုပ်ခ လစာကိုရရှိမည်ဖြစ်ပြီး အဆိုပါလစာ သတ်မှတ်ချက်သည် ယင်းတို့တာဝန်ထမ်းဆောင်နေစဉ်ကာလ အတွင်း လျော့နည်းသွားခြင်း၊ ပျောက်ပျက်သွားခြင်း မရှိပါ။

*<<https://aceproject.org/ero-en/regions/americas/AR/argentina-constitution-as-amended-to-1994-english/view>> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ် မှ ကူးယူဖော်ပြသည်။

အက်စတိုးနီးယား သမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၄၇ (၁၉၉၂)

- (၁) တရားသူကြီးများကို ရာသက်ပန်ခန့်အပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ တရားသူကြီးများအား ပြန်လည် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းအတွက် အခြေခံသဘောတရားများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ဥပဒေ ကသာ ချမှတ်ပါသည်။
- (၂) တရားသူကြီးများကို တရားရုံး၏ဆုံးဖြတ်ချက်ဖြင့်သာ ပြန်လည်ရွေးချယ်ခန့်အပ် နိုင်ပါ သည်။
- (၃) တရားသူကြီးများသည် ဥပဒေကသတ်မှတ်ထားပါက အခြားသောရွေးကောက်တင်မြှောက် ထားသည့် သို့မဟုတ် ခန့်အပ်ထားသည့် တရားသူကြီးများ၏ တာဝန်ကိုခွဲဝေထမ်းဆောင် ခြင်းမရှိပါ။
- (၄) တရားသူကြီးများ၏ လွတ်လပ်စွာရပ်တည်ခွင့်နှင့် တရားရေးဆိုင်ရာအနေအထားကိုလည်း ဥပဒေကသာ ဆုံးဖြတ်ပါသည်။

ချီလီ သမ္မတနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၇၇ (၁၉၈၀)

တရားသူကြီးများသည် ယင်းတို့၏တာဝန်များကို သင့်လျော်မှန်ကန်စွာ ထမ်းဆောင်နေသရွေ့ ဆက်လက်ရပ်တည် နေနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် အောက်ရုံးတရားသူကြီးများမှာမူ ယင်းတို့၏ သက်ဆိုင်ရာတရားစီရင်ရေးတာဝန်ကို ဥပဒေကသတ်မှတ်ထားသည့် ကာလတစ်ခုအထိသာ ထမ်း ဆောင်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။

အထက်တွင် ရာသက်ပန်ရာထူးဟူ၍ဆိုထားစေကာမူ တရားသူကြီးများသည် အသက် ၇၅ နှစ် ပြည့်မြောက်ပြီးပါက ယင်းတို့၏ လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ရပ်စဲရမည်ဖြစ်သည်။ သို့မဟုတ်ပါက အလုပ်မှနုတ်ထွက်ခြင်း သို့မဟုတ် တရားဥပဒေအရသတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် အချက်အတိုင်း စွမ်းဆောင်နိုင်မှုမရှိတော့ခြင်း သို့မဟုတ် တရားဥပဒေအရ ပြင်ဒဏ်စီရင်ခြင်းခံရသောကြောင့် မိမိတို့ ၏ ရာထူး၊ တာဝန်မှချထားခံရခြင်းတို့ရှိပါကလည်း တာဝန်မှရပ်စဲနိုင်သည်။ အသက်အရွယ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ သတ်မှတ်ထားသောစံနှုန်းများကို ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၏ တရားသူကြီးချုပ်အတွက် အသုံး ချခြင်းမရှိသောကြောင့် ယင်းအနေဖြင့် ယင်း၏တာဝန်ထမ်းဆောင်ရန်သတ်မှတ်ကာလပြီးဆုံးသည် အထိ တာဝန်ထမ်းဆောင်နိုင်ပါသည်။ မည်သို့ဆိုစေ သက်ဆိုင်ရာပါတီက သို့မဟုတ် တရားဝင်အစီ ရင်ခံစာဖြင့် ပန်ကြားမှုအပေါ်အခြေပြု၍ သမ္မတက တောင်းဆိုပါက ဗဟိုတရားရုံးချုပ်အနေဖြင့် တရားသူကြီးများသည် ယင်းတို့၏ တာဝန်ဝတ္တရားများကို သင့်လျော်မှန်ကန်စွာထမ်းဆောင်ခြင်းမရှိ

ကြောင်း ကြေငြာပေးရမည်ဖြစ်ပြီး တရားပြိုင်များထံမှ တင်ပြချက်နှင့် သက်ဆိုင်ရာအယူခံကြားနာ စစ်ဆေးရေးတရားရုံးမှ အစီရင်ခံစာများအရ ယင်း၏အဖွဲ့အဝင်အများစုသည် သက်ဆိုင်ရာတရား သူကြီးအား ရာထူးမှထုတ်ပယ်ရန် သဘောတူလက်ခံနိုင်သည်။ အဆိုပါ သဘောတူညီမှုများကို လက်တွေ့အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိစေရန် သမ္မတထံ တင်ပြရပါသည်။

ဗဟိုတရားရုံးအဆိုပြုချက် သို့မဟုတ် စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်အရ နိုင်ငံတော်သမ္မတသည် တရား သူကြီးများသို့မဟုတ် အခြားသော အရာရှိများအား သို့မဟုတ် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍတွင်းရှိ အမှုထမ်း များအားပြောင်းရွှေ့ခြင်း သို့မဟုတ် ရာထူးတူညီသည့် အခြားနေရာများသို့ ရွှေ့ပြောင်းတာဝန်ထမ်း ဆောင်စေခြင်းကို ချမှတ်နိုင်ပါသည်။

*-<<http://hrlibrary.umn.edu/research/chile-constitution.pdf>> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ကူးယူ ဖော်ပြသည်။

နိုင်ဂျီးရီးယား ဖက်ဒရယ်သမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၂၉၁ (ထုတ်ပြန်ချက်) အမိန့် ညွှန်ကြားချက် (၁၉၉၉)

- (၁) ဗဟိုတရားရုံးချုပ် သို့မဟုတ် အယူခံကြားနာစစ်ဆေးရေးရုံးတို့တွင် ခန့်အပ်ထားသော တရားစီရင်ရေးအာဏာပိုင်တစ်ဦးသည် အသက် ၆၅ နှစ်ကျော်လျှင် အငြိမ်းစားယူနိုင်မည် ဖြစ်ပြီး ဆက်လက်၍တာဝန်ထမ်းဆောင်လိုပါက အသက် ၇၀ ထိသာ ဆောင်ရွက်နိုင်ပါ သည်။
- (၂) အထက်ဖော်ပြပါ အပိုဒ်ခွဲ ၁ တွင် သတ်မှတ်ထားသည့် တရားရုံးများမှလွဲ၍ အခြားသော တရားရုံးတစ်ခုမှ ခန့်အပ်ထားသည့် တရားစီရင်ရေးအာဏာပိုင်သည် အသက် ၆၀ ပြည့် သောအခါအငြိမ်းစားယူနိုင်မည်ဖြစ်ပြီး ဆက်လက်၍တာဝန်ထမ်းဆောင်လိုပါက အသက် ၆၅ နှစ်ထိသာ ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။
- (၃) တရားစီရင်ရေး အာဏာပိုင်တစ်ဦးအဖြစ် တာဝန်ထမ်းဆောင်ရန် အာဏာရှိသူသည် -
 - (က) လုပ်သက် ၁၅ နှစ်သက်တမ်းနှင့်အထက်ရှိသူများသည် အငြိမ်းစားယူချိန်ဖြစ်၍သော် လည်းကောင်း၊ နိုင်ဂျီးရီးယား၏ တရားသူကြီးချုပ်၊ ဗဟိုတရားရုံး သို့မဟုတ် အယူခံ ကြားနာစစ်ဆေးရေးရုံးတို့၏ တရားလွှတ်တော် တရားရေးဝန်ကြီးများသည် အသက် ၆၅ နှစ်နှင့် အသက် ၆၀ အသီးသီး ပြည့်ပြီးဖြစ်လျှင်သော်လည်းကောင်း ယင်းတို့၏ ရသင့်ရထိုက်သော အငြိမ်းစားခံစားခွင့်များအပြင် နောက်ဆုံးရသော နှစ်စဉ်လစာ နှုန်းထားနှင့် ညီမျှသည့် ပင်စင်လစာ၊ ခံစားခွင့်များ ရရှိမည်ဖြစ်သည်။
 - (ခ) လုပ်သက် ၁၅ နှစ်သက်တမ်းနှင့်အထက် ရှိသူများသည် အသက် ၆၅ နှစ် သို့မဟုတ် ၆၀ နှစ်တို့တွင် အငြိမ်းစားယူပါက အထက်ဖော်ပြပါ အပိုဒ်ခွဲ (က) တွင် ဖော်ပြထား သည့် နှုန်းထားများအတိုင်း အချိုးကျပင်စင်လစာငွေကို ခံစားခွင့်ရရှိမည် ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ယင်း၏ လုပ်ငန်းတာဝန်ထမ်းဆောင်သောကာလ၏ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်း များနှင့်အညီ ယင်း၏ ရသင့်ရထိုက်သော အငြိမ်းစားခံစားခွင့်များအပြင် အခြားသော ခံစားခွင့်များကိုလည်း ရရှိခံစားနိုင်သည်။

(ဂ) မည်သည့်ကိစ္စရပ်တွင်မဆို တရားစီရင်ရေး အာဏာပိုင်များအနေဖြင့် အက်ဥပဒေ သို့မဟုတ် အောက်လွှတ်တော် သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်တွင်းရှိ လွှတ်တော်တစ်ရပ်က ချမှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားသည့်နှင့်အညီ အဆိုပါပင်စင်လစာနှင့် အငြိမ်းစားခံစားခွင့်များကို ရရှိခံစားခွင့်ရှိပါသည်။

(င) ဤအပိုဒ်တွင် သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အခြားသောဥပဒေတစ်ရပ်၏ ဗဟို အစိုးရအဖွဲ့ သို့မဟုတ် ပြည်နယ်အစိုးရအဖွဲ့၏ နိုင်ငံ့တာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ခဲ့သူများ အတွက် ပင်စင်လစာ၊ လုပ်သက်ဆိုင်ရာ ဆုကြေးနှင့် အခြားသော အငြိမ်းစားခံစားခွင့်များ ကိုသတ်မှတ်ဖော်ပြထားသည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များအားကျင့်သုံးခြင်းကို ပိတ်ပင်ဟန့်တားခြင်း မရှိရပါ။

*<<http://www.nigeria-law.org/ConstitutionOfTheFederalRepublicOfNigeria.htm>> ဟူ သည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်တွင်လည်း လေ့လာကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်။

ကိုရီးယားသမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၀၅ (၁၉၄၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၈၇ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

(၁) တရားသူကြီးချုပ်၏ သက်တမ်းမှာ ခြောက်နှစ်ဖြစ်ပြီး ယင်းကိုပြန်လည်ခန့်အပ်နိုင်ခြင်း မ ရှိပေ။

(၂) ဗဟိုတရားရုံးချုပ်ရှိ တရားလွှတ်တော်တရားသူကြီးများ၏ တာဝန်ထမ်းဆောင်ရန် သတ်မှတ် ကာလမှာ ခြောက်နှစ်ဖြစ်ပြီး ဥပဒေအရ ယင်းတို့အား ပြန်လည်ရွေးချယ်ခန့်အပ်နိုင်ပါသည်။

(၃) တရားသူကြီးချုပ်နှင့် ဗဟိုတရားရုံးချုပ်ရှိ တရားလွှတ်တော် တရားသူကြီးများမှလွဲ၍ အခြားသောတရားသူကြီးများ၏ တာဝန်ထမ်းဆောင်ရန် သတ်မှတ်ကာလမှာ ၁၀ နှစ် ဖြစ် ပါသည်။ ယင်းတို့အားဥပဒေတွင် ဖော်ပြထားသောအနေအထားများအရ ပြန်လည် ရွေးချယ် ခန့်အပ်နိုင်ပါသည်။

(၄) တရားသူကြီးများ၏ အငြိမ်းစားယူရန် အသက်အရွယ်ကို ဥပဒေအရဆုံးဖြတ်ပါသည်။

ဂွာတီမာလာ သမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၂၀၇ (၁၉၈၅ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၉၃ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

ပုဒ်မ ၂၀၇ - အောက်ရုံးတရားသူကြီး သို့မဟုတ် ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာ တရားသူကြီးများဖြစ်ရန် သတ်မှတ်ချက်များ

အောက်ရုံးတရားသူကြီးနှင့် တရားသူကြီးများသည် ဂွာတီမာလာ နိုင်ငံသားများဖြစ်ရမည် ဖြစ်ပြီး သိက္ခာရှိ၍တည်ကြည်သူ ဖြစ်ရမည်။ နိုင်ငံသားများအဖြစ် အခွင့်အရေးများရရှိထားသူများ ဖြစ်ရမည့်အပြင် လက်မှတ်ရရေးနေ့များလည်းဖြစ်ရမည်။ ကိုယ်ပိုင်တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ရှိသည့် သတ်မှတ် ထားသော တရားသူကြီးများနှင့် အောက်ရုံးများရှိ တရားသူကြီးများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ လက်မှတ်ရ ရေးနေဖြစ်ရမည်ဟူသည့် သတ်မှတ်ချက်ကို ဥပဒေကချွင်းချက်အရ ချမှတ်ထားပါသည်။

တရားသူကြီးများနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ၏အရေအတွက်အပြင် လိုအပ်နေသည့် အကြောင်းအရာများအလိုက်ဆန်းစစ်လေ့လာရမည့် တရားရုံးများ၏ တာဝန်ထမ်းဆောင်မှုနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကိုလည်း ဥပဒေကသတ်မှတ်ထားပါသည်။

အောက်ရုံးတရားသူကြီး သို့မဟုတ် ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာ တရားသူကြီးများသည် အခြားသော လုပ်ငန်းတာဝန်ထမ်းဆောင်မှုများ၊ သမဂ္ဂများနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများအတွင်းရှိ ခေါင်းဆောင်မှုနေရာများ၊ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်များ စသည့်တာဝန်များယူထားသူများ မဖြစ်ရပါ။

ဗဟိုတရားရုံးချုပ်မှ အောက်ရုံးတရားသူကြီးများသည် တရားမျှတမှုအတွက် မဆိုင်းမတွ၊ အပြည့်အဝထမ်းဆောင်မည်ဖြစ်ကြောင်းကို ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်တွင် ကျမ်းသစ္စာကျိန်ဆိုရပါသည်။ အခြားသောအောက်ရုံးတရားသူကြီးများနှင့် ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာတရားသူကြီးများသည်ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၌ ကျမ်းသစ္စာကျိန်ဆိုရပါသည်။

*<http://pdpa.georgetown.edu/> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်တွင် ဖော်ပြထားသည့် စပိန်ဘာသာမှ ဘာသာပြန်ဆိုထားပါသည်။

ဂွာတီမာလာ သမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၂၁၅ (၁၉၈၅ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၉၃ တွင် ပြင်ဆင်သည်)*

ပုဒ်မ ၂၁၅ - ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၌ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်း

ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်သည် ဗဟိုတရားရုံးချုပ်မှ အောက်ရုံး တရားသူကြီးများအား ငါးနှစ်သက်တမ်းအတွက် လုပ်ငန်းတာဝန်ထမ်းဆောင်ရန် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်။ ဤသို့ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရာတွင် တက္ကသိုလ်များမှ ပါမောက္ခချုပ်များ၊ ဥပဒေပညာကျောင်းများနှင့် နိုင်ငံအတွင်းရှိ တက္ကသိုလ်တိုင်းမှ တရားစီရင်ရေး၊ လူမှုရေးသိပ္ပံဌာနများ၏ဌာနမှူးများ၊ ရှေ့နေများကောလိပ်နှင့် ဂွာတီမာလာ၏ နိုတြီရှေ့နေများဆိုင်ရာ အထွေထွေညီလာခံက ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသည့် အရေအတွက်တူညီသော ကိုယ်စားလှယ်များ၊ ယခုဖော်ပြပါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ပုဒ်မ ၂၁၇ အား ကိုးကားချက်အရ အယူခံကြားနာစစ်ဆေးရေးရုံးနှင့် အခြားသောတရားရုံးများ၏ အောက်ရှေ့နေများက ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသည့် အရေအတွက်တူညီသော ကိုယ်စားလှယ်များစသည်တို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသော ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရေးကော်မတီက အဆိုပြုထားသည့် အမတ်လောင်း နှစ်ဆယ့်ခြောက်ဦးအနက်မှ ရွေးချယ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ကိုယ်စားလှယ်များအားရွေးချယ်ရာ၌ ကော်မတီအဖွဲ့ဝင်များအနက် သုံးပုံနှစ်ပုံ၏ ထောက်ခံမဲကိုရရှိရန်လိုအပ်ပါသည်။

ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရေးကော်မတီ သို့မဟုတ် အမတ်လောင်းများ၏စာရင်းအား ဆန္ဒမဲပေးရာတွင် ပါဝင်ကိုယ်စားပြုခြင်းကို လက်မခံပါ။

ဗဟိုတရားရုံး၏ အောက်ရုံးတရားသူကြီးကို ယင်း၏ကိုယ်စားလှယ်များအနက်မှ သုံးပုံနှစ်ပုံက ထောက်ခံကြောင်းဆန္ဒမဲပေး၍ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပြီး တစ်နှစ်တာအတွက် အာဏာကို

ထိန်းသိမ်းရမည်ဖြစ်သောတရားသူကြီးချုပ်အား တရားရုံး၏ရွေးကောက်ခံကာလအတွင်း ပြန်လည် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းပြုလုပ်လေ့မရှိပါ။

*<<http://pdpa.georgetown.edu/>> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်တွင် ဖော်ပြထားသည့် စပိန်ဘာသာမှ ဘာသာပြန်ဆိုထားပါသည်။

ဂျပန်နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၇၉ (၁၉၄၆)

- (၁) ဗဟိုတရားရုံးချုပ်တွင် တရားသူကြီးချုပ်အပါအဝင် ဥပဒေက သတ်မှတ်ထားသည့် တရား သူကြီးအရေအတွက်အား ခန့်အပ်ထားရှိပါသည်။ တရားသူကြီးချုပ်မှလွဲ၍ အဆိုပါ တရား သူကြီးများအားလုံးကို ဝန်ကြီးအဖွဲ့က ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပါသည်။
- (၂) ဗဟိုတရားရုံးချုပ်မှ တရားသူကြီးများအား ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းကို ပထမဆုံးအထွေထွေ ရွေးကောက်ပွဲ၌နိုင်သော အောက်လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပေးသူ များက ဆန်းစစ်နိုင်ပါသည်။ တဖန် အောက်လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များအား ထပ်မံ ၍ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပါကလည်း ၁၀ နှစ်ကာလခြားပြီးနောက် အလားတူစွာပင်ယင်းတို့အား ပြန်လည်ဆန်းစစ်ပေးနိုင်ပါသည်။
- (၃) အောက်ဖော်ပြပါ စာပိုဒ်တွင်ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း တရားသူကြီးတစ်ဦးအား ရာထူးမှ ထုတ်ပယ်ရန် ထောက်ခံမဲပေးသူ အများစုကလိုလားကြပါက ယင်းတရားသူကြီးကို ရာထူး မှ ဖယ်ရှားရမည်ဖြစ်ပါသည်။
- (၄) စစ်ဆေးမှုပြုလုပ်ရာတွင် ဥပဒေနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်ရမည်။
- (၅) ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၏ တရားသူကြီးများသည် ဥပဒေကသတ်မှတ်ထားသည့် အသက်အရွယ် သို့ရောက်ရှိပါက အငြိမ်းစားယူနိုင်ပါသည်။
- (၆) အဆိုပါ တရားသူကြီးများသည် မိမိတို့ တာဝန်ထမ်းဆောင်နေစဉ်ကာလအတွင်း သတ်မှတ် ထားသောအခြေအနေများတွင် လျော့ချခြင်းမရှိသည့် ရသင့်ရထိုက်သော ခံစားခွင့်များကို ရရှိပါသည်။

ဂျာမနီနိုင်ငံ၏ ဖက်ဒရယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးဥပဒေ ပုဒ်မ ၄ (၁၉၅၁ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၉ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

- (၁) တရားသူကြီးများ၏ တာဝန်ထမ်းဆောင်ရမည့် သတ်မှတ်ကာလမှာ ၁၂ နှစ်ဖြစ်ပြီး အငြိမ်း စားယူရန် အသက်အရွယ်သတ်မှတ်ချက်ထက်ပို၍ တာဝန်ထမ်းဆောင်၍ မရပါ။
- (၂) တရားသူကြီးများအား အရေးပေါ် သို့မဟုတ် ဆက်တိုက်ပြန်လည်ရွေးကောက်တင်မြှောက် ခြင်းကိုခွင့်မပြုပါ။
- (၃) အငြိမ်းစားယူရမည့် အသက်အရွယ်သည် တရားသူကြီးတစ်ဦးက အသက် ၆၈ နှစ် ပြည့် သော လ၏လကုန်ပိုင်းဟူ၍ သတ်မှတ်ထားပါသည်။

(၄) တရားသူကြီးတစ်ဦး၏ တာဝန်ထမ်းဆောင်ရန် သတ်မှတ်ကာလ ကုန်ဆုံးပြီးနောက် ယင်း နေရာတွင် ဆက်လက်တာဝန်ထမ်းဆောင်မည့်သူအား မခန့်အပ်မချင်း လုပ်ငန်းတာဝန် များကို ဆက်လက်ဆောင်ရွက်နေနိုင်ပါသည်။

အယ်လ်ဘေးနီးယားနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၂၈ (၁၉၉၈)

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး၏တရားသူကြီးသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ချိုးဖောက်ခြင်း၊ ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်ခြင်း၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ချို့ယွင်းခြင်း၊ မိမိရာထူးနေရာနှင့်လျော်ကန်ခြင်း မရှိသော၊ တရားသူကြီး၏ ဂုဏ်သိက္ခာနှင့် မညီညွတ်သော အပြုအမူ၊ အပြောအဆိုများရှိနေခြင်း စသည်တို့ရှိနေပါက အောက်လွှတ်တော်အနေဖြင့် ကိုယ်စားလှယ်များအနက်မှ သုံးပုံနှစ်ပုံ၏သန္နိမိတ်ဖြင့် ရာထူးမှထုတ်ပယ်နိုင်ပါသည်။ အောက်လွှတ်တော်၏ ဆုံးဖြတ်ချက်အပေါ် အဆိုပါအခြေအနေအရပ်ရပ် တည်ရှိနေခြင်းကို အတည်ပြုသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးကစစ်ဆေးပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးမှ ကိုယ်စားလှယ်များအား တာဝန်မှရပ်စဲခြင်းကို အောက်လွှတ်တော်က ကြေငြာပါသည်။

ဂမ်ဘီးယားနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၄၁ (၁၉၉၇)*

၁၄၁ - တရားသူကြီးများ၏ သက်တမ်း

- (၁) ယင်းနှင့်ပူးတွဲလျက် တရားသူကြီးများက အရေးပါသောအာဏာ ကိုင်ဆောင်ထားလျှင် တရားသူကြီးများ၏ မည်သည့်အာဏာကိုမှ ဖျက်သိမ်း၍မရပါ။
- (၂) ဤအပိုဒ်ခွဲရှိ ပြဋ္ဌာန်းချက်များအရ ဗဟိုတရားရုံး၏ တရားသူကြီးသည် -
 - (က) အသက် ၆၅ နှစ်ပြည့်ပြီးသည်နှင့် မည်သည့်အချိန်မဆို ပင်စင်လစာဖြင့် အငြိမ်းစားယူနိုင်ပါသည်။
 - (ခ) အသက် ၇၀ ပြည့်သည်နှင့် တရားသူကြီး၏ အာဏာကို ရပ်စဲနိုင်ပါသည်။
 - (ဂ) ယင်းအား ခန့်အပ်ထားရှိမှုကို တရားစီရင်ရေးကော်မရှင်နှင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်း၍ သမ္မတက အဆုံးသတ်ပေးပါသည်။
- (၃) ဤအခန်းတွင် ဖော်ပြထားသကဲ့သို့ အလုပ်တာဝန်မှရပ်နား၍ အငြိမ်းစားယူရန် သတ်မှတ်ထားသည့် အသက်အရွယ်သို့ရောက်ရှိနေသော်လည်း တရားသူကြီး၏ အာဏာတစ်ရပ်ကို ကိုင်တွယ်ထိန်းသိမ်းထားသူသည် ယင်းအသက်ပြည့်ပြီး နောက်ထပ် ခြောက်လတိုင်အောင် တရားစီရင်ရေးကိစ္စရပ်များကို ဆောင်ရွက်သည်ဖြစ်စေ၊ ယင်းတာဝန်ထမ်းဆောင်မီက စတင်ခဲ့သော လုပ်ငန်းဆောင်တာများ သို့မဟုတ် ယင်းတာဝန်ထမ်းဆောင်စဉ် ကာလအတွင်းလုပ်ဆောင်ခဲ့သော ကိစ္စရပ်များနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် အခြားကိစ္စရပ်များကို ဆောင်ရွက်သည်ဖြစ်စေ ဆက်လက်တာဝန်ထမ်းဆောင်နိုင်ပါသည်။
- (၄) တရားလွှတ်တော်မှ တရားသူကြီးချုပ် ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၊ အယူခံကြားနားစစ်ဆေးရေး တရားရုံးနှင့် အထက်တရားရုံးတို့၏ တရားသူကြီးနှင့် ပြစ်မှုဆိုင်ရာ အထူးတရားရုံးတို့မှ

အဖွဲ့ဝင်များကိုစိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ချို့ယွင်းလျက် မသန်မစွမ်းဖြစ်ခြင်းများကြောင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာအရ လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ဆောင်ရွက်နိုင်မှုမရှိခြင်း၊ လက်မခံနိုင်သောအပြုအမူများကိုလုပ်ဆောင်ခြင်း စသည်တို့ကိုတွေ့ရှိရမှသာ ရာထူးမှ ထုတ်ပယ်နိုင်ပါသည်။

- (၅) အထက်ပါ အပိုဒ်ခွဲ ၄ တွင် ဖော်ပြထားသည့် အနေအထားများအတိုင်း တရားသူကြီးသည် ယင်း၏လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်နိုင်ခြင်းမရှိကြောင်း၊ ယင်းကိစ္စရပ်ကို ဤအပိုဒ်ခွဲနှင့်အညီ စစ်ဆေးစုံစမ်းသင့်ကြောင်း အဆိုပြုချက်အား အမျိုးသားလွှတ်တော်မှ ထောက်ခံမဲပေးသော ကိုယ်စားလှယ်များ၏ထက်ဝက်ကျော်က လက်မှတ်ထိုး၍စာဖြင့်ရေးသားသည့် သတိပေးချက်အား လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌထံတင်ပြပါက တရားသူကြီးတစ်ဦးကို တာဝန်မှရပ်စဲနိုင်ပါသည်။
- (၆) အဆိုပြုချက်ဖြင့် သတိပေးချက်ကို လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌက အထက်ပါ အပိုဒ်ခွဲ ၅ တွင်ပါသည့် အတိုင်းလက်ခံရယူသောအခါ လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌသည် အချေအတင် ဆွေးနွေးခြင်းမပြုပဲ အဆိုပြုချက်အား လက်ငင်းအားဖြင့် ဆန္ဒမဲပေးနိုင်ပါသည်။
- (၇) ယင်းအဆိုပြုချက်အား လွှတ်တော်ရှိ ထောက်ခံမဲ သုံးပုံနှစ်ပုံနှင့်အထက်က သဘောတူလက်ခံပါက -
 - (က) ပြဋ္ဌာန်းချက်အရ လွှတ်တော်သည် ပုဂ္ဂိုလ်သုံးဦးပါဝင်သော ခုံရုံးအဖွဲ့ကို ခန့်အပ်ပါသည်။ ယင်းတို့ သုံးဦးအနက်မှ အနည်းဆုံးတစ်ဦးသည် ခုံရုံး၏ ဥက္ကဋ္ဌဖြစ်ပြီး မြင့်မားသော တရားစီရင်ရေးအာဏာကို ထိန်းသိမ်းချုပ်ကိုင်ထားနိုင်သည် သို့မဟုတ် ယင်းအာဏာရှိပါသည်။
 - (ခ) အဆိုပြုချက်တွင်ဖော်ပြထားသည့် စွပ်စွဲချက်များသည်အထောက်အထားခိုင်လုံသည်ဖြစ်စေ၊ မခိုင်လုံသည်ဖြစ်စေ ခုံရုံးသည် အမှုကိစ္စကိုစုံစမ်းစစ်ဆေးပြီး လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌမှတစ်ဆင့် လွှတ်တော်သို့အစီရင်ခံစာ တင်ပြရပါသည်။
 - (ဂ) ခုံရုံးက စွပ်စွဲချက်များ၏ အကြောင်းအရာများသည် အထောက်အထား ခိုင်လုံခြင်းမရှိ ဟူ၍တွေ့ရှိကြောင်း လွှတ်တော်ထံအစီရင်ခံစာတင်ပါက ဤအပိုဒ်ခွဲအရ အဆိုပါစွပ်စွဲချက်များနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဆက်လက်စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများကို ပြုလုပ်မည်မဟုတ်ပါ။
 - (ဃ) ခုံရုံးက စွပ်စွဲချက်များ၏ အကြောင်းအရာများသည် အထောက်အထား ခိုင်လုံမှုရှိကြောင်း အစီရင်ခံစာတင်ပြပါက လွှတ်တော်သည် ဦးစားပေးအနေဖြင့် အစည်းအဝေးကျင်းပလျက် ယင်းအစီရင်ခံစာကို သုံးသပ်ချင့်ချိန်မည်ဖြစ်ပြီး ကိုယ်စားလှယ်များအားလုံးအနက် သုံးပုံနှစ်ပုံ၏ထောက်ခံမဲကို ရရှိထားသည့် ယင်းအဆိုပြုချက်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ တရားသူကြီးအား တာဝန်မှရပ်စဲစေခြင်းဖြင့် ဖြေရှင်းချက် ထုတ်ပေးမည်ဖြစ်သည်။ ထိုအခါ အဆိုပါ တရားသူကြီးသည် တရားရေးအာဏာထိန်းသိမ်းခွင့်အား အချိန်မဆိုင်းပဲ ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခံရမည်ဖြစ်သည်။

- (၈) အဆိုပါအပိုဒ်ခွဲအရ တရားသူကြီးများသည် ခုံရုံးအတွင်းအမှုရင်ဆိုင်နေစဉ်ကာလဖြစ်ပါက တရားသူကြီးသည် လက်ရှိတာဝန်ထမ်းဆောင်နေသည့် ရာထူးမှခေတ္တချထားခြင်းခံရမည် ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ ခုံရုံးကတရားသူကြီးများအပေါ် စွဲချက်တင်ခြင်းများသည်အထောက်အထားခိုင်လုံမှုမရှိကြောင်း အစီရင်ခံစာတင်ပြပါက၊ သို့မဟုတ် ယင်းအားရာထူးမှ ဖယ်ရှားရန် အဆိုပြုချက်ကို အပိုဒ် ၇ ၏ အပိုဒ်ခွဲ (ဃ) တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း ထောက်ခံခြင်းမရှိပါက ယင်းသို့ရာထူးခေတ္တချထားခြင်းကိုလည်း ပယ်ဖျက်ပေးမည်ဖြစ်သည်။
- (၉) ဤအပိုဒ်ခွဲအရ ခုံရုံးတစ်ခုအတွင်း ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ချက်များကို တရားသူကြီး၏ သီးသန့်အခန်း၌သာ ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်ပြီး သက်ဆိုင်သောတရားသူကြီးသည် ခုံရုံး၏ ကြားနာစစ်ဆေးမှုမစတင်မီ လာရောက်အစစ်ဆေးခံခြင်း သို့မဟုတ် တရားဥပဒေနှင့်အညီ ကိုယ်စားပြုတက်ရောက်ခြင်းရှိရမည်။

*<<https://aceproject.org/ero-en/regions/africa/GM/gambia-constitution-1997/view>> မှ ပြန်လည်ကူးယူဖော်ပြသည်။

အိန္ဒိယသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ပုဒ်မ ၁၂၄ (၁၉၅၀ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၉၅ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

ပုဒ်မ ၁၂၄ - ဗဟိုတရားရုံးချုပ်အား ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်း

- (၁) အိန္ဒိယ တရားသူကြီးချုပ်တစ်ဦးနှင့် လွှတ်တော်အနေဖြင့် အရေအတွက်များပြားစွာထားရှိခြင်းမပြုရန် ဥပဒေအရ သတ်မှတ်ထားသည်နှင့်အညီ ၇ ဦးထက်မပိုသော တရားသူကြီးများဖြင့် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားသည့် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ဗဟိုတရားရုံးချုပ် ရှိရပါမည်။
- (၂) သမ္မတအနေဖြင့် ဦးတည်ချက်ကိုဖော်ဆောင်ရန် လိုအပ်ကောင်းလိုအပ်မည်ဖြစ်ပြီး တရားသူကြီး၏ အသက် ၆၅ နှစ်တိုင်အောင် အာဏာကိုထိန်းသိမ်းထားနိုင်သောကြောင့် သမ္မတသည် ဗဟိုတရားရုံးချုပ်နှင့် ပြည်နယ်များအတွင်းရှိ အမြင့်ဆုံးတရားရုံးများမှ တရားသူကြီးများနှင့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးပြီးနောက် ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၏ တရားသူကြီးတိုင်းကို ယင်း၏ လက်အောက်၌ခွင့်ပြုစာဖြင့် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပါသည်။ တရားသူကြီးချုပ်ထက်စာလျှင် တရားသူကြီးတစ်ဦးကိုခန့်အပ်မည်ဆိုပါက အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏တရားသူကြီးချုပ်အား ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ရမည် ဖြစ်သည်။

ထို့အပြင် အခြားသော သတ်မှတ်ချက်များမှာ -

- (က) တရားသူကြီးတစ်ဦးသည် မိမိထမ်းဆောင်နေသည့် ရာထူးမှ နုတ်ထွက်လိုပါက နုတ်ထွက်စာကို သမ္မတထံ လိပ်မူ၍ ရေးသားပေးပို့နိုင်ပါသည်။
- (ခ) တရားသူကြီးတစ်ဦးကို အပိုဒ်ခွဲ ၄ တွင် ဖော်ပြထားသည့် အချက်များနှင့် ညီစွန်းပါက ရာထူးမှ ထုတ်ပယ်နိုင်ပါသည်။
- (၂)(က) ဗဟိုတရားရုံးချုပ်မှ တရားသူကြီးတစ်ဦး၏ တာဝန်မှအနားယူရမည့် အသက်အရွယ်ကို လွှတ်တော်က ဥပဒေအရပြဋ္ဌာန်းထားသည့်အတိုင်း ယင်း၏သက်ဆိုင်ရာ အာဏာပိုင်များက ချမှတ်ကြပါသည်။

(၃) လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတစ်ယောက်သည် အိန္ဒိယနိုင်ငံသားတစ်ဦး မဟုတ်ပါက ယင်းအားဗဟို တရားရုံးချုပ်၏ တရားသူကြီးတစ်ဦးအဖြစ် ခန့်အပ်ခြင်းမပြုရန် သတ်မှတ်ထားပါသည်။

ထို့အပြင် ယင်းသည် -

(က) အဆင့်မြင့်တရားရုံးများ၌ တရားသူကြီးအဖြစ် အနည်းဆုံးငါးနှစ်တာဝန်ထမ်းဆောင် ဖူးသူ၊ သို့မဟုတ် အဆိုပါတရားရုံးများ၌ ၂ နှစ် သို့မဟုတ် ထို့ထက်ပို၍ တရားသူကြီး ၏တာဝန်များ လက်ဆင့်ကမ်းယူဖူးသူ ဖြစ်ရမည်။

(ခ) အဆင့်မြင့် တရားရုံးများတွင် တရားရုံးရှေ့နေအဖြစ် အနည်းဆုံး ၁၀ နှစ်နှင့် အဆိုပါ တရားရုံးများ၌ ၂ နှစ် သို့မဟုတ် ထို့ထက်ပို၍ တရားသူကြီး၏ တာဝန်များ လက်ဆင့် ကမ်းယူဖူးသူ ဖြစ်ရမည်။

(ဂ) သမ္မတမှ ဥပဒေပညာရှင်တစ်ဦးဖြစ်သည်ဟု ယူဆခံရသူလည်း ဖြစ်ရမည်။

ရှင်းလင်းချက် ၁။ ဤအပိုဒ်ခွဲတွင် “အဆင့်မြင့် တရားရုံး” ဆိုသည်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား စတင်၍အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းမပြုမီ မည်သည့်အချိန်၌မဆို၊ အိန္ဒိယ၏ မည်သည့်နယ်မြေဒေသ ၌မဆိုတရားစီရင်ခြင်းကို ဆောင်ရွက်ပေးသည့် အထက်အဆင့် တရားရုံးကိုခေါ်ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ရှင်းလင်းချက် ၂။ ဤပုဒ်မခွဲ၏ ရည်ရွယ်ချက်ကိုချင့်တွက်ရာတွင် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတစ်ယောက်သည် တရားရုံးရှေ့နေတစ်ဦးဖြစ်သော ကာလ၊ လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတစ်ယောက်သည် တရားရုံးရှေ့နေဖြစ်လာ ပြီးနောက် ခရိုင်တရားသူကြီး၏ အာဏာနှင့်နှိုင်းစာလျှင် နိမ့်ပါးခြင်းမရှိသော တရားစီရင်ရေးအာဏာ ကို ထိန်းသိမ်းကိုင်တွယ်ထားနိုင်သော မည်သည့်အချိန်ကာလမဆို စသည့်ကာလများကိုလည်း ထည့်သွင်းတွက်ချက်ထားရပေမည်။

(၄) ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၏ တရားသူကြီးတစ်ဦးကို အဆိုပါလွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များ အနက် ထောက်ခံမဲသုံးပုံနှစ်ပုံကိုရရှိသော အရေအတွက်ဖြင့် လွှတ်တော်နှစ်ရပ်စလုံးက အကြောင်းကြားပြီးနောက် သမ္မတက ချမှတ်အတည်ပြုသော အမိန့်ညွှန်ကြားချက်မှအပ အခြားသော အကြောင်းအရာများကြောင့် ဖယ်ရှားခြင်း မပြုရပါ။ မလျော်မကန်ပြုမူခြင်း သို့မဟုတ် စွမ်းဆောင်နိုင်မှုမရှိခြင်းကိုတွေ့ရှိရသော အနေအထားများတွင် ဤသို့ထုတ်ပယ် ခြင်းပြုရန် ထောက်ခံမဲပေးရာ၌လည်း လွှတ်တော်အစည်းအဝေးကျင်းပရာ တစ်ချိန်တည်း ၌ပင် သမ္မတထံ တင်ပြပါသည်။

(၅) လွှတ်တော်သည် ဥပဒေနှင့်အညီတင်ပြရန်နှင့် အပိုဒ်ခွဲ (၄) တွင်ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း တရားသူကြီးတစ်ဦး၏ မလျော်မကန်ပြုမူခြင်း၊ လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ရန် စွမ်းဆောင်မှုမရှိခြင်းတို့ကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်နှင့်သက်သေပြရန် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအား စည်းမျဉ်းချမှတ်ချက်များဖြင့် လိုက်နာစေပါသည်။

(၆) ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၏ တရားသူကြီးအဖြစ် ခန့်အပ်ခြင်းခံရသော မည်သူမဆို ယင်း၏ လုပ်ငန်းတာဝန်ကို ထမ်းဆောင်ခြင်းမပြုမီ တတိယဇယားအတွင်း ဦးတည်ချက်ပြည့်မှီရန် ချမှတ်ထားသောပုံစံနှင့်အညီ သမ္မတ သို့မဟုတ် သမ္မတ၏ ကိုယ်စားခန့်အပ်ထားသော အာဏာပိုင်အချို့ရှေ့မှောက်၌ ကျမ်းသစ္စာကျိန်ဆိုရမည်။

(၇) ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၏ တရားသူကြီးတစ်ဦးအဖြစ် အာဏာရှိသူသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ ပိုင်နက် အတွင်းရှိ မည်သည့်တရားရုံး၌မဆို၊ မည်သည့်အာဏာပိုင်တစ်ဦးတစ်ယောက်၏ ရှေ့မှောက်တွင်မဆို အသနားခံလျှောက်လဲခြင်း သို့မဟုတ် ထုချေခြင်းမျိုး မပြုလုပ်ရပါ။

ခရိုအေးရှား သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၂၃ (၁၉၉၀ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၁ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

- (၁) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် အခြားဥပဒေစည်းမျဉ်းများအရ တရားသူကြီးများအား ယင်းတို့၏စည်းမျဉ်းဆိုင်ရာ တာဝန်ဝတ္တရားများနှင့်စပ်လျဉ်းသော အမှုကိစ္စမှန်သမျှကို စီရင်ဆုံးဖြတ်မည့် နိုင်ငံတော်တရားစီရင်ရေးကောင်စီကသာ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းနှင့် တာဝန်မှရပ်စဲခြင်းများကို ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။
- (၂) တရားသူကြီးများအား ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းနှင့် တာဝန်မှရပ်စဲခြင်းတို့အား ဆောင်ရွက်ရာတွင် နိုင်ငံတော်တရားစီရင်ရေးကောင်စီသည် ခရိုအေးရှားလွှတ်တော်၏ အာဏာရကော်မတီမှ အကြံပြုချက်များကိုရယူရမည်။
- (၃) နိုင်ငံတော်တရားစီရင်ရေးကောင်စီတွင် ခရိုအေးရှားလွှတ်တော်သည် အရေးပါသော တရားသူကြီးများ၊ တရားရုံးရှေ့နေများနှင့် တက္ကသိုလ်မှ ဥပဒေဘာသာရပ်ဆိုင်ရာ ပါမောက္ခများ အနက်မှ ဥပဒေနှင့်အညီ ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည့် ကိုယ်စားလှယ် ၁၁ ဦးဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားပါသည်။ နိုင်ငံတော်တရားစီရင်ရေးကောင်စီ၏ ကိုယ်စားလှယ်အများစုမှာ ရာထူးအသီးသီးရရှိထားကြသော တရားသူကြီးများ ဖြစ်ကြပါသည်။
- (၄) တရားရုံးများ၏ တရားသူကြီးချုပ်များကို နိုင်ငံတော်တရားစီရင်ရေးကောင်စီ၏ ကိုယ်စားလှယ်များအဖြစ် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်း မရှိပါ။
- (၅) နိုင်ငံတော်တရားစီရင်ရေးကောင်စီ၏ ကိုယ်စားလှယ်များအား လေးနှစ်တာ သတ်မှတ်ကာလတစ်ခုအတွက် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းဖြစ်ပြီး ယင်းတို့အနေဖြင့် နိုင်ငံတော်တရားစီရင်ရေးကောင်စီတွင် သက်တမ်းနှစ်ခုဆက်တိုက် တာဝန်ထမ်းဆောင်ပြီးနောက် ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် ဆက်လက်တာဝန်ထမ်းဆောင်ခွင့် မရှိတော့ပေ။
- (၆) နိုင်ငံတော်တရားစီရင်ရေးကောင်စီ၏ ဥက္ကဋ္ဌအား ယင်းတာဝန်ထမ်းဆောင်ရမည့် ၂ နှစ်ကာလအတွက် နိုင်ငံတော်တရားစီရင်ရေးကောင်စီ၏ ကိုယ်စားလှယ်များကပင် လျှို့ဝှက်မဲပေးစနစ်ဖြင့် ရွေးချယ်ကြပါသည်။
- (၇) နိုင်ငံတော်တရားစီရင်ရေးကောင်စီ၏ တရားစီရင်ရေးနှင့် လုပ်ဆောင်ချက်များသည် တရားဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ရပါမည်။

အီတလီသမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၀၅ (၁၉၄၈ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၃ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ ဥပဒေက သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားသည်နှင့်အညီ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ ဗဟိုကောင်စီတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ ကိုယ်စားလှယ်များအား ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း၊ တာဝန်ပေးခြင်း၊ ရွှေ့ပြောင်းခြင်း၊ရာထူးတိုးမြှင့်ခြင်းနှင့် စည်းမျဉ်းများချမှတ်ခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ရန် သီးခြားလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ရှိပါသည်။

ဆွီဒင်နိုင်ငံ အစိုးရ၏ လုပ်ငန်းစဉ်၊ အခန်း ၁၂၊ ပုဒ်မ ၈ (၁၉၇၅ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၂ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

- (၁) ဗဟိုတရားရုံးချုပ် သို့မဟုတ် ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ တရားရုံးချုပ်မှ အဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးသည် ယင်း၏လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်နေစဉ် ရာဇဝတ်မှုမြောက်သော အပြုအမူကို ကျူးလွန်ပါက ပြစ်မှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး ပြည်သူလူထု၏ မကျေနပ်ချက်များကို စုံစမ်းတင်ပြရန် လွှတ်တော်က တရားဝင်ခန့်အပ်ထားသည့် အရာရှိကသော်လည်းကောင်း၊ တရားရေးဝန်ကြီးချုပ်ကသော်လည်းကောင်း ဥပဒေအရဆောင်ရွက်ချက်များကို ဗဟိုတရားရုံးထံ တင်ပြရမည်။
- (၂) အလားတူစွာပင် ဗဟိုတရားရုံးချုပ်သည် ဗဟိုတရားရုံးချုပ် သို့မဟုတ် ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာတရားရုံးချုပ်မှ အဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးအား တာဝန်မှရပ်စဲခြင်း သို့မဟုတ် ရာထူးခေတ္တချထားခြင်း ဆောင်ရွက်ရန်သင့်မသင့်၊ သို့မဟုတ် ယင်းအားဆေးစစ်ခံရန် သတ်မှတ်ခြင်း ရှိမရှိကို ချမှတ်ထားသည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီစစ်ဆေး၍ ဆုံးဖြတ်ပေးပါသည်။ ယင်းအား ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ရေးအတွက် ပြည်သူလူထု၏ မကျေနပ်ချက်များကို စုံစမ်းတင်ပြရန် လွှတ်တော်ကတရားဝင်ခန့်အပ်ထားသည့် အရာရှိကသော်လည်းကောင်း၊ တရားရေးဝန်ကြီးချုပ်ကသော်လည်းကောင်း ဦးစီးဆောင်ရွက်မည် ဖြစ်သည်။

ဂျာမနီ ဖက်ဒရယ်သမ္မတနိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၉၇ (၁၉၄၉ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၉ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

တရားသူကြီးများ၏ လွတ်လပ်စွာရပ်တည်ခွင့်

- (၁) တရားသူကြီးများသည် လွတ်လပ်စွာ ရပ်တည်နိုင်ပြီး ဥပဒေကသာ ကြီးကြပ်နိုင်ပါသည်။
- (၂) သတ်မှတ်ထားသည့် ရာထူးနေရာများတွင် အချိန်ပြည့် တာဝန်ထမ်းဆောင်ရန် အမြဲတမ်း အမှုထမ်းအဖြစ် ခန့်အပ်ထားသည့် တရားသူကြီးများကို ယင်းတို့၏ သဘောဆန္ဒမပါဝင်ပဲ တာဝန်ထမ်းဆောင်ရမည့် သက်တမ်းကာလမပြီးဆုံးမီ ထုတ်ပယ်ခြင်းဖြစ်စေ၊ အမြဲတမ်း သို့မဟုတ် ယာယီရာထူးမှချထားလျှင်ဖြစ်စေ၊ အခြားရာထူးများသို့ပြောင်းရွှေ့ခန့်ထားခြင်း သို့မဟုတ် အငြိမ်းစားပေးခြင်းဖြစ်စေ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်အရ သို့မဟုတ်

အာဏာပိုင်အဖွဲ့က ပြဋ္ဌာန်းသည့် ဥပဒေများအတွင်းရှိ ပုံစံများအရမဟုတ်ပါက လုပ်ဆောင်ပိုင်ခွင့်မရှိပါ။ တရားဥပဒေသည်အမြဲတမ်းရာထူးဖြင့် ခန့်အပ်ထားသော တရားသူကြီးများအငြိမ်းစားယူရန်အတွက် အသက်အရွယ်ကန့်သတ်ချက်များကို ချမှတ်ကောင်းချမှတ်နိုင်ပါလိမ့်မည်။ တရားရုံးဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံပြောင်းလဲပါက တရားသူကြီးများသည် လစာအပြည့်ရရှိလျက် အခြားသောတရားရုံးများသို့ ပြောင်းရွှေ့တာဝန်ထမ်းဆောင်ရခြင်း သို့မဟုတ် လက်ရှိတာဝန်ထမ်းဆောင်နေသော တရားရုံးမှဖယ်ရှားခံရခြင်းတို့ကို ကြိုရနိုင်ပါသည်။

ဂျာမနီ ဖက်ဒရယ်သမ္မတနိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၉၈ (၁၉၄၉ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၉ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

- (၁) ဗဟိုအစိုးရစနစ်မှ တရားသူကြီးများ၏ တရားဥပဒေဆိုင်ရာ အနေအထားကို ဗဟိုအစိုးရဆိုင်ရာအထူး ပြဋ္ဌာန်းချက်ဥပဒေများတွင် ချမှတ်ရေးဆွဲထားပါသည်။
- (၂) တရားသူကြီးများသည် တရားဝင်ရရှိထားသည့် အာဏာအရဖြစ်စေ၊ တရားဥပဒေနှင့်မညီညွတ်လျက်ဖြစ်စေ ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ စည်းမျဉ်းများ သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်သော အမိန့်ညွှန်ကြားချက်ကိုချိုးဖောက်ပါက ဗဟိုအစိုးရစနစ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးသည် ယင်းတရားသူကြီးအား အခြားသောတရားရုံးတစ်ခုသို့ရွှေ့ပြောင်းစေခြင်း သို့မဟုတ် အငြိမ်းစားပေးခြင်းအတွက် အောက်လွှတ်တော်၏ ပန်ကြားချက်အရ ထောက်ခံမဲသုံးပုံနှစ်ပုံဖြင့် ဆုံးဖြတ်ပါလိမ့်မည်။ တမင်ရည်ရွယ်၍ စည်းမျဉ်းများအား ချိုးဖောက်ထိပါးလာပါက ယင်းအားရာထူးမှ ထုတ်ပယ်ရန်ညွှန်ကြားနိုင်ပါသည်။
- (၃) ပြည်နယ်များအတွင်းရှိ တရားဥပဒေဆိုင်ရာ အနေအထားကို ဗဟိုအစိုးရဆိုင်ရာ၊ ပြည်နယ်ဆိုင်ရာအထူး ပြဋ္ဌာန်းချက်ဥပဒေများတွင် ပုဒ်မ ၇၄ (၁)၊ အမှတ်စဉ် ၂၇ ဖြင့် ချမှတ်ရေးဆွဲထားပါသည်။
- (၄) ပြည်နယ်များသည် ပြည်နယ်များအတွင်းရှိ တရားသူကြီးများကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရာတွင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ပေးမည့် ပြည်နယ်ဆိုင်ရာတရားရေးဝန်ကြီးကို တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရေးကော်မတီနှင့်အတူ ခန့်အပ်ထားရှိပါသည်။
- (၅) ပြည်နယ်တရားသူကြီးများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ပြည်နယ်များသည် အပိုဒ် ၂ နှင့်အညီ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကိုချမှတ်ကောင်းချမှတ်နိုင်ပါသည်။ လက်ရှိပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် အကျိုးသက်ရောက်မှုမရှိဖြစ်နေပါသည်။ တရားသူကြီးတစ်ဦးအား စွဲချက်တင်ရာ၌ စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းသည် ဗဟိုအစိုးရ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးတွင် တည်မှီနေပါသည်။

ခရိုအေးရှားသမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၂၂ (၁၉၉၀ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၁ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

(၁) တရားစီရင်ရေးအာဏာသည် အမြဲတမ်းအတွက် ဖြစ်ပါသည်။

(၂) ခြွင်းချက်အားဖြင့် ဤအပိုဒ်ခွဲ၏ အထက်ပါအချက် ၁ အရ တရားစီရင်ရေးတာဝန်ကို ပထမဆုံးအကြိမ်အဖြစ် တာဝန်ယူထမ်းဆောင်ရာတွင် တရားသူကြီးများကို တာဝန်ထမ်းဆောင်ရန် ငါးနှစ်သက်တမ်းကာလ ခန့်အပ်မည်ဖြစ်သည်။ ဤကာလပြီးဆုံး၍ ထပ်မံရွေးချယ်ခန့်အပ်မည်ဆိုမှသာ တရားသူကြီးများသည် ယင်းတို့၏တာဝန်ကို ရာသက်ပန် ထမ်းဆောင်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။

တရားသူကြီးတစ်ဦးအား အောက်ပါအခြေအနေများကြောင့် တာဝန်ထမ်းဆောင်မှုမှ ရပ်စဲနိုင်ပါသည် -

- ယင်းမှ ကိုယ်တိုင်ပန်ကြားလာခြင်း
- ယင်း၏ တာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ရန် အမြဲတမ်းအတွက် စွမ်းဆောင်နိုင်မှုမရှိတော့ခြင်း
- ပြစ်ဒဏ်ထိုက်သော ရာဇဝတ်မှုကို ကျူးလွန်ခဲ့ရာမှ ပြစ်မှုစီရင်ခံရခြင်းကြောင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာကို ထိန်းသိမ်း၍ ကျင့်သုံးနိုင်ရန် မသင့်လျော်တော့ခြင်း
- စည်းမျဉ်းများကို ပြင်းထန်စွာချိုးဖောက်သဖြင့် နိုင်ငံတော်တရားစီရင်ရေး ကောင်စီက ဥပဒေနှင့်အညီ ဆုံးဖြတ်ခြင်း
- အသက် ၇၀ ပြည့်ခြင်း

(၃) အလုပ်တာဝန်မှ ရပ်စဲရန် စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်အပေါ် ကျေနပ်မှုမရှိပါက တရားသူကြီးသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးထံသို့ ယင်းစီရင်ချက်ကိုချမှတ်ပြီး ၁၅ ရက်အတွင်း အယူခံဝင်ပိုင်ခွင့်ရှိပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးသည် ခရိုအေးရှားသမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးအပေါ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်ကသတ်မှတ်ပေးထားသည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအရဆုံးဖြတ်မည်ဖြစ်သည်။

(၄) စည်းမျဉ်းအရ ချမှတ်ထားသော တာဝန်ဝတ္တရားနှင့်စပ်လျဉ်း၍ နိုင်ငံတော်တရားစီရင်ရေး ကောင်စီ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်အပေါ်မကျေနပ်မှု တစ်စုံတစ်ရာရှိပါက တရားသူကြီးသည် ခရိုအေးရှားသမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးထံသို့ ယင်းစီရင်ချက်ကို ချမှတ်ပြီး ၁၅ ရက်အတွင်း အယူခံဝင်ပိုင်ခွင့်ရှိပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးသည် ခရိုအေးရှားသမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးအပေါ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်ကသတ်မှတ်ပေးထားသည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအရ အယူခံဝင်ခြင်း နည်းလမ်းအရဆုံးဖြတ်မည်ဖြစ်သည်။

(၅) ဤအပိုဒ်ခွဲမှ ပုဒ်မ ၄ နှင့် ၅ တို့ရှိ ကိစ္စရပ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးသည် အယူခံဝင်ပြီး ရက် ၃၀ အတွင်း ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မည်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံး၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် သက်ဆိုင်သော တိုင်ကြားချက်များ မပါဝင်ပါ။

- (၆) တရားသူကြီးတစ်ဦးအား တရားရုံးဖျက်သိမ်းခြင်း သို့မဟုတ် ဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းမရှိကြောင်းတွေ့ရှိရခြင်းတို့မှလွဲ၍ ယင်း၏ဆန္ဒမပါပဲ နေရာရွှေ့ပြောင်း၍ တာဝန်ထမ်းဆောင်စေခြင်း မပြုရပါ။
- (၇) တရားသူကြီးတစ်ဦးသည် ယင်း၏ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာအာဏာနှင့် ကိုက်ညီမှုမရှိဟူ၍ ဥပဒေကသတ်မှတ်ထားသည့်အာဏာကို ထိန်းသိမ်းထားခြင်း သို့မဟုတ် တာဝန်ထမ်းဆောင်ခြင်းများကို မပြုလုပ်ရပါ။

စလိုဗေးနီးယားသမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၃၄ (၁၉၉၁ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၃ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

- (၁) တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရေးတွင် ပါဝင်သူများသည် တရားရုံးအတွင်း၌ စီရင်ချက်ချမှတ်စဉ် ဖော်ပြသောအယူအဆအတွက် တာဝန်ခံခြင်းရှိနိုင်မည် မဟုတ်ပေ။
- (၂) တရားစီရင်ရေးဆောင်ရွက်နေသော တရားသူကြီးတစ်ဦးအား ပြစ်ဒဏ်ထိုက်သော ရာဇဝတ်မှု မြောက်ကြောင်း သံသယရှိပါက အမျိုးသားလွှတ်တော်၏ သဘောတူညီမှုမပါပဲ ယင်းအား ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းခြင်းမပြုနိုင်သကဲ့သို့ ပြစ်မှုဆိုင်ရာအရေးယူဆောင်ရွက်ချက်များကိုလည်း ဆောင်ရွက်ခွင့်မရှိပေ။

မလေးရှားနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၂၁ (၁၉၅၇ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၉၄ တွင် ပြင်ဆင်သည်)*

- (၁) ပုဒ်မခွဲ ၂ အရ ဖက်ဒရယ်အစိုးရ၏ တရားစီရင်ရေးအာဏာကို အောက်ဖော်ပြပါ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်နှင့် အနေအထားများဆိုင်ရာ ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ခြင်း အထက်တရားရုံးများသို့ အပ်နှင်းထားပါသည်။
 - (က) မာလာယာ၏ ပြည်နယ်တစ်ခုတွင်ရှိကာ မာလာယာအထက်တရားရုံးအဖြစ် သိရှိထားပြီး ယင်း၏စည်းမျဉ်းထိန်းသိမ်းရေးဌာနသည် ကွာလာလမ်ပူတွင် ရှိသည်။
 - (ခ) ဆာဘားနှင့် ဆာရာဝပ် ပြည်နယ်များတွင်ရှိကာ ဘော်နီရိုအထက်တရားရုံးအဖြစ် သိရှိထားပြီး ယင်း၏ စည်းမျဉ်းထိန်းသိမ်းရေးဌာနသည် ဆာဘားနှင့် ဆာရာဝပ် ပြည်နယ်များတွင် တည်ရှိပါသည်။
 - (ဂ) (ရုပ်သိမ်းထားသည်)
ထို့အပြင် အောက်ဖော်ပြပါ အောက်ရုံးများ၌ ဗဟိုအစိုးရနှင့် ပြည်နယ်များခွဲခြားသည့် ဥပဒေကို ကျင့်သုံးပါသည်။
 - (၂) အောက်ဖော်ပြပါ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ကို မက်ဟ်ခါမာအာဂွန်း (ဗဟိုတရားရုံး) ဟု အမည်ရသည့်တရားရုံးတွင် အပ်နှင်းထားပါသည်။ ယင်း၏ စည်းမျဉ်းထိန်းသိမ်းရေးဌာနသည် ကွာလာလမ်ပူတွင်ရှိသည်။ ယင်းသည် -

- (က) အထက်တရားရုံးတစ်ခု၏ သို့မဟုတ် တရားသူကြီးတစ်ဦး၏ စီရင်ချက်များမှ အယူခံ ပန်ကြားချက်များကို ဆုံးဖြတ်ရေးအတွက် သီးခြားတရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ (မော် ကွန်းထိန်း သို့မဟုတ် တရားရုံး၏ အခြားသောအရာရှိချုပ်နှင့် တရားရုံးမှ တရား သူကြီးတစ်ဦးထံ ဗဟိုအစိုးရဆိုင်ရာဥပဒေအရ အယူခံဝင်နိုင်သော အထက်တရားရုံး ၏ စီရင်ချက်မှလွဲ၍)
- (ခ) ဤကဲ့သို့ အကြံပေးသည့် တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ကို ပုဒ်မ ၁၂၈ နှင့် ၁၃၀ တို့တွင် ဖော်ပြ ထားသည်။
- (ဂ) အခြားနည်းဖြင့် တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ကို ဗဟိုအစိုးရဆိုင်ရာ ဥပဒေအရ အပ်နှင်းထား နိုင်ပါသည်။
- (၃) ဗဟိုအစိုးရဆိုင်ရာ ဥပဒေနှင့်အညီ ချမှတ်ထားသော ကန့်သတ်ချက်များအရ မည်သည့် ညွှန်ကြားချက်၊ အမိန့်ဒီကရီ၊ တရားစီရင်ချက် သို့မဟုတ် ပုဒ်မခွဲ ၁ တွင်ညွှန်းဆိုထားသည့် တရားရုံးများ၏ လုပ်ငန်းစဉ်မဆို သို့မဟုတ် မည်သည့်တရားသူကြီးမဆို ဗဟိုအစိုးရစနစ် အတွင်း ယင်း၏ ပကတိအနေအထားအရ အာဏာအပြည့်အဝရရှိပြီး ဗဟိုအစိုးရစနစ် အတွင်းရှိ ကဏ္ဍအသီးသီးတွင်လည်း အလျဉ်းသင့်သလိုအတည်ပြုခြင်း သို့မဟုတ် ကြီးကြပ် ဆောင်ရွက်ခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်ပါသည်။ ဗဟိုအစိုးရဆိုင်ရာ ဥပဒေသည် တရားရုံးများ အတွက် ဗဟိုအစိုးရစနစ်၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်အနေဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ယင်းတို့မှ အရာရှိများအတွက် တရားရုံးများကို အထောက်အကူပြုရန် အခြားသောအစိတ်အပိုင်း တစ်ရပ်အနေဖြင့်သော်လည်းကောင်း ဖန်တီးဆောင်ရွက်ပေးပါသည်။
- (၄) ဘော်နီယို အထက်တရားရုံးရှိ စည်းမျဉ်းထိန်းသိမ်းရေးဌာနအား မည်သည့်နေရာတွင် ထား ရှိရမည်ကိုဆုံးဖြတ်ရာ၌ မလေးရှားနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲ (Yang di-Pertuan Agong) သည် ဆာဘားနှင့် ဆာရာဝပ်ပြည်နယ်များ၏ ဝန်ကြီးများ၊ အထက်တရားရုံး၏ တရားသူ ကြီးချုပ်တို့နှင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မည့် ဝန်ကြီးချုပ်အားအကြံပေးရေးကို ဆောင် ရွက်မည် ဖြစ်သည်။

*<https://www.constituteproject.org/constitution/Malaysia_1996?lang=en> ဟူသည့် ဝက် ဘ်ဆိုဒ်မှ ပြန်လည်ကူးယူဖော်ပြထားပါသည်။

မိုဇမ်ဘိခ် သမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၄ (၂၀၀၄၊ နိုဝင်ဘာ၊ ၁၆)*

နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် မိုဇမ်ဘိခ်နိုင်ငံ၏ လူ့အဖွဲ့အစည်းများအတွင်း အတူတကွ တည်ရှိနေ သော ကွဲပြားခြားနားသည့် စံသတ်မှတ်ချက်ဆိုင်ရာများနှင့် အငြင်းပွားမှုဆိုင်ရာ ဖြေရှင်းချက်များကို အခြေခံစည်းမျဉ်းများ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ စံသတ်မှတ်ချက်များနှင့် ဆန့်ကျင်နေခြင်း မရှိ သရွေ့အသိအမှတ်ပြု လက်ခံကျင့်သုံးပါသည်။

*<https://www.constituteproject.org/constitution/Mozambique_2007.pdf?lang=en> ဟူ သည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ပြန်လည်ကူးယူ ဖော်ပြထားပါသည်။

မိုဇမ်ဘိခ် သမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၂၁၂ (၃) (၂၀၀၄၊ နိုဝင်ဘာ၊ ၁၆)*

ဥပဒေသည် တရားရုံးများနှင့် သဘောထားအမျိုးမျိုးအကြား ပုံစံချရန်နှင့် အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းရန်ဦးတည်ထားသည့် အခြားသောဖိုရမ်များအကြား ချိတ်ဆက်မှုများအတွက် အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာလုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများကို ချမှတ်ပါသည်။

*<https://www.constituteproject.org/constitution/Mozambique_2007.pdf?lang=en> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ပြန်လည်ကူးယူ ဖော်ပြထားပါသည်။

ကိုလံဘီယာ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၂၄၆ (၁၉၉၁ တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၅ တွင် ပြင်ဆင်သည်)

ဌာနတိုင်းရင်းသားအာဏာပိုင်များသည် နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ဥပဒေစည်းမျဉ်း စသည်တို့နှင့်ကိုက်ညီနေသရွေ့ ယင်းတို့၏ နယ်မြေဒေသရှိ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်အတွင်း ယင်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ဥပဒေများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့်အညီ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ တာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။

*<<https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/bw/bw008en.pdf>> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ပြန်လည်ကူးယူ ဖော်ပြထားပါသည်။

ဘော့စဝါနာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၅ (၄) (ဂ) (၁၉၆၆)*

ပုဒ်မ ၁၅။ လူမျိုးစု စသည့်အနေအထားများအလိုက် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းများမှ ကာကွယ်ခြင်း

- (၁) ပုဒ်မခွဲ (၄)၊ (၅) နှင့် (၇) ပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များအရ မည်သည့်ဥပဒေကမှ ခွဲခြားဆက်ဆံရေးကိုဖော်ပြသော သို့မဟုတ် အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိစေသော ပြဋ္ဌာန်းချက်များ ချမှတ်ပိုင်ခွင့် မရှိပါ။
- (၂) ပုဒ်မခွဲ (၆)၊ (၇) နှင့် (၈) တို့အရ မည်သူတစ်ဦးတစ်ယောက်ကိုမှ ပြဋ္ဌာန်းထားသော ဥပဒေများအရသော်လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံတာဝန်များအား ထမ်းဆောင်ရေးတွင်လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံတော်အာဏာကို အသုံးပြုရာ၌လည်းကောင်း လူမျိုး၊ အသားအရောင်စသဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံသော အပြုအမူမျိုး မပြုလုပ်ရပါ။
- (၃) ဤပုဒ်မတွင် “ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်း” ဟူသည့် ဝေါဟာရသည် မျိုးနွယ်၊ လူမျိုးစု၊ ဇစ်မြစ်၊ နိုင်ငံရေးအယူအဆများ၊ အသားအရောင် သို့မဟုတ် အယူဝါဒဟူသည့် လက္ခဏာရပ်များအရ အပြည့်အဝ သို့မဟုတ် အဓိကအားဖြင့် မှတ်ယူနိုင်သော လူပုဂ္ဂိုလ်အသီးသီးတို့အား အမျိုးမျိုးကွဲပြားခြားနားစွာ သဘောထား၍ ဆက်ဆံခြင်းကြောင့် အဆိုပါကွဲပြားခြားနားသော လက္ခဏာရပ်တစ်ခုခုရှိနေသူ တစ်ဦးတစ်ယောက်အားဖယ်ကြဉ်ထားခြင်း သို့မဟုတ် ကန့်သတ်ထားခြင်းမျိုးရှိပြီး ယင်းလက္ခဏာရပ်များရှိနေသည့် အခြားသော လူပုဂ္ဂိုလ်များအား ကန့်သတ်ထားခြင်းမရှိခြင်း၊ အချို့သော လူ၊ အဖွဲ့အစည်းများအား အခွင့်ထူး သို့မဟုတ်

အရေးပေးပြီး အလားတူ လက္ခဏာရပ်များရှိနေသောသူများမှာ ယင်းအခွင့်အရေးများ မခံစားရခြင်းကို ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်သည်။

(၄) ဥပဒေသည် အောက်ပါအကြောင်းအရာများအတွက် ပြဋ္ဌာန်းချက်များရှိနေသရွေ့ ဤအပိုင်း၏ ပုဒ်မခွဲ (၁) အား မည်သည့်ဥပဒေတွင်မှ ကျင့်သုံးခြင်းမရှိရပါ -

(က) နိုင်ငံတော်ဝင်ငွေ သို့မဟုတ် အခြားသော ပြည်သူ့မတည်ငွေများအား ခွဲဝေချထားရန် လျာထားခြင်း

(ခ) ဘော့စဝါနာ နိုင်ငံသား မဟုတ်သူများနှင့် သက်ဆိုင်သော ပြဋ္ဌာန်းချက်များ

(ဂ) မွေးစားခြင်း၊ လက်ထပ်ထိမ်းမြားခြင်း၊ ကွာရှင်းခြင်း၊ မြှုပ်နှံသင်္ဂြိုဟ်ခြင်း၊ ကွယ်လွန်သူ၏ ပစ္စည်းဥစ္စာများကို လွှဲပြောင်းခွဲဝေပေးခြင်း သို့မဟုတ် မိသားစုဥပဒေအရ အခြားသော အရေးကိစ္စများအတွက် ပြဋ္ဌာန်းချက်များ

*<https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/bw/bw008en.pdf> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ပြန်လည်ကူးယူ ဖော်ပြထားပါသည်။

ဂမ်ဘီးယားနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ အပိုဒ်ခွဲ ၇ (စ) (၁၉၉၇)*

၇။ ဂမ်ဘီးယားနိုင်ငံ၏ ဥပဒေများ

ဖော်ပြပါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပြင် ဂမ်ဘီးယား၏ ဥပဒေတွင် အောက်ဖော်ပြပါ ဥပဒေများလည်းပါဝင်ပါသည် -

(က) ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက ချမှတ်ထားသော အမျိုးသားလွှတ်တော်၏ ဥပဒေများနှင့် အဆိုပါဥပဒေများအရ ချမှတ်ထားသော နောက်ဆက်တွဲဥပဒေများ

(ခ) ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် အခြားဥပဒေတစ်ခုခုက အာဏာအပ်နှင်းထားသည့်လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတစ်ယောက် သို့မဟုတ် အာဏာပိုင်များက ချမှတ်သည့် ညွှန်ကြားချက်များ၊ စည်းမျဉ်းများ၊ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ သို့မဟုတ် အခြားသော နောက်ဆက်တွဲဥပဒေများ

(ဂ) တပ်မတော် ယာယီအုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီက ချမှတ်ထားသော အမိန့်ဒီကရီ အားလုံး အပါအဝင် လက်ရှိကျင့်သုံးဆောင်ရွက်နေသော ဥပဒေများ

(ဃ) တရားမျှတမှုရှိခြင်းဆိုင်ရာ ထုံးတမ်းစဉ်လာ ဥပဒေ နှင့် စည်းမျဉ်းများ

(င) အဖွဲ့အစည်းများက အသုံးပြုလျက်ရှိသော ရိုးရာထုံးတမ်းဥပဒေ

(စ) လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းရှိ လက်ထပ်ထိမ်းမြားခြင်း၊ ကွာရှင်းပြတ်စဲခြင်းနှင့် အမွေဆက်ခံခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အသုံးပြုသည့် အစ္စလာမ့်ရှာရီယာ ဥပဒေ

*<https://aceproject.org/ero-en/regions/africa/GM/gambia-constitution-1997/view> ဟူသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်မှ ပြန်လည်ကူးယူဖော်ပြထားပါသည်။

International IDEA အကြောင်း

ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲအကူအညီပေးရေးနိုင်ငံတကာအဖွဲ့ (International IDEA) သည် အစိုးရအများ ပါဝင်သောအဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်ဖြစ်ပြီး ကမ္ဘာတစ်ဝန်း ဒီမိုကရေစီ ရေရှည်တည်တံ့နိုင်ရေးပံ့ပိုးမှုပေးပါသည်။ International IDEA ၏ လုပ်ငန်းတာဝန်မှာ နှိုင်းယှဉ် လေ့လာလျက် အသိပညာ ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း၊ ဒီမိုကရေစီ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို အကူအညီ ပေးခြင်း၊ မူဝါဒများနှင့် နိုင်ငံရေးအပေါ် သြဇာသက်ရောက်ခြင်းတို့ဖြင့် ရေရှည်တည်တံ့နိုင်မည့် ဒီမိုကရေစီအပြောင်းအလဲကို ပံ့ပိုးမှုပေးရန် ဖြစ်ပါသည်။

International IDEA သည် မည်သည့် လုပ်ငန်းများကို လုပ်ဆောင်ပါသနည်း။

ရွေးကောက်ပွဲများဆိုင်ရာ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ၊ နိုင်ငံရေး ပါတီများဆိုင်ရာ၊ ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ကျား-မ အခန်းကဏ္ဍဆိုင်ရာ၊ အမျိုးသမီးများ နိုင်ငံရေး ပိုင်း စွမ်းဆောင်နိုင်စေခြင်းဆိုင်ရာနှင့် ဒီမိုကရေစီ ကိုယ်တိုင်အကဲဖြတ်ခြင်းဆိုင်ရာ နယ်ပယ် များတွင် လုပ်ငန်းများကို သုံးပိုင်းခွဲခြားလျက် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပါသည်။

- ၁။ ကမ္ဘာတစ်ဝန်းမတူကွဲပြားသောပကတိအခြေအနေအသီးသီးမှ ဒီမိုကရေစီတည်ထောင် သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များဆိုင်ရာ လက်တွေ့အတွေ့အကြုံမှရရှိသည့် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာ ထားသော အသိပညာဗဟုသုတများ ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း
- ၂။ ဒီမိုကရေစီ အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့်လုပ်ငန်းစဉ်များကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရာတွင် နိုင်ငံရေးပါဝင်ဆောင်ရွက်နေသူများကို အကူအညီပေးခြင်းနှင့် ဖိတ်ကြားလာပါက နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ထိတွေ့ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း
- ၃။ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာထားသည့် အသိပညာဗဟုသုတ အရင်းအမြစ်များကို ဖြည့်ဆည်း ပေးခြင်း၊ နိုင်ငံရေးပါဝင်ဆောင်ရွက်နေသူများကို အကူအညီပေးခြင်းဖြင့် ဒီမိုကရေစီ တည်ဆောက်ရေး မူဝါဒများအပေါ် သြဇာသက်ရောက်ခြင်း

International IDEA သည် မည်သည့်နေရာဒေသများတွင် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပါသနည်း။

International IDEA သည် ကမ္ဘာတစ်ဝန်းတွင် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပါသည်။ စတော့ ဟုမ်းမြို့တွင် ရုံးစိုက်ပြီး အာဖရိက၊ အာရှ-ပစိဖိတ်၊ လက်တင်အမေရိကနှင့် ကယ်ရစ်ဘီယန် ဒေသများတွင်ရုံးများ ဖွင့်လှစ်ထားရှိပါသည်။ International IDEA သည် ကုလသမဂ္ဂတွင် အမြဲတမ်း လေ့လာသူဖြစ်ပါသည်။

ဝက်ဘ်ဆိုက် - <<http://www.idea.int>>

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ် - တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ ဒီဇိုင်းပုံစံ စာတမ်းတွင် ဒီမိုကရက်တစ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အခန်းကဏ္ဍ၊ အထူးသဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာအာဏာကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်သူများအဖြစ် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍကို ထည့်သွင်းစဉ်းစား ဆွေးနွေးထားသည်။ ဤအခန်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြန်လည်သုံးသပ်စစ်ဆေးခြင်း၊ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ လွတ်လပ်မှု၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်အတွင်း တရားစီရင်ရေးစနစ် ဝါဒအမျိုးမျိုး ကွဲပြားတည်ရှိမှု၏ အကျိုးရလဒ်များနှင့် စိန်ခေါ်မှုများကို လေ့လာတင်ပြထားသည်။ ယခုစာအုပ်သည် International IDEA က ထုတ်ဝေထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် အခန်း ၆ အနေဖြင့်ပါဝင်သည်။

လမ်းညွှန်စာအုပ်တစ်အုပ် လုံးကို အီလက်ထရွန်းနစ်စာအုပ် အသွင် PDF ဖိုင်အနေဖြင့် <<http://www.idea.int/publications/catalogue/practical-guide-constitution-building?lang=my>> တွင် ရရှိနိုင်ပြီး ယင်းတွင် မိတ်ဆက်နိဒါန်း (အခန်း ၁)၊ အခြေခံမူများနှင့် အပြန်အလှန်ချိတ်ဆက်နေသော အကြောင်းအရာများ (အခန်း ၂)၊ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဓလေ့ထုံးတမ်းတည်ဆောက်ခြင်း (အခန်း ၃)၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းတွင် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တို့၏ ဒီဇိုင်းပုံစံ (အခန်း ၄ နှင့် ၅) နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချထားသော အစိုးရပုံစံများ (အခန်း ၇) တို့ပါဝင်သည်။

International IDEA

စတုန်းစံဘောက်
SE- ၁၀၃၃၄၊ စတော့ဟုမ်းမြို့၊
ဆွီဒင်နိုင်ငံ
ဖုန်းနံပါတ် - +၄၆၈ ၆၉၈၃၇၀၀
အီးမေးလ် - info@idea.int
ဝဘ်ဆိုဒ် - www.idea.int

International IDEA Myanmar

မြန်မာနိုင်ငံအခြေစိုက်ရုံး
၆၈(ဘီ)၊ ဆရာစံလမ်း၊ ဗဟန်းမြို့နယ်၊
ရန်ကုန်၊ မြန်မာနိုင်ငံ။
ဖုန်းနံပါတ် - +၉၅ ၉ ၂၆၃ ၁၂၈၁၀၄
အီးမေးလ် - info-myanmar@idea.int
my.constitution@idea.int
ဝဘ်ဆိုဒ် - www.idea.int